

საბჭოთა ხელოვნება

ГОБЕЎГРОЕ
ЎГРЫГГТБО

SOVIET
ARTS

SOWJETKUNST

ART
SOVIETIQUE

1969

სამკვლევო სემინარი

თეატრის
მუსიკის
მხატვრობის
კონსტრუქციის
პრობლემების
და
მხატვრობის

11

საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტროს ორბასი

1969

ნ. შუკოვი

მამის კაბინეტში.
სერიიდან „ლუნიჩის სივრცე“

ნ. შუკოვი
დისკუსიის წინ

მთავარი რედაქტორი — ოთარ შვაკი

ს ა რ მ დ ა ქ ც ი ო კ ო ლ მ ბ ი ა: შალვა ამირანაშვილი,
გელა ბანძელაძე, კარლო გოგოძე, ალექსი მაჭავარიანი,
ნათელა ურუშაძე, გრიგოლ ფოფხაძე, დიმიტრი ჯანელიძე,
ვანო წულუკიძე.

ბელაღის სსხე ქართულ სსხეში სელოვნეპეპი

სიმონ ნავიასვილი

არ პრის ლიტერატურისა დ ხელოვნების ისეთი დარგი, რომელშიც არ ასახულა დიდი ბელადის ცხოვრება, მოღვაწეობა, ბრძოლა. ვ. ი. ლენინის სახე მრავალი შემოქმედის შთაბეჭდიწის წყარია დ მისი შემოქმედების უპირველეს თემს წარმოადგენს. იქნებმა ილიასადმი მიძღვნილი ახალი ტილოები, ქანდაკებები, ესტამპები, ლინოგრაფიურა, ლითოგრაფია, ოფორტი დ სხე.

ჩვენს რესპუბლიკაში საბჭოთა ხელოვნუღების დამყარების პირველი დღიდანვე ქართველმა ბოლშევიკებმა გადამწყვიტეს აღმართათ მსოფლიო პროლეტარიატის ბელადის, საბჭოთა სახელმწიფოს დამაარსებლის ვლადიმერ ილიას ძე ლენინის ძეგლი.

1921 წლის სექტემბერს პირველად საქართველოს დემკრატუკში და საერთოდ, მთელს საბჭოთა კავშირში, გოლოვინის (ამჟამად შ. რუსთაველის) პოსტპეტის ბოლოსა დ გრიბოედოვის ქუჩის დასაწყისში, სადაც ახლა საჭადრაკო კლუბია, აღმართა ვ. ი. ლენინის ბუსტი. მისი ავტორი იყო მოქანდაკე ვასილვი. ძველის გახსნასთან დკავშირებით მოწვეული მიტინგი, სადაც სიტყვით გამოვიდა ქართველი პროფესიონალი რევოლუციონერი ფილიპე მახარაძე. ერთი წლის შემდეგ თბილისში ვ. ი. ლენინის ქანდაკება აღმართა ნაძვალღვეში, პეტენათვის სახელობის კულტურის სახლის წინ.

ჯერ კიდევ 1923 წელს საქართველოში ანათოლების კომისარიატმა გამოაცხადა კონკურსი ბელადის მონუმენტზე, რომელშიც გამარჯვებული გამოვიდა ცნობილი ქართველი მოქანდაკე, ამჟამად თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის პროფესორი ვ. სესიაშვილი. ვ. ი. ლენინის გარდაცვალების პირველსავე დღეებში მხატვარმა ი. გამრეკელმა შექმნა მისი პორტრეტი.

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ ვ. ი. ლენინის ერთ-ერთი პირველი მხატვრული სახე შექმნა ქართული კლასიკის ტრადიციების ფუძემდებლის ი. ნიკოლაძის ნიჭიერმა მოწაფემ, რესპუბლიკის სახალხო არტისტმა კიორგიტოსონმა მ. ჭიკაბერიძემ. მან ჯერ კიდევ 1925 წელს გამოიმუშავა ბელადის პორტრეტი.

საქართველოში ვ. ი. ლენინის პირველი მონუმენტური ძეგლის გახსნას თავისი ის-

ტორია აქვს: მცხეთის მახლობლად, ორი მდინარის შესართავთან ლამაზი ვიწახეი იწლება: შორს, მაღალ მთაზე უძველესი მონასტრის სილუეტი მოჩანს, ქვევით კი მტკვარზე ლენინის სახელობის ზემო აუტალია. მის მშენებლობას საფუძველი ჩაეყარა 1922 წლის 19 სექტემბერს. იმ დღეს იქ, სადაც მომავალი ელექტროსადგურისათვის მთავარი არხი უნდა გაჭრილიყო, მოეწყო დიდი შაბათობა, რომელშიც 4.000-ზე მეტი თბილისელი მონაწილეობდა. ეს იყო პირველი ბარის დაკვრა, ხოლო პირველი რიგის სამუშაოები 5 წლის შემდეგ დამთავრდა. თბილისამდე უკვე გაყვანილი იყო ელექტროენერჯის გადამცემა ხაზი, დიდგორისსახეობის თარიღი — 1927 წლის 26 იანვარი. მაშინ ზაქასში ათასობით თბილისელი ჩავიდა. მათ შორის ამ სტრუქციების ამტორი.

ქართველი ხალხის ამ დიდ დღესასწაულს მ. კალინიძე ესწრებოდა. აქ ახალი ბიძგოლექტროსადგურის მწყობრში დადგომასთან ერთად, გაიხსნა ვ. ლენინის გრანდიოზული ძეგლი, რომელიც დასჭერებს ზაქასსა დ მდინარე მტკვარს. ბრინჯაოს ეს შესანიშნავი ძეგლი ლენინგრაღია ჩამოსხმული. მისი ავტორია გამოჩენილი საბჭოთა მოქანდაკე ივანე შადრი. ვ. ლენინის სახის შექმნაზე მან 1924 წლიდან დაიწყო მუშაობა, შეასრულა ბელადის მრავალი პორტრეტი დ ქანდაკება. მას შემდეგ დიდმა დრომ განეწო და თბილისში 1956 წლის 21 აპრილს გაიმართა ვ. ი. ლენინის ძეგლის გახსნასთან დკავშირებით მეორე გრანდიოზული მიტინგი, ეს იყო ქართველურ ბარტიის, ლენინის დიდი საქმიანღმი, ხალხის უსაღვრო სიყვარულისა დ ერთოულების გამოივი დამაღმდეგული გამოსატკლუება.

ვრცელ მოღვაწეზე, რომელიც ვ. ლენინის სახელს ატარებს, ქალაქის ათასობით მშრომელი შევიდა. მიტინგი 3 საათზე გაიხსნა. გულში ჩაწეულღმი სიტყვებით გამოვიდნენ თბილისის მშრომელთა წარმომადგენლები, ძველს ნელა მოეხსნა თიერი საბურველი. შეტრებილი თვალწინ წარმოუდგაამ დაღლ კავშირულღზე მდგარი ვ. ი. ლენინის გრანდიოზული ფიგურა, მოღვაწეზე გაიხსნა

პარტიული კომინი „ინტერნაციონალი“. იგრობდა ტკპშმა.

მიტინგი გახსნა თბილისის საქალაქო საბჭოს მშრომელთა დეპუტატების თავმჯდომარე მ. ა. მელაძემ. ვრცელი სიტყვით გამოვიდა საკავშირო კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიბუროს წევრების კანდღდატი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი აშხ. ვ. პ. მგავანაძე. მიტინღზე სიტყვით გამოვიდა აგრევევ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი, საკავშირო მეცნიერებათა აკადემიის დამდღვილი წევრი, აკადემიკოსი ნ. ი. მუსხელოვილი.

ვ. ი. ლენინის ეს ძეგლი ბრინჯაოსაგან ჩამოსხმეს ლენინგრადის ქარხანა „მონუმენტსკულპტურაში“. ქანდაკების სიმაღლე შეიღანსხვარია მეტრია დ დადგმულია წითელი გარნალღული გრანიტის კვარცხელღზეზე, რომლის სიმაღლეა თირმეტჩანღვარი მეტრია. ვ. ი. ლენინი გამოსხმულია მიწელი მტინი. იგი გამოიკვეციდა დეღლადის სიდაღდეს, დაუცხრომელ ენერჯიასა დ შეუდარეველობას. კვარცხელღი ყვრღნინა გრანიტის საფუერებლღმ საუფუერღმ. ძეგლის გარშემო მოედანი მოფენილია დიდღი ზომის კვადრატული ფილებით.

მონუმენტის პროექტის ავტორია საქართველოს სახალხო მხატვარი პროფ. ვ. თოფურიძე. მის შექმნაში მონაწილეობდა მოქანდაკე ვ. ჯაფარიძე. კვარცხელღი აგებულა არქიტექტორების ვ. ჩხეიძის, შ. ყავღლაშვილის, გ. მელქაძისა დ გ. ხერუბოვის პროექტის მიხედვით.

საბჭოთა კავშირის სამხატვრო აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი პროფ. ვ. კ. თოფურიძე 1934 წლიდან მუშაობს ბელადის სახის შექმნაზე. ყავღლ ახალ ნაწარმოებს იგი აუციებს ახალ-ახალი შტრიხებით. ვ. თოფურიძის ლენინიანას ციკლოდან სარ კავშირის სხვადასხვა ქალაქში აღმართა ქანდაკებები: (1950 წ.) კალინინგრაღდში, (1958 წ.) ქ. რუსთავში, (1959 წ.) ტყიბულღში, (1960 წ.) ლენინგრადღში. (1955 წ.) კომუნისტური პარტიის საქართველოს ცენტრალური კომიტეტის სადარბაზოში.

ლენინიანასთან დკავშირებით მოსკოვში, ილიჩის სახელობის ქარხნის წინ, სკვერში გაიხსნა რევოლუციის დიდი ბელადის ძეგ-

ი. ვეფხვაძე

„ლენინი ოქტომბერში“

ლი. ძეგლის ავტორია საჭართველოს სახალხო მხატვარი ვ. თოფურიძე. ლენინის ხუთმეტრიანი ბრინჯაოს ფიგურა შესანიშნავად ეხამება რევოლუტურიზებული მოედნის ანსამბლს.

მოსკოვის ბერმა გაზეთმა მიუძღვნა რეცენზია ამ ძეგლს. აი რას წერს გაზეთი „მოსკოვსკი ხუდოჟნიკი“:

„მოქანდაკე კალენტინ თოფურიძემ, რომელმაც საბჭოთა სახელწიფოს დამაარსებლის სახე შექმნა, გადმოივცა მისი ყველაზე დამახასიათებელი თვისებები — სისადავე და ადამიანურობა, სიდადე და კეთილშობილება, მამაცობა და სიმტკიცე. ავტორმა გამოსახა ის ფორმა, რომელიც ცხადად წარმოგვიდგენს ლენინის რევოლუციის პირველ წლებში“.

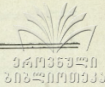
საინტერესოა თვით ვ. თოფურიძის აზრი: „მონუმენტური ხელოვნების ყოველი ოსტატის სასუკვარი ოცნებაა დიდებული სეულატურული ძეგლით განასახიეროს ლენინის სახე, ამიტომ როცა მოსკოვში გამოაცხადეს კონკურსი ლენინის გორაზე ილიჩის ძეგლის აგებისათვის, შეიქმედებდითმა მღელვარებამ შემიპყრო და გადავწყვიტე შემემქნა ბელადის დამაჯერებელი სახე.“

წინადადება მომცეს მონაწილეობა მიემლო დახურულ კონკურსში, რომელზეც მიიწვიეს თვალსაჩინო ოსტატები ტომსკი, ა. კიბაღლიკოვი, მ. მანუჩერი, მ. ანიკუშინი, ი. მიკენასი. კონკურსზე წარდგენილი იყო 140 პროექტი. 500 ათასზე მეტმა კაცმა დაათვალიერა საკონკურსო ნამუშევრე-

ბის გამოფენა. მე და არქიტექტორ ა. ვლასოს უსაზღვროდ გავიცხარდა, როცა გავიგეთ, რომ დახურული კონკურსის ეიურიმ ჩვენი ნამუშევარი ერთ-ერთ საუკეთესოდ მიიჩნია და გადაწყვიტა ეს ძეგლი დაედგა ილიჩის სახელობის ქარხნის მოედანზე“.

ლენინიანაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და თვალსაჩინო ადგილი უკავია საბჭოთა კავშირის სახალხო მხატვარს, ქართული ქანდაკების ერთ-ერთ ფუძემდებელს, ქანდაკების ჯადოქარს, როდენის უნიტიერეს მოწაფეს ი. ნიკოლაძეს.

ი. ნიკოლაძე ეკუთვნის იმ ბედნიერ ადამიანთა რიცხვს, ვისაც წილად ხვდა პირადად ენახა პროლეტარიატის დიდი ბეღალი. როგორც ცნობილია, 1902 — 1903 წლებ-

ში ვ. ი. ლენინი ჩავდა პარიზში. მამინე იქ იმყოფებოდა ი. ნიკოლაძეც. მხატვარს ბევრ- რად ჰქონდა გაგონილი ლენინზე. „ისკარაში“ კითხვობდა მის სტატუსებს, ერთხელ მას ზედმად გაუღიზა და ნახა ვ. ი. ლენინი. „იმი დიღან მყოფლებული მთელი სი- ცოცხლის მანძილზე მესიყრებაში ადებე- გდა ბელადის სახე...“ აღნიშნავდა გახუთი „პრავდა“ 1947 წლის 8 სექტემბერს.

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რე- ვოლუციის შემდეგ იაკობ ნიკოლაძე ბევრს მუშაობდა პორტრეტული ქანდაკების დარგ- ნი და შექმნა მრავალი ორიგინალური ძეგ- ლი. მისი ოცნება იყო ილიას სახის შექმნა. შემოქმედვი დიდხანს ატარებდა გულში ახალგაზრდა ვ. ი. ლენინის სახეს. ფიქრობ- და თავისი მომავალი სამუშაოს ყველა დე- ტალებზე, სწავლობდა „ისკრის“ მასალებს, ფოტოსურათებს და აი, საწავდელსაც მიიღ- წია — 1947 წელს შექმნა ბრწყინვალე ნა- წარმოები „ლენინი „ისკრის“ პერიოდში“.

ამ ნათელ და სადა პორტრეტში ი. ნი- კოლაძემ მიადწია არა მარტო გარეგან მსგავსებას, არამედ გადმოსცა დიდი ადამიანის ღრმა შინაგანი ბუნება, მისი განც- ნული ქართველი მოქანდაკის თვალთი და- ნახული ახალგაზრდა ლენინის სახე კვლავ ვინდებურად სიზღვის ყველას ბუნებრივი სისადავითა და სიმართლით.

ეს უსწინმავალი პორტრეტი მოსკოვის 800 წლისთავის აღსანიშნავ დღესასწაულზე ჩასული მასწავლებლის მშრომლებისათვის დე- ლუგაციამ გადასცა დედაქალაქს. წითელი ქართული მარშაროლის კავისცხლებზეც მი- მართებულია თქონის ფიციტა, რომელზეც ამოკვეთილია: „მოსკოვს — ჩვენი სამშობ- ლოს გულს დაიდა 800 წლისთავის აღსანი- შნავად, საქართველოს მშრომლებისათვის“.

საბჭოთა კავშირის სახალხო მხატვარმა, პროფ. ჯ. ჯავახიძემ ფერწერულ ტილოში აღიწერა დიდი და სიმართლით გადმოცემა ვ. ი. ლენინის შთამბეჭდავი სახე. რესპუბლიკის სახალხო მხატვრის პროფ. შ. მიტრატაძის ვ. ი. ლენინის ძველი ადო- მარათა მახარბებში, ჭიათურაში. მათ მხატვ- რულ დირისებაზე ისიც მეტყველებს, რომ მისი მორგამოქმდილი ძეგლები აღიმართა ენობრივი, ნიკოლაძეცა და გომილიძე. რესპუბლიკის სახალხო მხატვარმა პროფ. სილოვან კაკაბაძემ გამოძერწა ვ. ი. ლენინის საოცრად მიმზიდველი და შთამა- გონებელი სახე. აგტარის 1936 წლის პორ- ტრეტზე გამოაქვს გამოფენაზე ვ. ი. ლენინის პორტრეტი, ვიდრე მას მარშაროლითა გა- მოცემა, მხატვარმა დიდი მუშაობა ჩა- ატარა, იგი გულმოდგინედ ვცნობდა მუ- ზეუშებს, საბჭოთა მასალებს, ფოტოდუკ- მენტებს დიდი ბელადის გენიალურ შრო-

ბებს. ქმნიდა ესკიზებს, ჩანახატებს, ეტიუ- დებს, კომპოზიციებს, სწავლობდა ვ. ი. ლე- ნინის ბიოგრაფიას, მის ცხოვრებას. ყოვე- ლივე ამბავ განაპირობა ვ. ი. ლენინის შთა- მაგონებელი სახის შექმნა.

შეკრდილის საოცრად ენერგიული გამ- ნაწივებით ხელოვანი აღწევს საერთო კომ- პოზიციის შთამაგონებლობას. გადაჭურ- ბებულ შეიძლება ითქვას, რომ ლენინის ეს სკულპტურა მიზნუმეტური ქანდაკებაა თა- ვისი გააზრებით და მხატვრული ღირსებით, რომელიც ხელოვანმა ოსტატურად გადმო- ცევა ბელადის სიღაფე.

ს. კაკაბაძემ ლენინის თემას მრავალი ნაწარმოები უძღვნა. მათ შორის „ლენინი და ორჯონიკიძე რაზლივიში“ (იგი ამჟამად ექსპონირებულია სოფელ ღორმეხის ს. ორ- ჟონიკიძის სახლ-მუზეუმში). სამი ათეუ- ლი წლის წინათ გამოძერწა და თაბშირში ჩამოსახა ილიჩის ბავშვობის პორტრეტი. ხელოვანმა ასახა გინაზაიული ვალღლია ულიანობი, მისი სახე მეტყველია და სი- ცოცხლითი სასე.

რესპუბლიკის სახალხო მხატვრის პროფ. კ. მერაბიშვილის მიერ შექმნილი ლენინის მონუმენტური ამწვენებს ჭეუთისა და თთირი წყობის მიოდებს. ამ მონუმენტებში ჩანს ბელადის სულიერი სიძლიერე და ღრმა ფსიქოლოგიზმი.

ვ. ი. ლენინის მონუმენტზე მუშაობდა სამსუღბო ომის პერიოდში დადგებული ახალგაზრდა ნიჭიერი მხატვარ ღ. თავაძე.

კომპოზიციის სიღამაზით, შესრულების მაღალი ტექნიკითა და მაღალმხატვრული- ბით ხასიათდება ტ. ასათიანის და ა. გორ- გაძის მიერ შექმნილი ვ. ი. ლენინის ქანდა- კება, რომელიც აღმართულია ქ. სიხუდში.

ფრიად საინტერესოა ვ. ი. ლენინის პორტრეტი, რომელიც შექმნა ა. ნ. ქუთა- თელაძემ, ეს ნაწარმოები ჩვენმა რესპუბლი- კამ სახურად გადასცა მომე ამერბაიჯა- ნელ ხალხს.

საყურადღებოა აგრეთვე სახალხო მხა- ტვრის ი. ვეგუშვილის „ლენინი ოქტომბერში“, ა. ბაგეიძე-მელიქოვის „ლენინი „ისკრის“ პერიოდში“, რ. სტურუას „საქართველოს აღდგენასწავლი“, გ. ტორტაძის „ს. ორ- ჟონიკიძე ლენინს უგზავნილ დაქმნას“, სა- ქართველოში ფრიადებს ლენინის დროში“, კ. კიკნაძის „ლენინი ღებულობს ს. ორჯო- ნიკიძის მიერ გაგზავნილ დაქმნას“, კ. კი- რაკიაშვილის „ფ. მახარაძე ლენინთან კრე- მდში“, გ. გელოვანის „ლენინი რაზლივიში“, „ლენინი და კრუცსკიაია“, დ. ქუთათელაძის „ლენინი და ს. ორჯონიკიძე რაზლივიში“.

პროფ. კ. სანაძის მიერ შექმნილი ვ. ლე- ნინისადმი მიძღვნილი ორი ფერწერული ტილო: „ვ. ლენინი დასვენების დროს“ და,

„ვ. ი. ლენინი რაზლივიში“ დიდ ენოტივტურ საინოტენებას განიჭებს. ისინი ამჟამად ექს- პონირებულია მარტსუხი-ლენინის ინს- ტიტუტის თბილისის ფოიალიში.

აღსანიშნავია ნ. დოლიძის „ვ. ი. ლენი- ნი და ს. ორჯონიკიძე“. დ. ჩხეიძემ შექმნა ვ. ი. ლენინის ქანდაკება, რომელიც აღმარ- თულია პოლონეთში.

ფრიად საინტერესოა ცნობილი ქართვე- ლი ფერწერის ი. თთიძის „ლენინის ნათე- რა“, იგი ორიგინალურია თავისი კომპოზი- ციით, ამასთანავე მაღალმხატვრულია.

მიმზიდველია გ. გელოვანის ნაწარმოე- ბი — „ვ. ი. ლენინი და ნ. კ. კრუცსკიაია რაზლივიში“.

ახალგაზრდა ხელოვანმა შექო თელი- ამ საინტერესო სურათი შექმნა ლითონარა- ფიში — ა. გორკის ესკუზებზე ვ. ი. ლენინი- თან“. მხატვარი ოთხი წლის მანილზე გულმოდგინედ სწავლობდა ვ. ი. ლენინის და მ. გორკის მოღვაწეობას. ამ მიზნით ხე- ლოვანი გაეცნო არქივის მასალებს და მათ საფუძველზე შექმნა მრავალი რესკი, ეტიუ- ლი, კომპოზიციი.

ეს ნამუშევარი ახალგაზრდა მხატვრის შემოქმედებით გამარჯვებაზე მეტყველებს.

რესპუბლიკის დამსახურებულმა მხატ- ვარმა რ. შეროზია მრავალი ნამუშევარი შექმნა ლენინის თემაზე. თაბშირში შექმ- ნილი ლენინის პორტრეტი დამაჯერებლად გადმოცემა ვ. ი. ლენინის, როგორც მოაზ- რების ბუნებას.

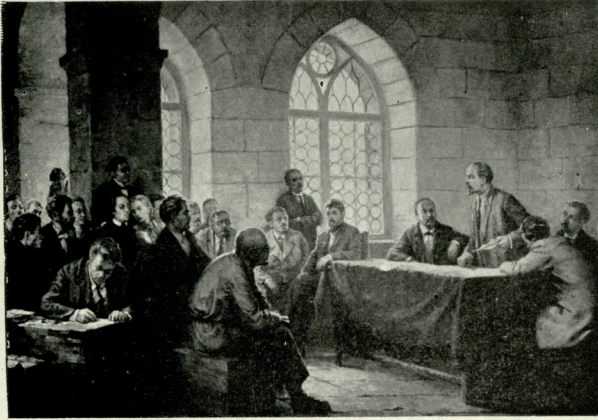
მხატვარმა გაიხო კოტრიკაძემ ვ. ი. ლე- ნინის დასადების 100 წლისთავს უძღვნა სახი ფერწერული ტილო. ხელოვანმა ამ ტი- ლოებს ასე უწოდა: „ვ. ი. ლენინის საუბარი ბავშვებთან“, „ვ. ი. ლენინი კაბინეტში წიყვის კითხვის დროს“ და „ვ. ი. ლენინის პორტრეტი“.

გ. გელოვანს ორიგინალურად აქვს გა- დწყვეტილი „ვ. ი. ლენინი და ნ. კ. კრუ- ცსკიაია“, ბელდი ესკუზებდა თავის მეგობ- რთან, კრუცსკიაია გულანსმით უსმენს მას. საუბარი კომპოზიციურად საინტერესოა და მხნეხელოვანი სურათდება აიყრობს.

ვ. ი. ლენინის საინტერესო პორტრეტი შექმნა ხეზე მომუშავე ოსტატმა ი. მისია- ლოვამ. პორტრეტში აიყრობს ჩაქსელია ბე- ლადისადმი დიდი სტერუმი. ეს ნამუშე- ვარი ამჟამად ამწვენებს პარტიის თბილო- ლის საქალაქო კომიტეტის ერთ-ერთ დარ- ბას.

მხატვარმა გიგროლ ჩირინაშვილმა შექმ- ნა საინტერესო ფერწერული ტილო „ლენი- ნი რაზლივიში“.

ახალგაზრდა ნიჭიერმა მოქანდაკემ მე- რაბ შერბაშვილმა ლენინიანას უძღვნა ძალზე ორიგინალური კომპოზიცია. 1968

რ. კეჭეყმაძე

„ლენინი ტსღმ II ყრილობაზე“.

წლის საგვეზრო კონკურსის შედეგად, რომელიც ლენინის ძველს შექმნილსავეს იყო გამართული, ავტორმა ჯოღად დამსხვარა. მის მიერ გამოთქმული ჯანდაცვა აღმართულია ქალაქ ზღენიფორადში. ამჟამად იგი ძირწას ვ. ი. ლენინის ძველს ქალაქ ლენინაბადისავეს.

მხატვარ ტარიელ ბარდაძის შემოქმედებაში დიდი ადგილი უჭირავს ისტორიულ-რეგულაციურ თემას. მან ლენინიანს უძღვნა ტილოები: „ვ. ი. ლენინი და მ. გორაკი“, „ვ. ი. ლენინი და მ. ცხაკაია“, „ვ. კვიციანი ვ. ი. ლენინთან“, „აბასიონატა“. ამ ნაწარმოებთა შორის განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობს ეს უკანასკნელი. მხატვრის მიერ აქ ასახულია ის მომენტი, როცა ვ. პეშოვას ბინაზე, ვ. ი. ლენინი, ნ. არუსთაკაია, მ. გორაკი — ბიანისტის, დირიჟორსა და კომპოზიტორის ისიი დობროვინის შესრულებით იმჟინებ ბეთხოვინის „აბასიონატას“. ტილოზე აღმუშავდა ი. დობროვინი, რომელიც გატაცებით უვრავს. ეს მომენტი ძალზე პეტერად არის გადმოცემული, თითქმის მწახველებსაც ჩაესმით აბასიონატას ხმა.

დმიტრი ელბაქიძე თბილისის სამხატვრო აკადემიის დამთავრების შემდეგ მოსკოვში გაემგზავრა და შემოქმედებით ორგანიზაციებში მოქანდაკედ დაწყო მუშაობა. მან ვ. ი. ლენინის ბარელიეფზე გამოცხადებულ კონკურსში მიიღო მონაწილეობა და გამარჯვდა კიდევ. მისი ნაწარმოები ამჟინებებს ვ. ი. ლენინის მუხეზინის სახეობა.

ხელოვნების საექსპოზიციო დარბაზს შემდეგ დ. ელბაქიძე ქმნის მსოფლიოს პირველი კომსინავტის, საბჭოთა კავშირის გმირის ი. გავარინის ქანდაკებას, რომელიც მოსკოვში ი. გავარინის სახელობის პლანეტარიუმშია მოთავსებული. ყოველივე ეს იყო ნიჭიერი ასალგაზრდა მოქანდაკის ერთგვარი შემოქმედებითი პროლოგი, რამაც განაპირობა შემდგომი შემოქმედებითი გამარჯვება. მოსკოვში სსრ კავშირის სამხატვრო აკადემიისა და ქალაქ მოსკოვის არქიტექტურულ-დამგებარებელი მთავარი სამმართველო მიერ გამართულ სხდომაზე განიხილეს პროექტები მოსკოვის ლენინის პრისაქტის მომუშეტურ-მხატვრული გაფორმების შესახებ. ამ დღემომედებით პაქტიობაზე გამარჯვება წოლად ატყვევდა ქართველ მოქანდაკეს დ. ელბაქიძეს, არქიტექტორებს ა. შანგარიოვსა და ვ. ბუტუნოვს. დ. ელბაქიძემ შექმნა ფრად ორიგინალური და მხატვრული ღირსებით სრულყოფილი ქანდაკება ალექსიულ თემაზე — „შვიდობა, პროგრესი, გონება“. იგი ვ. ი. ლენინის საუბილწო დღეებში აღიარებდა მოსკოვში ლენინის პრისაქტზე.

სხვადასხვა დროს ვ. ი. ლენინის პორტრეტი შექმნეს მხატვრებმა: თ. დვინიაშვილმა, თ. აბაკელიამ, თ. ასათიანმა, ბ. ავალი-შვილმა, ი. ყანდაშვილმა, ბ. ყაზიშვილმა, ვ. კარტოზიამ, გ. ველოვანმა, ი. ვეფხვაძემ, ს. მისაშვილმა და სხვებმა.

შეიძლება ითქვას, რომ ქართველ მხატვრებს ამ თემისადმი გამოუშუაგებია სა-

კუთარი შეხედულება, საკუთარი შეხედულება, სხვადასხვა. ქართველი ავტორები კარგად ჩასწვდომიან ბელადის სახის სიღრმასა და სიდიდეს, მისთვის დამახასიათებელ შესატებს, მოძრაობას, პოზებს. ქართველი მხატვრების ნაწარმოებები გვერდში ამოუდგებიან ცნობილი მხატვრების ნ. ანდრევეის, ვ. ივანოვის, პ. ვასილევის, ი. შროდსკის, ი. შადრის, მ. მანინტრის, ს. გვრასიშვილის და სხვათა ნაწარმოებებს, რომლებიც ლენინიანსადმი მიძღვნილი.

ლენინიანს საქართველოში ამჟამადვე გრძელდება. ახლა, ილინის დაბადების 100 წლისთავის მიჯნაზე, ფუნჯისა და საჭრეოლის მრავალი ისტატი უდიდესი გატაცებით, სიყვარულით, დაუცხრომელი ენერგიით მუშაობს ამ მარად ცოცხალ, ამაღლებულ თემაზე...

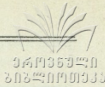
გენიალური ბელადის დაბადების 100 წლისთავს თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის პროფესორ-მასწავლებლები დიდი შემოქმედებითი საქმიანობით შეხვდებიან. მრავალი მათგანის მიერ ლენინზე და ლენინის მოწაფეებზე შექმნილ პორტრეტებს გამოცემის მოსკოვის „სოცეტსკი ხულონიკი“.

ქართველი მხატვრების ნამუშევრები შევა ლენინისადმი მიძღვნილ ალბომებში, გამოცემის აგრეთვე პლაკატებში და ღია ბარათებში. ამჟამად აკადემიის მხატვრები, პროფესორ-მასწავლებლები დიდი ამოცანის წინაშე დანან. ყველა მათგანის მისხანია ბელადის საუბილწო შექმნან ღირსეული ნაწარმოებები.

ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავს დაკავშირებით ამას წინათ თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის საბჭომ შექმნა საუბილწო კომისია. კომისიის თავმჯდომარედ დამტკიცებულა სსრ კავშირის სამხატვრო აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, აკადემიის რექტორი პროფ. ა. ქუთათელაძე. ფაქტობრივად შორის გამართულა კონკრეტული მიძღვნილი ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავისადმი.

1969 წლის დეკემბრის აკადემიის მუშეუბა და დარბაზებში მოეწყოთა საკონკურსო ნამუშევრების გამოცემა, რომელიც მიეძღვნება ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავს. სახეობი ხელოვნების საუკეთესო ნამუშევრები გაგზავნება მოსკოვში, ამჟამად თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიის პროფესორ-მასწავლებლები და უფროსი კურსის სტუდენტები ლენინურ თემაზე ქმნიან ჩანახატებს, ინდივიდუალურ და ჯგუფურ კომპოზიციებს.

გუქს გარემო, რომ ლენინის დაბადების 100 წლისთავთან დაკავშირებით აკადემიის მხატვრები შექმნიან ღირსშესანიშნავ ნამუშევრებს.

მხატვრულ მოქმედებებს უმსახურებთ*

მაია დულუვაკი

ხელოვნების მშენებლობა არსებითად განსხვავდება სინამდვილის მშენებლობისაგან. ამის უპირველესი დადასტურება ისაა, რომ ხელოვნება სინამდვილის განსაზღვრებაა და არა თვით სინამდვილე, ხოლო მშენებლობა მის სფეროში ვლინდება არა სილამაზის, არამედ მხატვრულის სახით, რაც თავის მხრივ განსაზღვრების სპეციფიკურ მხარეს უდევს. მამასადავამ, როგორც ვთქვით, ხელოვნებაში მშენებლობა მხოლოდ ის, რაც მხატვრულია. ეს კი, თავისთავად ცხადია, იმასაც ნიშნავს, რომ ხელოვნებაში გარდასახული ადამიანები, მოვლენები, საგნები ესთეტიკურ ტემპობას იწყებენ იმის გამო, რომ ისინი განსაზღვრებულია, მხატვრულად წარმოსახულია. მათ თავისთავად თვისებებს ამ მხრივ არავითარი მნიშვნელობა არა აქვთ. ამიტომაც, რომ სინამდვილეც სინამდვილე, ბოროტება, ანდა, უმეღერება, ტანჯვა, საერთოდ ყველაფერი, რაც უარყოფითია, ზიზსა და სიძულვილს, აღმფრთვობას ან თანატანჯვას იწყებს, ხელოვნებაში ესთეტიკურ ღირსებას იძენს. ლუარსან თათქარიძემ და დარეჯანი რომ ჩვენს შემოღობვებში ყოფილიყვნენ, აღბრა, მათთან შეხვედრასაც კი მოვინდობდით. „აკაცა ადამიანის“ წაითხვა კი ესთეტიკური სიამოვნებით გავსატოლებს. მაშის ხელით სსიკვითად დაჭრილი ტახუკი რომ გვეხანა ან ჩვენს თვალწინ უსაფრთხო ეჭვიანობით გახელებულ ქაშის უდასამაულო ცოლი დაფრჩი, ჩვენს აღმოფთვით და მუხანაგებით აღვიგებოდით. და ეს მაშინ, როდესაც როგორც ი. რუზინის ცნობით სურათის წინ, ისე „ოტგოლის“ კიბებისას, თუ სცენებში განსაზღვრების ოქმის პროცესში არსებითად განსხვავებული გახედვები გვიკაპობს — ესთეტიკურ სიამოვნებას განვიცდით, თვით ამ უმეღერებათა ღრმად შეცნობის მიუხედავად.

სინამდვილისა და ხელოვნების მშენებლობათა სხვადასხვაობის ეს მხარე განსაკუთრებით ნათლად ვლინდება იმ შემთხვევებში, როდესაც საშუალოდ გვაქვს საკუთრივ მშენებელი საგნებისა და მოვლენების ასახვასთან ხელოვნებაში: აქ ხომ ეს საგნები და მოვლენები იმ თვისებების გამო არ გვევლინებიან მშენებლობად, რომელთა შედეგად ისინი მშენებლობა სინამდვილეში ასე რომ არ იქნის, მაშინ რომელიმე ლამაზი ხედი ან მომზობადი ასულის სახე, პირდაპირ გამოერებული მხატვრის მიერ (გ. ი. ფიჭურაგულიად გადატანილი ტილოზე), ხელოვნების ნაწარმოებს უნდა წარმოადგინდეს.

სინამდვილისა და ხელოვნების მშენებლობათა არსებითი განსხვავებულობის უპირველეს დადასტურებას წარმოადგენს აგრეთვე ის შემთხვევა კონტრექტში აღნიშნული ცნობილი ფაქტი, რომ მხატვრული საყოველთაო საზღვრებით ხასიათდება, რის გამო ხელოვნების ანაქტის ნიშნავლობივი მშენებლობების არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს სუბიექტურ აღიარებას. იგი თვით მოიცავს თავისთავად მისი არსებობის საფუძველს. ეს საფუძველია ხელოვნების ობიექტური სპეციფიკური კანონზომიერება, კანონები, ზოგადი სპეციფიკური არსი, რაც არსებითად ერთმანერად მნიშვნელობს მხატვრული ნაწარმოების ათვისების უნარის მქონე ადამიანებისათვის, მიუხედავად მათი

ერონულ-ეპოქისეული ვინაობისა და, მამასადავამ, ესთეტიკური იდეალების სხვადასხვაობისა. ცხადია, ეს არ ნიშნავს, თითქმის ყოველი ეპოქის, ეროვნების და სოციალური წრის ადამიანებისათვის ერთმანერად ღირებული და სრულქმობილი იყოს ესა თუ ის კონკრეტული ქმნილება. ამ მხრივ მკვეთრ სხვადასხვაობასთანაც გვაქვს საქმე. მაგრამ ეს ასევე საკითხია, რადგან ხელოვნების საყოველთაო ხასიათი გულისხმობს ხელოვნების საზღვრების გარკვეულობას (მყარობას), ე. ი. თვით ხელოვნების არსიდან გამომდინარე იმ ობიექტურ აუცილებლობას, რომლის შედეგად ყოველი მხატვრული ქმნილება ყველასათვის მხატვრული ფენომენია, ხელოვნებაა.

ყველაფერი ეს საგნებით გასაგები იქნება, თუ გავისვენებთ: 1. სინამდვილისა და ხელოვნების მშენებლობათა შესატყვისი ესთეტიკური იდეალები ფუნქციური სხვადასხვაობითაც გასხვავდებიან ურთიერთისაგან. კერძოდ, ადამიანთა კონკრეტული წარმოდგენები სილამაზის შესახებ, თვით სილამაზის არსებობის ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორია, მაშინ როდესაც იდეალისტული მხატვრული შეხედულებანი ხელოვნების საკუთრივ სრულყოფილებას, იძინებს (გ. ი. უკუთხის ხელოვნების) ამა თუ იმ გაგების საფუძველს წარმოადგენს, ხოლო ხელოვნებათათვის — შემოქმედების მეთოდის უშუალო საფუძველს.

2. ხელოვანი ხელოვნების სპეციფიკურ კანონზომიერების, იგივე შემოქმედებითი, სილამაზის კანონების“ შესაბამისად ქმნის, რაც მხატვრული ნაწარმოებების არსებითი აუცილებელ პირობას შეადგენს. მამასადავამ, მხატვრული შემოქმედების პროცესის სანაგებში მიზანდასახულებას ეყვარება და არა ბუნებისათვის, საერთოდ სინამდვილისათვის ნიშანდობლივ გულცივ ნეტარალობას, განურჩევლობას.

3. ხელოვნების განვითარების პროცესი ხელოვნების კანონზომიერების, საყოველთაო სპეციფიკური არის კონკრეტული გამოვლენის პროცესია, გააბრუნებული ეპოქისეულ-ეროვნული სინამდვილითა და თვით შემოქმედის ინდივიდუალური მონაცემებით. ამიტომ მას სინამდვილესა ზუსტადერად მრავალფეროვანი წარმოსახვა ანასიათებს, ადამიანთა ესთეტიკური შეხედულებებისა და იდეალების, საზოგადოებრივი ინტერესებისა და იდეების ამა თუ იმ მხატვრული სიძლიერითა და ინდივიდუალური სახეებისსიძლიერით, უფუხების სახით. ბუნებრივია, ეს სხვადასხვაობა ხელოვნების სპეციფიკური კანონზომიერების გამოხატვის სიჭკვირეთასა და სისრულესაც შეეხება. ამის გამო აღნიშნული კანონზომიერება სხვადასხვა მხრივ და სრულყოფილებით უეკვიფრებ მხატვრულ ნაწარმოებებში. მაგრამ ეს მისი კონკრეტული შემოქმედებითი გამოვლენის კანონს შეადგენს, რაც, როგორც ვთქვით, სრულიად არ უმლის ხელს ხელოვნების ქმნილებათა საყოველთაო ხასიათს და მინავს კანონს (ერთგობობას).

ამაყრად, ისტორიულად იცვლება არა ის, რის გამო ხელოვნება საყოველთაოა, ყოველთვის და ყველასათვის ხელოვნებაა (ე. ი. მხატვრული შემოქმედების ობიექტური სპეციფიკური კანონზომიერება, კანონები), არამედ ამ საფუძველის კონკრეტული, ეპოქისეულ-ეროვნული და ინდივიდუალური გამოვლენა, სახეებისსიძლიერა.

ძირითადად ასეთია მხატვრული შემოქმედების ის განსაკუთრებ-

* იხ. „სახვითა ხელოვნება“ № 9, 1969 წ.

ბულბანი, რომელთა მილიანობა საცხები გასაგებს ხდის ხელოვნების საყოველთაო ხასიათს, იგივე — ობიექტური სპეციფიკური სახელების უკუაღმართის (სიმყარე, გარკვეულობა).

ახლა კი გამოყოფით შევებით ხელოვნების მშენებრების, როგორც სინამდვილის ასახვის ერთ-ერთი ფორმის, სხვა ასპექტში შემოთავაზებულ სურათს შევხებით.

კ. მარკი საინჟინერო მშენებლება: საგნების ფორმა და არსი რომ უშუალოდ ემთხვეოდნენ ერთმანეთს (ქ. ი. პირველი რომ მეორის სათვალავის წარმოდგენებს), მანის ყოველგვარი მშენებრების უხეშობა იქნებოდა ეს, თავისთავად ცხადია, სრული ჰერმეტიკობა, რადგან მშენებრების ერთგვარდ მოწოდებას (ფუნქციის) სინამდვილის არსის აღმოჩენა, განსაზღვრავდა. იგივე იყოფის ფილოსოფიური და პოლიტიკური აზროვნების შესახებაც. მაგრამ ხელოვნება არც ამ შემთხვევაში იქნებოდა უხეშობა, მისი ხეივანის უკვე ცნობილი თავისებურების, უპირველეს ყოვლისა, სპეციფიკური ფუნქციის გამო. რაც ნუგეშად ხელოვნების საკუთარ ასპექტით ხსათეს, იგი მართლაც ხელოვნება აღმოჩნდებოდა, ადასიახური სახეობის რაობა რომ თვით ამ სახეობის კონკრეტულ ობიექტურ გატარებლობაში პოულობდა ნათელ გამოხატულებას. ხოლო რადგან ეს ასე არ არის, არსებით განსხვავება, როდესაც საგნები, მოვლენების ობიექტობის ფუნქცია და გამოხატვა; 2. ახალი სახეობისთვის, რომელსაც სინამდვილე იღებს ხელოვნებაში, არის არა მარტო წარმოსახულის არის საბოლოოც, ცხადია, ხელოვნების მსოფლიოშედეგობის შესაბამისად, არამედ ესტეტურად ფუნქციონირებს. 3. ეს მხატვრობის სპეციფიკური კანონზომიერების კონკრეტული გამოვლენა, რომლის მთავალფეროვნებას მზად ცალკეადვე გამოისეულ-ფორმული ესტეტიკური ინტელექტი, შემოქმედებითი პრინციპები და ხელოვნება ყოველთვის ურთიერთობას განსაზღვრული შემოქმედებითი ინდივიდუალობით განაპირობებენ.

ამრიგად, განსაზღვრება წარმოსახული სინამდვილის არსაც შეესაბამება და ამისათვის ესტეტიკურ გრძობასაც. ამიტომაა, რომ, ერთი მხრივ, 2. ზოლისესის უფრო სიხვედრით რომ გამოვიყვი, „ხელოვნების სინამდვილე“ სწორედ ჰგავს სინამდვილეს; 3. ი. უფრო გამომხატვის სინამდვილის არსს, ვიდრე თვით ობიექტურად მოცემული სინამდვილე; ანდა, გამომხატველ და მყარებულ მხატვრობის ნაწარმოები ყოველ ნამდვილ ამაზე მალა დასა: 1. მჭირე მხოვო კი, ხელოვნების მშენებრებს უფრო მეტად მართლობა ადამიანებისათვის, ვიდრე სინამდვილისა. დასასრულ, ყველაფერი ეს იმ აგრეთვე ცნობილ გარემოებას ცხადყოფს, რომ მხატვრული შემოქმედების პროცესი არ არსებობს მხატვრული შეთხზვის გარეშე. ხელოვნების ქმნის, მანამაღმდე, ოსხვად, ხოლო თვით შეთხზვის უპირველეს ამოცანას სინამდვილის ობიექტური სახეობისთვის უარყოფს, ახლო შეხველა წარმოდგენას ილია ჰგავავეთ ასე ასახავთ ამ კანონზომიერებას: „ლტერატურაში არ არის არცერთი მოთხრობილი ამავი, რომელიც მართლა მართალი იყოს“; 4. რომელიც სინამდვილეში არსებულის გამოვლენას წარმოადგენს, ის, „სულ ადამიანის დანტობითი შემქმნელი და ისეთი შემოქმედებითი ხარისხსმყოფი, სულსახალი, რომ კაცს კი არ გვაჩვენებს, დაღდავ მოწონის და ასეთივე...“ აი ეს საოცარი გარდაქმნა, ანუ უკვე ვთქვათ, ქმნა არყოფილია ყოფილად. მარტო შემოქმედს შეუძლია: 2.

თავისთავად ცხადია, იმის აღიარება, რომ ხელოვნების ქმნის მხოლოდ ხელოვნებისათვის ნინამდვილია თვისებით, კერძოდ, შემოქმედებითი, სილამაზის კანონების მიხედვით; იმის აღიარებასაც ნინამდვილ, რომ როგორც ეს კანონები, ისე მათ საუფუძველ წარმოქმნილი მშენებრებს, ხელოვნების საკუთრებას და უარსებულის სპეციფიკურ თვისებებს შეადგენს. ერთი სიტყვით, ყველაფერი, რაც ხელოვნებაში წარმოსახება, ამ კანონების გამო ხდება ესტეტიკური ამბობი, საკუთრივ ესტეტიკური თვალსაზრისით, ყველაფერ მშენებრთა და ყველაფერ მხინჯი, ყველაფერ სასურველი და უკიდურესად ტრავმატული ამ შემსარავი, ერთნაირი დრისების სახაბი მხატვრული შემოქმედებისათვის. მშენებრი საგნებისა და მოვლენების ობიექტური ესტეტიკური დრისება აქ მნიშვნელობს რომელიც მხოლოდ თმა-

ტიკის თავისებურება. ჩვენი ზრი, ეს საკითხიც სწორად აქვს გამოვლენილი 0. ჰგავავეთ. მისი განსაზღვრით, ხელოვნებაში ცხოვრების ასახვა ადამიანის ესტეტიკური გრძობის ასპექტში ხდება; 1. მხატვრული შემოქმედების სპეციფიკური მიზანი სწორედ ამ გრძობით გამოქმედდება. „ამასია, — დასაკვის ის, — მიმომილავა ძალა და არსებობის მიზნი ხელოვნებისა“. ხოლო ერთ ესტეტიკური გრძობისათვის მხატვრულად წარმოსახული „ზაღდადში ბოროტება ისეთივე მშვენიერია, როგორც გულსარტყაი კეთილიც; იმნტობი, რომ ხელოვნება თვით ბოროტს აბოროტებს კეთილისათვის და კეთილი მის კეთილია...“ ხელოვნების თვალთ და ესტეტიკური გრძობის მხედველობა; მაკეტების ცილიც და კორდელაცი ყოითიანად მშენებრია. სინამდვილეს ერთი გაულის, ხოლო მჭირე გეყვარს, მაგრამ ხელოვნებაში „უღუბლაც და სიყვარულიც ერთს და იმავე საგანზეა მიმართული, ერთსა და იმავე გზაზე ადამიანის გულისას სძრავს, ერთი ბოროტის უარყოფს და მეორე საინფინის დატკეცილობით“. ამასთან, „იქნებ პრეველ შემთხვევაში სიტკბოება და უფრო მეტიც იყოს ესტეტიკური გრძობისათვის, ვიდრე მეორეში“.

როგორც ვხედავთ, 0. ჰგავავეთ აქ იმ უდავოდ ჰემმარტ თვალსაზრისის ანტიორების, რომლის თანახმად, ხელოვნება ყველა მოვლენას ესტეტიკური გრძობის შესაბამისი ერთი და იგივე უზრუნველყოფს სპეციფიკური სახეობისთვის წარმოსახვას. მანამაღმდე, ამ გრძობამაც და თვით ესტეტიკურსაც გარკვეული საყოველთაო ხასიათის საკუთარი, სპეციფიკური არის ამასიათხმ, რომლის ერთ-ერთი ძირითადი ნიშანია სინამდვილის ფაქტების დადებითი ზოგადადამიანური პოზიციის ასპექტში განსახიფრება. ეს არის ბოროტების უარყოფისა და სიკეთის, საბოთების დაკვის, განმტკიცების პოზიკია. არ იქნება გადაჭარბებული, თუ ვთქვათ, რომ 0. ჰგავავეთ ამ ძირითადად ადრე ცნობილი პრინციპის თავისებური და მჭვირი ფორმულიორებით, სასეტიკო ნათეს ხდის როგორც საბოთი ხელოვნების მშენებრების, ისე კერძოდ ესტეტიკურების (ცხადია, შემოქმედებითი ესტეტიკურების) არა მარტო ასახვით-მინარსობრივ არის, არამედ საკუთრივ ზოგადობის (ზოგადადამიანობის) ერთ-ერთი ძირითადი საკუთრებულ საფუძველსაც. ეს შეგვაძლავს კიდევ უფრო დამატებითი ცხადება შემოქმედებითი ესტეტიკურის რაობის განხილვისას.

მაგრამ ხელოვნების მშენებრების აქ აღნიშნული განსაკუთრებულობა ისე არ უნდა გავიყოთ, თითქმის, მხატვრულად წარმოსახული ბოროტებაც და სხვადასხვა ერთსა და იმავე რეაქციის (ქ. ი. მათ მიმართ ერთსა და იმავე დატკეცილებას) ყოველგვარ ანტიფუნქციონირებას. ასეთი დასკვნის დამუშავ ხელოვნების ასახვით-მშენებრების არის უარყოფა იქნებოდა, ჯერ ერთი, როგორც ვხსენებ, 0. ჰგავავეთ სავანებოდა აღნიშნულ, რომ განსაზღვრება ბოროტების კიდევ უფრო აბოროტების, ხოლო კეთილს — აკეთილბის, მანამაღმდე, როგორც შემოთხვევაში საბოთის, სინამდვილის, დადებითი ადამიანური პოზიციის დაკეთია და განმტკიცებით ხასიათდება იგი. ამავე დროს, ზემოთ ყველა შესაძლებელი ასპექტში იყო აღნიშნული მხატვრული შეთხზვის, საერთოდ ხელოვნებაში სინამდვილის ახალი სახეობისთვის წარმოსახვის შემოქმედებითი საფუძველი. ეს საფუძველი კი იმდენად არსებითია, რომ შეუძლებლობა ვამტკიცებო, თითქმის, „ყვეფუნქციონისა“ და „კაცია-ადამიანის“ მთავარ პერსონაჟებს მათი თვითმშენებრების, ადამიანობის განურჩევლად ადვილადვე მითხველი. ასევე, განა ერთნაირი გამოსახულების პოპულრის ანტიფუნქციონის სუბიერ სახეობის „ვეფერა მოვლისისა“ და „ლაკოვიანის“ შინაარსი? ანდა, 0. რების „პროტადიკური“ და მიხედვით მუსორგის პორტრეტზე ერთი სიტყვით, ესტეტიკური ტკბობა არასოდეს არ უღონდება როგორც ნეიტრალური დამოკიდებულება წარმოსახული ზონამდვილის რაობის მიმართ. და ეს იმდენად, რომ თვით ხელოვნება ასეთი ხუნების როგორც ვთქვით, ეს უარყოფს, ამ განმტკიცების, მანამაღმდე, ამ გაქაძლებას ამ გეყვარების მასში განსახიფრებულ მოვლენებს; 2. საერთოდ არაფორებს ნათელყოფილი იდუარ-სახეობის ფუნქციის გამო იგი ხალხის დიდი მანკავლებოდა, ადამიანის, შესაფორმირების ერთ-ერთი დღმნიშვნელოვანი ფაქტორი. მოხუცდავად ამისა, თვით შემოქმედებითი ესტეტიკურის არსი ყველა შემთხვევაში ერთი და იგივეა და ერთგვარად შემოქმედებას ადამიანებს, ყველა შემთხვევაში ესტეტიკურ ტკბობას იწყებს აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ეს უკანასკნელი არა მარტო არ გამოირტყავს ხელოვნების ტენდენციურობას, არამედ მისი აღქმის, გამოვლენის როგორღორე უშეძლებლობი სპეციფიკური სფეროა, რომელიც სინამდვილის არსის ჩვენების კიდევ უფრო შთამბეჭდავად და დამატებით, თვალსაჩინოსა და სრულსახეობას ხდის. ის თქვა მტრ, თვით ამ ჩვენების (წარმოსახვის) სისწორეც, თავის მხრივ, აღიქმების და ასრულსა-

ხოვნებს ესთეტიკურ ტკბობას. ოღონდ, ესთეტიკური ტკბობის გეოციური ფონი სხვადასხვაფერია. მაგალიად, რომელიმე ეპიური ობიექტურული წარწერების კითხვისას შეიძლება ცერული მოვლერის ან აღფრთოვანებული ვიყთ, ანდა, თავშეუკავებლად ვიფიქროლო. მაგრამ ყველაფერი ეს არსებობს წარწერების მხოლოდ შინაარსით იქნება გაპირობებული. ამიტომ ეს განცდები არ განსაკუთრებით ამ ესთეტიკურ ტკბობას, თუმცა გარკვეულ შემთხვევებში ეს სფეროც შეიძლება მათ. ამის გამო ვუწოდებ მათ ე. ი. ტ. ე. უ. რ. ტ. ბ. ი. ა. გ. მ. ც. ე. უ. რ. ფ. ი. ა. რ. ა. ესთეტიკური გეოციები¹.

რაც შეეხება თვით ხელოვანის იმ გეოციებს, რომლებიც თმატკის ფაქტობრივ კონსტრუქციებსას მნიშვნელოვნ, ისინიც განსხვავებული, სასტიკიური ხასიათისა.

ცნობილია, რომ ყოველი ეპოქის მხატვრულ კულტურას თავისი თმატკია აქვს. მაშასადამე, კონკრეტული ეპოქისთვის სასოვალდებური ინტერესები და იდეალები განსაპირობებს იმას, თუ ხელოვნების საგნის რომელი მხარე გახდება ხელოვანის შემოქმედების წამყვანი თმატკიური მოტივი. მაგრამ ეს შეეხება თმატკიის საერთო ხასიათს, მიმართულებას, რაც თავისებურად განსაპირობებს ამჟამინდელი ყოველი ხელოვანის შემოქმედებში. ბუნებრივია, აქ იგულისხმება კერძოთ რეალისტური ხელოვნების სხვადასხვა მხრივ და სხვადასხვა ფაქტობრივ მასალის სახით ემყარება და არა ის ინდივიდუალის არის ნიშნობაზედ საერთოდ. ამასთან, ამ განსხვავებულის ძირითადი დასუფულები იმა, რომ ხელოვანი თავისი ე. წ. შემოქმედებით მიმდრეკილების განსაკუთრებულობით არის მუხუდებული ან თუ იმ ეპოქისეული (დამკვიდრებული) თემის არსებობა და მისი ფაქტობრივი ობიექტების პროცესში. ამიტომ ყოველი სასოვალდებური იდეა თმატკიური ხელოვნებაში იწვევს ყოველი ხელოვანის შემოქმედებით ინტერესს. ეპოქისეული თმატკი და მისი შესაბამისი ფაქტობრივი ესა თუ ის სფეროც მხოლოდ მათს ხდება ასეთი ინტერესის საგანი, როდესაც ისინი ხელოვანი გარკვეულ განწყობას, მკვეთრ ემოციურ დამოკიდებულებას აძირვს, ესთეტიკურ გრომობას ამოქმედებენ, ე. ი. მხატვრის მოელს სულიერ სამყაროს შესრავნ. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ახლიცვლდობა თემს შემოქმედის ატაქტება იქნეს, მაშასადამე, ხელოვანმა იგი უნდა შეიცავდეს და გათავისებს (საკუთარი სამყაროს წარწელა აქციოს). ამაჟამი განსაპირობებს არა მარტო საგნებისა და მოვლენების ხასიათს, არსის, არამედ სუბიექტური გეოციური ფაქტორიც (სუბიექტური განწყობა). რომელიც სინამდვილის ხელოვანის დამოკიდებულების პროცესში იბადება, როგორც თვით ხელოვანის შემოქმედებით ამ-პოქის ემოციური გეოციალმბები რაც შეეხება ამ გეოციალმბების შენადენულ საკუთრივ ესთეტიკურ ემოციებს, ისინიც ხელოვანისეულია, ხელოვანის ესთეტიკური გრომობიდან მომდინარეობენ უშუალოდ სხვადასხვა არსებას ან მოვლენას არ შეიძლება მოენახოს, რადგან თუ ყველაფერს, რაც ხელოვანის ხელოვნებაში სინამდვილის მოვლენათთან შემოქმედებით დამოკიდებულების პროცესში, მხოლოდ სინამდვილისეული თვისებების შეფადა მივიჩნევთ, მაშინ ხელოვანს, ანდა, საერთოდ შემოქმედების პროცესს, არავითარი ახსენს სპეციფიკური და არც ინდივიდუალური ასპექტად აღარ აღმოჩნდება. გარდა ამისა, საყვილთაოდ ცნობილია, რომ აქ აღნიშნული შემოქმედებით განწყობა თუ ემოციური დამოკიდებულება, მაშინაც დამასასათფელთა შემოქმედისათვის, როდესაც მასინებ, საერთოდ უარყოფითი ან ტრაგიკული მოვლენის განსაპირობება გვაქვს მოცნულთა, თუმცა, რა თქმა უნდა, ამ შემთხვევაში სასუქებით გამოირცხვლია, როგორც „ობიექტური ესთეტიკური თვისებები“; ის ობიექტურის დაღებით არსიც.

* * *

როგორც ხედავთ, აქ მოცემული საკმად არასრული შედარებით განხილულია სასუქით ნაფიქროს სინამდვილისა და ხელოვნების შეფარებულობა არსებით სხვადასხვაობას.

შესამოვლელია არ იყოს ავიღებოლო, მაგრამ არც უნდებოლო იქნება, თუ აქ გავისწავნებთ ამ განხილვის პროცესში მიღებულ შუბ დასკვნებს, განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონეს მხატვრულის ობიექტური არის ანალიზის შემდგომი განვითარებისათვის.

1. ხელოვანი თვით ქმნის ხელოვნების არის ნიშნობაზედ ესთეტიკურს. ამ მხრივ (ე. ი. ესთეტიკური თავსაზრისის), ხელოვნებისათვის სასოვალდებური ცნობების, საერთოდ მთლი დამაინაური სამყაროს ყველა საგანი და მოვლენა, კერძოდ, მწვენიერება და უშვანობა, კეთილი და ბოროტიც, სიხარულიც და ტანჯვაც, საინთერესო და უგეგმაოც, ერთი სიტყვით, ყოველი ადამიანი, ცხოვერის ყველა მხარე, არსებობდა, ერთი და იგივე მნიშვნელობის მქონე, ერთი და იგივე ღირსების მასალას და ობიექტურ მიზეზს წარ-

მოადგენს. ამასთან, სინამდვილის როგორც არსი, ისე საკუთრივ ესთეტიკური თუ არსებობისეული განსაკუთრებულობა, ყოველთვის შემოქმედებით პროცესის შესაბამისად გადაისახება მხატვრულ წარწერებში, არსი ხელოვნებას ან უარყოფს და გვაუკლებს, ან განაპირობებს და გვაყვარებს მის მიერ წარმოსახულ სინამდვილის მოვლენებს. მაგრამ ის, რაც მხატვრული წარმოსახვის ახლებელ საყოველთაო სასტიკიური განსაკუთრებულობა გვევლინება და ორივე აქ აღნიშნულ შემთხვევაში ესთეტიკურ ტკბობას იწვევს ჩვენში, ხელოვნების საკუთარ ასპექტს შეადგენს, თვით ხელოვნების თავისებურებაში ბოლოებს ასხას ამიტომ სინამდვილის დაღებით არსს და მწვენიერებას ხელოვნება განსაპირობებს როგორც სასუქისა და მოვლენების ობიექტურ თვისებებს, მსგავსად სინამდვილისა. შემსარავნის, ბოროტებისა და არა როგორც თავისი ესთეტიკური ხასიათის სინამდვილის სასუქისა და მოვლენის. ამრიგად, ხელოვნების მხატვრული არის სინამდვილის მწვენიერებისა და დამოკიდებულების, დრამა დასკიციური, თვითმყოფი (თვითარსებული) მოვლენა. ანა. ი. ჭაგავაძის ჩვენთვის უკვე ცნობილი სიტყვებით რომ ვაღმომცეცო, ხელოვნება „თავისი თვითნი“ (გულისხმობს თავისი განიხილებით, შემოქმედებით, „სილამაზის კანონებით“) ქმნის „საქს ესთეტიკური გრომობის დამაინაურება“.

2. მხატვრული წარმოსახვის თავისებური არის შესაბამისად სასტიკიური ხელოვნების შესაბამისად ესთეტიკური გეომოვნება და ესთეტიკური იდეალებიც. ბუნებრივია, თავისებური სახით ვლინდება ადამიანთა ესთეტიკური გრომობა როგორც მხატვრული შემოქმედების, ისე ამ უკანასკნელის შედეგის — მხატვრული წარწერების — ათვისების (აღქმის) პროცესში. ყველა ამ თავისებურებასა მილიანობა კი ხელოვნების მწვენიერების შემოქმედებით აღმრული (განცდილი) ესთეტიკური ტკბობის თავისებურებას განსაპირობებს. მაშასადამე, ესთეტიკური გრომობა, გეომოვნება, იდეალი და ტკბობა სხვადასხვა სახით ვლინდება სინამდვილის და ხელოვნების მწვენიერებათა შორის.

3. შემოქმედებით ესთეტიკური ხელოვნების თავისებურების უზოვადეს მხარეს, მხატვრულის სასტიკიური და უნერვისული საფუძვლის წარმოადგენს.

უნებრივია, ეს დასკვნები მხოლოდ მაშინ მიიღებენ უფრო ცხად, თანმიმდევრულ და დამთარებულ სახეს, როდესაც თვით შემოქმედებით ესთეტიკურის რაობა გარკვეულა. მაგრამ, რადგან ეს პრობლემა სხვა ნაშრომში გვაქვს განხილული (იხ. „ხელოვნების მარადიულობის პრობლემა“ 1962 წ. გამოცემა, „ხელოვნება“), ამიტომ აქ ესთეტიკურის ამ სახეობის მხოლოდ განსაზღვრის წარმოდგენით შემოვიზღავებო.

შემოქმედებითი ესთეტიკური ადამიანის სულიერი და გრომობიტი სამყაროს მთლიანობის ემოციური განმარტებულება ზოგადად ამინაურ დაღებით ასპექტში. ანდა, ასეც შეიძლება თქვად, იგი გვევლინება როგორც ცნობიერების, ადამიანის მთელი გრომობიტი და სულიერი სამყაროს ყველა ძალისა და უნარის ერთობლივი მოქმედების შედეგი, ადამიანთა ყველა მიწსურაფებისა და ინტერესის ორგანული მთლიანობა, განხორციელებული ზოგადად ამინაური დაღებით ემოციური სამყაროს სუბიექტულობით. ჩვენი აზრით, ძირითადი ასეთია შემოქმედებითი ესთეტიკურის. ოღონდ, აქ ისიც უნდა გაიხსენებო, რომ მხატვრული, გარდა ესთეტიკურის, გარკვეულ (ცხად, მისთვის შესაბამის) კონკრეტულ, მარად ცვლადად შინაარსს მთავრებს, გაპირობებულ ეპოქისეულ-ეროვნული ვითარებათა და ხელოვნების ინდივიდუალობით. და, რაც აგრეთვე მთავარია, აღნიშნული შინაარსის, გეომობის საერთო სოციალური ხასიათის, ხელოვნების ტალანტის სიმდიერება და შემოქმედებითი დასუქების ერთობლიობა, არსებით გავლენას ახდენს შემოქმედებითი ესთეტიკურის ამა თუ ის სიხარული (სრულიყოფილობა) გამოვლენაზე. მაშასადამე, ამ მხრივ მხატვრული (შემოქმედებითი) ესთეტიკური განსაპირობებული მოვლენება: არსი დღეს არ ვლინდება ამ მნიშვნელობის თავისთავად, აქ მითითებულ ესპექტით და ამოუკიდებლად, საერთოდ ხელოვნების განვითარების პროცესის კონკრეტული ზღვის დამოკიდებულა. ეს შემოქმედებითი ესთეტიკურის კანონზომიერების ის არსებობდა მხარეა, რომელიც ამ ფენომენის ინტერსულ-სოციალური ბუნების ერთ-ერთი განმარტებასაც შეადგენს.

შ. რუსთაველის პოემის უდიდესი ესთეტიკური ღირსების ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორი ისიცაა, რომ ამ ნაწარმობში ხასიათები

და მოვლენები საოცარი სიღრმითა და სიძარბოთი არის განსახიზვერული გვიჭირს პირველადი უმეობრებლობის პრინციპებისა და ზოგადკაცობრიული სტანდარტების საფუძველზე. ამასთან, ეს თეორიების ეს განსაკუთრებული სისრულე გამოვლენაც თავის მხრივ ამოცრებს, მეს სამივეთრებას და მარადიულ ცხოველყოფილობას ანიჭებს პოეტის იდეურ-მინასობრივ განსაკუთრებულობას, საერთოდ მოღოს ექთისეულ არსს.

თავისთავად ცხდია, „ვეფხისტყაოსანი“ არ წარმოადგენს გამოწავლის. ეს უთიერთმინარობა მხედველად კულტურის მიღვ ისტორიას ახასიათებს, ბუნებრივია, სხვადასხვა შემთხვევაში მისი სხვა, საერთოდ ხელგეზვის მივლი კონკრეტული მინარისის და ეს-უტეტიკურის სხვადასხვაგვარი კონკრეტული შესაბამისობის თუ შეფარდების სახით. რაც მეტებმა თვით ამ მრავალფეროვნებას — ხელგეზვის უცვლელ (ზოგად) და ცვალებად (კონკრეტულ) მხარეთა შესაბამისობისა და შეფარდების სხვადასხვაობას — იგი იმავე იმი-ტეტურ-სუბიექტურ ფაქტორთა მივლიანობით არის განსაზღვრული, რომლებიც ესთეტიკურის გამოვლენის სრულყოფილების ბედზე ამ-დებენ გავლენას.

ყველაფერის ეს, არსებობდა, მხატვრულის, უმეობრებლობითი უმეობრების სოციალური ბუნებისა და იმიტეტურების პრობლემისაც აქვს შუქს. ყოველ შემთხვევაში იგი, მეტს თუ არა, იმ უშუალო წანამდღარს მაინც მოიცავს, რომლიდანაც ლიტერატურა გამოიწ-ვარებოდა და იმდენი ხელგეზვისათვის ნიშანდობელი მშვენიერების ამ მხარეთა შესახებ. რა თქმა უნდა, ეს არ გამოირჩევა სრულ სა-კიების უფრო გავლით თუ გამოკვეთილად განხილვის ამ ცალკეულ/დებულების უფრო სრული და კონკრეტული სახით წარმოდგენის საკითხებს.

ეს, უწინარეს ყოვლისა, შეეხება ზემოთ მოცემულ დასკვნას მხატვრულის სპეციფიკის — უმეობრებლობითი ესთეტიკურის — უშუა-ლო საფუძვლის შესახებ: უმეობრებლობითი ესთეტიკური ადამიანთა ესთეტიკური გრძნობის სპეციფიკური არის იმიტეტურება. როგორც ვხედავთ, ეს დასკვნა იმდენად ზოგად ხასიათდება, რომ მისი საკენ-ცემო კონკრეტულობა აუცილებელია. თვითადიგველად გავისწავლოთ მარ-სისესტული ესთეტიკის ცნობილი დებულებები:

1. ესთეტიკური გრძნობა ერთნაირი სისრულეთა და სიმკვეთრით არ ახასიათებს ადამიანებს. ამ მხრივ გარკვეულ სხვადასხვაობასთან გვაქვს საქმე. მაგრამ ეს შედარებით სხვადასხვაობა, რაც თვით ადამიანთა სუბიექტურ ინდივიდუალობაში პოულობს ახასის. საერ-თოდ ეს ესთეტიკური გრძნობა საყოველთაო, ყოველ ადამიანის მო-ცეცული ამა თუ იმ სიმკვეთრით.

2. ესთეტიკური გრძნობა საზოგადოებრივი პრაქტიკის შედეგს წარმოადგენს და არა თანაკეთილ მილოთიერ ინსტიტუტს. იგი ჩამოყალიბდა შრომის პროცესში, როგორც ადამიანთა თავისებური დამოკიდებულება არა მარტო თვით ამ პროცესისა და მისი პრაქტიკ-ტის მიმართ, არამედ მიუღი გარემომცველი საწყაროს მიმართაც, ე. წ. ესთეტიკური გრძნობების — სმენისა და მხედველობის გარე-თარებისა და სრულყოფის სახით. აღნიშნვ იგი საზოგადოებრივი ადამიანის თვისებაა, რის გამოც მისი არის, ხოლო ამიტომ საყოველ-თა ხასიათი, ყოველთვის ცვალებადი, ექთისეულ-ეროვნულ და სუბიექტურ-ინდივიდუალური სახემისილებითი ვლინდება.

3. ესთეტიკური გრძნობის იმიტეტურება (უმეობრებლობითი გამო-ხატულება) მხატვრული უმეობრებლობის გენეზისის სპეციფიკური სა-ფუძველია, რომელიც ისტორიულად იმავე მხატვრულ-საზოგადო-ებრივი პრაქტიკის ნიადაგზე — წარმოიქმნა. მხატვრულის ფორმირე-ბა კი ამ ისტორიული პროცესის გვალდაკვალ მოხდა. მაგრამ ეს დებულებები ესთეტიკური გრძნობისა და მხატვრულის უთიერთმი-მარობის (დამოკიდებულების) მხოლოდ ერთ მხარეს აუქმებენ. მეორე მხარე კი იმაში მდგომარეობს, რომ ესთეტიკური გრძნობის იმიტეტურება მხატვრულის ჩამოყალიბების ისტორიული პროცესის ნიადაგს შეადგენს და არა ყოველი წარწომების ესთეტიკური არის უშუალო საფუძველი. წარწომების უკვე ფორმირებულ უმეობრ-ებობით ესთეტიკურის, როგორც ზოგადი თვითმყოფი ფენომენის არის, კანონების მიხედვით იქმნება. მართალია, ეს არის, კანონები, თუ ხშირად არა, ზოგჯერ მაინც, თვითრილად არა აქვთ გასარტყელი ხელოვნება. ისინი მათთვის ცნობილი უმეობრებლობითი პრაქტიკის შე-საბამისად (მეცავად, ანალოგიურად) უმეობრებლობენ, მაგრამ სა-კიების ამ მხარეს ამ შემთხვევაში არ აქვს მნიშვნელობა. მთავარი ისაა, რომ იმიტეტურად უმეობრებლობის პროცესი გარკვეულ კანონებს ემყარება, ხოლო ესთეტიკური, როგორც ხელოვნების თავისებურების უშუალოდ მხარე, ამ კანონების უარყოფით შენაგველად წაწოლია. მანასადამე, უმეობრებლობითი ესთეტიკური იმიტეტურად მნიშვნელობის, ხელოვნება კი იმით განსხვავდება ყველა ჩვენებისაგან, რომ მას ამ

ფენომენის წვდომისა და ახალი სახემისილებითი წარწომების უნარი აქვს, ეს იმასაც ნიშნავს, რომ უმეობრებლ თვით ეს თეტიკურება არ ქმნის. მისი მისია ამ მხრივ მხატვრული ქმნილებებისაა შემოქმედებითი ესთეტიკურის კონკრეტული სახემისილებითა შეიწ-ვაა, რაც არსებობდა ამ სპეციფიკური საფუძვლის თავისებური სრულქმნილი წვდომისა და ახალი ნიშანდობითი გადმოდრების საზო-რებს თვით გენიის ხელოვნება უმეობრებლობაზე ვერ სცილებდა.

დამასხათიგველი, რომ თანამედროვე იდეალისტური თეორიების მნიშვნელობა წაწოლი არა მარტო ესთეტიკურის, არმა, საერ-თოდ ხელგეზვის აქ აღნიშნული იმიტეტური არის კანონმდებრი-ბას უარყოფს, არამედ ხელგეზვის კონკრეტულ წარწომებას ესთე-ტიკური არისა და ღირსების ამოცხებისაგან დამოუკიდებლად არსებობსაც. მათი თვალსაზრისით, ხელოვნება ესთეტიკურ ღირებუ-ლებათა სუბიექტური ხილვაა, ამასთან, არაოთხირო იმიტეტური კა-ნონორმირებითი არ ხასიათდება. ხელოვნების ერთადერთი კანონი ისაა, რომ ის ყოველგვარ იმიტეტურ კანონებს უარყოფს და მნიშვნე-ლობის მხოლოდ როგორც სუბიექტის ასოლოტური თავისუფლების ნიადაგზე წარმოიშობილი ესთეტიკური ღირებულება. ამგვ დროს, თვით ეს ღირებულებაც მის საკუთარ თვისებას არ შეადგენს: ამოც-ხების თვით მხედველად თავის საკუთარი ესთეტიკური ფენომენი და წარმოდგენები ხელგეზვის ქმნილებით, ხოლო მათ აღიქვამს რო-გორც წარწომების თვისებებს. ამიტომ ხელოვნების ქმნილება არ-სებობდა ამოცხების სუბიექტური ესთეტიკური ემოციების, წარ-მოდგენების ასლაც წარმოდგენს, რის გამო განუწყვეტებლად ცვა-ლებადობს იგი.

რაც შეეხება ხელოვნების, „მეს“ უმეობრებლობით გამოხატულებას, იგი არ ანიჭებს. ამის მიზეზი კი წარწომები ამოცხების გან-ცდათა კონკრეტულობაა. თუქვა კიდევ რომ შეიძობილავს მისი შე-ნობა, ხელოვნების საყოველთაო ხასიათს ეს ფაქტორი ვერ განაპი-რობებდა, რადგან, ამ თეორიის თვალსაზრისით, ხელოვნების ესთეტიკური გრძნობა, იდეალად გვემოცავს მყავინა ინდივიდუალურია. ამრიგად: 1. ადამიანები იმის აუქმით გამოიწინა ესთეტიკური ტკბობას, რაც თვით შექავთ იმიტეტურ, — ე. წ. ესთეტიკური ტკბობა სუბიექტურია, თვითმივს, თვითამოვლენის ემყარება; 2. ამის გა-მი მხატვრული ქმნილება იმდენგვარია, ალდა, იმდენვე ესთეტიკური ღირსებით მნიშვნელობს, რამდენ ადამიანთა აღიქვამს მას. (მართა-ლია, ეს დასკვნა ყოველთვის უშუალოდ არა გვაქვს მოცეცული, მაგ-რამ, როგორც ვხედავთ, გარდაუვალად გამომდინარობს პირველი დებულებიდან).

დამასხათიგველი, რომ მეცავთადა თავისებური სახით, მაგრამ არსებობდა მიზეზი ამგვ თვალსაზრის ამოცხატობს პარტამინი, თუ-რაც იგი ორთოდული სუბიექტიკების არ არის. პარტამინის თვალ-საზრისით ამ მხარეს ძირითადად ჩვენ უკვე გვეცავებით უმეობ. ამი-ტეტომ აქ მხოლოდ იმის აღნიშნული უმეობრებლობით, რომ ამოცხე-ბული სუბიექტუ პარტამინი ექთით ცვლის. მისი დასკვნით, ხელოვნების ყოველი ქმნმარტიკი წარწომები არასოდეს არ იღებს დამოაგრებულ სახეს, დაუსრულებელი ვითარებაა, მალდებდა, მარად ანალ თვისე-ბების იქნეს, ყოველ ვიქვას ახალი ერთ ესაზურება, თვით ვიქვათა ხასიათის შესაბამისად.

ზემოთ მოღებული დასკვნები სახემისი ცხადყოფს ამ წინაღ-მდელობათა მიღვ სისტემის მომცველად გავგათა მდგომარეობა. მუხე-მადვე ამისა, ხელოვნება არ იქნება, თუ აქ რამდენიმე ახალ მომეტაც გაეთვალისწინებთ.

თუ ხელოვნების წარწომებით ესთეტიკური არის ამოცხების მოცხობარად წარუქმნილი უნდა იყოს ყოველი ამოცხებისათვის. და რადგან ასე არ არის, ეს იმას ნიშნავს, რომ ამთვისებელი ეს არ ქმნის, არამედ მხოლოდ აღიქვამს ამა თუ იმ სახით, მისგან დამოუკი-დებლად არსებულ წარწომებს.

რა თქმა უნდა, ხელოვნების წარწომებით ყოველი ახალი ვიქვა თავისებურად განხილავს, აფასებს, ამასთან, ზოგჯერ მათ მანამდე უარმხელო თვისებებსა და მნიშვნელობას აკვდებს, ეს ცნობილი ფაქტია. მაგრამ იგი თვით წარწომების ცვლებადობით კი არ იხს-ნება, არამედ ამთვისებელთა გემოვნების ესთეტიკური პრინციპების, იდეალუბის ვიქვითი არსით, ავთივე წარწომებითა მცენიერ-ული შესწავლის შემდგომი გარდაბებითაც.

ხელოვნების წარწომები ერთხელ იქმნება, ხოლო რაკი შეიქმნე-ბა, ისეთივე იმიტეტური რეალობა გვევლინება, როგორც სინამდვი-ლი ყოველი ვიქვი. ცვლებადობა ხელოვნება საერთოდ და არა ხე-ლოვნების კონკრეტული წარწომებით, ამ ხელოვნების ისტორიული წარსული. ამ მხრივ საზოგადოებრივი ცხოვრება და ცნობიერებაც მის ასეთივეა. საზოგადოებრივი ცხოვრება იცვლება, მაგრამ ის, რაც

ამ პროცესში წარმოიშვა, აღარ ემორჩილება ამ კანონს. და თუ მას სხვადასხვაგვარად განმარტებენ, ანდა, თუ თანდათან ღრმადდება მისი შესწავლა, ეს ივით ამ მოვლენის არსი თვისება არ არის. აზროვნება მარად ცვალებადია, მაგრამ უკვე შექმნილი ფილოსოფიური კონცეფციები მარად უცვლელი. იდგლება მხოლოდ ადამიანების და-მოცილებულებს მათ მიმართ, შესაბამისად სოციალური ვითარების ცვალებადობისა და, აგრეთვე, მათი მცნებარული შესწავლის დონისა.

ამრიგად, „ვეფხისტყაოსანი“ ყველაზეაღიარებული ხელოვნების ქმნილებაა არა იმიტომ, რომ ყოველი ეპოქის ან ყოველი ადამიანის განსაკუთრებულია შესაბამისად სახეცვალებადობის იგი, არამედ იმის გამო, რომ ხელოვნების ესთეტიკური არსის, სპეციფიკური კანონზომიერების გენიალურ წყდობასა და შემოქმედებითი დახმარებით განსაზღვრის წარსიადგენს. და თუ სხვადასხვა ეპოქისა და ეროვნების ადამიანები სხვადასხვაგვარად აფასებდნენ ან აფასებენ მას, ამის შედეგად ივით პოემაში უნივერსული ნუნესიკა არ შეცვლილა. „ვეფხისტყაოსანი“ ერთნაირად გულცივ და გახურებულად როგორც იმ ადამიანების მიმართ, ვინც შეაყვანა ან სათარგმამი ხსენებულა და გამოსატყდა იგი, ისე იმ ადამიანების მიმართაც, ვინც გენიალურ ქმნილებად აღიარებდა ან აღიარებს მას.

ერთი სიტყვით, ხელოვნების ქმნილება, რაკი შემეძინა, მარად მყარია, მარად უცვლელი და იმიტეტურად არსებულ ფენომენად იქცევა. მისი ესთეტიკური ღრმისება და შინაარსის არნებნობისათვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს ამოცნებელთა ან მთელ ეპოქათა დამოკიდებულებას მის მიმართ.

მაგრამ იმიტეტურად არსებობა და იმიტეტური არსი ერთი და ივითვე არაა. მაგალითად, შემოქმედებითი ინდივიდუალთა სუბიექტური მოქლევა. მიუხედავად ამისა, იგი იმიტეტურად არსებობს მსატერული ნაწარმოების მთელს ორგანიზმთან ერთად რასაკვირველია, ეს არ ნუნესავს, თითქმის ყოველნივე ერთდროულადვე არ აღინდობდნენ. პირიქით, უფრო ხშირად სწორედ ასეთ თანასწარმობასთან გაეცას საქმე. თვით შემოქმედებლის ესთეტიკურიც ხშირეთათვის ხასიათდება და მოვლენად. ამიტომ აქ ლაბარაკია იმიტეტურად არსებობისა და იმიტეტურების არა ანსლუტურ, არამედ შედარებით სხვაობაზე. ამასთან, მარტოდღებ იმიტეტურად არსებობდა, როგორც ვეჭვით, ნინამდობლივა მსატერლის (შემოქმედებითი მშენებლობის), საერთოდ ხელოვნების ნაწარმოების სხვა სფეროსათვის და არა საკუთრივ ესთეტიკური არსისათვის, რადგან ეს უკანასკნელი (შემოქმედებითი ესთეტიკური) იმიტეტური ბუნებისაა და იმიტეტურადვე არსებობს.

რას გულისხმობს მსატერლის იმიტეტურობის ეს შედარებითი თავისებობა?

უჭირო საგანგებოდ იგი ნაწილები მსატერულობის (ხელოვნების მშენებლობის) და სინამდვილის მნიშვნელობის არსებით სხვაობა, ხოლო ამ საბუთით იმ შეხედულების შეცდარობა, რომელიც პირველის (მსატერულის) საფუძვლად მდებარის (სინამდვილის მშენებობას) აღიარებს. მამასადამე, ჩვენთვის უკვე ცნობილია, რომ მსატერულობის იმიტეტური ბუნება არავითარ მიმართებაში არ იმყოფება სინამდვილის მშენებობასთან. ოღონდ, ასეთი განსხვავებულობის მიუხედავად, სინამდვილის მშენებობებმა მინახე ითამხა ერთდროიანი რომ მსატერულობა და მისი შესატყვისი ესთეტიკური გზებითა ფორმირების ისტორიულ პრაციესში, რომელიც თავის განხრებ, უწინარეს ყოვლისა, სმენისა და მხედველობის გინომბათა ესთეტიკური განხილვების, სრულყოფის (ესთეტიკურ გინომბებად გარდაქმნის) პროცესს წარმოადგენს.¹

ამვე დროს, უჭირო გზადავსა ისიც ვნახეთ, რომ მსატერულის იმიტეტურობა ორი კომპონენტის სახით მნიშვნელობს. ესენია: ერთი მხრივ, მსატერულის სპეციფიკური არსი, ე. ი. შემოქმედებითი ესთეტიკური, ხოლო, მეორე მხრივ, მსატერულის კონკრეტული ვითარებულ-ეროვნული შინაარსი. ეს უკანასკნელი, მსატერულის როგორც ასახვის თავისებობი ფორმის, ვითარებულ ესთეტიკური იდენტურობა და შემოქმედებითი პრინციპებითი გაპირობებულ კრების წარმოდგენს, რომელიც ხელოვნების ნაწარმოებებში წარმოსახული სინამდვილის არსის შესაბამისია. თავისთავად ცხადია, იგი ასეთივე დამოკიდებულებასთან ნაწარმოების ამოცნებელი იდგური შინაარსის მიმართაც, რადგან მოვლენების ეპოქის წარმოსახვა ამ მოვლენების

გარკვეული გაგების, ე. ი. ხელოვნების მათთან დამოკიდებულობის (ტენდენციის) გამოსატყვისი ნუნესავს. დასაბრუნ, მსატერულის ყველა ამ (აქ აღნიშნულ) მსატერა ერთობლივად ხელოვნების ნაწარმოების შინაარსა და ფორმის შინაარსი შესატყვისობის, მთლიანობის ძირითადი ფაქტორად გვევლინება.

მაგრამ მსატერული როგორც მშენებების შემოქმედებითი სახეობა, სუბიექტური საწყისითა და კონკრეტულობითაც ხასიათდება. ამ მხრივ, უწინარეს ყოვლისა, ყურადღებას იქცევს მსატერულის იმიტეტური კომპონენტების — ესთეტიკური და ვითარებულ-ეროვნული კრების — გამოვლენის განუყოფელი სახეისობა, იგივე — ხელოვნების შემოქმედებითი ინდივიდუალთა (სუბიექტური შემოქმედებითი განსაკუთრებულობა). ერთი სიტყვით, მსატერული იმიტეტურ და სუბიექტურ საწყისითა და ნინამდობლივ თვისებათა მთლიანობას ემყარება, ანდა, ასევე ვითარება ვეჭვით, იმიტეტურ და სუბიექტურ შემოქმედებითი აუცილებლობათა ერთობლიობით ისა-ზღვდება მისი ყოველი გამოსატყვისად ესთეტიკური თავისებური წყდობის, მისი ასაკო გამოვლენის შუთხვა ვითარებულ შემოქმედებითი პრინციპების, წარმოსახული იმიტეტური სინამდვილის არსება და იმიტეტურივე საზოგადოებრივი ვითარებითი გაპირობებულ ხელოვნისეული იდგური პირობების შესაბამისად ამასთან, თვით შუთხვის პროცესიც და მხედველ განუყოფელი სუბიექტურ-ინდივიდუალური სახეისობის, მამასადამე, ხელოვნის თვისება-მნიშვნელობის მომცემია; ხოლო, როდესაც მსატერული ქმნილება დამოკიდებულ სახეს იღებს, იგი თავისი სუბიექტური მნიშვნელობითაც მანინვე თვითარსებობის იწყებს, იმიტეტურად არსებულ საწყარობს გადადის.

სურათის სრულყოფისათვის აქ აუცილებელია მხედველ ცნობილი კანონიც გავისწნეთ: როგორც მსატერულის ზოგადი სპეციფიკური (უცვლელი) და კონკრეტული (ცვალებადი, ვითარებულ-ინდივიდუალური) მხარეები, ისე საერთოდ ხელოვნების ნაწარმოებთა ფორმა და შინაარსი (ე. ი. ერთი მხრივ, მსატერული მთლიანად ადგებელი, ხოლო, მეორე მხრივ, მისი მშენებითი განსახილებული). ყოველთვის ურთიერთშემოქმედება იმინი ურთიერთი აძლიერებს, ამძლიერებს ან პირიქით — აფერმადობლებს, ხოლო ზოგჯერ მეტირად ზღვდება, აინტენსივ, თავიანთი კონკრეტული არსის შესაბამისად. რაც შეეძება მა თუ იმ მსატერული ვითარების საერთო სიძლიერეს ან სისუსტეს, ამას თვით ვითარება განაპირობებს: როგორცა ვეჭვით, ისე-თივინა მისი ხელოვნება; მამასადამე, დიდ მსატერულ მხედველს მოულოდ დიდი ვეჭვები ქმნიან. ამ კანონზომიერების დასახასიათებლად კარგად თქვა ი. ჭავჭავაძემ: დღეს დღვის ძუძუ ზრდის, ოღონდ, რა თქმა უნდა, აქ, როგორც ეს უჭირო ვნახეთ, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ხელოვნათა ტრანსნაცია, როგორც სუბიექტურ სპეციფიკურ უნარს.

შენიშვნები:

- 1 ბ. ბელისკი, რჩეული ნაწარმები, ტ. I, 1952; გვ. 288 — 289.
- 2 ი. ჭავჭავაძე, თბილუბანი, ტ. III, 1953; გვ. 408 — 409.
- 3 იქვე, გვ. 118 — 119.
- 4 აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ თვით ამ მთლიანობა მა თუ იმ სიმყოფითი გამოვლენა ამთავისებლის ინდივიდუალობის გამოსატყვისასაც წარმოდგენს. როგორც ცნობილია, საერთოდ ფაქტის განცდა ინდივიდუალური ხასიათისათვის, თვით სუბიექტის ემიციონალური განსაკუთრებულობის შესაბამისად მდებარება.
- 5 სხვა გრნობებში, მაგალითად, გვეთვინება (ცხადია, არავითარეტიკური), რომელიც აქ, სწინსობრივ ესთეტიკა ემყარება, რომელიც ესთეტიკურ კრებობში არ წარმოდგენს, ეს ომბობს, რომ ისინი ეჭვითობით ხასიათისა, მამასადამე, ვერ ბოლებინან ზოგადი ომბობლივ, გარკვეული შემთხვევაში თვით იგი ომბობს მინაწილბათა ერთ-ერთი ომბობის სახით საკუთრივ ბუნების მნიშვნელობის აღიარებისას. რაც შეეძება სმენისა და მხედველობის, ისინი არა მარტო ზოგადიკენ სწორეფით ხასიათდებიან როგორც მსატერული, ისე სუბიექტის სერეფობში, არამედ ურთიერთთანაც ორგანულად არიან დაკავშირებული, განსაკუთრებით ხელოვნებში. ამის გამო, რომ ხელოვნების ისეთი ვეჭვობრივ ქმნილებს ექმნება, რომელიც რომელიც ერთ მათგანს ვეჭვობს (მაგალითად, მისი ეჭვობრივ ან სწინათ ხელოვნების ნაწარმოების აღქმისას), შესატყვისი მსატერული კულტურის მეორე ადამიანი, არა მხოლოდ იმდენს ან ხედვს, არამედ სმენითაც ხედვს და ხედვითაც იმდენს. ამ მხრივ ისიც ნინამდობლივია, რომ ხელოვნების ზოგი დარგი როგორც სინთეზი ემყარება (ფიგურა, კოლა).

მესხეთის
სახელმწიფო
თეატრის
განსტროლები
თბილისში

სცენა სპექტაკლიდან „შხიანი ღამე“

სცენა სპექტაკლიდან „შხიანი ღამე“
თეატრი — ნ. შაჰავერიანი (მარცხნივ)
სპროპეტა — ვ. ნიკოლაშვილი, გურამი — პ. ჭაღავიშვილი

დოტოები
მ. ბაბოიხია

სენა სპეტაკლიდან „მზიანი ღამე“

მომდინარე წელს თბილისს ეწვია მესხეთის სახელმწიფო თეატრი და მაცურებელს სამი სპეტაკლი უჩვენა: ო. ჩხეიძის „თედორე“ (დადგმა — ნ. დემეტრაშვილისა, მხატვარი — თ. ზუციშვილი, მუსიკა — ო. თაქაიშვილისა); გ. ბერიშვილის „მებდაცემული კაკალი“ (დადგმა — გ. მაცხონაშვილისა, მხატვარი — ა. გოგოლაძე, მუსიკალური გაფორმება — ალ. ლევანოსი); ნ. დუმბაძის „მზიანი ღამე“ (დადგმა და მხატვრული გაფორმება — ნ. დემეტრაშვილისა, კუდური ნამუშევრები — ა. გოგოლაშვილისა, მუსიკა — ვ. ახარაშვილისა).

სამივე დადგმა თბილისელმა მაცურებლებმა გულთბილად მიიღეს.

სენა სპეტაკლიდან „მებდაცემული კაკალი“

სცენა სპექტაკლიდან „მეზღვემული კაჯალი“

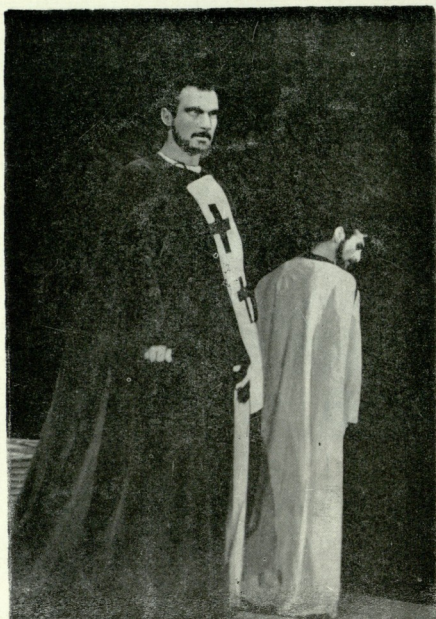

სცენა სპექტაკლიდან „მეზღვემული კაჯალი“.
ლალი — ლ. თევზაძე, ლევანი — თ. რეხვიაშვილი

სცენა სპექტაკლიდან „თედორე“

გეგმის
სახელწოდება
თეატრის
განტროლები
თბილისში

სცენა სპექტაკლიდან „ფედოგ“.
თეატრე — თ. ვაგეჩილაძე (წინა პლანზე)

სცენა სპექტაკლიდან
„ფედოგ“.

რი ფორმით საბჭოთაში შემოიჭრნენ, მაგრამ ჩვენებურებმა უკან დაბრუნდნენ დარტყმა აგეშეს და ბევრი ძველად და ბევრი ახლად მიტაცებულ მიწა-წყალი პირწინდად ჩამოატარეს. ასეთ მიწებში წყობაში მრავალი ქართველის სამართლიანი ხელიც ყრია, რომელთაგან ბევრი აღარ არის, მაგრამ ერთი ყველას მესსიერებაში ცოცხლობს, — გამარჯვებულებისა და დამარცხებულებისაშიც. ზოგი კი დღესაც ამ ჩვენს სახელმწიფო მატარებელში ზის და საქართველოდან გერმანიაში მიმდგრად ეკ არა — სტუმარ-სამეგობროდ მიჰქრის.

დახ, ბევრი იყო ასეთი და მათ შორის მამინ ფესოსანი ოფიცრები, ახლა კი კავდემიოკისები ვიქტორ კუბრაძე და რაფიელ დვალი. ახლა მეცნიერებათა დოქტორი, მამინ კი მფრინავ-გამანადგურებელი დავით ჩხიკიშვილი. ზოგი სხვაც, მაგრამ ყველა დანარჩენი დიდი სამამულო ომის დროს ბავშვები იყვნენ. ახლა კი ხელფლების დაბრუნებულ ოსტატებად მიირწეულნენ დიდად ჭირინანას პოლონურ მიწაზე.

ბევრი რამ ახალი აღმართულა მასოფრინაზე. ზოგი კი ახლაც ატყვია ომის ნატყვიანი. მხოლოდ კათოლიკეთა კლესიების კუმბათები დარჩენილან ხელუხლებელნი და ესეც იმიტომ, რომ სამართოდ მებრძოლი ორივე მხარის ორენტირად ოზიდებოდნენ. ახლაც ისევე მდუმარედ დგანან და ხანგალოდ აგვამობის მეტყველ მიწვევ სილუეტებად ლიფოციებენ ცასა და დედამიწას შუა.

ინოლა ვაზაშვილის ბრივი

ძველის გასწვებას ახალი ფიჭვი იცის, ფიჭვმა — წყენა, წყენამ — სვედა, სვედამ — უგუებობა.

მე და თორ ნოდიაც უგუებობდ ვიყავით, მშვეყვ ვაგონს ვესტუმრეთ და, რაკი საერთოდ გაეთა კუბეს სილაზათე აკლან ხოლმე, მანდილოსნების მიწვევას მივყვივით.

იმათაც ზოგი რამ მიაღავ-მიაღავას, ფანჯარაზე გიტარა მიაყუდეს და ქართული ხილის ნატყვითი გაშალეს.

ინოლა გურგულიას დიდი ხანია ვიციან და, როგორც მრავალი, მეც მიზნულად ვარ მისი მუსიკალობით, საკუთარი სიმღერებით, თავისივე ტექსტითა და ფაქიზ შესრულებით. იგი ახლა უცხო ენათა ინსტიტუტში ასწავლის, მაგრამ მამინაც ვერცხვია, როცა თავად სწავლობდა. პატარა ტანით და ღრმა თვალებით მჭავიო მხატვრულ ნატყვად იხედება, მაგრამ, როცა უყურებთ, ნამღერს უსმენთ და ლექსად ნათქვამს ყურს უგდებთ, — ერთიორად დიდდება.

მეღვა სხარულიძეც ინგლისური ენის პედაგოგია და კომსერტორიაში ასწავლის. ინოლას არა ჰკავს, მაგრამ ისეა მასთან შერწყმული, რომ უერთმანეთოდ ვერც წარმოიდგენთ. ხმა მასაც გამოირჩეული აქვს, მაგრამ ინოლასთან იმდენად შეწყობილი, რომ თუ ტურნე ყური არ ამაღდეთ, ვერ გაუგებთ, ვინ ამბობს პირველს, ვინ კი — მეორეს.

გიული დარახველიძე — ამ სამომ სამიას მესამე ფრთაა, ხმასაც მესამეს აწვიას და გულიდან მიდინოდ ალტს გრძნობით ამოწიწილი გიტარის სიმებით არბობებს.

ეს სამი მანდილოსანი შინ გიტარაზე აკვენსებენ, ნიჭიერდასე კი ფორტეპიანოს თანხლებით მიუგანა ხოლმე და ამასი ენტიერი კონცერტმესიტერი მდიდო კონცერტოვლიც ამაგრებენებენ. იგი მათი დიდი პარტნიორია და მათი ოსტატობის მფარველ-პატრონიც, მუდკო გონგლაშვილი ვოკალურ ასანამლ „რუსთასაც“ ერთგულობს და ვაგების ნამღერ „სულკოს“ ფორტეპიანოს გამჭვირვალ ბეგრებით ანახებს.

შვილის სითოი

ამ სინაზემ შევიცივანა მათი კუბეში და უმაღ ლექსის სინაზემ შემოგვებმა:

„სადღაც კუნძულ სინაზე, გრო პატარა სინაზე, იყო დიდი სინაზე“.

გერმანული ღლიური*

ოთარ ეგაძე

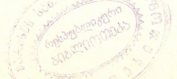
ემოციას და მასინისიბას

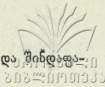
დანიყო პოლონური პეიზაჟი: საკულდაგულოდ დამუშავებული მასოფრინის მიწები, კოთაპრაციული ველები, კერძოლთა ფართო საკარნიდაშობები. თითოეულ ნაკვეთს სიღრმეში მიმდგარ სახლთან მისადგომი სწორი გზა უჭრის. გზის პირას საბაძელ-პოსელი და სახელოსნო-საკუბნაო უდვას. დასასტემა მჭიდრო არაა, მაგრამ, რაც არის — რკინიგზის გაყოლებით, გზის ორივე მხარეზე სადგურთან სადგურამდე. არც მოსახლეობა ბევრი, მაგრამ ვინც მატარებლის ფანჯრისა და დაინახეთ, ყველა მონდობებით მუერნობდა, — კარტოფილის იღებდა, კომბოსტოს არრეგდა, საშემოდგომის სთესავდა, — ჩაქორილი მატარებლის ქშულიზე თას არა სწევდნენ და ფანჯრებთან მომდგარ უცხოელ მგზავრებს ხელს არ აყოლებდნენ.

— იქნებ ემოცია აკლდათ? — სრულიად არა! პირიქით. დიდ ემოციას ეძლევიან, შრომისა და მოსავლის მიწვევის ხალისს ფლობენ და ეს კი უფრო ღამაში და აზრანია, ვინემ ყოველი გამღელვ-გამომელულის დანახავზე თავის ალბა და მიტოვებული საქმის წელმოწყვეტილად გაგრძელება. დიდი და ძლიერი ემოციების გარეშე აბა როგორ აბიბინდებდა თვალუწყუნული პოლონური ნახანავ-ნათესა!..

ბევრი მტრობა და ჭირი ნახეს პოლონურმა ველებმა. ხან ჰოქენციკურების ცხენოსნები ზევაოდნენ და ხან რომანოვების ფესონები-ტყველები. ბოლოს კი პოლონურმა ორდებმა გამოიგრუსუნეს, განიე-

* დასაწყისი იხ. ქურნალ „საბჭოთა ხელოვნება“ № 10. 1969 წ.

- ვისია?
- ინოლას შვილის, მამუკა სალუქვაძის.
- რამდენსამ დასწერა?
- ათისამ.
- ადრეც უცდი?
- რეისა რომ იყო:

„ნაკალფო, მიოდან მოხვალ უროდები ზღვას. მიწას აფრქვევ ყვავილების მაკოცხლელე წყალს. პაჭები შენს ნაბირზე შესეკვრთან ცას, ყველაზე გიშლირან იფანანას. სადღმოსოს გიზარებ, ნურღის ეტყვი სხვას; შენ, პატარა, მირჩენინებარ უზარმაზარ ზღვას.“

- კიდევ რა?
- „ძველი სოფელი და თბელისკაი“:

„ჯობიბო...
ჯობიბო ჭობები,
ჭობებზე თობები.
თობებთან ჩობებში ჩაქმული კაცები,
შედარები დაღუპულ მხედრებს ცხედრებთან.
ფედრები დამდგარი ჭები ამბობდა, —
ვეღრებოთ ღმერთებსო...“

დადუმდით. ნიჭის სატოვანება მოგვეფერა. მერე ინოლამ გიტარა ჩაისტა და „არ დაბერებომა“ გვითხრა:

„ის, რამაც შექმნა
და რაც მაშურებს,
ვიცი არ მომკლავს,
არ დამაბერებს.“

ნანი ზარბაზნის სინანული

სიმღერას სევდა მოჰყვა, სევდას — სიხარული. სიხარულის სიმღერამ ჩვენს კუბუში გზად გავილიო ნანი ბრვე-გაძეც შემოხვდა, ჩამოჯდა, უსმენდა, განიცდიდა, როგორც ყოველი, ვინც შემეფინასალდა.

ნანის საპორტულად ყვეა. არა, საპორტულად კი არა, საპორტული ბეჭიტი, — ძალზე უზრალიდ. მაგრამ მოზიდულად, აზიდულად, ლა-დად და შნოთანად. ტყავის მოკლე ქვედატიანი ზედა მორგებული შავი განიერი ჯამრით, ლაზიათიანად გამოკაფუველი შავი სეტირი-რო-ლინესტინი, ყელზე ასხმული ნაჭურფობით, სასიამოვნოდ გამზ-არდი, დასაბასორებელი ნაპერწკლიანი მოხედვით, ღრმა და მე-ტყველი შავი თავადებით, სკულპტურული სახის ნაკეთებით. საკუ-თარი თავის დიდი ფასის მცოდნე და ამიტომ ყველასთან პატარა, საერთო აღიარების მიჩვეული და საერთოდ უწყველოდ თაბდაბალი.

მისი ასეთი გარეგნობა ზოგჯერ დადგურად წარმოშობს ჩვენში სუბიექტური ემოციების ეშხსა და მგზუნებარებას. ნანის კი ერთიკ ბეჭიტი აქვს და მეორეც. მაგრამ ორივე ისე ღრმად დაფაფურია, რომ მხოლოდ მათში აჩენს, როცა მღერის.

მღერის კი, ღმერთმანი, კარავად, დასეუნილად, გემრიელად, სა-კუთარი თავისთვის და ამიტომ თითქოს მხოლოდ სხვისთვის, თავისი სიამოვნებისათვის და ამიტომ ყველას საამოდაც. მღერის ისე, რომ მსმენელს ასვენებს, ყველას საკუთარ გულში ახედებს და საკუთარ გრძნობებს ასწენებს. მერედა, განა ცოტადა ესეთი ჯადოსიადუმლოუ-ბის ცოდნა? ყველა როდი ფლობდა ამის თილისმას.

— თამარ წყურთელი?

როგორ არა! ფლობდა და დიდებულადაც. აკი ამიტომაც დაუხ-სომა ბრუსონის ინტელიგენციის დღიდა უმრავლესობა. რა უყვით, რომ ბოლოს მივიწყეს! ასეთია ხედარი ყველა იმის, ვინც სახლის ერდის გარეთ გალობს. მაგობობელ ჩიტსაც თავისი კენწერო განაწინა

და კავლის კოშკის წყურთეც რომ დასათა, შინაწარვედი და შინდაც...
უბნული სიმღერა მიწენ არ გაბოვუა.

— ქეთო ჯაფარიძე?

როგორ არა! დიდებული მომღერალი იყო და დიდებულ კვალაც დასტოვა. მაგრამ მისი კვალი რად უნდა ამოავსოს დრო-ჯამის ქარ-მა და გველაშ? ნანი ერთი იმთავანია, ვინც ქართულ გამოჩენელ წინაპარ მომღერალთა ნაკვალავს მიწა-ღორღს კი არ აყრის, — აფართოებს და აღრმავებს.

— ანელი გაღრმავება?

რასაკვირველია, ქეთო ჯაფარიძის დროს მხოლოდ შეუღვენეო მეროდა, მორჩა და გათავდა. საღონური რომანსის ბიოგრაფიას ეს ორი ჩინებული მომღერალი აღმავებდა და დაწვინს გვირგვინის მორგებაც ქეთევანს უფრო უადვილებდობდა. ვის არ ახსოს (თუ რა-საკვირველია, მოესწრო) ქეთო ჯაფარიძის ტრეუმები. ლენინგრადის კერაბდ იყო გამოცხადებული და რუსეთის ახალი თუ ძველი თაობის გემოვნების შემგართებლად. ქეთის ტანს უკრავდა პიტერული ხარა-ტყიც და მისკაველი მშენებელი, ფოთილოვი პავლევი და ხელთავა-ნი ორბელიც, მფრინავი ჩაკლოვიც და მოჭიდავე სანდრო კანდელა-კიც, როკისოვსკიც და სეროვაც. ყველა ხარობდა, ნაზობ-და, ლაზიათიანობდა და ლამაზდებდა ქეთო ჯაფარიძის სიმღერით. ზოგი ღიად გადმოსავებულ გრძნობებს იკვიროშობილებდა, ზო-გიც ფარულად ნატარებს განცდებს აწიშვლებდა. ყველას წაშლად ერგებოდა და ყველაზე ქეთევანის სიმღერას ვფარობდნენ.

— ახლა ვილას მიეფარინ?

გამიჭირდება პასუხის გაცემა. იმ ჟანრის მომღერლები მომ-რავლდნენ, მაგრამ, მოდი, ნუ დავგაზავთ; ერთი ქეთევანის ხმას ასი მიკროფონი მოიწერეულე განაწილებდა. დიას, მომრავლდნენ მიკ-როფონებში, ამან დაპყო, დაქუეცავა და დაბნია მსმენელი. ზოგი ერთს მიეცემა, ზოგი — მეორეს, ზოგი — ნიჭიერს, ბევ-რიც — უნიჭოს.

აქაც ჯერბობა გვიხსნა, მაგრამ უცხოურმა კი არა, საკუთარმა. ასუთ კვირება ნანი ბრვეგაძე იქცა, — ქეთევან ჯაფარიძისა და თა-მარ წყურთელის ნაკვალავში გრაციულად ჩამდგარი და ელვანტური გამბარი. დაილოცოს მისი შინ და ძალა, მისი ხმა და სმენა, ქართვე-ლი ხალხიც რომ სიამოვნებით უსმენს და უცხოელებიც რომ ყურს ვერ აცილებენ.

დაილოცოს ის ატმოსფეროც, რამაც გზა გაუხსნა ნანის დიდი ხე-ლოვნებისაკენ. ეს გზა ბილიკით დაიწყო და სათავე საკუთარ, დედით მიქელაძეების ოჯახში დაიღო. ნანის დედა შვილივით კარგად მღე-როდა და ერთხანს ვუნდერკინდადა იზრდებოდა. მერე ნანის დედო-ბა არჩია და მისი სიმღერის მაღალ ველობა წაყოთა.

წაიღოს, რაკი წაღების შინ აქვს და ბედმაც გაუღიმა. ორივე შემთხვევაში ჩვენს უღელს აღიშებს და ნურც უარდობს დადევნე-ბინებით, მაღალიც მსმენელ-მაცურებელს ვალში არ დაჩრქნებდა.

ზოგნი კი პირიქით, ნანისადმი ვართ ვალში.

— მიზნე ვინ?

ვინც ნანის ორავს კონცერტებზე გამოსვლის წინ. ნანი ახლა იმ დიაპაზონის მომღერალია, რომ დიდი დიაპაზონის მშატარა-კოსტი-უმრიც უნდა ეფერებოდეს. სამწუხაროდ, ზოგჯერ ასე როდი ხდება. ესტარდაზე გამოსულ ნანი ბრვეგაძის ხმა-შესრულებას სუკურ კლა-ნის პეწი ახლავს, კოსტუმირებს კი, თუ დასაშვებია ასეთი შედარება, თითოთქმებდების იერი დაკარავს.

— კიდევ ვინ?

ვინც ნანის სახეს ზოგჯერ ისეთი ფოტოგენერობით არ უღებს ხოლმე, როგორც ის უკან ხმასა და ეშხთან გარეგნობას შეფერვება. ხან სინათლეს არ ლამაზდებდა გამოჩრქვლიად, ხან კი მსხვილ-მცირე პლანებს ურჩევდ გაუზარებლად. ყოველივე ამით ნანისაც აკლებენ და ნანისთვის წარმოდები ჩვენს გამოცხადებებს.

ამას სინაწარული ვამბობ და ნურავინ გამიწყობდა. სინანული სი-კეთის სანთელია და რად უნდა ჩავაქტო. სინანულით ნათქვამს სი-

ხარულიც მოაქვს და ამას ჩვენი კუბის სტუმარი ნანიც კარგად გრძნობს.

— ნანი, თქვენც გვიმღერე რამე!

ნანიმ სინანულით იუარა.

რეზო მორჩილადმ სიხარულის ნანატრი სინანულით გაუმხილა.

„შენ ხარ ნანი,
ჩვენი ვართ ნანი,
ჩვენ ვართ ყველა ნანები.
შენ თუ ერთი არ გვიმღერე,
ყველას დაგვიწინებო.“

— მინდა თქვენ მოგისმინოთ, ყველა მღერით!
გიული დარახველიძემ გიტარა აიტაცა და „ორფას“ პრიმიდიონის განწყობას აუწყო. ნანიმ ცივ მღუმარებას ვეღარ გაუძლო და სიმღერივე მომინა:

„როგორ გასტლოს ნეტვე
ამ სიცივის ვემე ვაშლამ...“

გასურდა ნანი. ხმა მიხტეს ინოლამ, მედიკოსი, გიულიმ. გაიწყობა გრძნობა, აწვივდა მელოდია, აკივდა სიტყვა:

„ლომე ბოიკოს
არ დაღებს, —
ან მოკვდება,
ან იცოცლებს...“

ზაფხული კახა

ჩვენს ვაგონში გადავედი. მომღერლებს რიცხვმა კიდევ უფრო იმატა. ქალთა ტრიომ გერმანული სიმღერა წაბიოყო.

შუბერტის „ნანამ“ მატარებელი დაარწია, კუბებში შეიჭრა, „დომინოსებში“ საკლამბოებიდან აპყარა და „დიკოსებში“ სასოლებიდან ჩამოშალა.

ჩვენი კუბებში თავს მასპინძლად ვგრძნობდით და ჩამოსახსნდომი ადგილები მუზობლებს დავუთვით. მომღერალ მანდლოსნებს ბანი ანზორ ერქომაიშვილმა მისცა, სსბები კი სმუნად იქცნენ.

ჩვენს თხაბდილიან კუბში მხოლოდ ათი იჯდა — ინოლა გური. გულია (იხსნაბი). მედა მსობრულიც, გიული დარახველიძე ვიფრ გუგუშვილი, ლია ელიავა, ნელი ამაშუკელი, ვანი თარბა, ანზორ ერქომაიშვილი, რეზო მორჩილამე. კორიბონი კი ორჯერ ათი იდგა: რაზო ჩხვიძე, შუბა ბერულავა, პეტრე შამათია, ალექსანდრე მუკია, თთარ კახანდარიშვილი, ზვიად გამსახურდია, სოსო კინწურაშვილი, ალექსანდრე ვუღნტი, ვიქტორ კახიანიშვილი, გულბათ ტორაძე, ანტონ წულუკიძე, ზურაბ ჭარხაშვილი, შოთა რფიშვილი, სერგო კობრენაძე, გივი ჭანუყვაძე, ნოდარ კაკაბაძე, მერაბ ჯალიანიშვილი, გახტანე ჭიორაძე, მერაბ ლომთეთქვაძე და მე. დანარჩენებმა კი კუბებს კარი გამოაღეს და იქიდან უსმენდნენ, უხილველად: როგორც რადიოში, მაგრამ ყველა სიმღერის სიტბოს გრძნობდა, ერთიმეორით იხილდებოდნენ და ერთმანეთის სიკარგით იწმინდებოდნენ.

დაის, თბილი უბის სითბო იდგა ჩვენს კუბებში.

— „სისტერა“ გაიმეორეთ, თუ შეიძლება! — ითხოვა თთარ კახანდარიშვილმა და ინოლა თამბლუნებთან ბისირებას შეუდგა.

— „სი ქოული ბათაც“, თუ შეიძლება! — ითხოვა ახლა ზვიად გამსახურდელმა და ინოლამ თთარ ნილას ტექსტოლოგიური კარნახით ეს მშვენიერი მგერული სიმღერაც გაავკანა. დიდებულად რომ არის შერწყმული მინუშენტურბოა და ლირიზმი.

ინოლა შერგულიამ ბგერი საკუთარი სიმღერაც თქვა. ყველას ვერც კი შეუძლებდა, რადგან, მისი სიტყვები, ასზე მეტი კარჩინა. ამასთან იგი თხზავს არა მარტო მელოდიას, — ძალზე ფაქიზ და მელამუნდ მღერებულ ტექსტსაც უწერს. შემდგე ანზორ ერქომაიშვილმა, ინოლამ, მედა სიხარულიძემ და გიული დარახველიძემ გერული ხალხურად წამოიწყეს და კრიმანჭულიც შეგვებდეს. ვანო თარბასაც აფხაზური დააწყებინეს და ქართულადაც შემწველდნენ. ბოლოს გერმანული თქვეს, რუსული იმღერდა და არც ბიშოვრზე დაირცხინეს. ოღებრდა ჩვენი კუბე. თბი სტუმარი მღეროდა და მასპინძლებს ვგვგანა, რომ ჩვენც ვგალობდით. არაგინ არავის ურიდებოდა,

არც ვინმე ვისმეს ეხვეწებოდა, — „შენი ჭირიმე იმღერეო!“ ლია ელიავამ რუსულად „კრესტო ტოვოეო“ დააკმევა, ინოლა გურგულაძემ რუსულად „ოტ მოსკვი დი ჩემსი“ დააღებულა და ბოლოს ყველამ გიორგის ტანს უმარაგა ბაძეც აამღერა:

„კაცი ვარ და ქული მზღრავს,
ქელს არ ვუბოი არავის,
არც არავის უმეობრად,
არც ვაბატრობი არავის!“

ამის რწმენით მივირწოდით ყველა, კაცი თუ ქალი.

ზაფხიანი ზაფხარაკასიანი

შერე მუზობელ ვაგონში გადავედი. ელენე ახლედიაში ფანჯარასთან იდგა, ბლოკნოტიმ პოლიონურ პეისაჟს ხატავდა, მინამგვანი ნინოშბი დაფიქსირებდა ჩაქრონიერ ხეებს, ელენეს, გზადაგზა შეხინტებოდა ხალხებს, ნატურის კომპოზიციური კონტრუს არჩევდა, ფერის ინტენსივობას იხსიშვებდა, სახვლო სურათის ესაიწვებს ამხადებდა. თბილისში დაბრუნებული კი შობაბეძეობებს აღიდგენდა და სწორედ ისეთინარად გვიჩვენებდა აქ ნანას, რასაც სხვაც ხედავდა, მაგრამ ისეთად ვერ ირჩებდა, როგორადაც მხატვრის თვალი ამჩნევდა და გული გრძნობდა.

ვერცო ანჯაფარბიძე კი კუბებში იჯდა. ლია კარიდან ვერნეს გასცემებოდა, მარჯვნივ ჩაქროლილ პეისაჟს ვერა ხედავდა. მერცხნიც კი არც იყურებოდა. რომც გაეხედა, ვერაფერს დინახავდა, ფანჯარაზე ფარდა ვეინდა და ბუნებას ფარავდა.

კარინის ფანჯარის ფარდა სულაც არ არის შემოქმედსა და ობიექტურ სამყაროს შუა საგამჭვირავლოდ ჩამოშვებული. თეატრალურ ფარდას კი სხვა სრეგვია. ეს ვერცო ანჯაფარბიძემც იცის, რადგან სცენაზე მდარის ბევრჯერ უკნისა ფარდის იქით მომლოდინე მაყურებელი, — თვითუკლისა და ვეკლას ერთიანი პორტრეტი, მათი აღგზნებული თვლები და დატყებული ყურები. ფარდის დაშვების შემდეგაც დაუნახავს ფარდის მიღმა მიტანა ხელები, კმაყოფილებით აწილდა და აყრილ ელექსიებს. ზეზურად ატაცებული და მჯდომარბითაც გატყებული მაყურებლის სახეები.

სცენური ფარდა სქელი და მძიმეა, მაგრამ მსახიობისათვის პაეტრალურ და მსუბუქია. სცენაზე მყოფთათვის ფარდა საწყაროს დანახვაშენობის სიმაღლა, რომელიცაც თვალნათლივ ჩანს ადამიანის სილაშაშეც და სიგონჯეც, ცხოვრების მშვენიერებაც და მშვენიერებასთან ბბოლოს უგუბრბობა აქ.

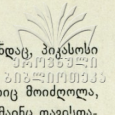
თეატრალურ ფარდასთან აქტიური ჯალღონად იქცევა და არა რჩება პარტერისა და ჭანდარის თუნდაც ერთი ადგილი, სკამი და კუნჭული, რომელსაც იგი ვერა ხედავდა. მსახიობი აქ სცენური სხვადასხვევის იმ ძალას ფლობს, რომელსაც მაყურებელი ვერ დაემელება.

სულ სხვაა მსახიობის თვალი თეატრის მიღმა, რკინის ვაგონის კუბებში, აბრეშუმის თბილი ფარდის წინ, რომელიც თითქმის მსუბუქი და გამჭვირავდა, მაგრამ სინამდვილეში უფრო მძიმე და უხილველი. აქ იგი აბრეშუმის სისხტეს ხედავდა და შუშის სიცივის ეჭობებას, ფანჯარის უხშიობას აწყვლებდა და მატერის ხორკლებს იწიწყებდა.

მძიმეა დიდი მსახიობისათვის ვაგონის პატარა კუბე, რადგან ნაჩვევია სილაღესა და სიერცეს. რკინის ვაგონი კი კოლოფია. იგი განილთა დაგუბებული გრძნობებისა და მოწოლილი აზრების გასაყრცობადა. ვაგონის ასაკვი საწოლები კი არტახებში კრავდნ. მსახიობი მოწოდებულია ადამიანებ ააღლგოს და აუანთოს, ვაგონის სიცივე კი შემოქმედის ფსიქონერვიუვო გამოსხივებას ჰყინავს და უმტყვევლობას უმოქმედობის ყალიბში სტყავდა.

მსახიობი და მხატვარი

ერის სიმღერბა ელენე ახლედიაშიც. ნიჭიერი და ნერვიული, ჭიღარა და ჭარბაგი, ფერბახებით მჭვერტყველი, მჭვერტყველი-

ბაში კი სიტყვათქმუნ. იგი არაჩვეულებრივად თავისებურად და ყველა ქალისაგან გამოჩნდებოდა. სწორედ მას ახელდებოდნენ, ისეთ გვარად, რომლის წარმოთქმა უფრო მაშინ არის მასჯობად წარმოსადგენი, როცა სახელსაც ვუმძღვრებთ.

„უფრო ახელდებიან“ და „ფერიკო ანჯაფარაძის“ — ეს ორი გვარი, ქართული თანამედროვე, მოქმედი სწავლების ხატოვანი, ძლიერი კლიოთიკური ფიგურებია, რომლებიც ბევრი თავი აგანთნებდნენ და მრავალთაგან განსხვავდებიან. ერთნაირი არა აქვთ მხოლოდ მოქმედი შემოქმედების პერსონაჟობა. მსახიობი ყოველდღიურად ქმნის და მშინავს რა, როცა ერთხელ ნათამაშები იერსებას იძიებენ, მაინც ახალს მოსს, რაკი უკვე გაკვირვებულს აღარ იმეორებს. მსახიობი მარადგან შევწნის პრესისშია, მისი სცენური პორტრეტი შტამასა და სტერეოტიპის ვერ იტანს. შესაძლოა მსახიობს შტამაც გამოუმუშავდეს, მაგრამ როგორც არ უნდა მოინდომოს, ერთი ყალიბით მაინც ვერ ითამაშებს, — რადღაც დააკლებს და რადღაც დაამატებს, თავის სიგრძე-სივანეს უნებურად გაწულ-გამოწულავს. ყოველ დღეს რომ ერთსა და იმავე როლს თამაშობდეს, პირველად შესურულებულ კლიოპატრას მესველი ნათამაშები მაინც ვერ დაემუხებვა, ყოველი სადალი ერთიმეორისაგან განსხვავებული იქნება, თუმცა ერთმანეთთან ახლის მიმდარსავ.

ასეთია თვისება მსახიობის ბუნებისა, რადგან იგი ცოცხლობს, როცა ქმნის სცენურ იერსებას და სცენურ იერსებას ქმნის, რაკი ცოცხლობს, ვითარც ადამიანი.

სულ სხვაა მხატვარი. იგი ერთხელ ქმნის, შემდეგ კი მისი ნახევრად დამოუკიდებლად განაგრძობს არსებობას და მხატვარსაც აცოცხლებს. მხატვრის მიერ ერთხელ დაწერილი კლიოპატრა ყოველ ახალ დღეს, ახალი მწახველის თვალწინ, ახალ ცხოვრებას იწყებს. მხატვრის მიერ შექმნილი პორტრეტი ხატავს, იმეორებს, რომ მას ახალ-ახალი თაობები უეუბრებენ. ყოველი თაობა კი ისე ხვდება და ისეთ-ნაირად აღიქვამს მხატვრისეულ კლიოპატრას პორტრეტს, როგორც ეს თავისი გოჭის მასუბრელის ესთეტიკური ხედვის ინტენსიურობას შეესატყვისება.

თაობები კი იცვლებიან, მათსადამე, ცოცხლობენ. ახალი თაობა თავისი ხედვით უკვე უსიცილოდ მხატვრის კლიოპატრასაც თავისი თაობა ერთად აცოცხლებს, რადგან საკუთარი თაობებით ხვდავს და არა მხატვრისდროინდელ გარდაცვლილთა მესიციერებით.

მსახიობი კი მარად არ ცოცხლობს. იგი მხოლოდ მაშინ არის, სანამ ქმნის. მსახიობმა იცის, — დადგება მომენტი, რომლის შემდეგ ვეღარ შევწნის და მხოლოდ სხვების მოგონებამი იცოცხლებს. დიას, იცოცხლებს: მაგრამ ეს უკვე პასიური, მემორიალური სიციცხლება. მან კარგად იცის ფინალის სამოინდეს და ამიტომ შემოქმედებით სიტრატუვედ საოცრად აულენს თვითნაღარების სისარბეს, შემოქმედებითი ტრიუმფის წყურვილს. მსახიობი არა სჯერდება ერთის, ან ქსის ტაშს, — ასითასასაც ითხოვს, ყოველ დამე და ყოველ ურუს იღვრის რომ ტაშ მიიღოს, ფეხზე აღდგენ, თავი დაატყრან, აპოლონიმდებნები მისი ნაღვარი მიუღდონ, ობიექტურ სამყაროს ტაშდ წარმოიღვენს და ვინც ამა არ ფტტებს, არც ქუმშარიტი აქტიურული ბუნება ჰქონია, — რადგან აქტიური ყველა ვითარებამი უღრესად ინდივიდუალური და სუბიექტურია, არაჩვეულებრივად მიკრობიებულ და დრო-სივრცეში მომწყვედველი, საოცრად პირადული და პიროვნული.

ასეთ პიროვნულბაშია დიდი მსახიობის სიდიადე და ბედნიერია ვეროკო ანჯაფარაძის, რომ დიდებულთა კრილოსასს აშეშებებს.

ასეთ პიროვნულბაშია დიდი მსახიობის სიდიადე და ბედნიერია კლენე ახელდებიანცი, რომ დიდებულთა პალიტრას აქუფებს.

ჯულიანოვილის ბაუდი

ლალი გულიანოვილე ვერ იტყვიტ, რომ იგი მხოლოდ აქედ-რებს, — ზოგჯერ ტყვილასაც გვევრის და უფრო მაშინ, როცა ვერ ვუბნებთ.

მისი გაგება კი ადვილი იყო სწონაც, ვინმე, თუნდც, პიკასოსი დლებე.

პიკასო თვითმყოფადად მოვიდა და ბევრი ისეთი მიიძღობა, რასაც თავის გარდა, სხვა ვერ უკნებს, მაგრამ დარბა მაინც თავისი-ა-ვადად. საბედნიეროდ, იმ სხვებმაც დაუტყნეს თავისიანობა და ახლა იგი პიკასოსური თვითმყოფადობით საკუთარ ერსაც შევწნის და სხვა ერების ესთეტიკურ შეწინებრებასაც ემუდებება. მართალია, განჩნდნი ისეთი, ვინც პიკასოს ხელოვნებით თავს იწონებენ, მაგრამ სომ ვიციტ, რომ ზოგიერთის ეს წადილი მათი გემოვნების ზრდას ვე-რადგენს მატებს.

ლალი გულიანოვილიც თვითმყოფადად მოვიდა და ზოგი ისე-თი მიიძღობა, რასაც თავის გარდა ბევრი სხვა ვერ უკნებს, მაგრამ ყოველთვის რჩებიდა თავისთავად. ახლა იგი გულიანოვილი თვით-მყოფადობით საკუთარ ერსაც შევწნის და სხვა ერების ესთეტიკურ შეწინებრებასაც აშეშებებს. თუმცა იყენენ ერთი, ვინც ლაღოს შემოქმედებით ღონანდებოდნენ და სასროლ სანიშნედ იხილდნენ.

ზოგიერთმა კრიტიკოსმა სროლაც სცადა და მირატვა კიდევ. მაგრამ, ეს უფრო სასროლო „ბრინჯი“ სანიშნედ აუგვედელი მუყაოს სანიშნეს წაქცევას გვად, რადგან გულიანოვილის შემოქმედებას ათე-ული თოფსთანაც ვერ მოვირედა.

ბიგნიანისა სასულარზა

პოლონების მიწა-წყალი გავლივით. გერმანული იერი გაძლიერ-და. ფრანგურტში მესაზღვრედი ამოვიგდენ, თითო ვაგონში ორო-რი. საწურ მაგიდად გადაშლილი ყუთები გყადათ, ყველაფერს სა-კუთარი ადგილი განაჩნა, — კალამს, ბუქებს, სადველარაკითი ბლან-კებს, პასპორტზე დასაშუქებულ ნაურებს.

— ქართველები ბრძანდებივთ? სასამოინოა...
ნელი ამასუგანდა ქართული დეკადის სამკრედე ნიშანი შეაბნია. გერმანიელ მესაზღვრე დიდდ მსოფლიოდ დარჩა. ქუდსე იდებ ემბ-ლემაც ვეცოა, საბაჟო სამსახურის გამოჩრევი. მხერბუცე სამხედრო წოდების გამოჩნობი ვოლკოვები გვერა, დილემაც ოფიცირზურად ზრეყვიალიბდნენ. ახლა ქართული დეკადის ემბლემაც დამატებო და ვიგრებენ, რომ ეს, გარეველურ ფორმის თავყვანიცემცემლისათვის, ხა-ლაც ახალ, საპატაკო ხარისხში აყვანად იქცა.

გერმანულ-პოლონური შრიფტები ნაბუქდი საბაჟო დეკლარაცი-ები შევასეთენ და გოზა განავრებენ. რამდინიმე საათიც და დღადაც კიდევ. გერმანიის ფსიქოლოგიურად შევიკნას. სამონაო ტანსაც-მელი საზეიმოთი შევიცვალეთ, ხელმარგი ჩამოვალავეთ, თვითონ კი ვაგონის დტრეფანში გამოვივით. თითო ფანჯარაში ოთხ-ოთხნი ვი-დგები და ტელეგრაფის მავთულზე შემომხმდარი შოშივიბივით ჩვენს წინ ჩაქროლილ ტელეგრაფის ბოძებს ვითვლივით.

— ხელმარგი ადვილზე დატოვეთ. მასხინძემბე მოუვლეთ. — ყველა საკუთარი ვაგონთან გაჩერდეს. გერმანელები შემოგვეგე-ბებიან! — ემუგვებად დეკადის შტაბის უფროსის რობრტ ვახტანგოვის ნაწინობი ხმა და კიდევ უფრო დავიბვივით. ბერლის ვუასოლოდემბ-ლით და გამეწინებონ გინმბადა ვეგვალბებდა. ასეთიც, რომელიც გვა-ხალისებდა და ასეთიც, რომელიც გვაფიქრებდა.

სისოლისე იქიდან მოილოდა, რომ მოზიბე ქალკეში შევლივით. ფიქრი კი იმიტომ ვეგვამბებოდა, რომ ამ ქალკეში ბერლინი ერქვა ოპ, რამდინი არ ამის დაკავშირებული ამ სახელთან!

მეზობელ ვაგონში გადავდილი. მატარებელი ირწვიდა. ცალ-კვალკე ფანჯარასთან მიმდგარი მაროკა ღორიქიფანივი, ვიქტორ კუპრამაც, სერგო ზაქარაძე, ნაიფა ვასაძე, შოთა ძიძიგური, ლდი გულიანოვი-ლი კი არც ირხვოდნენ. უკან მიტოვებულ დროსა და სივრცეს ფიქრს აყოლებდნენ, გერმანულ ველ-მინდენებს ვეკრდნენ, მაგრამ ქარ-თულს უტრიალებდნენ, შესაძლოა, ახლოობების დიმილოსაც ხვდად-ნენ და შოშივიბივით ხმეციც უსწოდათ.

მომი მხატვრობის დროს გერმანიის ადამიანების ყველი თვისებების თავმოყრა, სასარგებლოდ ნამოქმედარის დახსობება,

ოდესაც შემწეული სითბო-სიცივის ნაკავლევის გაღრმავება, უწინ ბევრჯერ ნაწინა აღმართის პორტრეტის ახლა უფრო ახლის გაცნობა, შეუცნობარად შეწინადა და მინუსსენლის ამოხსნა.

ვაგონი ირწვიდა და ყველას საკუთარი ფიქრი ეძალდობდა, თავისკენ ეყუარა, ადუმბდა.

მაგრამ ამ დღემდე იყო მშვენიერების მეტყველება, იქნებ მეგვრემეტყველებაც. ასეთი აღმართური მშვენიერების ძალა არ აკლდა არც ერთ მთავარს, არც მანდილინსებს, არც კაცებს.

დაის, ყველას გაანარია თავისი საფიქრალი, ზოგს — მეტი, ზოგს — ნაკლები, მაგრამ ისეთი, — საიმოვნების მომტანიც რომ არის ერისათვის.

ამ საფიქრალი მიიწვიოდნენ მუხუთ ვაგონის მგზავრები, ასეთი ფიქრებით მიჰქროდა, პირველიდან მეცხრემდე, ყველა ვაგონის, ყოველი კუბის ბინადარი.

ფიქრობდნენ ერთზე — უცხო ქვეყანაში ქართული ხელოვნების დეკადის ჩატარებაზე, ისეთ წარმატებაზე, რითაც მოყვარეს გულს გახებნიდა, მტერს კი სული დაღმობობდა.

საბედნიერად, ქართველ ხალხს ბევრი ყავს მოკეთე. მაგრამ განა იეიწყებს, რომ მოზურნეც არ აკლავ.

საბამოზომო დილოლია

ექსპრესი „თბილისი-ბერლინი“ ბერლინის აღმოსავლურ ვაგონში შევიდა. საღამოს ცხრა საათია, მაგრამ თითქმის დღაკი. ისეა ბაქანი მთავრებული. ფანჯრიდან ზღვა ხალხი ჩანდა ყვავილებითა და ფოტოაპარატებით, მიკროფონებითა და ბლიცშუქურებით.

გერმანელები დინჯნი არიან და მატარებლის მოსვლისთანავე ენთუსიად რიდი ემუტყავენ; დარბაზსურად უდღისს გარკვევას, ვინ ვისი სტუმარია და რომელი რომელს უნდა მიესალმოს.

ბინებრიცა, ყველა ცხრა ვაგონის ოთხას ორმოცდაათი ქართველი მინდადარი ერთდროულად და ერთიმეორის მიყოლებით ჩამოიშაბა ბაქანზე. დამხედრებუბაც წინასწარ იცოდნენ რომელი ვაგონი სად გაჩერდებოდა და ზუსტად მიზნით აღდიღზე დახედნენ.

სახეობიდ მორთულ ტრიბუნას ხალხი ეხვია, კედლებს კი ქართული ტრანსპარანტები ეკრა. ორეკსტრი ტუმით შემოგვეგება. საქართველოს, გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკისა და საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო პიძნები აჟღერდნენ და ტრიბუნაზე კულტურის მინისტრი კლავს გიჟი ავიდა.

იგი თბილად მიესალმა საქართველოდან ჩამოსული ხელოვანთ.

საქართველოს კულტურის მინისტრმა ოთარ თაბუკიშვილმაც ასეთივე სითბო მიუღლა.

ოფიციალური გაცნობა მოთავდა და ასლა ყველა გასასვლელისაკენ გაემართა.

ერთიმეორის გვერდით მიდიოდნენ ჩვენი და იმათი გამომწეული აღმანაწები, მათ შორის — საბჭოთა კავშირის ელჩი გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში პ. აბრასიშვი, საელოს მრეველი პ. რიგვი; მასპინძლებიდან — კულტურის მინისტრის მოადგილეები და პაიქები და კ. ბორკი, გერმანია-საბჭოთა კავშირის მეტრონოსის საზოგადოების მთავარი გამგეობის პირველი მდივანი გ. შვეფერი, გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელოვნების აკადემიის ვიდე-პროდუქტი პ. კურელა.

რანდემიერ წუთიც და ბერლინის ვაგონის მოედანზე გამოვიშალენით. უწინ სპეციალურად დადგმული ალბისის ჭალა შრიადნდა. ქართული, გერმანული და საბჭოთა კავშირის დროშები ერთმანეთის გვერდით ფრიალებდნენ, ერთიმეორის ვალერსებოდნენ. ვეებერთელა სტენდებზე მკაფიო ასოებით ეწერა:

— კეთილი იყოს თქვენი ჩამობრძანება გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში!

დიდ მოედანზე მეგობრობის მოსურნე ორი დიდი ერის წარმო-

მადგელები გამოვიწინენ, — ერთნი მრავალრიცხოვანი და ღირსიერის, მეორენი მცირერიცხოვანი და დიდებულნი ერის. მასპინძელ სტუმრებს ერთიმეორის დარნი და სწორნი იყვენენ და იცოდნენ თუ არა ერთმანეთის ენა, საერთოს უმაღლეს ნახულობდნენ, ზოგი გერმანული ქართულად მარცხლავდა, ბევრი ქართველი გერმანულად ასხამდა, ზოგჯერ რუსულადაც ასხინდნენ იმას, რაც ქართულ-გერმანულს ჭკრიდა.

სამეგობრო გულგება ერთმანეთი მიოწყნდა და ერთმანეთის მოეფიქრენ. „იკლს გული ციციბის და ღიწხს ღიწხი!“ — ნათქვამია, მაგრამ დიდ მოედანზე გამოსული ამის განხორციელებაც გვეცალეობდა. აეტკასებოდას ვაგონებდობოდ და მხოლოდ ერთზე ვევიტრობოდით — რა ძალის მრავალთა ჩამოვდით და რა უცხიბო მოეფიქრებოდით.

გერმანელებიც ამაზე ფიქრობდნენ, როცა დეკადის ოთხას ორმოცდაათი მონაწილე ხუთ ჯგუფად დაკვესს და ხუთი დიდი ქალაქი მასპინძლებად მიუჩინეს. ყველა თბო-თავის სამელობუნელო ჩავიდოდა და იქიდან კი თბელს ოლქს მოეგებოდა. ასეთი განგვენითა გერმანიის მოეფიქრებოდით და შემდეგ ყველანი ბერლინიშ შვეიცრებოდით. დასკვინი კონცერტს სატატო ქალაქში მოეცემდით და პირველ ნოემბერს დაწვეულ ზეიმს ათი ნოემბრის დღესასწაულით დაეკასრულებდით.

მაგრამ დასაწყისიც ხომ საჭირო იყო და თანაც გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის ცენტრში დასაწყები. მასპინძლებმა ესეც გაითავის დიდებდა და სტუმრებსაც წინასწარ გვითხრეს ვინ რომელ ქალაქში დაიხედნა ბინას და რომელი რომელ ოლქს მიაწვიოდა და ქართულ სულიერ სიმღერებს.

— დღეუდნის სტუმრები მარჯვენა მხარის მანქანებში ჩაბარდით — მოეგებნენ გერმანული მასპინძლის მიწვევა. დეკადის მონაწილეთა ერთ ნაწილს საქართველოს კულტურის მინისტრის პირველი მოადგილე აკაკი დვალაშვილი გაუძღვა და მარჯვნივ გაიხედნენ. ყველამ თვალს გააყოლა. იქნებ იმბოტო, რომ პირველსავე დღეს სახეობი ხელოვნების ერთ-ერთ უდიდეს ცენტრში ჩავიდოდნენ და დრუდნის კაფეების ისეთ შედეგებს ნახადნენ, როგორც რაფაელის „სიქსტის მადონა“. და საერთოდ, იმ ქალაქში ჩასახლდებოდნენ, სადაც ქართველი მხატვრების ნაწარმოებების დიდი განილოვნა ეწყობოდა. ისიც ახარებდათ, რომ სწორედ ამ ქალაქში ჩატრედნოდა ლექსით ქართული ხელოვნებაზე, არქიტექტურაზე, მუსიკაზე, — ერთი სიტყვით, იმის ნახვერზე, რაც ჩვენი, საერთოდ, გერმანიაში მიგვიკრდა. თანაც ყოველივე ამ კარგ ღობისთვის სათაგები ჩაუდგებოდა მეგობიდ გამორჩეული და თანხრობი თავგამორჩენილი მოღვაწე-ორგანიზატორი აკაკი დვალაშვილი.

— კარლ-მარტ-შტატგელმეი მარცხნივ გამობრძანდით! — გაისმა მასპინძლის მიწვევა და ოთარ ნოდის მრეველმა, დელეგაციამ და სხატურეთა კოლექტივმა, თავიჩესებოთი მარცხნივ გადაიხედლა.

— გერას სტუმრები წინ მობრძანდით! — და რაფიელ დვალის თანამებრძობლებაც აკადემიური სიღინჯით წინ წაიწყნეს.

— ზულულები უკან! — და შოთა აბაშიძის მიმყვლებმა საკუეკან მოხარეს.

— ბერლინელებს ეთხოვე ადგილზე დარჩენას! — და გახტან კუპრას ყველაზე მრავალრიცხოვანი კოლექტივიც ადგილზედ რატომ დაიბრუნდა. პირველად პირველი კამოსტლა პირველ ნოემბრის ბერლინიშ უწყვედათ და ამ სასიამოვნო შეთავაზებას რატომ გაუძალადნდებოდნენ.

ასე ამგვარად, დეკადის 450 მონაწილე ხუთ საოლქო ჯგუფად დაკვესს და თითოეულს თითო ოფიციალური დელეგაციაც წაუმძღვადნეს, რომელთა მთავრობა აკაკი დვალაშვილს, ოთარ ნოდის, რაფიელ დვალს, შოთა აბაშიძესა და გახტან კუპრასს მიანდევს. ცენტრალურ ოფიციალურ დელეგაციას საქართველოს კულტურის მინისტრი ოთარ თაბუკიშვილი მეთაურობდა, მოელს დეკადის კი საქართველოს კი ტექნიკალური კომიტეტის კულტურის განყოფილების გამებ დავით ჩიკავიშვილი ხელმძღვანელობდა.

მხოლოდ მე დავარი მარტოხელად. მივიხედ-მივიხედ მე ბერ-
ლინის ვაგჯის დიდი მოედანი დაცარიელებული შემრჩა, შობილი-
ურს ვეღარავის ვამჩნევდი და გარიყულ-ვაითშული აღმოვჩნდი, ვერც
სახეებს ვხედავდი და არც შობილიური სიტყვები მესმოდა.

მიხე რამ ყოფილა მარტოხელბა უგოფითი. ერთ წუთს იმითი
ბედი წარმომიგდა, ვინც სამშობლოდან სხვის მიწაზე მოხვდა და
შინ შობილიური გააზოხებული, უცხოური ხმა-ჭრიალებული დაღუ-
რებულა. მეც იმათ დღეში ვიყავი, ვიდგე და ვეუბრებდი. სტეფი კი
მიდი-მოდიოდნენ. მე ვდუმდი. სხვები ლაპარაკობდნენ, მართალია,
ყურედ ბაასობდნენ, მაგრამ ერთმანეთს მაინც აგებინებდნენ, ერთმა-
ნის აჩვენებდნენ, ესაუბრებოდნენ, ემწვიდობებოდნენ, ულიობდნენ,
უკინოდნენ და უბედვრდნენ თუ უსმენდნენ, მაინც ერთდობდნენ და
საზოგადოებრივი ურთიერთ შეხება-შეცნობის იმ ატმოსფეროს
ქმნიდნენ, ურომლისოდავა აბა რა არის ადამიანის ცხოვრება!

მე კი მუნჯად ვიდგე.

ყინქლავადა.

მაინც ვიდგე.

გვერდით ქოლგოვანი სილუეტები მიდი-მოდიოდნენ.

მე წვიმისაგან დაუფრავი ვიდგე.

ვიღაც ვიღაცას რაღაცას ეუბნებოდა, მე მხოლოდ უცხო ბეგრები
მესმოდა, ვერც იმათ დამოკიდებულებას ვგებლობდი და ვერც ერთ-
მანეთს შორის წარმოშობილი დიალოგის აზრს ვწყვიდებოდი. უკმეჩნი
ხილულად ვიდგე და მეტყველი უმეტყველოდ ვიკვირებოდი.

უცებ ნესტოანი შემოდგომის სუსხინაშა სიომ მომიბერა და გამო-
მადხიზლა. თავი ავიწიე, დამის ჭაღების შუქზე ალაპაღებულე ნა-
წვიმარ მოედანზე ორი დიდი სტენდი განათდა. ერთზე გერმანულად
ეწერა, მეორეზე — ქართულად. ახლოს მივედი და ის ვიგმევე, რაც
ასე მაკლდა: ჩვენიბერი ასოებით ჩვენი დეკადის მალამოდ შექცა და

გულს მომეშვა, მესაიმოვნა, ქართული ანბანი მალამოდ შექცა და
ვაგზულის მიედანზე მიტოვებულ-მივიწყებულ ისევ ძლიერად, თავ-
მიმწონოდ და ყელმოღერებულად ავიმართე. მერე წელში გაგსწორ-
და, რაკი ჩემი დღეადინის შრიფტი გერმანულის ტოლად და სწორად
დღეინდა, ჩვენი ორთა შორის მათარგმნელი არ იდგა. ჩვენ ორთა შორის
სხვისი ბონდი ხიდი აღარ გვიდა და მგამაყა, რაკი ამ ორ სხვადასხვა
შრიფტს ერთობიერებს დანახვა შესძლებიათ და ერთმანეთის შეცნო-
ბის უნარიც გასწეინათ.

ხშირად გვემართება, — საქართველოში ვართ და ქართულ
შრიფტს ხან ერთი რომელიმე სხვა ერის შრიფტის მოხაზულობას ვამ-
გვანებთ, ხან კი რომელიმე სხვა ხალხის ანბანის გრაფიკულობის კო-
ლორიტს ვამსგავსებთ. საკუთარი, გოგებაშვილისეული შრიფტი არ-
ქაინაშად გვეჩვენება და ტებილ-წყვეტილ და წაქცეულ-გაწველილ
ასობს მოვინდა და ნოვატორობად მივიჩნევთ. აქ, ბერლინის ვაგ-
ჯის მოედანზე, კი სწორედ ისეთი შრიფტით ეწერა, რასაც საქარ-
თველის სურნელიც სდიოდა და ქართული კოლორიტაც ახლდა. ანაწ

გამასარა და გამამხნევა, ამანვე გამასხნა „დედა ენაში“ პირველად
ამოკითხული „აი, ისა“ მრავალი და მკაფიო, რბილი და მძლავრი
ასო-გრაფები, რომლებიც ისევე ახლობლური და მშობლიურისა ქარ-
თველისათვის, როგორც „იკანასა“ სინაზე, „ურმულის“ მოქცევა,
„კრინანჭულის“ კრინი, „ჩაარულოს“ კაკანი, „ლილას“ ლილევი
და „სისტრინის“ სინაზე.

ახლა ბერლინის ჟინელიც სინაზედ მეჩვენა. ლამაზობების ციმ-
ციმი მისაღმებდა, დინშების ფრიალი შემართებდა, შოთას სტრითე-
ნები საქართველოდან ჩამოვრთნილ სამეგობრო მერცხლებად და მეც
აღარ ვფარდობდი. არც მასაინძლის მოძებნა-მიკვლევას ვტყურობდი:
ვიციდი მომნასავდნენ, დათქმულ ადგილს მიმიყვანდნენ, მაგრამ წა-
მყვან-მეგზური მაინც არა ჩანდა.

რატომ?

ალბათ იმიტომ, რომ მე რამდენიმეჯერ შემვიცვალეს ადგილსამ-
ყოფელი. თავიდანვე საქართველოს საზოგადოება „ცოდნას“ ხაზით
მივდიოდი და ლექციების წაიკითხვა მგვაძლებდა ქართულ სახვით
ხელულებებაზე. ასე გადაწყვიტეს და ქალაქ ზულის დელეგაციაში ჩამ-
ართეს. მეც საამისო თადარიგი დავიჭირე და სამი თვით ადრე ლექ-
ტორის ფორმაში შევედი.

გერმანიაში წამოსვლის ათი დღით ადრე სხვა არჩიეს. ქართველ
მნატკრათა მთავარი გამოფენა დრეზდენში ეწყობა და თანამედროვე
მნატკრათის პრობლემების გამწვრცი სიმოხაზუმიც იქ მიუწყებოა.
ჰოდა, მეც დრეზდენელ მოაპერტოა გუნდში შემვიყვანეს და სადის-
კუსიოდ განმარჯეს.

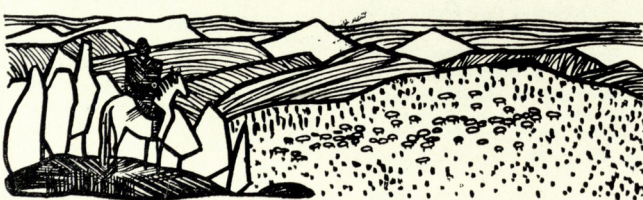
თბილისის სადღესურვე გამოცვლის წინა დღეს კი დრეზდენიდან
ბერლინელთა დელეგაციაში გადამიბაძეს, — „სასკა საჭიროო“ და
მეც საბერლინოდ გავემზადე.

ბერლინის სადღესურვე კი ახალი მაგნიობეს: დეკადის შტაბში დარ-
ჩებით და ხუთივე დელეგაციის მოგზაურობას განაზოგადებოთ.

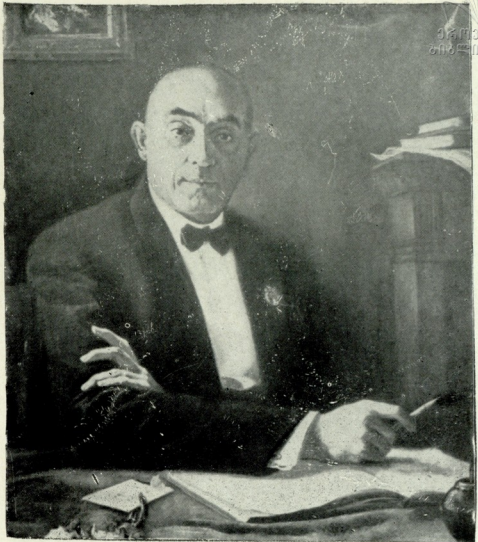
ასე ამგვარად, ყოველ დელეგაციას, — ბერლინის, დრეზდენის,
კარლ-მარტ-შტატდის, გერსასა და ზულის დელეგაციებს თავ-თავიან-
თი პატრონი ყავდათ. შტაბი კი საერთო სადგეალო საქმეს პატრო-
ნობდა და რაკი მე მიულოდნეულად გაგზიდი მისი წვერი, ბუნებრივია,
თვით აღმოვჩნდი საპატრონოებზე.

— იტყვიან, — ენა კივამდე ჩავიყვანოს. მე ბერლინელთა ენა
არ ვიციდი, მაგრამ სენაწ მიშველა. ქართული ლაპარაკი შემეშინა.
მოსმენილს მზერა მივადდეგე და ადვილად გავარჩიე, რომ სუვენირე-
ბით დატვირთული მიხელი ყოფიანი, კარლო სუფიაშვილი, მიხელი
კახიძე, რომებც ვახტანგოვი წელში იხნიქებოდნენ და მომლოდინე
ავტობუსებისაკენ მიემართებოდნენ. რას დევაყოფენდი, შტაბის
წვერბა შტაბის მანქანაში მოვიკეცე და ათი წუთის შემდეგ ფეშქენ-
ბულთ ოტელ „ბერლინონაში“ ჩამოვსტი. პორტეც მესამე სართულზე
323 ნომერი გახლო და იმდამდეგ დღის პორტობა წინ დამიძღ:

- ბიტე! — დააკოლა მან და მეც
- დანაქე შონ-ის თქმა არ დავაყოფე.

1971 წელს 100 წელი სრულდება დიდი ქართველი კომპოზიტორის ზაქარია ფალიაშვილის დაბადებიდან. ამ საკითხთან დაკავშირებით გესაუბრეთ საქართველოს სსრ კულტურის მინისტრს, საქართველოს სსრ სახალხო არტისტს, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატს, კომპოზიტორ ოთარ თავაძეთს. მან გაგაცნო ამ მნიშვნელოვანი თარიღის აღსანიშნავად დასახეული ღონისძიებები.

საუბარი ოთარ თავაძეზე

მეწმ უჩა ჯაფარიძის სსრ კულტურის სამინისტრო ღრმა სიყვარულითა და მაღალი პასუხისმგებლობით შეუდგება ქართული პროფესიული მუსიკის ფუძემდებლის, დიდი კლასიკოსის ზაქარია ფალიაშვილის დაბადებიდან 100 წლისთავის აღსანიშნავი იუბილისათვის მზადებას.

განზრახულია იუბილეს ფართოდ, საკავშირო მასშტაბით ჩატარება. დიდი სურვილი გვაქვს საიუბილეო კომისიის თავმჯდომარედ მივიწვიოთ თანამედროვეობის გამორჩენილი კომპოზიტორ დიმიტრი შოსტაკოვიჩი. საიუბილეო საღამო დიდ წყვილში ჩატარდება თბილისის შ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიურ თეატრში. ჩვენი საოპერო კოლექტივი წარმოადგენს „აბესალომ და ეთერის“ ახალ დადგმას. გამოიცემა საპეიკალური ბროშურა ზაქარია ფალიაშვილის ცხოვრებასა და მოღვაწეობაზე. დაიხსნა საკითხი „აბესალომ და ეთერის“ ახალი კლავირის გამოცემის შესახებ. დაიწყო მუშაობა ოპერა „ლტაჯრას“ ახალ რედაქციაზე. მოქმადევი მერაბ ბერძენიშვილი ძირწავს კომპოზიტორის განაგებებს, რომელიც აღინათება თბილისის საოპერო თეატრის ბალში; ჩატარდება ვოკალისტ-მემორანდუმისა ზაქ. ფალიაშვილის სახელობის კონკურსი, რომელზეც შე-

სრულდება დიდი კლასიკოსისა და სხვა ქართველი კომპოზიტორთა ნაწარმოებები. კონკურსში გამარჯვებულებს ლაურეატის წოდება მიენიჭებათ. საქართველოს მუსიკალურ-ქორეოგრაფიული საზოგადოება დააწესებს ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის სპეციალურ პრემიებს.

საიუბილეო საღამო ჩატარდება მოსკოვშიც. იმ დღეებში თბილისის საოპერო თეატრი მოსკოვლებს უწევებს ზაქარია ფალიაშვილის ოპერებს „აბესალომ და ეთერისა“ და „დაისის“.

სასურველია, საქართველოს სსრ კომპოზიტორთა კავშირმა ამ თარიღს მიუძღვნას საპეიკალური პლენუმი, რომლითაც გაყოფინდება თუ როგორ ანეითარებენ ქართველი კომპოზიტორები ზაქ. ფალიაშვილის შემოქმედებით ტრადიციებს, მის მიერ დასახულ გზას.

„დაისის“ დადგმა განზრახულია გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის ქალაქ გერსში. ამ ოპერამ აღაფრთოვანა პოლონელებიც, ლოდისა და ვარშავის საოპერო თეატრებმა გვთხოვეს ოპერა „დაისის“ პარტიტურა. საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტრომ უკვე გადაგზავნა პარტიტურები გერ-სა და პოლონეთში.

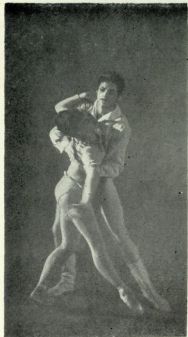
საიუბილეო წვიმში მონაწილეობის მიღებენ ჩვენი რესპუბლიკის მუსიკალური

კოლექტივები. იმედო მაქვს, რომ ამ თარიღს ღირსეულად შევხვდებიან საქართველოს სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი, სოსხუმის სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი, ბათუმის მუსიკალური სასწავლებლის სიმფონიური ორკესტრი და თვითმოქმედი კოლექტივებიც. ისინი თავიანთ პროგრამებში უთუოდ შეიტანენ ზაქარია ფალიაშვილის საოპერო ნაწარმოებებს. გარდა არის ცნობილი კომპოზიტორის დიდი დამსახურება ეროვნული სიმფონიური მუსიკის ფორმირების საქმეში. ოპერა „დაისის“ შესავალი ხომ აღიარებულია ქართული სიმფონიური მუსიკის პირველი თვალსაჩინო ნიმუშად. მას დღესაც ამაღლებს მხატვრული ღირსებები და მნიშვნელობა.

ქუთაისის საოპერო თეატრს განზრახული აქვს იუბილისათვის ზაქარია ფალიაშვილის ოპერა „დაისის“ მიმზადება. ამ თეატრის შემოქმედებითი ბიოგრაფია კი „აბესალომით“ იწყება. ქუთაისშივე საფუძველი ჩაეყარა ზაქარია ფალიაშვილის ძეგლს.

ვფიქრობ, რომ ქართველი ხალხის საყვარელი მუსიკის—ზაქარია ფალიაშვილის იუბილე ეროვნული კულტურის დღესასწაულად გადაიქცევა.

ანდ ჯეპროვისკი
 ა. ჯეპროვიძე
 დ. იაქობიძე

ლოქის
 თეატრი

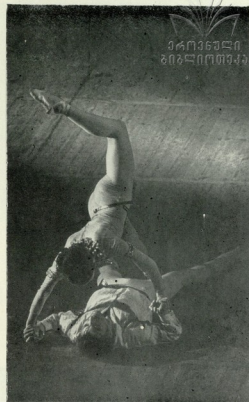
სურს მინდვისის მიხედვან ასეღარ.

მანდო მინდვისის მანდოლონი

ლილი
 თბილისში

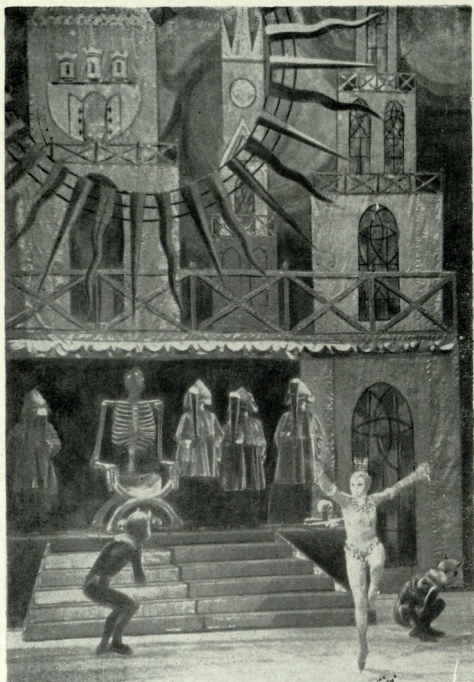
ქვეყანა ანდ ჯეპროვისკი
 ა. ჯეპროვიძე
 დ. იაქობიძე

ანდ მანდოლონი
 ა. ჯეპროვიძე
 დ. იაქობიძე

სენა ბალტიდან „პან ტვარდოსკი“

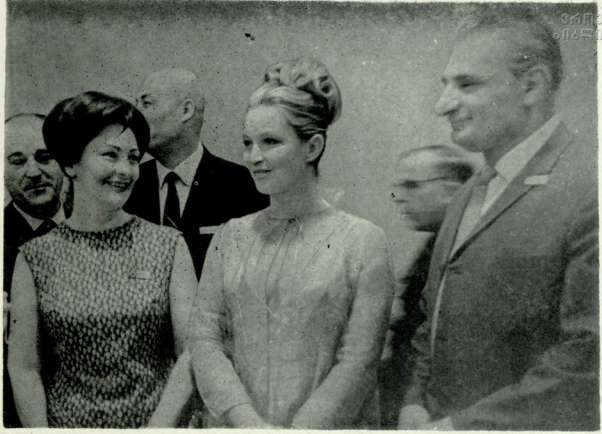

ფოტოები პ. შევჩენკოსი

„პალკა“
პალკა — ტ. კუბიანი

დუღუბანა წეროძე (მარცხნიდან
შემო) IV საერთაშორისო
კონფესტივალის დელეგატი

სიცოცხლეთა ღელა

ზურაბ ქავიანიძე

იმ პერატორებს, კეისრებს
თითო ბიოგრაფია აქვთ. მართალია,
იმპერატორული, კეისრული, მაგრამ
მაინც თითო.

ერთ კაცს ერთ ბიოგრაფია აქვს.
მსახიობის მიერ ნიჭიერად შესრუ-
ლებულ როლსაც ცალკე ბიოგრაფია
აქვს.

რამდენი როლიცაა, იმდენი ბიოგ-
რაფიაა, ესე იგი, იმდენივე სიცოცხ-
ლე...

უამრავი სურათი...
ასი, ორასი, ათასი... მეტი!
ნაცნობი სახეები კედლებზე.

პირველად ხარ სახლში, მაგრამ
ყველა სურათი ნაცნობია — ძველიც
და ახალიც.

სურათები... გაზეთები... ჟურნა-
ლები, რომლებიც ამ აღმზანის
ცხოვრებას ეხება, ვეუბა მაგიდაზე
აღარ ეტევა.

სტუმრად მისულს გინდა, ყველა-
ფერი ნახო, მაგრამ რას მოასწრებ...
დაგჩერებივარ ამ მატინეს ქა-
ლაღდებისას...

— ჩემზე ყველაფერი დაწერილა.
მართლაც! მაგრამ, ხომ შეიძლება,
იმ ყველაფერში დარჩეს რამე უთქ-
მელი? აი, ის მინდა ვთქვა...

სიჩუმეა...
ერთმა გახუნებულმა მიწის ფერმა
გაიტაცა მასპინძელი...

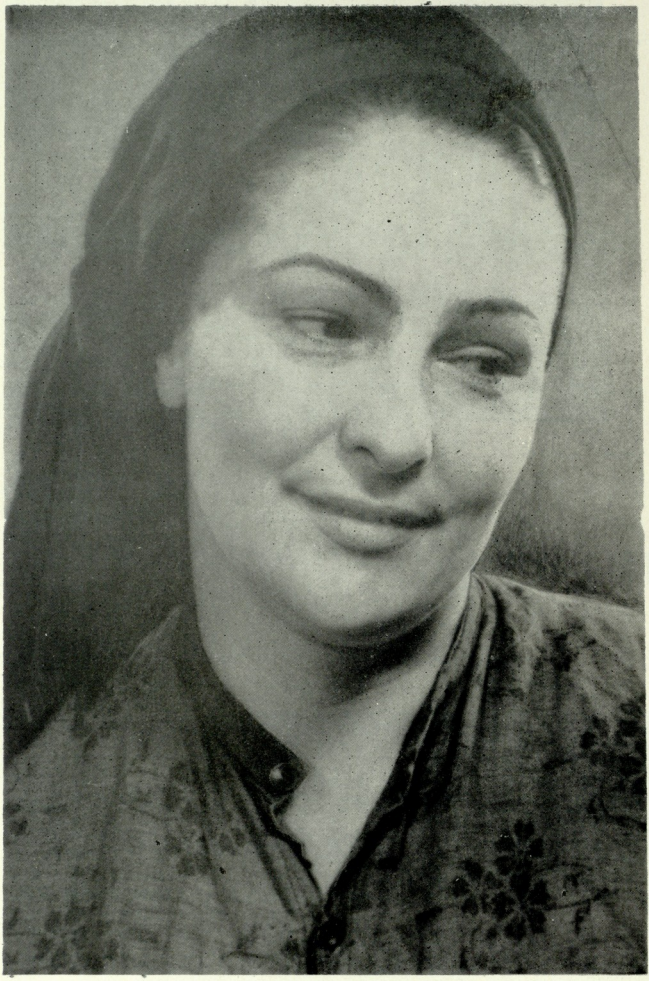
— შეიძლება?..

— კი ბატონო!
ლა ამბავიც დაიწყო...

ამაზე ბედნიერება რა არის? უყ-
ვარდღ უამრავ უცნობ აღმზანს და
სიყვარულით გიგონებდნენ ყველგან,
ლხინშიც და...

„პატივცემულო დუღუბანა!
ერთი წლის წინ გვინდოდა თქვენ-

თვის გამოგვეზავნა წერილი, მაგ-
რამ ბრძოლის გამო ვერ შევძელით,
ახლა კი მე მომიხდა თქვენთვის გა-
მოსავაზენი წერილის დაწერა, რი-
თაც ვასრულებ ჩემი მგეობრების
სურვილს, ოდესღაც აღძრულს... გა-
დაწვევით, გავეგო, რა ხდებოდა
ახალი საქართველოში. ხელოვნების
უფრო ახლო ნაცნობი გამოდგენით
კინოსურათებიდან, თანაც სამივეს
გვეყავდით ნანახი საქართველოს
სხვადასხვა კუთხეში შორიდან... მა-
შინ წერილი იწყებოდა ასე „მსახიობ
ქალს დუღუბანა წეროძეს ფორმტი-
დან სალამი“. მეტის დაწერა ვერ
მოვასწარი, „განგაშით“ ავიყოფე-
ნით, სამი დღე-ღამე გვექონდა ბრძო-
ლა უსასტიკესი, ვერ გაუძლეს გერ-
მანელებმა დაა უწესრიგოდ დაიწყეს
უკანხალება. 5 საათზე მე დამჭრეს,
შემდეგ მოვიკითხე ჩემი ამხანაგები
და...

დღეს. 14 დეკემბერს (1944 წ.) შემთხვევით ვნახე თქვენს სახელზე დაწვებული წერილი და აღმეძრა სურვილი მისი დასრულებისა.

ეს არის და ეს. წერილის დაწერა მაძულა მეგობრებისადმი სიყვარულმა... თქვენ ძალიან ხშირად გვიგონებდით ხოლმე.

გისურვებთ თქვენი მიზნის შემხაროტ განხორციელებას.

ძაუჯიკაუ. გიორგი. 14 XII, 44 წ.“.

სამმა ქართველმა დაიწყო და ერთმა დაასრულა. ვინ იცის, ვინ იყო ის ორი ქართველი? იქნებ ჩემი შინ-

მოუსვლელი ბიძა?.. რამდენი ბიძა, მამა და ძმა აღარ დაბრუნებულა საქართველოში?!

წერილს კომენტარს აღარ გაუკეთებ, ეს თქვენზე იყოს, ძვირფასო მკითხველო... წერილის ავტორზე კი თქვენ რაც გაიგეთ, ის ვიცო მერ... გაცოცხლებული სახეების მთელი ჯგუფი ყავს დღღუხანა წეროძეს... იგა

„დაკარგული სამოთხე“
 პეპელა — დედუხანიანა წა-
 რიშვი, ლაზარია — ბათუ
 კრავეიშვილი.

„ქოლბეთის ჩირაღდები“.
 ნანი — დ. წერიაშვილი.

ბევრი ქართველი ქალისა და გოგონას გამცოცხლებელი და შემოქმედია — იგი მათი დედაა.

როგორც შვილს, ასევე გულიანად და ფაქიზად უნდა ჩამოვლინება და განვითარება მეორე ადამიანის ხასიათს და პიროვნებას, რომელსაც მსახიობი შემოქმედებითად აცოცხლებს, ქმნის...

აი ისინი:

მარო, პეპელა, მაგდანა, ნანი, თამარი, მარიამი და... სულ 21 გაცოცხლებული სახე.

გამოხდება ხანი და დრო სველი ხელივით დაიბრტყავს შერჩენილი წყლის წვეთებს. დიას! იცის დრომ უღირსთა მოშორება, რჩებიან მხოლოდ ღირსეულები.

ასეთია რიგებს ეკუთვნის რესპუბლიკის სახალხო არტისტი დედუხანა წერიაშვილი თავისი ოქროს ფონდით.

ჰო, მართლა: თავის დეიდას, ცნობილ მწერალს მარიამ გაჩაიყულს მიუყვანია სიკო დლოიძესთან „უკანასკნელ ჯვაროსნებში“ ეპიზოდზე... იქ გაუცვნია მიხეილ ჭიაურელს და აუყვანია თავის სურათზე — „უკანასკნელი მასკარადი“, მთელი ჯგუფი ყოფილა წინააღმდეგი, მაგრამ რეჟისორი რეჟისორია და დედუხანა წერიაშვილის დიდი შემოქმედებაც აქედან დაიწყო. გადიოდა დრო, იზრდებოდა ჯა იხვეწებოდა მსახიობი. დიდი

„უქანასკნელი მასკარადი“.
მარო.

ღვაწლი მიუძღვის ამ საქმეში დაიბო
რონდელსო — იგონებს შემოქმედი.
გამოხდა ნახევარი საუკუნე...
აი, რას ამბობენ მასზე...

რ ე უ ი ს ო რ ე ბ ი :

რეზო ჩხიშიძე:

ფილმში „მაგდანას ლურჯა“ დუ-
დუხანა წეროძემ შექმნა ქართველი
დედის მონუმენტური სახე. იმ გა-
მომსახველობითი საშუალებებით,
რომელიც მსახიობს დასჭირდა ამ
სახის შესაქმნელად, დუდუხანამ გან-
საკუთრებით დაიპყრო ფართო მაცუ-
რებელი და მოიპოვა მისი სიყვარუ-
ლი...

დაკით რინდელი:

როლზე მუშაობის დროს დუდუხა-
ნა წეროზე ავლენს მსახიობის ღიღ
შემოქმედებით უნარს. თავისი რო-
ლებით მან მიაღწია მაღალ შემოქ-
მედებით დონეს...

თენგიზ აბუაძე:

საინტერესო მუშაობით, თავისი
საკმისადმი გულთბილი დამოკი-

დებულებით მან „მაგდანას ლურჯას“
შემოქმედებითი ჯგუფის ღიღისი
ტივისცემა და სიყვარული დაიშა-
ხურა...

შოთა მინაბაძე:

დუდუხანა წეროძე ნათელი, არა-
ჩვეულებრივი ნიჭის მსახიობია. იგი
ყველა როლის გადაწყვეტისათვის
ქებნის საინტერესო შემოქმედებით
„მისასვლელს“.

სიმონ ღოღობაძე:

მრავალი წლის განმავლობაში სა-
ინტერესო აქტიური მუშაობით
დუდუხანა წეროძემ გამოავლინა
თავისი ნირის მაღალი შესაძლებლო-
ბანი...

მ წ ე რ ლ ე ბ ი :

ქონსტანტინე ლორთქიფანიძე:

მ. ჭიაურელმა წარმოგვიდგინა
სახლავარდა მსახიობის მრავლის-
დამპირებელი ნიჭი.

აკაკი ბულიაშვილი:

დედა — დუდუხანა ცხოვრების
მთელ სისარულს შეიღებოს სიყვა-
რულში ზედავს. განსახიერების მხრივ
უფრო მეტის წარმოდგენა შეუძლებ-
ბელიცაა...

ქონსტანტინე ბაშინაძე:

მომენტატრება ხოლმე შენი ხილვა,
დუდუხან!

თუ მის ოცდაერთ შემოქმედებით
სიცოცხლეს დაეუმატებთ მისსავე ორ
შვილსა და შვილიშვილს... დუდუხა-
ნა საკმაოდ ბევრი სიცოცხლის დე-
დაა.

ჰოლა, ერთი მაგდენი სიცოცხლე
კიდევ ეჩუქნოს ბუნებას!

კ ა ნ ო
А Р Т И С Т Ы
Г Р У ზ ა ს
დუდუხანა ЦЕРОДЗЕ

ქართველი
წიგნითმწიქნი

ენს სქაქიძელს შთაბეჭედი

თამარ ფარცხალაძე

პარმეშილი ხალხის კულტურის ისტორიაში 1922 წლის 12 მაისი აღინიშნება როგორც სამახსოვრო თარიღი. ამ დღეს თბილისში გაიხსნა სამხატვრო აკადემია, რომელიც უმაღლესი განათლების ერთგულ კერად იქცა. აკადემიის შექმნისა და ახალგაზრდა კადრების აღზრდის მიზნით პირველ პროფესორ პედაგოგებთან — გიგო გაბაშვილთან, იაკობ ნიკოლაძესთან და იოსებ შარლენთან ერთად უდიდესი ღვაწლი მიუძღვის გამოჩენილი რუს ფერმწევისა და გრაფიკის ეგვიპტი ეგვიპტის ძე ლანსკერის (1875 — 1946). მისთვის სამხატვრო აკადემიაში 1961 წელს მოწყობილმა ლანსკერის ნაწარმოებთა გამოფენამ ერთხელ კიდევ ცხადყო თუ რამდენად დიდი და თანამედროვე მხატვარი იყო იგი.

დღეს, როცა ხელოვნებაში ისევ მწვავედ დგას ტრადიციულობისა და ნოვატარიობის პრობლემა, ლანსკერს მდიდარი შემოქმედებითი გზა საუკეთესო მაგალითია იმისა, თუ როგორ უნდა იცადებოდა მხატვარი ცხოვრების ცოდნისა და გამოცდილების გამოყენების ერთობლიობის, ხალხურობის პრინციპებს. ჩვენი მხატვრების გამოფენები ბევრი რამით გვაგონებენ იაკობ წლების იმ პერიოდს, როცა ლანსკერს მსგავსი რეალისტები თავგამოდებით ებრძოდნენ ტრადიციულობისა და ნოვატარიობის მოწინააღმდეგეებს. ახლაც ცოტანი რადი არიან მხატვრები, რომლებიც ლანსკერს მიერ აღზრდილი რეალისტური თაობის ნაწარმოებთა გვერდით, პრეტენზიულად ადვენენ ისეთ სურათებს, რომლებიც (ვითომდაც ჩვენი ტექნიკური პროგრესის ეპოქის შესატყვისი ახალი მხატვრული ფორმებისა და სტილის ძიებებია) მხოლოდ უმინარეს სტილიზაციის, სქემატიზმისა და პლაკატურობისადმი ტყვეობა იგრძობს.

თბილისის სამხატვრო აკადემიაში მოღვაწეობისას ლანსკერს გამოხატა როგორც დრო ნოვატარიობას, ასევე ბრძოლა ტრადიციულ სურათს. ადრე, პეტერბურგის სამხატვრო სკოლაში სწავლისა და პარიზში ყოფნის

შემდეგ, იგი თვითონ განიცდიდა მოდერნისტულ გავლენებს. ცხრასათნა წლებში აქტიურად მონაწილეობდა კიდეც, მირ ისკუსტისა გაერთიანებაში, სადაც ძირითადად სუბიექტივისტურ-კანტიანური პრინციპები იყო გამოყენებული, მაგრამ მალე თვითონ დარწმუნდა ამ პრინციპების უნიადგობაში და რეალიზმის გზას დაადგა. აქედან მოყოლებული იგი ერთნაირი სიყვარულითა და გატაცებით მუშაობს, როგორც ისტორიულ სიუჟეტებზე („დედოფალი ვლიამბელი ცარსკოე სელოში“, „1812 წელი“, „პოლტავის გამარჯვება“ და სხვ.) ასევე პეიზაჟებზე („ნიკოლსკის ბაზარი პეტერბურგში“, „პეტერ პირველის დროინდელი ხომალდები“ და სხვ.), ამავე დროს ზრუნავს ახალი ფინჯების „პროექტების“ შედგენაზე ფიფორის ქარხნისათვის, პასუხისმგებლობით ვიდეო საფოსტო კარტების შეტანას, დიდ უნარს ავლენს მკვლელობის მხატვრობაშიც (მისკოეში გააფორმა რეინერს ყუანის სადღური და სასტუმრო „მოსკოვის“ პლაფონი, თბილისის ერთერთი აგიტუპნქტი). აკეთებს კარიკატურებს, მოღვაწეობს, როგორც თეატრალური მხატვარი, თავს იჩენს როგორც წიგნისა და ჟურნალის გრაფიკოსი ოსტატი.

მხატვარი დიდი ზეგავლენა მოახდინა კავკასიაში. აქ ყოფნის დროს (1917-34) მიეღო რიგი შრომები შექმნა კავკასიელ ხალხზე: „სახეგზური“ — 1926 წ., „სეანეთი“ — 1929 წ., „დაღესტნის წითელი პარტიზანები“ — 1931 წ. და სხვ. საქართველოში სამჭოთა ხელისუფლების დამყარების დროს ლანსკერს თბილისში იმყოფებოდა. მან გულწრფელად თქვა: „რაც უფრო ვიზრდები, მით უფრო მიყვარს არა ჩემი თავი, არამედ ის, რასაც ჩენს წინ გხვდავ“. დიდივე ისტორიულმა სივლენამ ახალი შემოქმედებითი ენთუზიაზმით აღანთო იგი. ამავე წელს იგი ი. შარლენთან ერთად ხატავს საქართველოს სახელმწიფო გერბს, კიდევ უფრო დიდი სიყვარულით ეცნობა საქართველოს. სანეთში, ქართლში, კახეთში, იმერეთში მოგზაურობის დროს ასრულებს ჩანასატებს, ყოფით სცენებს, პეიზაჟებს,

ამავე დროს ენერგიულად ეწევა აღზრდილობით საქმიანობასაც. 1933 წლიდან იგი საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწეა. ქართული ფრესკების, ძველი ძეგლების შესწავლამ დიდად განაპირობა მისი წარმატება მონუმენტურ ფერწერაში, ხოლო ქართველი ხალხის ხელოვნებას კულტურამ სამუდამოდ მოიხილა იგი.

ლანსკერს მრავალფეროვან შემოქმედებაში განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მისი რეალისტური ილუსტრაციები ლ. ტოლსტოის „პატი მურატისთვის“. ამ ილუსტრაციებმა დიდი სახელი მოუტანა მხატვარს. 1912 წლიდან მოყოლებული სულ ახალად გაუჭოტებულად ვარიანტებს ქმნის იგი „პატი მურატისთვის“. მათში იგრძნობა მხატვრის ტენდენციურობა უბრალო და თვისუფლებრივად ხალხისადმი სიმპათიის გამოხატვაში და ცინიზმი თვითმპყრობელური რუსეთის მაღალი საზოგადოების აღწერისას. მხატვარი გულდასმით სწავლობდა იმ ადგილებს, სადაც პატი მურატი ყოფილა. ასეთივე დიდი ოსტატობით ასრულებს იგი ლ. ტოლსტოის „ყაზახების“ ილუსტრაციებს (1917 წლიდან), რომლებშიც შთამაგონებულად ეყრდნობს სიცოცხლის სიყვარული, ბუნების სიმშვენიერე და ხალხის სიძლიერე.

ლანსკერს რეალისტური ილუსტრაციები ესტუმრება იქცა მისი მომდევნო თაობისათვის, მხატვრის მრავალმხრივი საქმიანობისა და მანერული ნაყოფიერი მუშაობის სიცოცხლეშივე იქნა დაფასებული. 1943 წელს მას სახელმწიფო პრემიის დაჯილდოება მიენიჭა. ორჯერ იქნა ლაურეატი სახელმწიფო პრემიის დაჯილდოებული შრომის წითელი დროშის ორდენით (1943-45 წლებში) და მღვდელი. 1946 წელს სამუდამოდ შეწყდა მისი მავსიცემა, მაგრამ კვლავაც ბევრი თაობისათვის იქნება სამაგალითი და საუკუნეებს გაუძლებს ფერწერის აკადემიკოსის (1912 წ.), საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის (1933 წ.), რუსის სახალხო მხატვრის (1945 წ.) ე. ლანსკერს დიდი რეალისტური შემოქმედება.

მრი ჩანახატი

◀ მხატვრული ამოცანა

— გამარჯობა! — მივესალმე სამხატვრო სალონში შეხვედრო ჩემს მეგობარს. — როგორაა შენი დისტრესტივა, კანონთმდობა, ბავშვები როგორ სწავლობენ, ახალი ბავშვის მიღება როდის აღვინიშნო?

— გმადლობთ! — მიპასუხა, თვალებში კი სევდა მოუჩანს.

რასაკვირვლია, ქალურმა ცნობისმოყვარებობამ მიძლია:

— რა გემარტება, — ჩაუპყვიდი, — იქნებ დღედაბთლი გებუსულუნება, ან ქმარი ხომ არ გაბარაზება?

— არა, არა, — გააჩნია თავი, — არც დღედაბთლი ბუსულუნება, არც ქმარი მამბარაზებს, პირიქით, მე გაავაწარე მიხაკო. ერთადერთი ახალი კოსტიუმის შარვალი დავეყვები, ხვალ სამხატვრო საბჭოს სხდომა აქვს, მოსხენებით გამოდის, მოსოველები სწყნებინან. აბა, როგორ გამოინდებოა ძვილ სამუშაო კოსტიუმში? მაგრამ, რაც მითავაზრია, ამის შესახებ თქმაც არ შემიძლია. მოსხენება აზნადებს, უღლებს, მე კი ასეთი სურათიწინ ვხვდები. ო, ღმერთო ჩემო, რა დამემართა, რა მეღის, — თქვა და აცრემლდა.

ძალიან შეშინებულა, ვიცი მიხაკოს სიფიცხე, თუ რამეზე აიშალა, აყვირებდა, ასე მსურებდა, მერე კაბინეტში ჩაიკეტებოდა და აღარ გადმოდის, არც კი სადღობოს.

— დამეშინდი, ძვირფასო, ნუ ღელავა, არ ღირს ძარბეობის აშლა წამოდი, მე თითოთი ვერაკვი შენს ქმარს, შენ მხოლოდ უსმინე და ისწავლე, როგორ უნდა კაცებთან ლაპარაკი.

შეგობრივ მაჯერება, ხელი ამოვლო ასეთ გადაწყვეტილებაზე, მაგრამ მე შეუდრეკველი ვიყავი.

— ოო, ეს ვინ მოსულა! — ახანგრძობი დაიბახა მიხაკომ, როგორც კი კარი გავეციელო.

მე ლყავ მიუვრევი საკონცერტო, თვითონაც ვაიყავ და დავაყვებო, რომ ძალიან გაახალბურთავებო.

მიხაკო ხელოვანი კაცი, — დახვეწილი რამიონებდა, დელიკატური, ან ამიტომ საბასუსხი მერე ორიოდ ქაითარია მიძლიან. მხოლოდ ამის შემდეგ დამეწყო მოთხოვნა, — თუახმა როგორა ხარ, ქმარი რასა იქნა?

მეც კი მიწიდა, პირდაპირ საქმეზე უნდა ჩაესალოყავი...

— ქმარი? — გაემიერე. — არა უშავს რა. ორი დღეა ხმაურობს, შარვალი ამოვეყვები.

— რას მუებნები? კოსტიუმის შარვალი?

— კოსტიუმის! — და სახე შევიცვალე.

— აბა, როგორ არ უნდა იყვიროს, ჩემი კანკო, უმარგლოდ ხომ კოსტიუმები კოსტიუმები აღაბა. მაღაზიებში კარგ კოსტიუმს

ვერ იყდი, შეკერვით კი ათას დავიდარაბას ვადავერები, მატერიალურ ზარალზე ნულარას იტყვი.

— ეს აუბა, მაგრამ, განგებ ხომ არა გქვინი!

— რას მუებნები? კოსტიუმის შარვალი?

— კოსტიუმის! — და სახე შევიცვალე.

— მე კი აღარ გეყოლებით. ორი დამბე არა მიხაკოს, გულში მჭვალავს, ვიღო-ღოლს ვეღვალავ. სულ იმ სახისღარი შარვლისაგან! — სლუკუნით წამოვიხიხე.

— გვეცი მართალია, — თანავრნობით მითხრა მიხაკომ და ხსულვ მიმითათვაზა.

— აი, მიხაკო, თქვენ ხომ არ დაუყვირებდით საკუთარ ცოლს, შარვალც რომ დაუყვა?

— რას ბრძანებთ: ჩემს ცოლს ყვირილ-რას აკობები?

— აბა, უფრო გაბედულად, — ვიფიქრე მე და ახლოს მიჩიჩებულმა ნაზი ხმით ვუთხარა:

— მამ წყნარად, მიხაკო, წყნარად, ნუ აღუღლებით, ვაკაცურად გეგმობით თავი. თქვენმა ცოლმა თქვენზე ამიფიქრა ახალი კოსტიუმის შარვალი.

— მამ ილდანაცემით გადმომხვდა, რამდენიმე წამს პირდაბებული მიყურებდა და უცხებ, მხეცის მინამეგანად დაღლილია:

— როგორი ჩემი შარვალი?!

— დიახ, თქვენი შარვალი, მიხაკო, თქვენი.

მაინც არ დაიჯერა, წამოხტა და ცოლს დაუყვირა:

— მართალია?!

— მართალია, მიხაკო, მართალია. — ამოთვლელულად და ცრემლები ღალაღულ-ღულ წამოყვიდა.

ღუმითი, მოლოდინი, გავეშვდი.

უცებ ხანჯარი, კომბერული ხანჯარი. მიხაკო სიცილისაგან იჩხვება, — ჩვენც ვიცი-ნით.

— ვაი თუ კინებაზე მოვიდეს, — გამეჩივლა თავი, უცებ მივევრდი და ვაკვირ-ცლომაც აიკავა.

— დავეყვილოთ ეშმაკმა! ხედავთ საიდან მომობარეს, აი დილომატები, — წამოიხიხინა მიხაკომ.

ცლომს დამწავვედ ამითსურათა:

— ხვალ ახალი კოსტიუმის შესაკერად წავიდეთ, მიხაკო, ეს კი მხატვრულ სარეფო სახელისონს ჩავაბარებ.

— ხიდავთ, ძვირფასო მიხაკო, — ახანგრძობმა ვეთხარა და სასწარფოდ წამოვედი, — უფიცი კირი შარვებელია: ახალი კოსტიუმიც გეჩვენებთ და მხატვრულად ამოკერილი შარვალცი.

◀ მწიფარანსის მიხსიარება

დარბაზი აპოლონისმეტეობისაგან ზანჯარებადა.

მიქელა ბედნიერია. ეს ტაძრი მას ვძღვნებდა.

სიმარტოდ რომ ითქვას, მაკურებელი ყოველთვის კარგად ხვდებოდა მიქელას, მაგრამ დღეს განსაკუთრებით სურდა გამორჩეულიყო მჭვირვალყოველთა, ორიგინალური უმარტოდ. ტყვილად ხომ არ მოიხმრთავისმა უფრისმა და უთხარა:

— თქვენ, მიქელ, უმალესი კლასის კონფერანსიე ხართ. დღევანდელი პროგრამის ბედს მთლიანად თქვენზე ვაყვარებ: ჩვენმა უხსოვლმა მეგობრებმა კარგად იცინას სასტრუქო ხელფუნების ფასი.

და, აი მიქელაც ცილობდა. მან იმით დაიწყო, რომ სახლში, სარკის წინ ორჯერ გაიმეორა თავისი რეპერტუარი, თავიდან ფეხებამდე მოიკაცა, მღუჯა შეჭარბარეგული თმა რბილად გადათარგნა და მაკურებელთა წარსვდა წარბისდადგი, აშიღული, დახვეწილი.

პირველი განყოფილების მოთავებითანავე სინე ყვავილების თაღულუთი აიგოს, ოცნა კალათიც მიარგვინ. ერთ-ერთობა კოკატურად გამოიყურებოდა ნაცნობი ცისფერი კონფერანსი. მიქელას ვეღო აღუდგინდა. თავიანისმეტყობლა შირის ყველაზე მეტად მოსწონდა ნადა, ოცნათა წელს მითაინობიო მანდლოსანი, ტანადი, მოდაზე ჩანცული. იგი ყველათვის აბრებებდა პირველ რიგში დაჯდობას, რათა შეეცნა მთლიან თავისი დიდი მონატრისფრო-მომწავნო თავფუბოთა და ვრტელი, ხომარ წარბებით.

როცა მეორე განყოფილების დასასრულს მაკურებელს წიხივებოდა, მიქელამ გაიფიქრა:

— ნუთუ დღესაც არა მოხვთ ატეტრავას?

მაგრამ, შეცდა. ვასასვლელთან ნადამ გაკულდა ორმეფასობითაფი წელს მამაპაის ფოტო. ძალზე სასიამოვნო გარგენობა.

მიოქლა დაინანა. უცებ ვერ იყენს საკუთარი პირსონა. მერე გაასხვარა, საჭაროდ მომიხატა ავტომატური და... არ წავიხარა.

— ნენა მომეგობი, რესკარბანში მოვიწვიო. ერთად აიგინებთ ჩემი წარბებო.

მაიდასთან ორი შეგარებულმა მჭვირვალყოველთა ალაგარდა. აკვი უამარა საოორისის ვუბნებოდა, მანდლოსანი ითინებოდა.

— როგორ იმასტრუქობთ ამსოხა პიოტრამას? ჩემის აზრით, ფინიშნელური მესსიორბა ააბო.

— თიახ, ჩემი მასსორობით სხვა ხუთთობი ინსტიტუტს დამათარბობდა!

— მავაბოთი, რესკარბანს დააკაბის ორბა. — თავაწიანაო შოხსანდა ოფიცინამ-მა მათარბოთ ანარბონი დაუთო.

მოთარბო მართალია ხელი აბინსაან წაილო. მარამ იქ მოლოთ ფანჯარი და ფოტო დასთა.

— აბორობითი მოთარბო არ ოამიოფონდს! — თქვა და ავამაწიხიხა ოამსორობო ერთი ტაბიო შოხსანდა. მაგრამ, არც ერთი ორბა თო ბირგას სასაიომონ ფრსმა თავში და წმოსილობა. ოამსორობო.

ლოკინანაკი ოამსორობო იფოთა. ნადამ ბირსაწილო გასსს ჩანთა და ტკიცინა ოცდასოთხთობიანი ააურობდა.

ოთობინამ-მა ხრონდა მაიადახა დასთო.

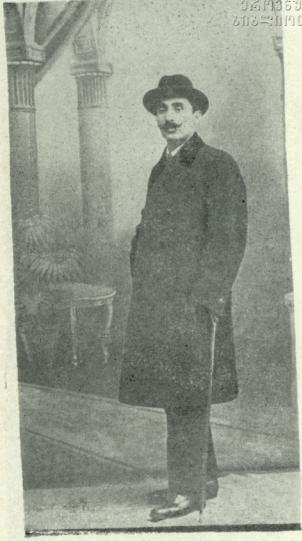
მიქელას ბრინბა აიკუნდა, მუჯა მოაწვა. ხრონა ბრინბი მაიკუნდა და ნადს ყურწი ჩასწრობოთა:

— ასთო სასიამოვნო ავტორობაო ზარ ანაის-თიის არ მიმიცია... კარგი მასსოკრობის მაქვს.

ნადია რომელმაცელი

ბაქოს ქართული თეატრის ისტორიიდან

მიხეილ ქოჩორაძე,
ეთერ მატარაძე

გიორგი მატარაძე

მმსზრამმმ საუკუნის დასასრულსა და მეოცე საუკუნის დასაწყისში, ბაქოს ქართული თეატრი დაარსების დღიდანვე მეტად მძიმე პირობებში ვითარდებოდა. ქართული თეატრის მოღვაწენი ენერჯიას არ ზოგავდნენ ქართული თეატრის განმტკიცებისათვის, მსახიობთა ძალების ზრდისა და მხატვრული ოსტატობის სრულყოფისათვის.

რუსეთის რევოლუციის წინაღობა გაერთიანდა აზერბაიჯანულ და ქართველ მსახიობთა კოლექტივი.

მიუხედავად რთული პირობებისა, თეატრის მესვეურნი თავიანთ რეპერტუარს ამდიდრებდნენ რევოლუციური პიესებით. ბაქოს ქართული თეატრალური ხელოვნების განვითარებისა და რევოლუციური იდეების გავრცელების საქმეში დიდი დამსახურება მიუძღვის სოციალისტური შრომის გმირს, კომუნისტს 1903 წლიდან, ბესარიონ ებანოიძეს.

საქართველოს სახელმწიფო თეატრალურ მუზეუმში ინახება ბ. ებანოიძის მოგონება

ბაქოს ქართული თეატრის შესახებ (№ 6-8935). ეს მოგონება 1937 წელს გაზეთ „მუშის“ რედაქციაში გაუგზავნია ავტორს გამოსაქვეყნებლად. მოგონების საფუძველზე ადვილად შეიძლება დარწმუნება, თუ რა აქტიური მონაწილეობა მიუღია ებანოიძეს ბაქოს ქართული თეატრალური ხელოვნების განვითარების საქმეში. ბაქოში პირველი ქართული წარმოდგენა ბ. ებანოიძის ინიციატივით დადგმულა 1894 წელს: ამ პირველი წარმოდგენისათვის ებანოიძეს საკანგებოდ მოუწვევია რეჟისორად სიმონ ჩიკვილაძე (იმხანად იგი სემინარიიდან ყოფილა გარიცხული რევოლუციური იდეების გავრცელებისათვის). ამის შემდეგ თურმე შედარებით უფრო ადვილად და ხშირადც იდგმებოდა ქართული წარმოდგენები და მალე საკუთარი ქართული თეატრიც აშენდა.

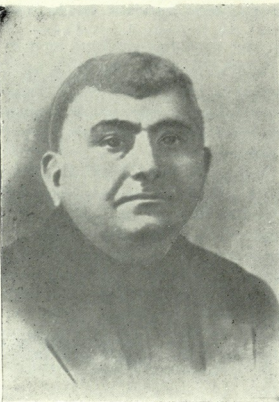
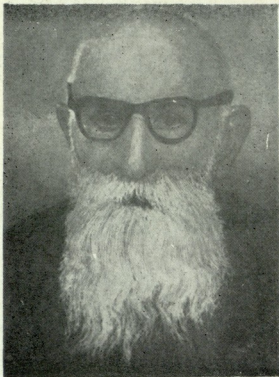
ბაქოს ქართული თეატრი უდიდეს დასმარებას უწევდა 1905-1907 წლის რევოლუციას. იგი რევოლუციურ-დემოკრატიული იდეების ქიზგი და დამცველი გახდა.

„ბურჟუაზიის წარმომადგენლები კი ცდილობდნენ ამოეღობთ რეპერტუარიდან ისეთი პიესები, რომელიც გამსჭვალული იყო რევოლუციურ-დემოკრატიული იდეებით. ისინი ავსებდნენ რეპერტუარს უსამსო და რეაქციული შინაარსით აღსაქვე პიესებით“ (იხ. История Азербайджана, Т. 2, 1960 г., стр. 867).

თურქ და ისლამულ ბურჟუაზიულ ნაციონალისტებს სურდათ მთლიანად გაენთავისუფლებინათ ქართული და აზერბაიჯანული თეატრი რევოლუციურ-დემოკრატიული იდეებისაგან.

მიუხედავად ასეთი მძიმე პირობებისა, ბაქოს ქართული თეატრის დრამატული წრეები, რომლებსაც ჯერ კიდევ 1905—1907 წ. რევოლუციის წინ ბაქოს მენათობებთა რაიონში გამოჩენილი ქართველი მოღვაწე დავით თედეიშვილი ხელმძღვანელობდა, იცავდნენ ხელოვნების ხალხურობის პრინციპებს. დავით თედეიშვილი, გიორგი მატარაძე და სხვები აღიწოზა ჯაფარიძის მეთაურობით მართადუნენ ბაქოში ქართულ

3. „საბჭოთა ხელოვნება“, № 11, 1969.

და რუსულ წარმოდგენებს, რომელთა შემოსავლიც რევოლუციურ საქმეს ხმარდებოდა. ასე შეიქმნა და თედვივილისა და გ. მატარაძის მხრუხველობით ქ. ბაქოს ქართული თეატრი, რომელთა წარმოდგენებაც უმთავრესად ბაქოს საწარმოებში მომუშავე მუშები უსწრებოდნენ. დროგამოშვებით მუშათა უსუნგზო — ბალახანასა და სურახანაში იმართებოდა რევოლუციურ თემები შექმნილი წარმოდგენები (რამდენადაც ეს შესაძლებელი იყო მაშინდელი ცენზურის პირობებში).

თეატრალური დასი ძირითადად მუშათა კლასს ემსახურებოდა. საწარმოს მუშები თავის მხრივ თეატრს და გამოჩენილ რევოლუციონერებს მატერიალურად ეხმარებოდნენ. სამაგალითოდ მოვიყვას ამჟამად 115 წლის პერსონალური პენსიონერის — რევოლუციის ერთ-ერთი მონაწილის, ნავთის მრეწველის მიხეილ მახარობლის მოგონება: „1887 წელს ჩავედი ბაქოში, იმ დროს საშინელი მდგომარეობა იყო, მუშები განდარბერისაგან საშინელ ჩაგვრას განიცდიდნენ. ამ ამაზმავ ძალიან იმოქმედა ჩემზე, გადაწყვიტე გამეზიარებინა მათი გასაჩირო და გამოხენა ჩაიმი დახმარება მათთვის. ამ მიზნით დავიწყე მუშათა სტუკენის ფორმამ მურუჯადად, სადაც მუშაობდა ჩემი ძმაც იოსებ მახარობლივ, მუშათა მოძრაობის ერთ-ერთი აქტიური მონაწილე. კარგი მუშაობის გამო დიდი სახელი და პატივისცემა დავიმსახურე სტუკენის მოადგილის მაიერის წინაშე, ეს გახდა მიზეზი იმისა, რომ ყველაფერს მენდობდნენ. ჩემი მისწრაფება იყო, რამენაირად დაგმარებოდი მუშებს, გამოჩენილ რევოლუციონერებს. ასეთი დამსახურების შედეგად გადამიყვანეს სამუშაოდ შავ ქალაქში, სადაც მუშაობდნენ ენუქიძე, გორიშვილები, ვარსემავილი და სხვა გამოჩენილი რევოლუციონერები. ამ ქალაქში მაიერს ჰქონდა კანტორა. მე აქსპედიტორად დამინიშნა. მგზავნიდნენ საზღვარგარეთ: ირანიდან შემოიჭრნენ მატყლი, ბუზარადან ტყავები, ხალიჩებს ფეხავანიდი ვერხანიაში, დავდიოდი მარიუთოლში, ლუგანსკოში, როსტოვში — სხვადასხვა კომერციულ საქმეზე. კანტორა გვეწონდა მთელ რიგ ქალაქებში: მოსკოვში, კიევიშ და სხვ. გერმანიიდან ნავთის წარმოებისათვის ვგზავნიდი მილერს. მაგზავნიდნენ ვარშავაში, ლოშიში. ერთხელ ოფიციალურად გამგზავნეს ირანში და შაჰ რიზან ხანთან გამატანეს საჩუქრად დიდი რაოდენობის ვერცხლის ფული

ასეთი საქმიანობით დიდძალი თანხა შეგროვდა. აქედან 80 ათასი მანეთი პირადად ორჯონიკიძეს გადავეცი. მუშის მთავრობის განდარბერისა რომ არ შეგვინა, შავრდის მიზნით სხვადასხვა ადგილს მივაკერე ჯაბები და საიდუმლოდ შევინავე ფული, რომელიც დიდი სიძნელეებისა და დამბრალებების შემდეგ გადავეცი სერგოს. რამდენიმე დღის შემდეგ პოლიციამ სერგო დაიჭირა. შემდეგ განდარბერის უფროსის, ვახმანისტერს ალექსევეს, რომელიც გაგრენგულად კარგად ვიყავი, მივეცი 10 000 მანეთი და ამით ვიხსენი ორჯონიკიძე.

იმ დროს ხშირად ეწყობოდა გაფიცვები. ერთ-ერთი გაფიცვის დროს პეტროგრადში გავიცანი ლენინი. ლენინი გამაცნო ბაგრონიძე და დაუხასიათა ჩემი თავი, თრგუნ ლენინსაც გაგონილი ჰქონდა სერგოსაგან ჩემი ვინაობა, რის გამოც მსარზე ხელი გადამხვია, მაღლობა გამომიცხადა და აქტიური მოქმედება მისურვა. ამ დროს ბაქოში ჩამოვიდა ალიშოვა ჯაფარიძე, მეტსახელად მას პროკოფის ეძახდნენ. აქვე გავიცანი რევოლუციონერი როზმანი, გორიშვილები და სხვ. მათთან ერთად დავიწყე მუშათა სტამბაში, სადაც ვებმუშავდი რევოლუციურ ლიტერატურას და პროკოფისაგან. ამ ქალაქშივე გავიცანი ლალა კეცხოველი. ძალიან ილუავდა. ვერ იხვენდა, ნერვიულობდა, ეტყობოდა, ღრმად განიცდიდა ადამიანის აუტანელ ტანჯვას. მე მას დავუხსოვდი, გაგამხნევე, დავებნარე მატერიალურადაც და ჩემთან ყველაფერ სტამბაში, კრანსოლდსკის ქუჩაზე. ვეკლავფერს ლენინის მითითებით ვაკუებდით. რევოლუციური საქმიანობისათვის ყველაზე უკეთესი პირობა შეიქმნა საიდ სადულავეის ქარხანაში; სერგო მივამაგრე ვეტფერულად ამავე ქარხანაში. განდარბერია ხშირად აწყობდა თავდასხმებს, დავებმდნენ რევოლუციონერებს. ერთ-ერთი თავდასხმის დროს დამიჭირა ვაგნოს და განდარბერის უფროსმა დუბნიკოვმა და დამიწყო გამოთხოვა ალიშოვა ჯაფარიძეზე, სერგო ორჯონიკიძეზე, ლალა კეცხოველზე და სხვებზე, მაგრამ ვერაფერი ვერ მომიქმენის, იმ ხანიდან მამიქონიანის გვარს ვატარებდი.

ამასთან ერთად დავდიოდი საავადმყოფოებში და ვხმარებოდი დამჭირ მუშებზე და რევოლუციონერებს: როდესაც ვანდარბერია შემამჩნევდა როგორც არასამხედლო პირს და დამიწყებდნენ ჩხრეკას, სანდო

ზემოაღნიშნული: მიხეილ მახარობლიძე, ბესარიონ ებანიძე, ალექსანდრე ქობორაძე

პიროვნების შთაბეჭდილება რომ მოჩვენებ-
ნა, ვერცხვადი მეთვის მთავრობის გაზე-
თებს („სიოთხ ვრემია“, „რაკორი“) და
ამით ვიხსნიდი თავს.

ერთს ვეხსენებ ჩემს პოლონური
გროსს სარტუკვის ბრძანებით თავს დაგვე-
ხსენებ :ტამაში. სერვა, ალიოხა. ლოდო.
გარნიშოლები გადავარჩინე, მე კი მათ ხელთ
ჩავეუბრდი. სიკვდილიდან მიხსნა ლადო
ყოფიანმა და ერთ-ერთი ვანდარმის ცო-
ლმა, სტამბა კი მენშევიცმა ხუნდაქიმ წაე-
ვაროვა.

ამას გარდა, ყველა ქარსანაში კვმნილით
მუშათა კავშირებს, რომელთაც სერგო
ორჯონიძე ხელმძღვანელობდა...
„ზურგბაჯანის საზოგადო მოღვაწეების,

დღი რევოლუციონერების მემუე პოსტე-
კოვისა და გ. არაბლისკის აქტიური მო-
წაწელობით 1903 — 1904 წ. ბაქოში შე-
იქმნა ზურგბაჯანელ მსახიობთა საზო-
გადოება. მათ შემქმნის მუშებისაგან მრავ-
ალრიცხვით მსახიობთა ჯგუფები და
ერთმანეთშივე გაანაწილეს მხატვრული და
ადმინისტრაციულ-ფინანსური მოვალე-
ბანი, რაც უღავოდ ხელშეწყობისა და რვეო-
ლუციური იდეების განვითარებას ემსახუ-
რებოდა (იხ. *История Азербайджана*
ტ. 2, 1968 გ.).

თავისთავად ამ ჯგუფმა დიდი ხვედრი
მოახდინა ქართველებზეც, რამაც ხელი შე-
უწყო სხვადასხვა წარმოების მუშებისაგან
ქართველ მსახიობთა ჯგუფის შექმნას. ამ
საქმეში დიდი წვლილი მიუძღვის: გ. მესხს,
ნ. ჩხეიძეს, ნ. გამრეკელს, დ. ჩივაძეს, მ. სა-
ლარიძეს, ა. ნადირაძეს, ა. ქორიანიძეს, ჩხი-
კაძეს, დ. შვედიძეს, ა. ნადირაძეს, და-
ვით თელიშვილს, გიგა მატარაძეს. მათი
ინიციატივით 1904 წელს დაარსდა აგრეთვე
სცენისმოყვარეთა მუდმივი წრე, განახლ-
და ქართული საქმიანობა და საფუძვე-
ლი ჩაეყარა ქართულ თეატრს.

ამ ხანებში აქ დაარსდა ქართული საქ-
ველობითი საზოგადოება, რომელსაც
სცენისმოყვარეთა წრე შეუერთდა. საზოგა-
დოების გამგებობა მოჰქადა ხელი წარმო-
დგენების გამართვის საქმეს: დაიბრუნა
დღი მუშობა, მოაწყო სცენა და დარბაზი
და 1907 წლის იანვრიდან კოტე მესხის
ხელმძღვანელობით შედგა მუშობისა (საქ.
სახელმწიფო სათეატრო მუზეუმი, ფონდი
54, № 6, — 15857, დოკუმენტები ბ. შ.
წ. გ. საზოგადოების ბაქოს ქართული
თეატრის და სკოლის შესახებ).

თეატრის საქმეს უსასყიდლოდ და უან-
გაროდ ემსახურებოდნენ დასის ძველი მო-
წაწელები — მსახიობები ვარო წულუკიძე
(დღეა მსახიობ თამარ წულუკიძისა), ქე-
თო ანდრონიკაშვილი და დათო ანუერე-
ლი (გამრეკლიძე); სცენისმოყვარენი
გიგა მატარაძე, მამუკა ამასუელი, არტემ
ახობაძე, მემბე პავლიაშვილები, ალიკო ნა-

დირაძე, ჩავანავა, თამარ გელოვანი (დღეა
მსახიობების მერაბ და გიგა გვეჯკორები-
სა), თამარ რამიშვილი და სხვ. (იხ. ც.
ამირჯანოვის მოგონება).

1905-1907 წლის რევოლუციამ დიდი
გავლენა მოახდინა ქართულ-ზურგბაჯანე-
ლი თეატრის რეპერტუარის გადმოდრების
საქმეში: ამაზე მეტყველებს თეატრალური
სექტეტების დადგმები. ასე მაგალითად,
1906 წელს თბილისის კომიტეტის წინაშე
გაეწავნა იქნა თხოვნა, რომ დაედასტო-
რონ წარმოდგენა, 1907 წ. — ეგესი,
1908 წ. — ხუთი, 1909 წ. — ათი, 1912-
1913 წ. — თხოვნიტი, 1916 წ. — ჩიდე-
მეტი და ა. შ. (იხ. *История Азербайджана*,
1960 გ., ტ. 2, стр 872).

1908 წელს თეატრალური რეპერტუარის
გამდოდრების საქმეში აქტიურ როლს
დასრუდნენ მსახიობები: კ. მესხი და ეფ-
მესხი. ამავე წელს იხინი თბილისში გადა-
სახლდნენ, მაგრამ სცენისმოყვარეთა წრე
კვლავ განაგრძობდა მუშაობას, სამიო-ოთხი
წლის განმავლობაში თავისი ძალეებით
უძლებლობა საქმეს. რეგისორებად იყვნენ
ჯერ არტემ ახობაძე, შემდეგ ვლად. ამასუ-
ელი.

ამავე ხანებში ბაქოში დასახლდნენ ძვე-
ლი მსახიობები: დავით ანუერელი და პ-ჩი
წულუკიძე. აქვე იყვნენ და უკვე მუშაობდ-
ნენ მსახიობები: ქეთევან ანდრონიკაშვილი
და ვლ. ამასუელი. ამრიგად, მათგან და
სცენისმოყვარეთაგან შესდგა დასი. პირველ
სეზონში რეგისორად მოწვეული იქნა
ნ. გარაძე, შემდეგ — შალვა დადიანი,
გ. შალიკაშვილი, ი. წარდადიშვილი. მსა-
ხიობ ქალბატონი 1912 წლიდან ბაქოში მო-
ვეული იყვნენ: ვიქტორელი, ცაგა ამირე-
ჯიბი, ნ. გილარჯიშვილი და შოთაძე.

უკანასკნელმა სეზონმა ნათლად დაუჩე-
ტკიცა ყველას, რომ ქართული დრამა ბა-
ქოელთათვის აუცილებელ მოთხოვნად
წარმოადგენს და საკუთარი თეატრის აგება
უკვე მორიგ საკითხად გადაიქცა...

ნაყოფი, რომელიც გამოიღო სათეატ-
რო საქმეზე ბაქოში, თითქმის შედგინა იმ
დავლდავი და უანგარო შრომისა, რომელ-
საც ეწეოდნენ და ეწევიან დღემდე აქაური
სცენისმოყვარენი. ზემოთ მოხსენიებული
მსახიობნი, რომლებიც მუშაობდნენ ბაქოში,
მაგრამ უსცენისმოყვარეებოდ მარტო ესენი
ვერაფერს ვაწყობდნენ: სცენისმოყვარენი
არა ზოგადდნენ არც ქანს და არც დროს,
იღონდა საქმე ფეხზე დაეყენებინა!

სცენისმოყვარეთაგან, რომელთაც დიდი
ამავი დასდეს თეატრის საქმეს ბაქოში, აღ-
სანიშნავია: ნინო გამრეკელი, მ. სალარიძე,
ნ. ჩავანავა, ს. მენაბდე, თ. გელოვანი,

1 საქ. სახელმწიფო სათეატრო მუზეუმი,
ფონდი 54, № 6 — 15857, დოკუმენტები ბ. შ.
გ. საზოგადოების ბაქოს ქართული თეატრისა და
სკოლის შესახებ.

ამალია მატარაძე — გიორგი
მატარაძის მეუღლე.

ალ. ქარბიძე, მ. ნაკაშიძე, ნ. დრინელი,
ნ. ჩხეიძე, ასკვდინი, კალატაშვილი,
შავდია, კვაჭაძე, გურისპიშვილი,
დ. ძვალაძე, ჩივაძე, ალიკო. შალიკაშვი-
ლი, ე. ნურაძე, იორანაშვილი, ალ. ირე-
მაძე, არტ. ახობაძე, გ. მატარაძე, ვლ. ამა-
სუელი, ე. თალაკვაძე, ა. ქარბიძე,
მ. მარჯანიშვილი, გრ. პავლიაშვილი,
ალ. პავლიაშვილი, ნ. რამიშვილი, ირ. ხო-
ბოძა, ა. ჯემსიძე, ზარგიძე, ა. ვერული,
ბურაძე, ვიშნათლი, შენგელია, კვაჭაძე,
ვილოშვილი, თედორაშვილი, ირ. გვეჯკო-
რი, ნ. ჯაფარიძე, ლეკავა, ს. ქურდი, ბე-
რუაშვილი, კილტოშვილი, პეტრიაშვილი,
ქოქია, ლევინილი და სხვები².

ბაქოს ქართველთა საზოგადოება 1913
წელს საკმაოდ დიდ კოლონიას წარმოად-
გენდა. ბაქოსა და მის სამრეწველო რაიონ-
ებში ქართველთა რიცხვი რამდენიმე ათასს
შეადგენდა. მათი შემეხირობა და გაერ-
თანება ხდებოდა მხოლოდ ეროვნული
საქმიანობის, მისი ინტერესებისა და რვეო-
ლუციური იდეების ნიადაგზე. ქართველებ-
ის ჯგუფმა გადაწყვიტა ბაქოში დაეარსე-
ბინა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გა-
მავრცელებელი საზოგადოების განყოფი-
ლება: ქართველ საზოგადოებას დაარსე-

2 იქვე.

ბული ჰქონდა ქართული სკოლა, ქართული თეატრი, სამკთხოველი და ქართული საქველმოქმედო საზოგადოება, რომელიც მართავდა საღამოებს. შემოსული თანხა საქველმოქმედო საქმეს და რევოლუციას ხმარდებოდა.

ბაქოს ქართველი საზოგადოებას დიდ დახმარებას უწევდნენ აზერბაიჯანელები. „დიდ მატრიონალურ დახმარებას უწევდა ქართველი კოლონიები და განსაკუთრებით ქართულ თეატრს აღა მუსანადიევის ცოლი, ქეთო ანდრონიკაშვილის ნათესაის გიგა, ხანაშუმი თარხნიშვილი. საერთოდ, ბაქოელი თათრები დიდი სიყვარულით ეპყრობოდნენ ქართველებს, განსაკუთრებით მილიონერი აღა მუსანადიევი, მის წარმოებულ ბებერი ქართველი ინჟინერი მასხურბოძა. ტრადიციულ ქართულ საღამოზე ტადიეს და მუსანადიევის შეჯიბრი ჰქონდათ თუ რომელი უფრო მეტ თანხას შემოსწორებდა. ამ საღამოს შემოდიდა არანაკლებ 15 ათასი ნანეთი, რომელიც გაყვანილებოდა თბილისში წერაკ-ციხვის ეკლესიაში მდებარე საზოგადოებას“.

ბაქოს წერაკ-ციხვის გამაგრებულ საზოგადოებას დიდ დახმარებას უწევდნენ ქართველები. ბებერი ქართველი იყო მატრიონალურად უსრუველყოფილი, ამ დიდ თანამდებობა გჭირა — ნავთის მრეწველი იყო. ამ საზოგადოების დასაყრდენი იყო ნავთის მრეწველი მიხეილ მასხაროძე, მისი უახლოესი ნათესავი, მსახიობი გიგა მატარაძე, ამალია მატარაძე (გიგა მატარაძის მეუღლე და თანამებრძოლი). ისინი არ იშურებდნენ თანხებს ყოველგვარი ეროვნულ-კულტურული საქმეების წამოწყებისათვის.

ქართული თეატრალური ხელოვნებისათვის თავადმებრძულთა პოეზიას გუთვინოდნენ აგრეთვე სკოლის ხელმძღვანელები. დრამატული საზოგადოების გამგეობის წევრები, შრომისმოყვარე ქართველები: მეოთხედ კაკაბაძე, გიგა მატარაძე, დათვი თედენიშვილი. მათ შეადგინეს პირველი ცენტრისმოყვარეთა ჯგუფი, რომელიც შემდეგში მუდმივი დასის ძირითადი ბირთვი გახდა.

საზოგადოებრივ საქმიანობაში აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდა აგრეთვე ინჟინერი იოსებ დადიანი (მას ცოლად ჰყავდა თამარ თარხნიშვილი).

ქართულ თეატრს ჰქონდა დიდი აღზრდელითი და სოციალური მნიშვნელობა: ქართველი რევოლუციონერი გარკვეულ მუშაობას აწარმოებდნენ თეატრალურ კოლექტივში.

მძიმე მდგომარეობა შეიქმნა 1914 წელს. დაიწყო პირველი იმპერიალისტური ომი. 1910-1914 წლებში გამწვავდა ბრძოლა

ინგლისის, საფრანგეთის და გერმანიის ნავთის მწარმოებლებს შორის, რომელთა მისწრაფება იყო ხელში ჩაეგდათ აზერბაიჯანის ნავთის მრეწველობა. ამ ბრძოლაში ინგლისელმა მონიპოლისტებმა გაიმარჯვეს.

ამ ხანებში-საქართველები იმართება ბაქოს სოხმე-საქველმოქმედო საზოგადოების დაზარაში (გიმნაზიის ქუჩა № 195-ში). მსახიობად და რეჟისორად მიწვეული იყო მულა დადიანი, მუდმივ მსახიობად ეყო ანდრონიკაშვილი, სუფიზორად მის. ჯავახიშვილი, ადმინისტრატორად გიგა მატარაძე.

დრამატულმა კოლექტივმა ხელი მოჰკიდა საქმეს და დაიწყო სისტემატურად წარმოდგენების მართვა. გადაწყვიტეს ამ წლის მეორე ნახევარშიც მიუხედავად ყოველგვარი დაბრკოლებისა, — გამართათ წარმოდგენები ბალახანაში.

თავისებური დიდი ენერგიით შეუდგა მუშაობას ბ. შალიკაშვილი და საზოგადოება მხატვრული წარმოდგენებით დაინტერესდა, თეატრი გაიგეს ხალხით. მაგრამ ამ წლის მეორე ნახევარშიც, თავიანთ ვერ აიცილნენ სხვადასხვა დაბრკოლებამ: უცხრად ავად გახდა ბ. შალიკაშვილი, რომელიც ჩამოშორდა სცენას და ბაქოიდან წავიდა. საქმე რომ არ შექრებოდა, რეჟისორობა იკისრა ბ. დ. აწუარეშელმა, შემდეგ რეჟისორებმა მოიწვიეს ი. ზარდალიშვილი და ქ. შიოთაძე.

პირველი რიგში — რეჟისორი ნიკო გვარამია და გიორგი მატარაძე

ქართული ხელოვნებისადმი კულტურა ბაქოს მშრომელთა მასაში იმდენად მოღვიძლი იყო, რომ მიუხედავად იმ მიზეზებისა, რომელსაც დრამატული კოლექტივი განიცდიდა, ისინი ყოველ ღონეს ხმარობდნენ, რათა წარმოდგენების გამართვა არ შეწყვეტილიყო. ამ მხრივ მათ დიდი დახმარება გაუწია სახალხო კომისიარტმა, — ბაქოს ქართველი განყოფილების განცხადებაში სრულიად უნდათ გადაცემა სახმატურ დარბაზი. წარსულ წელთან შედარებით მომავალი წლისინი დაწყებას უფრო მეტი წინააღმდეგობები ელოდებოდა, დასის ხელმძღვანელის და სხვა მოსაწყვე მსახიობთა შენახვა გაიცვლით მეტი ჯიხედა. შენობას და გადართობს მდებარე სასტუმროებში. გიორგი მატარაძე მინათობდა საქართველის სახალხო კომისარს თხოვნით, მათი მივლა-პატრონობა კვლავ მისთვის მიენდოთ. იგი იღვწოდა რუსულ ქართულ და სომხურ დრამატულ კოლექტივებს შორის უფრო მჭიდროდ, მტკიცე, მეგობრული ერთობით დაწყვეტილებისათვის.

ქართველი ბაქოს განყოფილების თავადმებრძულ მოღვაწეთა დიდი ხნის ნანატრი ოცნება სამბჭოთა ხელოვნების დამატარებამ განამართლა. დიდი დარბაზი მოხდა სოციალისტურმა რევოლუციამ აზერბაიჯანულ, ქართული და სომხური ხელოვნების ყველა დარგში. სახელმწიფო თეატრის შექმნისათვის მჭიდროდ მეგობრული ურთიერთობა დამყარდა რუსულ, აზერბაიჯანულ, ქართულ და სომხურ დრამატულ კოლექტივებს შორის. ეროვნულ თეატრებში მთავარ ამოცანად იღისა ყველა ეროვნების მშრომელთა მეგობრული და კულტურული თანამშრომლობის დონის ამაღლება, საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების მშენებლობის ერთგულების სულიკეთებით აღზრდა, ბრძოლა რეალისტური მითითებებისათვის ხელოვნების ყველა დარგში. ყოველგვარი ფორმალური ტენდენციურობის მისობა.

იმ დროისათვის დადგმული წარმოდგენები მაყურებელთა შეგნებას აღვიძებდა. თეატრის მთავარ იარაღს წარმოადგენდა საცენარო, რომელიც მინათული იყო კლასიკური მტრების პურჟუაზიული გადმონათების წინააღმდეგ, რაც თავის მხრივ ხელს უწყობდა ყველა ეროვნების კულტურის განვითარებას.

კულტურის ზრდა კი მოითხოვდა ახალ მინათებსა და ფორმას როგორც თეატრის, ისე ხელოვნების ყველა დარგში. რეპერტუარი საპატრიოტო ადგილი კვავა რევოლუციური მითითების ისტორიის და საბჭოთა თეატრის, დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის მონაპოვართა დაცვას.

ქორეობრაზი და ქელეობი

ტარიელ ხავთასი

ალექსანდრე დარაზეველი

შრიტილუსტრირებულში აფიშებში თბილისის სარაიონო კულტურის სახლთან არსებული სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის კონცერტს იუწყებოდნენ.

აფიშამ სამხედრო ნაწილის კაპიტნის ყურადღება მიიქცია — გააოცა მოცეკვავეის პორტრეტმა — თავისი ნაწილის ერთ-ერთი ჯარისკაცი იცნო. „აქ საიდან გარჩნდა?“ — გაიფიქრა მან. ნაწილში დაბრუნდა და „ეჭვიმტანილი“ ჯარისკაცი მოიკითხა. ჯარისკაცი გარნიზონის ქორეოგრაფიულ ჯგუფს ამეცადინებდა. არაფერი უთქვამს. სადა-მთით კონცერტს დაესწრო და მოისიბლა ჯარისკაცის შესანიშნავი ცეკვით. მოცეკვავემ შენიშნა მეთაური და კონცერტის შემდეგ სწრაფად დაბრუნდა ნაწილში. კაპიტანს მოცეკვავე—ჯარისკაცი ადვილზე დახვდა, გამოიძახა, მხარზე ხელი დააჭრა და ღიმილით უთხრა: — კაცი ხარ თუ კადიტარი, ყველაფერს როგორ ასწრებ? თუ ჩვენი ნაწილის მოცეკვავეებიც ასე კარგად ვერ გამოვიდნენ, სასჯელი არ აგცდება!

— ფიქრი ნუ გაქვთ, უკეთესად გამოვათ, ანსანაგო კაპიტანო, — მტიცივედ მიუჯო ჯარისკაცმა. და მართლაც, გარნი-

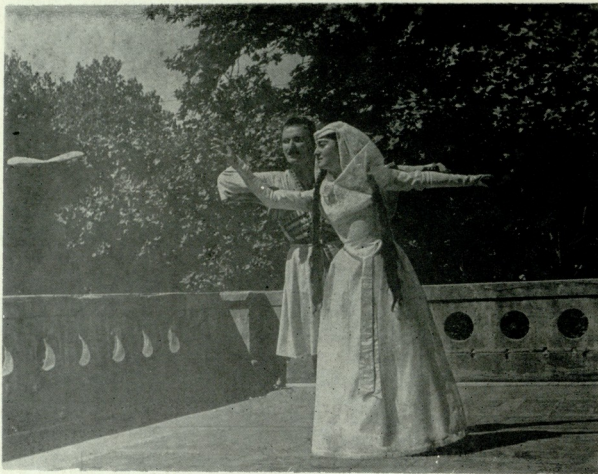
ზონის ქორეოგრაფიულმა კოლექტივმა ეროვნული ცეკვების მიხედვითი შერეულებით არაერთხელ მოიპოვა გარნიზონის სიგელი და უფროსის მადლობა.

ეს ჯარისკაცი ქორეოგრაფი ალექსანდრე (რობერტ) ვალერიანის ძე დარაზეველიმ გახლდათ. მისი ბიოგრაფია მჭიდროდ არის დაკავშირებული ქართულ ხალხურ ქორეოგრაფიასთან. 1943 წელს 13 წლის ყმაწვილმა თბილისის პიონერთა და მოსწავლეთა სასახლის ქორეოგრაფიულ წრეს მიაშურა, რომელსაც იმხანად ანტონ ჩიხლაძე ხელმძღვანელობდა. 1945—48 წლებში ჯერ თბილისის ცენტრალური კულტურის სახლის, ხოლო შემდეგ ტრამვაი-ტროლეიბუსების სამმართველოს თვითმოქმედ ქორეოგრაფიულ კოლექტივში ცვადავა. 1948—1951 წლებში საქართველოს ხალხური სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლშია, რომელსაც ცნობილი ქორეოგრაფი ჯანო ბაგრატიონი ხელმძღვანელობდა. ა. დარაზეველიმ აქ გატარებულ სამ წელს განსაკუთრებული სიამაყით იჯონებს, რადგან 1949 წელს მოსკოვში (დიდი თეატრისა და კრემლის საკონცერ-

ტო დარაზეველი) ი. ბ. სტალინის დაბადების 70 წლისთავისადმი მიძღვნილ საიუბილეო კონცერტში მონაწილეობდა.

1951—52 წლებში თბილისის ვ. აბაშიძის სახელობის მუსიკალური კომედიის თეატრში ცეკვაობს როგორც კლასიკურ, ისე ქართულ ცეკვებს.

ამ წლებში ა. დარაზეველიმ ქორეოგრაფად მუშაობდა. 1951 წელს მუშვიდ რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე გამოიყვანა აბაშის სარაიონო კულტურის სახლთან არსებული თვითმოქმედი ანსამბლის ქორეოგრაფიული ჯგუფი და საპატიო სიგელი დაიმსახურა. 1954 წ. კი მერვე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე ახალციხის კულტურის სახლის მოცეკვავეთა ჯგუფს ხელმძღვანელობდა. აქაც საპატიო სიგელი მოიპოვა. შემდეგ პუშკინის სახელობის თბილისის პედაგოგიური ინსტიტუტის ქორეოგრაფია. ამ ანსამბლმა მეცხრე რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე 1958 წელს ფიურის მაღალი შეფასება დაიმსახურა. ამ გამარჯვებულში დიდი წვლილი ა. დარაზეველიმსაც მიუძღვის. მალე სტუდენტები კონცერტებით ეწვივნენ ბელორუსიის დედაქალაქ მინსკს.

ცეკვა „ქართლი“. ასრულებენ დალი ცოშია და ალექსანდრე დარასხელიძე

ეს იყო ბელორუსი და ქართველი ახალგაზრდობის ჯიშები. ... კონცერტის შემდეგ ყველას ცეკვების დამდგმელი ა. დარასხელიძე უნდოდა ენახა — წერდა პრესა.

ახალგაზრდა ქორეოგრაფის ნიჭზე, მის პედაგოგიურ აღიარებულ მებრძოლს ის წარმატებაც, რომელიც 1955 წელს თიანეთის მანქანატრაქტორთა სადგურის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლმა მუშა-მისამსახურეთა მხატვრული თვითმოქმედების რესპუბლიკურ დათვლიერებაზე მოიპოვა. ანსამბლმა მეორე საპრიზო ადგილი დაიკავა. ხოლო ანსამბლის მიერ შესრულებული „ხევსურ ქალთა ცეკვა“ კინოთეატრებმა გადაიღეს.

ახალგაზრდა მოცეკვავე თავის თავზე ბევრს მუშაობს. როდესაც ქორეოგრაფმა რ. ჭოსონელიძემ საბჭოთა კავშირის ქორეოგრაფიული ნაკრებისათვის ქართველ მოცეკვავეთა ჯგუფი შეადგინა, ა. დარასხელიძე ამ ჯგუფის შემადგენლობაში აღმოჩნდა. ეს ნაკრები ქორეოგრაფიული კოლექტივი 1957 წელს საგასტროლოდ უზერეთში გაემგზავრა. უზერეთის პრესამ ფართოდ გააშუქა საბჭოთა და კერძოდ ქართველ მოცეკვავეთა გამოხვლა ბუდაპეშტში. რეცენზენტები აღფრთოვანებულ წერილებს უძენდნენ საბჭოთა ქვეყნის წარგზავნილთა ხელოვნებას. განსაკუთრებული წარმატება ხვდა ქართულ ცეკვებს — „სამთა მთიულური“, „ქართული“, „ფარიატობა“, რომლებშიც ა. დარასხელიძე მონაწილეობდა.

1957 — 1967 წლებში ა. დარასხელიძე ბ. ძნელადის სახელობის თბილისის ბიონეტორთა და მოსწავლეთა სასახლის ქორეოგრაფიკის ბიოგრაფიაში ეს წლები განსაკუთრებით ნაყოფიერია. სასახლის მთავარ ქორეოგრაფთან რ. ჭოსონელიძესთან ერთად მან ჩამოაყალიბა ბავშვთა ანსამბლი, რომელმაც არაერთხელ ისახელა თავი როგორც ჩვენს რესპუბლიკაში, ისე მის საზღვრებს გარეთაც. 1952 წელს ნორჩი მოცეკვავეები წარმატებით გამოვიდნენ მოსკოვში ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების დეკადის დღეებში, კონცერტები გამართეს კიევში, სანტილოში, ორჯონიკიძეში, გროზნოსა და ნაღრიკში.

ამვე დროს ა. დარასხელიძე კავშირ-გამულობის მუშაება ახლადგახსნილ კულტურის სახლს ხელმძღვანელობს. ორი თვის დაძაბული მუშაობის შემდეგ მართავს პირველ კონცერტს. მაკურბელთა მოწონება იმსახურებს მის მიერ დადგმული „ქართული“, „მთიულური“, „შეჯიბრი“, „აჭარული“ და სხვა.

ა. დარასხელიძემ დიდი მუშაობა ჩაატარა თბილისის წინდების საქსოვი ფაბრიკის, კრწანისისა და მუხრანის მეურნეობებსა თვითმოქმედ კოლექტივებში. მან არაერთი ნიჭიერი მოცეკვავე აღმოაჩინა და აღაზარდა. პარალელურად იგი თბილისის I საშუალო სკოლის მოსწავლეთა თვითმოქმედ ანსამბლის მოცეკვავეთა ჯგუფსაც ამყვანდნებს, რომელმაც 1966 წ. მოსწავლეთა მუხუთე რესპუბლიკური ოლიმპიადის ლაურეატის საპატიო წოდება მოიპოვა. ოლიმპიადის საორგანიზაციო კომიტეტმა ა.

1960 წელს ა. დარასხელიძე ხელმძღვანელობდა თბილისის პირველი საშუალო სკოლის სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლის ქორეოგრაფიულ ჯგუფს. მან მოსწავლეთა რესპუბლიკური ოლიმპიადაზე პირველი ადგილი დაიკავა.

ა.ო. დარასხელიძე რეპეტიციის დროს

დარახველიძე ოქროს მედლით დააჯილდოვა და ლაურეატის წოდება მიანიჭა. (ანსამბლის 25 წევრს აგრეთვე გადაეცა ლაურეატის ოქროს მედალი). „მოცეკვავეებმა გავაოცეს რთული ილუზიებით, ტემპერამენტით, მოქნილობითა და მოხდენილობით“ — წერდა გახეთი „თბილისი“.

დიდი ოქტომბრის რევოლუციის 50 წლისთავის საიუბილეოდ კავშირგაბმულობის მუშაკთა რესპუბლიკური სახლის ქორეოგრაფიულმა ანსამბლმა, რომელშიც თბილისის სხვადასხვა საშუალო სკოლების ნორჩი მოცეკვავეებიც შედიოდნენ, საკავშირო დათვალთვრებაზე წარჩინებული კოლექტივის წოდება მიიპოვა. საკავშირო პროფსაბჭოს დადგენილებით ქორეოგრაფ ა. დარახველიძის ფესტივალის ლაურეატის წოდება მიენიჭა და ოქროს მედლით და-

ჯილდოვდა. მასვე დავივალ მცირე ქორეოგრაფიული ჯგუფის შედგენა, რომელიც საბჭოთა კავშირის ნაკრებთან ერთად შვეიცარიაში გაემგზავრა. შეიდეკაციანმა ქორეოგრაფიულმა ჯგუფმა მოხიბლა შედგები. მასპინძლებს განსაკუთრებით მოეწონათ: „ფარიკაობა“, „ქართული“, „აჭარული“, „მიიულური“ და სხვა.

კავშირგაბმულობის მუშაკთა რესპუბლიკური კულტურის სახლთან დაარსებულია ზაფხვითა ქორეოგრაფიული ანსამბლი „ია“, მასში 60 ნორჩი მოცეკვავეა. მათ შორის 18 რესპუბლიკური ოლიმპიადის ოქროს მედლის მფლობელია. ანსამბლმა და მისმა ყოფელმა წევრმა სიგელები დაიმსახურეს. საკავშირო პროფსაბჭომ ანსამბლი „ია“ მიმდინარე ზაფხულში კვლავ მიიწვია მოსკოვში. ღირსეულად დაფასდა გამო-

ცდილი პედაგოგის ა. დარახველიძის და უღალავე შრომა.

მომავლისათვის ა. დარახველიძეს ბიძის გვგმა დაუსახეს. „ვეზადებით ორი ღირსესანიშნავი თარიღის შესახებ ვერად: დიდი ლენინის დაბადების 100 წლისთავისა და საბჭოთა საქართველოს ნახევარსაუკუნოვანი ისტორიის ღირსეულად აღნიშვნისათვის. ამ თარიღისათვის ვამზადებ ახალ საკონცერტო პროგრამას — „ბედნიერი ბავშვობა“ — თქვა მან და აღსაზრდელებს სიყვარულით გადახედა...

კვანუნებს დოლი და გარმონი, ნორჩი მოცეკვავეების დახვეწილი მოძრაობები მუსიკის ჰანგებს ერწყმის... ქორეოგრაფ ა. დარახველიძის შემოქმედებით ბიოგრაფიას კაადე ერთი საინტერესო ფურცელი ემატება.

გ რ ი მ ი რ დ ი ჯ ა ქ ა რ ი ა ვ ა ქ ს ტ ა ნ ბ ი ზ ვ ი ლ ი

ალა გაჩეჩილაძე

ზაქარია მახტანნიშვილმა მოგარალებული, უხმაურო შემოქმედებითი ცხოვრება ქართული ხელოვნების სამსახურში გაატარა. იგი გარდაიცვალა ოთხი წლის წინათ, 82 წლის ასაკში.

ზაქარიას მამა ადრე გარდაეცვალა. დედამისი სცენისმოყვარე იყო. უჭირდა მარტოხელა ქალს ბავშვის გაზრდა და გადაწყვიტა ბაქოში თავის დასთან გაეგზავნა; მისი სიძე ცნობილ პარიკმახერად ითვისებდა და ბაქოს თეატრალურ საზოგადოება „ანტრუში“ (ეს ფირმა ანტურ ჯალაღოვს ეკუთვნოდა) გრიმორადც მუშაობდა.

ამ ფირმაში დაიწყო პირველად მუშაობა 11 წლის ზაქარიამ. უფროს ხელოსნებს აღექვსანდრე ჯალაღოვს და აღექვსანდრე სუზდელიციუს ტაგიევის თეატრში მიჰყავდათ ხოლმე, სადაც პირველ ხანებში დასის მსახიობებს უკეთებდა გრიმს.

ბაქოს რუსულ და სომხურ დრამებს ნავთის მრეწველობის საზოგადოება აძლევდა დოტაციას. ამ დასებში მუშაობდნენ განთქმული სომეხი მსახიობები: პეტროსიანი, ვრუბრი, აბელიანი, მისურანი, სირანუმი, პარანუმი და სხვ. ამავე პერიოდში ბაქოში დუნაევსკის რეჟისორობით რუსული ოპერა მუშაობდა. 1899 წელს ამ ოპერას სათავეში ჩაუდგა ანტრეპრენიორი ზურაბოვი და დასი იმ ზაფხულსვე კასპისპირეთში წავიდა სავასტროლოდ. ანტრეპრენიორმა უფ-

როს გრიმიორად ზაქროს დედადამვილი აღგვქანდრე ჯალაღოვი წაიყვანა, ხოლო მის დამსხმარა — კაბუკი ზაქრო ვახტანგიშვილი. სწორედ ამ საოპერო დასში შესხდა ზაქრო პირველად ქართველ მომღერლებს — ელახიშვილსა და ია კარგარეულს, დიდიერო ივანე ფაღიაშვილს, რომელიც მაშინ კონცერტმასტრად მუშაობდა. ამ დასში რუსი მსახიობებიც იყვნენ: კარაშინა, ვუკოსკია, პოტრ-ნიევა, პაპაინი, ვახტანგიანი, ბორისენკო, ვერსინშევი, ტვეციკი და სხვები. დასმა მოიარა აშხაბადი, სამარანდი და ტაშენტი; წარმოადგინა „სევილიელი დღალეკა“, „ტრაიატა“, „როგოლტო“, „ლაგენი“ და „ფუსტიკი“. ამ სამეტყობეში მსახიობების გიმირებზე ძირითადად ზაქარიას მოუხდა მუშაობა.

დასში, რომლის რეჟისორი იყო ბელსი, ზაქარია ვახტანგიშვი-ნი 1903 წლამდე დარჩა. 1903 წელს ის მოსკოვის დამატებული თეატრის ჯგუფთან ერთად (რომელსაც ოლღა მალინოსკია ხელმძღვანელობდა) კვლავ ეწვია კასპიისპირებს.

ვახტანგიშვილმა პირველად იმუშავა დამოუკიდებლად გორკის პიესაზე „ფსევრუსე“. მის გაკეთებულ გრძელ საერთო მოწონება სხვა და ამას მოჰყვა „მდაბინი“, „მონან ვანა“, „მადამ მარ-ენი“, „უდნაშაული დანაშავენი“, „შაბი ფაღვანი“.

1903 წელს ზაქარია ვახტანგიშვილი ბეჭდულ თბილისში გა-მომეზაგრა. აქ მუშაობა დაიწყო ივანე მცხეთის დიდ თეატრალურ საპარიკმხერო „გრეჯურაში“ (საპარიკმხეროს მეპატრონის სახე-ლიდან გიორგობიანი), სულ მალე სრულყოფილად დადგულა თვისი ხელმოწევის „ახესალმ დ ათორის“ აირელი დედგის შემდეგ (ფეისორი ალ. წუწუნავა) ზაქარია ფალიაშვილის გადასულია ვახ-ტანგიშვილი და უთქვამს, დიდი მადლობელი ვარ, იპყრა აქ რომ დამიმშვენიეთ! ზაქარიას არქივში შესხვდებით მსახიობების მადლო-ბებს და სარქურებს, სურათებს ატვორაფებით. ვის სურათს არ ნა-ხავ აქ: სომიონის, ზაფხაიასის, გუნაღის, ელახიშვილის, კარგა-რეიტელის, სარჯაშვილის, ინაშვილის, გრინსკის და მრავალ სხვ.

ზაქარია სოლომონის ძე განსაკრებულად მულეგარებით იგო-ნენდა ალ. წუწუნავასთან და ვანო სარჯაშვილისა ერთად მუშაო-ბის წლებს. მისი გრიმით დიდი რუსი მომღერლები მსახიობანი თბილისის საოპერო სცენაზე გამოსულა „ფაუსტიკი“, „მეფისტო-ფელში“, „ჰლიში“, „მოცარტი და სალიერიშ“. გარდა ამისა, თბი-ლისის დასთან ერთად მონაწილეობა მიუღია „დემინში“ და მოუ-ხილავდა მასურებელი.

1907 წელს, ოლიას სიკვდილიდან ექვსი თვის შემდეგ თბილის-ში დიდი მუშონის მოსაგონარი საღამო გაიმართა. საღამოს კოტე მესხი ხელმძღვანელობდა. ამ საღამოსთვის ცნობილ ქართველ მოქანდაკეს იაკობ ნიკოლაძეს ოლიას ბიუსტი უნდა გაეკეთებინა, მაგრამ ვერ მოასწრო. კოტე მესხმა გადაწყვიტა ქანდაკების ჩაეიგ-რად ცოცხალი ოლია დაესვა სცენაზე. დამხრებისათვის ზაქარია ვახტანგიშვილს მიმართა. გრიმიორა კოტე მესხი სარკესთან დასვა, რომ ოლიას პორტრეტი დაიდო. რამდენიმე წუთის შემდეგ, რომდსაც მსახიობმა სარკეში ჩაიხვდა, თვალგამი და დედაცა. საჩუქრად მიიღო ოლია უღიმოდა. ის საღამო ახალგაზრდა მხატვარ-გრიმორის ზეი-მდა იქცა. იაკობ ნიკოლაძემ, მხატვარმა კარიკატურებმა შეწონი-ნდა და თბილისის ოპერის თეატრის არქიტექტორმა, რავესიკიმ განსაკუთრებული აღტაცება გამოთქმეს ზაქარია ვახტანგიშვილის ნამუშევრის გამო.

1912 წელს თბილისში საესტრადო ჩამოსულ რუსული დრა-მის თეატრს, რომელსაც მარტოვე ხელმძღვანელობდა, თბილისელმა მასურებელმა რეჟერტური დაუწესა და სპექტაკლებს არ ესწრე-ბოდა. მარტოვე დამხრებისათვის მიუმართავს ლენინგრადში მყოფ კოტე მარჯანიშვილისათვის. კოტეს დეგემით ურჩევია მარტო-სათვის „ოიდიშის მეფეზე“ დაეწყო მუშაობა. მალე მარჯანიშვი-ლი ჩამოვიდა ლენინგრადიდან და დასს სათავეში ჩაუდგა.

თბილისელმა მასურებელმა კოტე მარჯანიშვილის ჩამოსვლისა და „ოიდიშის“ დადგმის ამავეი უმეტეს, ალ მარტო „ოიდი-შის მეფე“, არამედ რუსული დრამის ყველა სპექტაკლს დაესწრო. თბილისის როლს ასრულებდა მსახიობი მურომევი, რომელ-

მაც ზაქარიას მიმართა შესაფერი გრიმისათვის. მართლაც, ზაქარიამ მესანიშნავად შექმნა დათხრობი თვალების შიამბეღლებმა. ვუტქტი-რ ინდნად ძლიერი აღმოჩნდა, რომ როდესაც თვალმდამხრობი მომწვევი-ოიდიშის სცენაზე დღითი შემოიჭრა, ჩარუსკიას, იუგოსკის როლის შემსრულებელს, კვლი ეწვეოვნდა. ზაქარიას ნი-ჭით აღფრთოვანებულმა კოტე მარჯანიშვილმა გრიმიორ გულში ჩაიკრა.

1910-11 წლებში თბილისში იდგებოდა ოპერა „აფრიკანკა“. მონაწილე მსახიობთა შორისაღას ახალგაზრდობა იყო. ზაქარიამ სანადგურლო მსაჯურის როლის შემსრულებლად მსახიობ იციკვის ისე ოსტატურად ამოუხატა ჩავარდნილი ყებები და თვალეში თეთ-რად ამოებრეული დევის ძებლებით, დამებრი ლურჯი ძარბებით, რომ ამ გრიმით მიწის პრესა ააღმარა.

1923-24 წელს ზაქარია ვახტანგიშვილმა „დაისის“ (დადგმა კ. მარჯანიშვილის) მონაწილეთა გრიმზე იმუშავა.

1912 წელს ხანგინების კინო-ფაბრიკამ გადაიღო ფილმი „კავ-კასიის დაპყრობა“. ფილმის გასაფრთხელად ხანგინენმა მოსკო-ვი მიიწვია გამოცემილი გრიმიორი ზაქარია ვახტანგიშვილი. ზა-ქარიასთვის ეს იყო პირველი ნაშრომი კინოსტუდიებში. ამ სურათ-ის გადაღებები ჯგუფი ცმყოფილი დარჩა მისი ნაშეუფერი.

1925 წელს ზაქარია ვახტანგიშვილი სამუშაოდ საქართველის კინოსტუდიისა გადავიდა. ამავე დროს სანიტარული კაპიტრის თე-ატრშიც იყო, ხანგინეობებით კი დრამატულ წრეებს ეხმარებოდა. იმუშავა რეჟისორ ალ. წუწუნავას სურათზე „ერ არის და მისაშავე“, „ხანუმა“, „ერი მინადრე“ და „ჯახი გურიაში“.

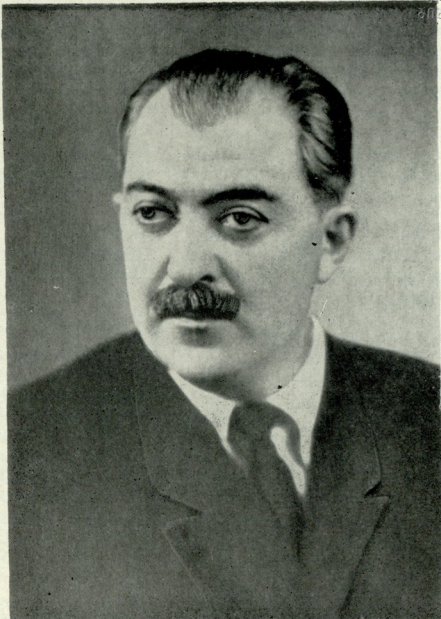
„ფილმი“ — „ჯახი გურიაში“ გენერლის როლს ასრულებდა თბილისის ოპერის თეატრის მომღერალი მესხიავე — ივონედა ზაქარია ვახტანგიშვილი, — სურათის გადაღება თითქმის დამთავ-რებულ იყო, რამდენიმე კადრდა გეგნად დარჩენილი. მესხიავე კადრებზე არ გამოცხადდა, სამაგირად გამოგზავნა წარლთ: თუ ამ გრით დღის გადაღებაში ერთი თვის ხელფასს მიმეცემ, მოვალ, თუ არა და უარს გამობო გადავღებო. მისმა საქციელმა ყველა გაგვა-ოცა, აღდგამულ წუწუნავა კი აღუშვია. შემდეგ დე დამისაბა და მიხხარ: დამისხვლე, რომელ მსახიობს გამოუვხახო, რომ მესხიავეი შევეცალო. დავესსხლე მხატვარი-დეგორატორი ნოვაკი. როდეს-საც მამ მესხიავეის გრიმი გაუეყავო, აუღმსანდრე წუწუნავას თვალი ღიმილი ჩაუდგა. ანგვარად, აპარატის წინ მესხიავეის მაგივრად ნოვაკი დააყენა — ახლოდანაც გადაუღეს, შორიდანაც, მაგრამ მასურებელმა დღესაც არ იცის, რომ ფილმი „ჯახი გურიაში“ — გენერლის როლს ორი სხვადასხვა პიროვნება ასრულებს“.

გრიმიორმა ვახტანგიშვილმა რეჟისორ ზაქრო ბერიშვილთან იმუშავა ფილმებზე „იბრაჰიმ და გიდდრძი“, „მდინარის იქით“, „თინიო რომში“ და „სკანი № 79“. რეჟისორ მიხეილ ჭიარულ-თან — ფილმებზე: „საპა“, „გიორგი საკაპანო“, „დიადი განთიადი“ და „საბარდა“; რეჟისორ ვ. ბარსილთან — „მეგრე ტალა“, დ. ესაკიანთან — „მდინარე მდებავი“, „ამირანის“; და რიწ-ფლთან — „რეგეზირა“, „დაკარგული სამოსიზე“; სიკო დოლი-ძესთან — „უკანასკნელი ჯვარისნიეა“ და სხვ.

აღსანიშნავია, რომ ლენინისა და სტალინის როლების შემსრუ-ლებებზე — მიუხედავად გელოვანი ზაქარიას გრიმით მოვლინენ საბჭოთა კინოს.

ზაქარია სოლომონის ძემ აღზარდა შესანიშნავი გრიმიორი-მხატვრები: გიორგი მცხეთი, ზაალ ურიაგვილი, აპოლინ გამყრ-ლიძე, ლევან ლითანიშვილი, რაფიე უნანიანი, ტასია ივანენკო, ქალთა პირიკმხერები — ვიქტორ გამყრელიძე და აკაკი ქვარინა. ბაქოში ერთ-ერთი ცნობილი გრიმიორია მისი ნამოწვარი გიორგი ფარესაშვილი.

ზაქარია ვახტანგიშვილის დეაწლი ღირსეულად იქნა დაფასე-ბული. იგი დაჯილდოებული იყო „საპატონ ნიშნის“ ორდენით, უმაღლესი საბჭოს ორი სიკვლითა და მდღეობით.

პროვნული სუნჯის გუგაბი

ვანო შილაკაძე

საყოველთაოდ ცნობილია ქართული ხალხური მუსიკის ღირსებანი. მრავალ გამოჩენილ ადამიანს გამოუთქვამს ალტაცება ჩვენი ხალხური სიმღერების შესახებ. მათ შორის არიან რომენ როლანი და გორკი, ჩაიკოვსკი და იპოლიტოვ-ივანოვი, ზიჩი, რატელი, ზ. ნადელი, გრიმო და სხვ. ქართულმა ხალხურმა სიმღერებმა ალტაცებაში მოიყვანა გერმანელი მუსიკისმცოდნე ზიგფრიდ ნადელი.

მან ამ 50 წლის წინ შემთხვევით ყური მოჰკრა პირველი მსოფლიო ომის დროს ტყვედარბანდილი ქართველების (გურუ-

ლების) სიმღერას. ტყვე ბიჭები პროფესიონალი მომღერლები როდი იყვნენ, მაგრამ სამ ხმაში სიმღერა მათთვის რთული არ იყო. გაოცდა სპეციალისტი, როცა გაიგო, რომ ამ რთული პოლიფონიური სიმღერების ინფორმატორები უბრალო, მუსიკალურად გაუნათლებელი ადამიანები იყვნენ. იმდენად დაინტერესდა, რომ ქართული ხალხური მუსიკის შესწავლას შეუდგა და დარწმუნდა: ქართულ მრავალხმიანობას არაფერი ჰქონდა საერთო ევროპულ (აკადემიურ) მრავალხმიანობასთან. მეტიც: მან იმის მტკიცებაც კი დაიწყო,

რომ ევროპაში მრავალხმიანობა საქართველოდანაა შემოსული.

საოცარია ქართული სიმღერების მრავალფეროვნება, უფრო ზუსტად — მრავალ-დიალექტიანობა. უცხოელს ცალ-ცალკე რომ მოვასმენინოთ ქართლ-კახური, შემდეგ სვანური, გურულ-აჭარული, მეგრული, რაჭული და სხვა სიმღერები, გაუძნელდება დაჯერება, რომ ერთი და იმავე ხალხის მუსიკა მოისმინა. მართალია, სპეციალურმა შესწავლამ დაადგინა, რომ ყველა ამ მუსიკალურ დიალექტს ერთი საერთო საფუძველი ჰქონდა, მაგრამ ახლა თვალში

საქვები ეს სხვაობა. ამიტომაც, რომ გურულს არ შეუძლია წინდებდეს შესარღვევს ქართლ-კახური სიმღერა, კახელ მომღერალს კი გურული სიმღერის შესრულება გაუჭირდება.

ასეთივე მრავალფეროვნებით ხასიათდებიან ქართული ხალხური სიმღერების შემსრულებლებიც. მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია ს. ჩაგლეჯიშვილი და დ. ლოლა, ვ. სიმინიშვილი და რ. შვლეგია, ბაბილოვ-გერკოშვილები და დედას ლევანა, ჯიღურები, ვ. მჭედლიშვილი, ვ. სახარაძე და სხვ. ისინი ზედამ იყავდნენ ჩვენი ხალხური სიმღერების სიწმინდეს, ხელს უწყობდნენ ერთგულ მუსიკალური ფოლკლორის შემდგომ გახეობარებას. მიკროხელს გაავსებდნენ შესანიშნავი ლიტურის ვასო მახარაბის შემოქმედებით ცხოვრებას, მის დიდ დამახარებებს ეროვნული კულტურის წინაშე.

908 წლის ივნისს მე მასარაძე დაიბადა. 1908 წლის 22 ნოემბერს სოფელ ვაში (ჩოხატაურის რაიონი). მამის მხრიდანაც მისდევდა სიმღერების სიყვარული და დღე-ღამეობადანაც; მამა ცნობილი მოკრიშნა-ტულე ყოფილა, დედა ქრისტიან-კარგი მწიგნურად, დედის ძმები — ილია და გრიგოლ გოგებერიძეები, აგრეთვე დედის ბიძაშვილები ილია და დიმიტრი ჯაყელიები ცნობილი მომღერლები იყვნენ. მამა არ ახსუს ვასოს, მაგრამ დედის, უფროსი ძმებისა და, განსაკუთრებით, ბიძების გავლენით, იგი ადრე გაიტაცა მუსიკამ. ასევე უყვარდა მუსიკა ვასოს უფროს ძმას — ლევანსაც. სკოლის მომუშაოთა გუნდში წამყვანი ჯგუფს ვასო, მაგრამ, როგორც თვითონ წერს თავის მოგონებაში, სკოლაში მამის (და არც შემდეგ) გურული ხალხური სიმღერები არ ისწავლებოდა. სასკოლო რეპერტუარი პრიმიტიული საბავშვო სიმღერებისაგან შედგებოდა, ხოლო მორბოდები რატლის რეპერტუარის იმეორებდნენ: „ლაგერა ცაყ“, „აღსდგე, გმირთ-გმირო“, „შენ, შემოქმედო, შენ გევა“. რატლის რეპერტუარიდანვე იყო გადმოტანილი ქართლ-კახური სიმღერებიც; „მუშური“, „მუშილი მუსიკა“, „შაშვი-კაიბი“, „ქართველი, ხელს ხნალს იკარო“, „გუნთი შვილი გურჯაენელი“ და სხვ. რატლის ჯგუფი ნოტებს გადაჰქონდა სიმღერები და იყო გუნდს ანღერება. რაკი ჩაწერილი იყო, სკოლებშიც ამ სიმღერებს ასრულებდნენ. ასე, რომ სკოლაში მას არ შეეძლო რთული გურული ხალხური სიმღერების შესწავლა. უფრო მეტიც: ეს ის დრო გახლდათ, როცა ჩინეთის სამარცხვინოთ ითვლებოდა და მზითვის სიაში მას უკვე გიტარა ცვლიდა. ვასოლ და ლევან მახარაძეების ყმაყოლიობაში დიდი იყო მოდის ცდუნება, „მადალი გემოვნების“ ადამიანებს, „სწავალულებს“ სასაცილოდაც აღარ ჰყოფინებდა ჩინურები

და განმარტული. ხალხს, ცხადია, მოსწონდა თავისი მუსიკა, მაგრამ რაკი „სწავალულებს“ არ მოსწონდათ, მორცხობდნენ, კრძალები ეცდებოდნენ. ნამდვილ გმირთან იყო სავტრი, რომ ამ ცდუნებისაგან თავი დაგულწია: ერთი მხრით რთული, ძნელე დასაძლელი და ასეთისებრი სიმღერები, რომლის გამოჩენას დასცილიან „მადალი გემოვნების“ ადამიანები, მეორე მხრით მარტივი, უბრალოდ შესასრულები სიმღერები, რომელსაც იწონებენ იგივენი.

აქ არ შეიძლება არ მოგვეგონინდეს ხალხურ ზღაპრებში გამოყვანილი ხალხისათვის თავდადებული გმირები, რომლებიც გახვარდნისზე არცევის წინაშე დანან: „მარჯვნივ წავსაღ — ბედნიერებას ეწევი, მარცხნივ წავსაღ და — უბედურებას“. და ეს გმირები ყოველთვის ფათერკიანი არი მხიდან, სძლევენ დაბრკოლებებს, განადურებენ ხალხს მტრებს და შინ გამარჯვებული ბრუნდებიან. სწორედ ასეთად წარმოვიგედებდნენ ქართული ხალხური მუსიკის გუნდები ვასო და ლევან მახარაძეები.

ვ. მახარაძემ არასრული საშუალო სკოლა თავის სოფელშივე დაამთავრა, სკოლა საშუალო — ლანჩხუთში. 1927—30 წლებში თავის ძმასთან, ლევანთან ერთად მუშაობდა ციხისბირის საბჭოთა მუერჩეობაში. 1930 წ. შევიდა საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში სააღმწეებელი ფაკულტეტზე, რომელიც 1934 წ. დაამთავრა. შემდეგ თავდასხვა დაწესებულებებში ინჟინრის სპანამდებობაზე მუშაობდა. ამასთან ვ. მახარაძე სკოლიდან მოკიდებული განუწყვეტლად მუშაობდა მიმღერალ გუნდებთან. ყველგან, სადაც კი მივიღოდა, გუნდს აყალიბებდა. 1946 წლიდან ინიჩრობას სულ მიანება თავი და მიუღლი დროს მოქალაქეთა გუნდებში მუშაობას ანდობოდა. 1937 — 1940 წლებში ვასო და ლევანი თბილისის კონსერვატორიასთან არსებულ მუსიკალურ სასწავლებელში საეროდ-სადირიფორო განყოფილებაზე სწავლობდნენ. ვასომ მიმღერალთა გუნდი პირველი საშუალო სკოლაში (ლანჩხუთში) ყოფიდას ჩამოყალიბა, კონცერტებსაც მართავდა, მაგრამ სკოლის ფარგლებს გარეთ არა. შემდეგ ციხისბირის საბჭოთა მუერჩეობაში ჩამოყალიბდა ვაშთა გუნდი ლევანთან ერთად. არც ჩინურებში ჰქონიათ, არც სხვაეთალური კონცერტებში, მაგრამ ამ გუნდს მალე მოიპოვა ავტორიტეტი მუერჩეობის გარეთაც — ქობულეთში, მახარაქაურში, ჩაქვში, ბათუმში (გოროდოკი). ვ. მახარაძემ (ლ. დედვარაიანთან ერთად) სტუდენტობის დროსაც ჩამოყალიბდა მიმღერალთა გუნდი, რომელიც აგრეთვე მართავდა კონცერტებს.

ვ. მახარაძე განსაკუთრებით გულმოდგინებით ეძლეობდა არა მარტო გურული ხალხური სიმღერების საფუძვლიან შეს-

წავლას, არამედ ქართულ-კახური და საქართველოს სხვა კუთხეების ხალხური სიმღერების დაუფლებასაც. ამ საქმეში დიდი დახმარება აღმოუჩინა მას ქართლ-კახური სიმღერების ცნობილი შემსრულებელ ვ. მჭედლიშვილთან და მეგრული სიმღერების სიტატთან—ნიკო ხურციასა და ნიკოლოზ ხვიტიათან შემოქმედებითა მგერობაში. ისინი ერთმანეთისაგან სწავლობდნენ სიმღერებს. ამ მხრივ განსაკუთრებულ წარმატებას ვ. მახარაძემ მოახი.

1930 წელს, როცა ვასო მახარაძე სტუდენტი გახდა, ლევან მახარაძე თბილისში დაბრუნდა. ამ დროს თბილისში მუშაობდა ცნობილი მიმღერალი, გურული სიმღერების შესანიშნავი სიტატები, განთქმული მოკრიშნატულე ალ. მახარაძე. მას კომპონაციონის სისტემაში ჰყვავდა მიერჩეობისაგან მიმღერალთა გუნდი. ამ გუნდს დაუახლოვდნენ ძმები მახარაძეებიც, მალე მოიპოვეს ავტორიტეტი და გუნდის სული და გული გახსნენ. ალ. მახარაძე — ს. ჩაგლეჯიშვილის ცნობილი ჯგუფის მიმღერალი იყო და სუფთად ინსაყვად ჩაგლეჯიშვილის ტრადიციებს. სამუშაოდ. ალ. მახარაძე მალე (1932 წ.) გარდაიცვალა, მაგრამ გუნდს მუშაობა განაგრძო ვ. მახარაძის ხელმძღვანელობით. ლ. მახარაძე კი ამ გუნდში დაამკვერლა ჯგუფს ხელმძღვანელობით.

1959 წლამდე განაგრძო ამ გუნდს მუშაობა. მასში ვაერთიანებოდა იყვნენ ცნობილი მიმღერლები: გარსევას სიხარულიძე (კრიშნატული), ძმები ყვენი და მიხეილ კორინთისძეები, ილ. ჯაყელი, დ. შინაძე-ბაბაძე (კრიშნატული), ს. ლომთათიანი (კრიშნატული) და სხვები. ქორეოგრაფად მუშაობდა აქამდეც ცნობილი ქორეოგრაფი, საქ. სსრ და მასხარებელი ინიჩრონი, ხელოვნების დამასხარებელი მოღვაწე გ. სალმეძეაძე.

გუნდის რეპერტუარი ფართო იყო. მღეროდნენ ყველა კუთხის ქართულ სიმღერებს. 1933 წლიდანვე გუნდი საქ. რადიო-კომიტეტში გამოიღობა კონცერტების კვირაში ორჯერ. ანსამბლი წარმატებით მონაწილეობდა დათვალიერება-ოლიმპიადებში. ომის დროსაც კი, როცა სრულდა უნიტარო დარჩა და მისი საკუთველი ახალგაზრდა წევრები კი ფორცნულ წაიზინენ, გუნდს მუშაობა მაინც არ შეუწყვეტია, ჰოსპიტლებში კონცერტებს მართავდა.

1939 წლიდან ამ გუნდში ქალებიც მიიხლ და მოცვეკავთა ჯგუფიც შექმნეს. ამრგად, 80 კაციანი გუნდი ჩამოყალიბდა. ძმები მახარაძეები მხოლოდ ამ გუნდს ორივე თანობრივად. სხვადასხვა დროს ორჯი ძმას ჩამოყალიბებიათ გუნდი, ან დახმარებიათ ნაკლებად გამოცდილ ამ ხანავეს ამ საქმეში.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის, რომ 1944 წელს, როდესაც საქ. რადიკომიტეტმა აქვ. მებრტყლის ხალხური სიმღერების ანსამბლის ჩამოყალიბება დაავალა, აქვ. მებრტყლებმა ეს გუნდი მასხარაძეების გუნდის ბაზაზე შექმნა. იმავედ თბილისში თვითმომქმედი კოლექტივი მუშაობდა, მაგრამ საქართველოს ყველა კუთხის სიმღერების შემსრულებელი მხოლოდ მასხარაძეების გუნდი იყო. ეს იმიტად იყო გაპირობებული, რომ მხოლოდ ამ გუნდს ჰყავდა გურული სიმღერების შემსრულებელი ოსტები.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ლ. და ვ. მასხარაძეების მოღვაწეობა 1951 — 1954 წლებში ახალციხის, ასპინძისა და ადიგენის რაიონებში. მათ მიერ მომზადებული გუნდები წარმატებით გამოვიდნენ რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე 1954 წელს. 1951 წელს საგუნდო საქმიანობაში მიღწეული წარმატებისათვის ვ. მასხარაძე მიენიჭა ზელოვების დამსახურებული მოღვაწის წოდება.

მუდგა აღინიშნოს ძმები მასხარაძეების მოღვაწეობა თბილისის უმაღლეს სასწავლებლებში — სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტსა და თბილისის უნივერსიტეტში. 1954 წლიდან უნივერსიტეტში ვ. მასხარაძეს არა სტუდენტთა, არამედ თანამშრომელთაგან ჩამოყალიბებულ გუნდს ხელმძღვანელობდა. გუნდში მღეროდნენ ჭაღარავანული პროფესორები და დიდნეტები. მოზანი იყო — ჩვენს ახალგაზრდობაში გაუღვივებინათ ჭირთული ხალხური სიმღერებისადმი სიყვარული, მათი გემოვნების ჩამოყალიბებისათვის სწორი გეზი მიეცათ. რამდენიმე წელს იარსება ამ გუნდმა (1960 წლამდე), კონცერტებსაც მართავდა, დათვალიერებშიაც წარმატებით გამოდიოდა, მაგრამ რამდენიმე ეთნოზისატის წყალობით. უაღრესად მნიშვნელოვანი იყო უნივერსიტეტის თანამშრომელთა გუნდის მოღვაწეობა...

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ვასო და ლევან მასხარაძეების მოღვაწეობა საქ. ხსრ კულტურის სამინისტროს თბილისის კულტურულ-საგანმანათლებლო სასწავ-

ლებელში. ამ სასწავლებელში ისინი მოიწვიეს მისი დარსებისათვის (1953 წელს). ვ. მასხარაძე დაინიშნა საგუნდო-სადირიჟორი განყოფილებულ საგუნდო კლასის მასწავლებლად, ხოლო ლ. მასხარაძე ჩონჩხებისა და დანდურის კლასების მასწავლებელია. უაღრესად ნაყოფიერია მათი მოღვაწეობა ამ სასწავლებელში. საკმარისია აღინიშნოს, რომ ცნობილი ვოკალური ანსამბლის — „აორდელას“ ხუთი წევრი ამ სასწავლებელში სწორედ ვ. მასხარაძის ხელმძღვანელობით გაიწვინილი მომღერლები მხოლოდ ვ. მასხარაძის ხელმძღვანელობით შეიქმნა პირველად რეპერტუარში ვოკალური ჯგუფი, რომელიც მხოლოდ ხალხურ სიმღერებს ასრულებდა. 1959 წელს მიყვრეცხოვანი კოლექტივების კონკურსში ამ ჯგუფმა უმაღლესი შეფასება მიიღო და ფულიად პრემია დაიმსახურა. სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ ამ ჯგუფის დიდმა ნაწილმა (ანზორ ერქომაიშვილი, ბადრი თოძი, თ. ანდლუაძე, თ. ჭეჭიშვილი, მ. მესურაიშვილი) სასწავლებელში დაწყებული საქმე კონსერვატორიაშიც განაგრძო.

1966 წელს ამავე სასწავლებელში ქალთა და ვაჟთა ვოკალური ჯგუფები ვ. მასხარაძის ხელმძღვანელობით მონაწილეობდნენ ლიტერატურისა და ხელოვნების კვირეულში, რომელიც მოსკოვში ჩატარდა. მომავლები წარმატება აღინიშნა ოქროს დიდი მედლით, რითაც ვ. მასხარაძე იქნა დაჯილდოებული.

ამ სასწავლებელში ვ. მასხარაძის კლასიდან გამოსული ახალგაზრდა ძალები წარმატებით მოღვაწეობენ საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში თვითმომქმედი კოლექტივების ხელმძღვანელებად. მ. ჯ. ვლ. ნაინობაშვილი (სიღნაღში), ბ. ალთუნიშვილი (ახალციხეში), მ. ბერულავა (ჩხატაურში), ზ. ზუაძე (ბოლნისში), ვ. გოგოლაძე (რუსთავში), ირ. ებრაიძე (ლაჩხუთში), ვ. კვიციანი (ცხაკაში), კ. ქიარია და ს. ბერაძე (ზუგდიდში), თ. ჯანუღალიშვილი (თელავში), მ. მდელაშვილი (თეთრიწყარო) და მრავალი სხვა.

ვ. მასხარაძე 1953 წლიდან საქართველოს ხალხური შემოქმედების რესპუბლიკური

სახლის სამხატვრო საბჭოს წევრია, მეტად ნაყოფიერ მუშაობას ეწევა — თვითმომქმედი წრეების მეთოდურ დახმარებას უწევს... ვ. მასხარაძე ჩაწერა და ხალხური შემოქმედების სახლს ჩააბარა რამდენიმე ათეული ხალხური სიმღერა, მასვე ეკუთვნის ოცამდე ხალხური სიმღერის დამუშავება. მისუბავად იმისა, რომ სასწავლებელში ნუშაობით ძალიან დატვირთულია, ვ. მასხარაძე კვლავ განაგრძობს სხვადასხვა გუნდებთან მუშაობას. 1965 წლიდან რამდენიმე წლის განმავლობაში იგი საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის დამსახურებული ანსამბლის ლობჯარია და ამავე დროს დიდი მონდობით მუშაობს თავის მშობლიურ რაიონის (ჩხატაურის) გუნდებთან. უდიდესი წარმატებით გამოვიდა ჩხატაურის კულტურის სახლთან არსებული გუნდი ვ. მასხარაძის ხელმძღვანელობით 1961 წელს IX რესპუბლიკურ ოლიმპიადაზე და 1967 წელს მხატვრული თვითმომქმედების რესპუბლიკურ ფესტივალზე, რომელიც დიდი ოქრომზრის სოციალისტური რევოლუციის 50 წლისთავს მიძღვნიდა. ასევე უდიდესი იყო მისივე ხელმძღვანელობით მომზადებული სოფ. ძიმიის საკოლმეურნეო გუნდი იმავე ფესტივალზე. ამ წარმატებისათვის იგი დააჯილდოვეს „ფესტივალის ლაურეატის“ ნიშნით.

ვ. მასხარაძე კომპოზიტორ ა. ანდრიაშვილთან ერთად შეადგინა „ქართული ხალხური სიმღერების სახელმძღვანელო“, რომელიც უკვე დაბეჭდილია და მალე გამოვა.

აღარაფერს ვამბობთ კულტ-საგანმანათლებლო სასწავლებლის მოსწავლეთა წარმატების შესახებ, როგორც მხატვრული კოლექტივების დათვალიერებებზე, ისე ოფიციალურ კონცერტებზე. თავისი მოსწავლეებით ვ. მასხარაძე კრემლის თეატრის სცენაზეც გამოვიდა. ამ თეატრის კოლექტივმა და ხელმძღვანელობამ მოლოცვის ბარათით აღნიშნეს მათი გამოსვლა.

ვ. მასხარაძე კვლავ ახალგაზრდული გატაცებით განაგრძობს თავის საყვარელ საქმეს.

ბაქოჩენილი ლოტბარი

სოლომონ ლაფაური

ქართულ ხალხურ მუსიკალურ შემოქმედებას დიდი ღვაწლი დასდო გამოჩენილმა ლოტბარმა და მრავალმხრივმა მოღვაწემ ავქსენტი მეგრელიძემ.

იგი მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე გატაცებით აგროვებდა ხალხური მუსიკის ნიმუშებს, ხელმძღვანელობდა საგუნდო კოლექტივებს და ხალხური სიმღერების შემსრულებლებს ზრდიდა. ავქსენტი მეგრელიძე ჩინებულად ფლობდა საქართველოს

ყველა კუთხის სასიმღერო მემკვიდრეობას, თუმცა მისთვის განსაკუთრებით ახლობელი გურულ-მეგრული მუსიკალური ფოლკლორი იყო.

ჯერ კიდევ ავქსენტი მეგრელიძის ცხოვრებაში მისი მოღვაწეობის შესახებ ქვეყნდებოდა გამოკვლევები, ნარკვევები, რეცენზიები¹. ქართული თუ მოძმე ერების ჟურნალ-გაზეთები უცმაურებოდნენ ავქსენტი მეგრელიძის საზოგადოებრივი მნიშვნელო-

ბის წამოწვევებს, ხოტბას ასხამდნენ მისი გუნდების საშემსრულებლო ოსტატობას.

ავქსენტი მეგრელიძე დაიბადა 1877 წლის 19 ოქტომბერს (ძვ. სტ. 6 ოქტომბერს)². სოფელ ხრიალეთში (მახარაძის რაიონი სოფ. შრომა) სასულიერო პირის ოჯახში. თავად ავქსენტი მეგრელიძე ხელნაწერ დღიურებში წერს: „მამაჩემი ვასილი იოსების ძე მეგრელიძე ცნობილი მღვდლისა და მაგლობლის გაბრიელ მეგრელიძის

ზელი იყო. ჩვენს ოჯახში კარგად იცოდნენ ქართული წერა-კითხვა და ხუცური დამწერლობა, დედამეი მელნიქო ბოლქვაძე წერა-კითხვის კარგი მცოდნე და მუსიკალურად დაჯილდოებული ქალი, სასულიერო ხმისა და სმენის პატრონი იყო¹. ავსტრიტში და-ძმებთან ერთად, ოჯახში მიიღო პირველად განათლება, აქვე შეწარადა ხასურის საბრძოლო და სასულიერო სიმღერები. მუსიკალური გარემოში გაატარა ბავშვობა მუსიკალურად ლტოლვა ამ გარემოდან დასკვა. 1893 წელს ავსტრიტი მფრელოძემ წარიწინა დაამთავრა ოზურგეთის სასულიერო სასწავლებელი და იმავე წელს ქუთაისის სასულიერო სემინარიაში შევიდა.

ქუთაისის სასულიერო სემინარიის მინი-მფრელოძის დამსახურება მიუძღვის ეროვნული კულტურის წინაშე, მის კვლევებში იზრდებოდნენ ქართული მუნიციპლების და ხელოვნების მომავალი კადრები.

სემინარიაში სამუსიკო განათლებაც მაღალ დონეზე იყო დაყენებული. მოსწავლეთა გუნდში სიმღერა თავისებურ სკოლას წარმოადგენდა მომავალი მუსიკოსებისათვის. ავსტრიტი მფრელოძემ სემინარიაში შესვლისთანავე მიიპყრო ყურადღება იმ ვიწრო მუსიკალური მონაცემებით და უმსაღვე ჩაირიბდა გუნდში, რომელსაც ცნობილი ლტობარი კორნელი მალრაძე ხელმძღვანელობდა, აქვე დაუმეცობრდა ა. მფრელოძემ მფრელოძე ცნობილ ლტობარსა და კომპოზიტორს ნიკო შარაბიძეს. მალე თვალსაჩინო მუსიკალური მონაცემების გამოც კ. მალრაძემ იგი თავის თანაშემწედ დაინიშნა, ხოლო 1897 — 1898 წლებში ა. მფრელოძემ დამოუკიდებლად ხელმძღვანელობდა გუნდს.

ა. მფრელოძის პირად არქივში დაცულია მიგრებები, წერილები, შეხვედრებები. ეს მასალა შეუს ფენს როგორც მისი შემოქმედებით ბიოგრაფიის მრავალ საინტერესო ფურცელს, ასევე თანამოღვაწეთა საქმიანობასაც. მოვიყვანთ ერთ-ერთ ამონაწერს ა. მფრელოძის ხელნაწერიდან: „ნიკო შარაბიძე გუნდში გამორჩეულად იშვიათი მუსიკალური ნიჭით. სასულიერო სემინარიის დასრულების შემდეგ მან პეტერბურგში განაგრძო სასულიერო მუსიკალური განათლება. მიუხედავად იმისა, რომ მე ქუთაისის სემინარიაში ლტობარის თანაშემწე ვიყავი, ნიკომ შემდეგ ჩემზე მეტ განათლებას მიაღწია და როგორცაა ქუთაისში დაბრუნდა, დიდი დამსწრება გამოიწია. მან გამოიხარა მრავალი მუსიკალური საღებურ-ლოცვა, მასწავლა ვილინიზზე დაკრა და მისი გამოყენება გუნდათა“.

სემინარიის დამთავრების შემდეგ ა. მფრელოძემ იძულებით იქნა განაწილებული სასულიერო სამსახურში, შემდეგ კი პეტერბურგის ფსიქო-ნევროლოგიურ ინსტიტუტში ჩაირიცხა, თუმცა, სამწუხაროდ, ინსტიტუტის დამთავრება არ დასცალდა — გარდაცვლიდა მასა და მატერიალური ხელშეწყობის გამო სამშობლოში დაბრუნდა. დაინიშნა ოზურგეთის სასულიერო სასწავლებელში ბელუმი გავლით და ოს ოზურგეთში მუსიკალური მონაცემებით დასკვა. 1905 წლის რევოლუციის წინა პერიოდში ა. მფრელოძის ბინაზე იყრი-ბოდიზდენ რევოლუციურად განწყობილი ასალაზარდები. რის გამოც მფრელოძე პოლიტიკურად არასანდო პიროვნებად მიიჩნინეს და მისი ოჯახი ზედადაშეფიცების ქვეშ აღმოჩნდა, თვით ავსტრიტი ქალთა გიმნაზიის სიმღერის პედაგოგად გადაიყვანეს. თავისუფალ დროს იგი გურჯის სოფ-ლოში მოგზაურობდა, იწერდა ხალხური სიმღერების შესანიშნავ ნიმუშებს. იმხანად რთული პოლიტიკური გურული სიმღერების ნოტებზე ჩაწერა შეუძლებლად მიიჩნედათ. აი რას წერს თავად ა. მფრელოძე: „ერთხელ ფთოდან გურჯის სოფელ სუფსანში ჩავიღვი. აქ დავიწყე გურული სიმღერების ჩაწერა და ამავე დროს ჩინურზე და-იწერეს სწავლება. მსურველები ბევრი აღმოჩნდნენ. ვლტობდა და რკინიგზის მუშები შემპირდნენ ყოველგვარ დახმარებას. თუ ჩამოვყავილებიდი მჭირსურეთა გუნდს. მუშაობა იგადადა. გუნდში ითიქმის 80-მდე ქალ-ვაგი იყრიდა თავს. ყველაფერი კეთილდღობა უყასოდ, მე თუ ხელს მიწყობდა, რათა სიმღერები თანდათან ნოტებზე გადამტანა. ამ მუშაობის შესახებ ხმა გაკარდა მიველ გურჯიაში და მან ცნობილი ინსტატის სამუელ ჩაველიშვილის ყურამდე მიაღწია. ჩვენ მალე ოზურგეთში გაგზავნულ საწვინებელი კონცერტს. მოსამენდა მოიწვევიტ ხალხური სიმღერის ცნობილი ინსტატები სამუელ ჩაველიშვილი, ვარსკა სიმინიშვილი და სხვები. კონცერტის მირე დღეს მე შვეხდი ჩაველიშვილს და მან კვლავ განმიხცადა: „მე, ესოც აი ვიკახა, რომ შენ ნოტებზე გადაიტანი გურული სიმღერაო“. მე მას ვაჩვენე ჩაწერილი ნოტები და ვუძღვრე ზოგი იმღერა. მან მინც მითხრა „შენ სიმღერა იცი და ნოტებში ტყუილად იყურები, მე გიძილვრ ისეთ სიმღერებს, რომელიც არ გაკარა და აბა თუ ჩაწერო“. მე დავთანსებე სამუელს და ისიც ვუთხარა, რომ მისგან ჩაწერილი სიმღერის დასხვე გუნდს ვამღერებ კონცერტზე-მეთქი. ეს მან შეუძლებლად მიიჩნა და

ჩვენ დანაძლებული. ამის შემდეგ ვიპოვეთ სამიზნის მწიწე ოჯახი და დავიწყე ჩაწერა. სამიზნის კვირად ამიოლი რვეული, ჩამაწერინა ჩემთვის მანამდე უცნობი სიმღერის ტექსტი: „არ მიხარია სიცოცხლე, ის ჩემთვის სასაბერლია“. სიმღერა ძალიან წაავაგდა ძველ საგალობელს, რომელსაც კრიმანგული არ ჰქონდა. ეს სიმღერა გასწავლე გუნდას და იმავე საღამოს კონცერტზე შევასრულე. სამუელის განცვიფრებას საზღვარი არ ჰქონდა. მამის კი მითხრა: „გა, შენ კაცი კი არა, ემშაკი ყოფილხარაო“. მას შემდეგ სამუელ ჩაველიშვილი დიდად დამახლოვდა და ხშირად სუფსანში კი ჩამოვიდა, მეზმარობდა, ისმენდა ჩემი გუნდის რეპერტუარს და მასწავლიდა კიდევ ჩემთვის უცნობი სიმღერები“.

1912 წელს, წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების ფოტის განყოფილებაში ა. მფრელოძემ მიმღერა და გუნდი ჩამოაყალიბა (ამ გუნდს მფრელოძე დიდად ნიკო ნიკოლაძე). ა. მფრელოძის მოღვაწეობით კამეოვანა ლდინიძე ვისიკოპისმა სასწრაფ ფონოგრაფი მიაჩრთვა, რასაც საგრძობლად გაუადვილა ლტობარს ხალხური სიმღერების ჩაწერა. მალე გუნდმა დამოუკიდებელი კონცერტები გამართა ფოთში და მის ახლო-მასლო დაბა-სოფლებში. ითიქმის გურული კონცერტი მუსიკალური სიტყვით იწყებოდა. მასში გამოთქმული იყო გულსიტყვილი ხალხის უძველესი სულიერი განძისადმი უკუთრდების გამო. ამ მხრეც საინტერესოა „სახალხო წესი“ (1913 წ. № 3) დაბეჭდილი წერილი „კომიტას“ ფუნდამენტით. მასში ვკითხვოდით: „გადახედეთ მტრის განადგურებისგან გადარჩენილ კატერს, სიმაგრეებს, მათეაინი ჩვენს ძველ მწერლობას, ყური დაუდეთ ჩვენს მუსიკას და დარწმუნდებით, რომ ერთგვარული კულტურა ითიქმის ბრძოლის ველზე შეუქმნიათ ჩვენს წინაბედს და ჩვენთვის გადმოვიტანო... ჩვენს თავდასწრებებებს სასულიერო ნიმუშები ჩვენნი ისტორიული ცხოვრებისა, გულშემატკვიარი კი არა სიხანს. და მუსწარბი მოვლეს მიოღის სიხანსიდან გვიგებდა თვალწინ, როცა ხალხის შემოქმედების სასიმილო მუსიკას ვაკვირდებით... გუნდს განუხარავს ხალხური სიმღერების შეგება-შესწავლა და მუსიკასავი სხობი ისევ ხალხისათვის გადაცემა“⁴. ა. მფრელოძის აქტიური მებრძოლი იყო, რომელსაც ცხოვრების მონაღ და განხდა პანგების უკვდავყოფა და ხალხში ამ საგანძურისადმი ინტერესის გავიჭობა. ამ მაღალ მოქალაქეობრივს და პატრიოტულ მისას იგი გაჭირვებისა და წინააღმდეგობების პირობებში ასრულებდა. ა. მფრელოძემ და მისმა ანამსებმა თანამედროვეთა შორის განსაკუთრებული აღიარება და სიყვარული მოიპოვეს.

ში ა. მეგრელიძე. მეჩინვერეთა ანსამლის კონცერტეს ასეთივე წარმატება ხვდა ლენინგრადელ მსმენელთა შორისაც. ზოგიერთი საჩინვერო სიმღერა პირველი მოსმენისთანავე მწობლოური ხდებოდა საბჭოთა მწრომელებისათვის, განსაკუთრებით — „საკოლმერნოი“, „ციცინათლა“, „სულიკო“ და სხვ.

„სულიკო“ და ზოგიერთი სხვა სიმღერა ადრევე სრულდებოდა ცალფა შესრულებით და გიტარის აკომპანემენტით. ა. მეგრელიძემ ეს სიმღერები ჩონჯურის თავისებური თანხლებით ააქვრა და კიდევ უფრო ემოციური გახადა მომხიბველი მელოდიები. ამასთან ლტბარი ქმნიდა ახალ საუნდო სიმღერებსაც, რომელთა შორის აღსანიშნავია „სიმღერა ლესელიძეზე“, „შვილო, სამშობლო გეხასის“, „სიმღერა ლურსმანაშვილზე“, „ბელადის დაძახილზე“, „პატაკი ბელადს“, „მზიური საქართველო“, „საკოლმერნოი“ და სხვ. „მარტო მეჩინვერეთა ანსამლისათვის დამუშავებული მუქეს ასამდე ხალხური მელოდიისა“ — აღნიშნავს თავის დღიურში ა. მეგრელიძე. როდესაც ცნობილი კომპოზიტორი იონა ტუსკია მუსიკას ქმნიდა ფილმისათვის „დარკო“, კუთხური კოლორიტის გადმოსაცემად მან ა. მეგრელიძის მეჩინვერეთა ანსამლი და მისი ნიჭიერი სოლისტები მიიწვია, დარკოს ცნობილ სიმღერას ასრულებდა ანსამლის სოლისტი ელენე ჭუბარია. ეს სიმღერა ფილმის ძალზე გამომსახველი ლეიტთემა გახდა.

დღი სამამულო ომის წლებში ა. მეგრელიძემ წარმოება-დაწესებულებებში, უმჯობეს სასწავლებლებში აყალიბებდა გუნდებს, მცირე შემადგენლობის ჯგუფებს და აქტიურ სამხედრო-საკონცერტო მოღვაწეობას ეწეოდა საშვირო ნაწილებში, კოსპიტალებში. იგი თვით სამხედრო ნაწილებშიც ქმნიდა ანსამლებს, ქართული ჩონჯურის დაკვრას ასწავლიდა არაქართველ მეზობლებსაც. სამხედრო-სამეფო მუშაობისათვის ა. მეგრელიძემ მრავალჯერ იწა დატოვებულ ბუღის სივრცებით, მიღწეობით.

დიდია ა. მეგრელიძის დამსახურება საშვიროებულ კადრების აღზრდის საქმეშიც. დღესაც ნაყოფიერად მუშაობს თბილისის კულტ.საგანმანათლებლო სასწავლებლის ხალხური საკრავების შემსწავლელი განყოფილება, რომელიც ა. მეგრელიძემ დააარსა და სიკვდილამდე ემსახურებოდა ამ სასწავლებელში ახალგაზრდა კადრების აღზრდის საქმეს. პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა თბილისის მუსიკალურ სასწავლებლებში, კონსერვატორიაში, უნივერსიტეტში, მისი ხელმძღვანელობით

მეჩინვერე ქალთა ანსამლი ავქსენტრ მეგრულის ხელმძღვანელობით

ჩონჯურზე დაკვრას ადევნებენ ცნობილი ლტბარები — მ. არჯევანიშვილი, ფ. მახათელაშვილი, ქ. დობოჯიძე, ვასილ და ლევან მახარაძეები, მისიურაძე, გიტურაძე, ნანობაშვილი და სხვები. ასევე ხალხური სიმღერების ცნობილი შემსრულებლები და პედაგოგები — ელ. ჭუბარია, ქ. ოქრობერიძე-მეგრელიძე, მ. მისურაძე, ა. მეგრელიძე, მ. თუღიაშვილი, ნ. წიგნაძე-მილორავა, ა. კიროშინაძე, ზ. ჭოლოკავა, ნ. ირემაშვილი და სხვ.

1938 წელს მოსკოვში პროფკავშირთა საკავშირო საბჭოსთან პირველად ჩამოყალიბდა საბჭოთა ხალხების სიმღერებისა და ცეკვების ანსამლი. ამ ანსამბლიდან დაარსდა მეჩინვერეთა ჯგუფი (ორმოცდაათი კაცის შემადგენლობით) ა. მეგრელიძის ხელმძღვანელობით. მან მცირე დროში ანსამლის წევრებს ჩონჯურზე დაკვრა შესწავლა. აღსანიშნავია, რომ მეჩინვერეთა დღი ნაწილი არაქართველი იყო.

საბჭოთა მთავრობამ, ხაზმან ღირსეულად დააფასა ა. მეგრელიძის დავალი და მასსახურება მშობლიური კულტურის წინაშე. მას 1949 წელს ხელოვნების დამსახურებული მოქალაქის საბატო წოდება მიენიჭა. იგი დიპლომირებული იყო ორდენებით, მედალებით, დაკრძალული იქნა ვაკის სასაფლაოს საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში. თბილისის ერთ-ერთი ქუჩა ა. მეგრელიძის სახელს ატარებს.

სამუშაოთა, რომ ამ დავალიშობილი შემოქმედის შემეყიდრება სათანადოდ არა შესწავლილი გამოუქვეყნებელია მის მიერ ათეული წლების მანძილზე ჩაწერილი ქართული ხალხური სიმღერები, რომლებიც

ა. მეგრელიძემ სიცოცხლეშივე გადასცა ხალხური შემოქმედების რესპუბლიკური სახლის ხელმძღვანელობას. დღემდე არა-ერთ იმის, რა ბედი ეწიათ მათ. გამოუქვეყნებელია აგრეთვე დასაცამადა გადაცემული ა. მეგრელიძის თეორიული შრომები, სახელდობრ „ჩონჯურისა და ფანდურის თვითმასწავლებელი“, „მომღერალთა და მეჩინვერე-მეფანდურეთა თვითმომქმედ წრეებთან მუშაობა საკლუბო დაწესებულებაში“ შედგებიდა და გამოქვეყნდა. მ. შილაკაძესთან თანავეტრობით.

ჩვენი ვალაია, შუქი მოვიფინით დავალიშობისი მუსიკოსის მრავალწლიან შრომას, დავებურებით ხალხს ა. მეგრელიძის მიერ ჩაწერილი უნიკალური სიმღერები, გამოცემი მისი დღიურები და შრომები.

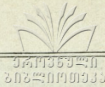
1. ა. მეგრელიძის ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ საინტერესო გამოკვლევები აქვთ მწერალ ლად გვიგუკოსს და ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორის ვანო შილაკაძეს.

2. ა. მეგრელიძის დაბადების რიცხვი დღემდე ცნობილი იყო 3 რიცხვით. საოქრობო არქივში შეინახულია 1970 წელს გაცემული პასპორტი, რომელიც ა. მეგრელიძის დაბადების რიცხვი 6 იტობობია (გვ. სკ.) აღნიშნული პასპორტი გაცემულია სეზანარის საბუთების მიხედვით და იგი უფრო სარწმუნოდ მიაჩნათ თვით ლტბარის ოჯახის წევრებსაც. შემდგომ საბუთებში კი ა. მეგრელიძე თავის დაბადების დღედ ასახულებს 2 რიცხვს.

3. ა. მეგრელიძის ხელნაწერი დღიურებიდან ინახება ოჯახში.

4. ა. მეგრელიძის მოგონებები დაცულია მის ოჯახში.

5. ა. მეგრელიძის დღიურები ხელნაწერის სახით ინახება მის ოჯახში. ავტორი დღე-მდღობას უხდის ლტბარის ფილმს, შესანიშნავ მუსიკოს-მეგობარ ავქსენტრ ვაქინაძეს და მეგრელთა, რომლებიც ყოველთვის დახმარებას აწევენ წინამდებარე ნარკვევებ მუშაობაში.

ჩვენი საუკუნის დასაწყისში ქალაქ თელავში იშვიათად იმართებოდა საღამო-წარმოდგენები. მელქო აჯიმაშვილი, რომელიც თეატრალური ხელოვნების მიტრფიალად ითვლებოდა, ახალგაზრდა ძალეთაი მონაწილეობით ზაფხულობით დგამდა სპექტაკლებს, მაგრამ პროფესიული კადრების სიმცირისა და მხატვრულად გაუმართავი წარმოდგენების გამო, საზოგადოება მათ მიმართ ნაკლებ ინტერესს იჩენდა.

თელავში მცხოვრებ ცნობილ მედიკოსსა და საზოგადო მოღვაწეს, ივანე რსტომაშვილს მხედველობიდან არ გამოიჩენია მ. აჯიმაშვილის საქმიანობა და განიხრახბა დასაზარებლად. ივანემ თბილისში მსახიობებს სთხოვა სწევოდნენ თელავს. მის გულითად თხოვნას სასურველი შედეგი მოჰყვა. სახელგანთქმული სცენის ოსტატებმა: ლადო მესხიშვილი, ნატო გაბუნია, მაკო საფაროვა, ვლისაბედ ჩერქეზიშვილი და სხვები არაერთხელ ეწვივნენ თელავს. მალე ისინი ივანესა და მის მეუღლეს, სტუმართმოყვარე და განათლებულ ვლისაბედ ჩილოვაშვილს დაუმეგობრდნენ და საციოების ბოლომდე არ შეუწყვეტიათ ურთიერთობა. თელაველები აღტაცებით ხედელობდნენ გამოცდილი მსახიობების წარმოდგენებს. დარბაზში სკამების სიმცირის გამო მაყურებელი ვეზზე იდგა და მურფალად უკრავდა ტაშს სცენის დილისტატებს.

ლადო მესხიშვილისა და ნატო გაბუნია წყალბოთი ივ. რსტომაშვილის ქალიშვილებმა გატაცებით შეიყვარეს თეატრი.

სამწუხაროდ, თელაველი ახალგაზრდების, განსაკუთრებით კი ქალიშვილების დიდ ნაწილს სათავილად მიიჩნა თეატრი. ში მუშაობა, მსახიობი ქალები ოლივი ლეჟავა, ბაბო რონელი და სხვები ივ. რსტომაშვილის ოჯახში პოულობდნენ თავისუფარს. კიყო ანდრონიკაშვილი ამ ოჯახის გავლენით გახდა თეატრალი, შემდეგ კი ცნობილი რეჟისორი.

ივანეს უფროსი ქალიშვილი ბაბო, 1904 წელს მოსკოვის სამხატვრო-თეატრალურ სასწავლებელში შევიდა, სადაც მას დიდ დახმარებას უწევდა ჩვენი სასოქალაქო მამულისწილი ალექსანდრე სუმათაშვილი-იუენი.

უმცროსი ქალიშვილი — ტასო ბაგვაშვილიანე გატაცებული იყო სცენით. მას არაერთხელ მოუხილავს მაყურებელი თავისი ნიჭით. 1901 წელს სოფელ კურდელაურში ბაბო რსტომაშვილმა ალ. ყაზბეგის „არსისა“ დგავა. წარმოდგენაში რსტომაშვილის ოჯახიდან სამნი მონაწილეობდნენ:

თეატრის სიყვარული

შალვა მარკოზაშვილი

ლოუბდნენ: ბაბო კენიანს როლს ასრულებდა, მისი ძმა — არსენას, ხილო ტასო — ნინოს. მართალია, სცენა უბრალოდ მოგებულ ფანტატურს წარმოადგენდა, მაგრამ დადგმას მაინც დიდადლი ხალხი დაქვრივო.

1902 წელს მელქო აჯიმაშვილი ტასოს შემთხვევით შეხვდა ქუჩაში, შეაჩერა, თავზე ხელი გადაუსვა და აღერისიანდ უთხრა: — გავიგე, ნიჭიერი გოგონა ყოფილხარ, მოდი, ითანამე ჩემთან მელოდრამა „ობოლიში“, ენახოთ, როგორ გვასახლებოთ.

ტასო უუყოყმანოდ დათანხმდა მეტროს და მეორე დღესვე სხვა მსახიობებთან ერთად აჯიმაშვილთან გამოესხდა.

მელქო „ობოლიში“ პაპის როლს თამაშობდა, ობოლის როლი ტასოს დაეკისრა. წარმოდგენას სანაჭებო გამოვიდა, ტასომ მილოდინს გადააჭარბა.

1903 წელს ბ. როსტომაშვილის ხელმძღვანელობით თელავში რუსულ ენაზე დაიდგა „უდანიშაულოდ დამანაშვიენი“. ბაბო კერუჩინა ითანამა, ნუნანაშვილის როლში ნიჭიერი მსახიობი შალვა ნათაპე იყო... მაყურებელმა დადგმა გულთბილად მიიღო.

1904 წელს მოსკოვიდან არადადგემის დროს ჩამოსვლამ ბ. როსტომაშვილმა მშობლიურ თელავში განასხორციელა ორი დადგმა: ილია ჭავჭავაძის „დედა და შვი-

ლი“ და აკაკი წერეთლის „პატარა კახი“.

„დედა და შვილი“ დედის როლი ტასომ შეასრულა, ბაბომ კი შვილისა. განსაკუთრებული წარმატება ხვდა „პატარა კახის“ დადგმას. თელაველი მაყურებელი მიიხიბლა ბაბოს პატარა კახით, თვით დიდმა აკაკიმაც კი შეაქო ბაბო კახის მაღალტანტვური განხორციელებისათვის. ტურფა სანიშნოდ განასახიერა ბაბო როსტომაშვილმა. დიდი მოწონება ხვდა აგრეთვე გელას როლის შემსრულებელ ვიქტორ გაყერელიძესაც.

„პატარა კახი“ თელავში და ახლო სოფლებში რამდენჯერმე დაიდგა და ყველგან მოწონება დამსახურა. აღსანიშნავია, რომ „პატარა კახი“ იმხანად ყვარელშიც, ილია ჭავჭავაძის სახლის სახურავზეც გაართყა, იქ ტურფას როლში ნიჭიერი მსახიობი თამარ ჭავჭავაძე გამოვიდა.

„პატარა კახი“ სცენისმოყვარეებმა თმული კატეხი მოიარეს და ყველგან წარმატება ხვდათ.

მისდა ისე, რომ დღეს ბღმა ცხოვრების თანამგზავრებად ხელოვნების მუშავეები არ გუნა. ბაბო მისთხოვდა სერგეი ვორონოვს, რომელიც დიდხანს მოსკოვის თეატრებში რეჟისორად მუშაობდა, ხილო ტასო ცნობილი ქართველი რეჟისორის სანდრო ახმეტლის მეუღლე გახდა.

წლების განმავლობაში ბაბო ქ. თბილისში რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო თეატრში მუშაობდა, სადაც მან მრავალი სცენური იერსახე შექმნა. მათ შორის აღსანიშნავია — ემილია („ობოლი“), ბაონონა („სულელი“), ქეთევანი („სამშობლო“) და სხვ.

თბილისში ტასო ალ. წუწუნავას დადგმებში მონაწილეობდა. სცენაზე ყოველ მისი გამოჩენას საზოგადოება გულთბილად ხვდებოდა.

ჩვენი საუკუნის დასაწყისში ივ. როსტომაშვილის ნიჭიერმა ქალიშვილებმა მრავალი ახალგაზრდა გაიყოყმეს თეატრალურ საბოილზე. მათი დადგმები და სცენური იერსახეები მუდამ საინტერესო იყო.

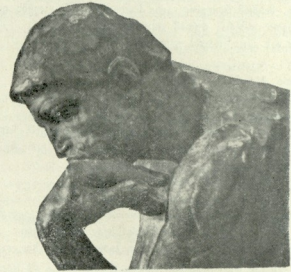
როსტომაშვილის ოჯახმა დიდად შეუწყო ხელი სანდრო ახმეტლის შემოქმედებით წარსულში. განსაკუთრებით დიდი დახმარება გაუწია სანდროს მისმა ერთგულმა მეუღლემ და მეგობარმა ტასო როსტომაშვილმა.

ხანდაზმულობის მიუხედავად ტასო როსტომაშვილის ქართული თეატრის კეთილმოწყობისათვის უცუქს გული, მისი გატაცება ახლაც თეატრია.

სინაქლილ

ლკ

მშენიარება

მისმა მშენიარებმა ჭეშმარიტად სიყვარული აქვს. არ შეიძლება ჭეშმარიტი სიძულვილი არ იყოს განწყობილი ყველაზე მასივადსა. მშენიარებმა გატაცებული, სიმახინჯეს ვერ ენობა. უფრო პოეტურად იგივე აზრია გამოხატული ვლადიმერ სოლოვიოვის ერთ-ერთი ლექსის დასასრულში:

«Имеющий в руках цветы —
Плохого совершить не может.»

მშენიარებმა თავისი ნიშან-თვისებები ყოველთვის კეთილ შეგავლენას ახდენს ადამიანზე. ეს ნიშან-თვისებები სპეციფიკურია, რადგან ისინი იწვევენ ინტელექტუალურ-ემოციურ, ანუ ესთეტიკურ განცდას. ესთეტიკურის „ფორმალურ პრინციპებად“ მიხედულია რიტმულობა, პროპორციულობა, სიმეტრიულობა, სხვადასხვა ფერისა და ბგერის თანხმოება, კამრი-ნიულობა, ერთიანობა და ა. შ. ამასთანავე, ესთეტიკურის ისეთი შინაარსი, რომელიც არსებითად ინტელექტის, გრძნობადობის და ნებულობის დირექტებში განისაზღვრება, მშენიარებლის ნიშან-თვისებებს შეადგენს. არაცდებია სინამდვილისათვის (ადამიანი, საზოგადოება) დამახასიათებელ ინტელექტუალურ, გრძნობად თუ ნებულობის დირექტებს, მაგრამ ეს მხოლოდ ერთი მუხედელი, რადგან „გადადამინებულ“ ანაცოცხალ სინამდვილეს ესთეტიკური თვალსაზრისით ყოველთვის ენიჭება სულიერი დირექტებიც.

ესთეტიკურ, ანუ ინტელექტუალურ-ემოციურ საფუძველზე შემეცნებელი მშენიარებლის კეთილ შეგავლენა უკვე სიკეთესთან მის მიჯორი კავშირზე მეტყველებს. თუ ერთგული უტოტოტაროზმის პრინციპის შტაგსად ვეროვდ და უსწამს არ გაევიწყლოს, რომ „სიკეთე უდრის სასარგებლოს“, მაშინ, საუკეთესო მნიშვნელობით, შეიძლება ვთქვათ, რომ „მშენიარებმა, როგორც სიკეთე უდრის სასარგებლოს“. ვიმოვრებთ, აქ არსებითად ლაპარაკია არა უნებ მატერიალისტურ-უტილიტარულ, არამედ ესთეტიკურად მშენიარებლის მნიშვნელობის მქონე სულიერ სარგებლობაზე. რამდენავე მშენიარებლის ესთეტიკური დირექტებმა, მხოლოდ სულიერ დირექტებმა წარმოადგინა, საგნისა თუ მოვლენის „თავისთავადი ესთეტიკური დირექტულობა“ არ შეიძლება არსებობდეს. სინამდვილეში ჭეშმარიტი დირექტების მხოლოდ იმიტეტურ საფუძველთან, მიუხედავ, ე. ი. მშენიარებლის ნიშან-თვისებების მქონე საგნთან თუ მოვლენასთან გააქვს საქმე და არა დირექტულობასთან.

საგნის თუ მოვლენას ადამიანი-სუბიექტად აღიქვამს თავისი ესთეტიკური მითხოვნილების შესაბამისი დირექტულობით. ამა თუ იმ სუბიექტის ესთეტიკური გემოვნების დონეზეა დამოკიდებული მშენიარებლის შეტ-ნაკლები შეფასების უნარიც. ამით აიხსნება, რომ ის, რაც ერთისთვის ესთეტიკურად ძვირფასი დირექტულობაა, შეიძლება მეორესთვის მათთან იფასვსაინი აღ-მირჩევს, ან პირიქით. ყოველზე დამოკიდებულია როგორც მშენიარებლის იმიტეტურ ნიშან-თვისებებზე, ასევე ამ ნიშან-თვისებების შეფასებლის ეს-თეტიკურ გემოვნებაზეც.

დიდი ხანია დადასტურებულია, რომ ესთეტიკური გემოვნება - ისეთივე ნიჭია, როგორც არის მაცალიად, მხატვრობის თუ მუსიკის, მათემატიკისა თუ ტექნიკური მიდლობების ნიჭი, ან მიდლობათა. დიდს მცენ თამაზად შეგვიძლია ვთვამარკოთ ამ შესაძლებლობა თანდაყოლილ თვისებაზე ადამიანებში, რაც სრულითაც არ გამოირჩევა იმ ფაქტს, რომ, თუ ეს ნიჭი სწორად არ წარმართეთ და გარკვეული ვარჯიშით არ სრულავთ, იგი გაქრება. ასევე შეიძლება ითქვას, რომ ამ სფეროში ბუნების მიერ ნაკლები

ნიჭიერებით დაჯილდოებულ ადამიანს ვარჯიშისა და შეცადინების შედეგად შეუძლია გარკვეულ წარმატებას მიაღწიოს“ (გ. ჭანიშვილი. „მისწავლევა ესთეტიკური აღზრდა“. გამომცემლობა „განათლება“. თბილისი. 1968 წ., გვ. 31-32). ადამიანი, არის თუ არ არის ამ ნიჭით დაჯილდოებული, ყოველ-თვის უნდა ისწავლოს ესთეტიკურ სფეროში გარკვეულ წარმატებების მისაღწევად, რადგან ესთეტიკური მოთხოვნებმა უკვე ყველა ჭეშმარიტი ადამიანის თანდაყოლილი ადამიანური მითხოვნილება.

მშენიარებლის აღქმის, გაგებისა და შეფასების უნარი ჭეშმარიტად ადამიანურია. ეს უნარი გამოუმავლებლ იქნა საზოგადოებრივ-ისტორიული პრაქტიკის მიერ, მაგრამ უთუოდ ესთეტიკური გემოვნების „თანდაყოლილ ნიჭიერებას“ ადასტურებს ისიც, რომ კაცობრიობის დღევანდელი განვითარების უმაღლეს საფეხურზე, არამითათაოდ გვიხდება ამა თუ იმ ინდივიდის დაბალი ესთეტიკური გემოვნების შესწავლა. გემოვნება რაც უფრო ნაკლებად არის განვითარებული, მით უფრო საწინააღმდეგო, არასუსტი, სუბიექტიკური შეფასების მსხვილი ხდება იმიტეტური მშენიარებმა. მართალია, რამდენიმე ადამიანი, იმდენი ხასიათი და გამოხედვა შეიძლება არსებობდეს, მაგრამ მაშინაც ესთეტიკური გემოვნების მქონე მშენიარებლებში მშენიარებლის შესახებ, პრინციპში, სკრით კრიტიკულ-შეფასებულ მიმართული მრავალ-მხრივი აზრები არსობს. ლაპარაკია არა კრიტიკულ შეფასებაზე, არამედ ესთეტიკურ შეფასებაზე. თუ შეუძლიარს გოეთ ადიდებდა და ლელ ტოლსტოი აკრიტიკებდა, ეს როდი ნიშნავს, რომ პირველს უფრო მაშალი ესთეტიკური გემოვნება გააჩნდა, ვიდრე - მეორეს, ან პირიქით. აქ, უბრალოდ, მხატვრული შეფასების პრინციპულად სხვადასხვა თვალსაზრისი შეიდანება. რაც, მართალია, თავის შროა რამონინადვე ესთეტიკური შეფასების საფუძველზეა წარმოადგინა, მაგრამ წინასწარ იპოით, თუ რა მათი ესთეტიკური გემოვნების მქონე გენიოსებმა გააქვს საქმე და მათი ესთეტიკური გამოხედვის საწინააღმდეგო დაპირისპირებასაც გამოხედვება. მილოანისში მათი პირიად ბუნება და შინაქმობა გაავრშინეს, რომ ისინი მშენიარებლის შესახებ სხვათაგანა გუბის, მაგრამ, პრინციპში ერთნაირად მადალგააღიფი-კური შეფასებებით არანა.

ესთეტიკური გამოხედვის სხვადასხვა ინდივიდუალური ბუნება არ გამოიჩნება იმას, რომ ესთეტიკური შეფასების განხვადიბული უნარი გააჩნდით ერთი და იგივე პირობების, ერთი და იგივე სოციალური პირობების იდეური შეზღუდულობის მქონე ადამიანებსაც. ხასიათების სხვადასხვაობა, ესთეტიკური აღზრდის სხვადასხვა დონე, ერთი და იგივე საზოგადოებრივ აპოსიდრომზე გაანაბრებებს ესთეტიკური შეფასების შეტ-ნაკლებ უნარს. საზოგადოებრივ მოყოფანთ ცნობითი ურრსაბების ე. ვასლიევის კითხვებზე პირის სხვადასხვა მხოლოდ თდისკატების ე. პეტროსიანისა და ბ. მასპიანის მიერ მიცემული პასუხების ნაწყვეტები:

- ...თქვინე საყვარელი მწერალი?
- პეტროსიანი: ლერმონტო.
- მასპიანი: დობროვსკი.
- კობოლიშვილი?
- პეტროსიანი: ჩაიკოვსკი, ვერდი, ვაგნერი.
- მასპიანი: სერიაშინი.
- კინოსიანი?
- პეტროსიანი: ბენიამინო ვილი.

სპაკი: ტიტო გობი.

გივკავი იმერა?

პეტროსიანი: ძალიან. ზღის ოპერა ხელოვნების წარმატად სახედ მიიანია. მაგრამ როდესაც „ლა სკალა“ სპექტაკლებს დაევიწყონ, დავასკვენ, ასეთი ოპერა მუდამ იცნობლებს.

სპაკი: ახლა უკვე აღარ მიყვარს.

როით ხარ გატაცებული?

პეტროსიანი: მუსიკით, წიგნებით, სპორტით, კინოთი, ფოტოხელოვნებით.

სპაკი: ბავშვობაში ვაგრძელებდი ფირფიტებს, სადაც შალაიანის ხმა იყო ჩაწერილი. ახლა ძირითადად სადიბუტო ვარაზებებს ვაგრძელებ.

თქვენი სავაჭრო სპეციალი?

პეტროსიანი: მწვადი.

სპაკი: სიცი.

რომელ ქალაქის რომელი რაიონი გვიყვარს ყველაზე მეტად?

პეტროსიანი: მე მიყვარს დიდი ქალაქები. ზაფხულში ძალიან მიყვარს გორის ქუჩა მოსკოვში, აგრეთვე პარიზის დიდი ბუღვარები.

სპაკი: ლენინგრადის ძველი რაიონები.

რა სკოლა, იერიში თუ კონტრეირი?

პეტროსიანი: ყველაფერს რომელი სკოლა.

სპაკი: მე უფრო კონტრეირში მიყვარს, მაგრამ იერიში უფრო იტოლას!

ს. სპაკი და პ. პეტროსიანი ერთი და იგივე პროფესიის ადამიანები არიან, ერთი და იგივე სოციალური, საზოგადოებრივი ცხოვრების პირობებში შეიძლება აღმოჩნდნენ, მაგრამ, როგორც ვხედავთ, მათ შეუძლებელია, სიმანდილოსამდე დამოკიდებულებაში, სრულიად განსხვავებული გემოვნება მიღებულა. ეს უკვე აღარ არის მხოლოდ მხატვრული შუფისთვის სხვადასხვა უნარი, არამედ შემხვეთა სინამდვილისა და ხელოვნების მწვერვლებისადმი დამოკიდებულებით ვინდნება თითოეულის ესთეტიკური გემოვნება და სულიერი შინაარსიც. თითოეულს მწვერვლების შეფასების საკუთარი, მისთვის ადამსაბამებელი დონე განიჩა, რომელიც თავისებურად ირჩენ თავს აგრეთვე სულიერ ღირებულება ჯგუფში შემავალ—ქემარტაბების, სიციასი და მწვერვლებში—უ. წ. „ესთეტიკური ტრადია“.

ღერძონტიყვი და ლიტოვუკაი მწვერვლების სრულიად სხვადასხვა სამყარო პიროვნულად და შემოქმედებითადაც ესთეტიკური სიამოვნების სხვადასხვა წყაროა ერთი მხრივ, ჩაიკოვსკი, ვერდი, ვაგნერი, ლიო მერის მხრივ, სკრიანინი, რაც თითქმის სულაგრად უპასულებდა ერთი მიერ ოპერის სიყვარულის აღარებას, ხოლო მეორეს მიერ უკვე მის უარყოფას (ამანტიყვი ვითისათვის საკულისხმი—უკუწყობდას). ფეხილოვრითაინ ერთად, უფრო ზნეობრივი დამოკიდებულებები შეიძლება შევიცნოთ მწვადისა თუ სიკის სიყვარულში. საკმაოდ დიდი სხვაობა მხნურაინი ქალაქების ქაოსურ ბუნებასა და ლენინგრადის მუდური და ულამაზო ძველ რაიონებს შორის. შოკალურ-ესთეტიკური გემოვნება საბოლოოდ სრულიად მწყობრად ვლინდება მიზნად ქველ „მოგების“ სიყვარულში და გამარჯვებისათვის წარმომავალი შეტაკება და ბრძოლის სიხარულში. ნათელი ერთი ვარსებში მყოფი ორი ადამიანის სხვადასხვა გემოვნება.

თავის მხრივ ამ გემოვნებათა შეფასებაზე უსასრულოდ შეიძლება გავმოვლდებით ერთნაირ ვარსებში მყოფი ადამიანების სხვადასხვა გემოვნება და ა. შ. მაგრამ გემოვნების ეს სხვადასხვაობა არავითარ შემთხვევაში არ უნდა გავითვლოთ როგორც მწვერვლების სხვადასხვაგვარი შეფასების აუცილებლობა. მწვერვლებს აქვს თავისი კანონები და როგორც თავისებურად არც უნდა იყოს გემოვნება, იგი ერთობლივად უნდა იყვნებოდეს ამ კანონების.

ყოველი და ესთეტიკური უტოლიტარზის დასაძლევად მართლაც რომ პრინციპული მნიშვნელობა აქვს ქემარტაბების პრაგმატიკული თვითობის კრიტიკას. პრაგმატიზმი ქემარტაბების გადამწყვეტ კრიტერიუმად პრაქტიკულ საზოგადოებას აძლავს და სრულიად გამარჯვებას იმიტეტარ რეალობა. XIX საუკუნის 70-ან წლებში, ამერიკელი ფილოსოფოსისა და ლოგიკის ჩარლზ პირსის (1839—1914) მიერ პრაგმატიზმის ძირითადი პრინციპების ფორმულირება: „არსებობდ—ნიშნავს იყო სასარგებლო“—ეულისობის არა ადამიანის მწვერვლი არსებობით, მწვერვლი სიცოცხლით წარმომწობლ საზოგადოებას, არამედ საკუთარი მოგებისათვისა და სარგებლობის მიზნით ქაოსური სამყაროს სუბიექტურ ჩამოყალიბებას. სარგებლობა აქ უკლებლური სუბიექტური „მოწყობისარგებლობით“ განისაზღვრება. პრაგმატიკების თვითობის მიხედვით საკანი მწვერვლია იმდენად, რამდენადაც ეს სუბიექტურ აწყობს, თორემ საკუთრივ საკანს არავითარი მწვერვლი მიზნავთება არ გააჩნია. პრაგმატიზმი ქემარტაბებად აღიარებს იმას, რაც პრაქტიკულად სასარგებლოა.

ქემარტაბების, სიციეს და მწვერვლებს უტყველოდ დროინდელ თვალსაჩინო ადგილი უკავია ესთეტიკაში. მაგრამ ესთეტიკასთან მათ ურთიერთკავშირი არ უნდა გვეულისხმებოთ მათი აუცილებლო იცავით. ყოველ ადამიანს უოუოდ საკუთარი და განსაკუთრებო თვისება გააჩნია. ამ მხრივ ჩვენს

ესთეტიკაში ვ. განსულივი სამართლიანად არ იზიარებს ა. ბურგის თვალსაზრისს, რომლის მიხედვითაც: „იმიტეტარი მწვერვლებს იმეც აერთაზნდეს: იქნეს გაგებლო, როგორთაც იმიტეტარი ქემარტაბებას“; ქემარტაბებად მიიანია—ერთი რიგის მიღებასა, მათ ერთი ბუნება გააჩნია. ამრიგად, მწვერვლი განისაზღვრება როგორც განსაკუთრებოლი თვისების ქემარტაბება, რამდენადაც ცნობიერებაში ასახება თვითონ სინამდვილის თვისობრივად განსაკუთრებოლი იმიტეტარი კანონზომიერებას.²

ქემარტაბების, ისევე როგორც მწვერვლების კატეგორია, ესთეტიკური იდეალი, რომანტიკული დამოკიდებულება და სხვა მავარი—ვ. განსულის აზრით—ადამიანის ცნობიერებაში არსებობს ისეთი შინაარსით, როგორც ახალე იმიტეტარი სინამდვილეს შეესატყვისება. იმიტეტარი ქემარტაბების ანალიტიკურდ შეიძლება გაგებლო იქნეს მწვერვლების კატეგორია, ესთეტიკური იდეალი, მაგრამ არც თვით იმიტეტარი მწვერვლებს, რომელიც სინამდვილის მოვლენის (შინაარსობრივად საზოგადოებრივის) რეალურ თვისებას წარმოადგენს.³

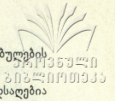
ბელისონის თვალსაზრისიც, რომ: „ქემარტაბების და სიციეს მხევა—სად, სილამაზე თავისი თავის მიზნება და სამართლიანდ შეფასებულებაზე მარტოვედ თავისი სახელის წყალობით, ადამიანის სულზე თავისი მიქმედების აურთიებელი გაკლენის გეგმობით“, არავითარ სურველს არ იძლევა მწვერვლებს, როგორც „სულიერი ღირებულება“, ქემარტაბების, სიციისა და სასარგებლობასაც განვაყაყულო. პირითი, იგი მათთან მტკაედ მჭიდრო კავშირშია. „ქემარტაბების, სიციედ და მწვერვლებს სასეთი გა— მოსატყველო ვითების, ვითების და ესთეტიკის ამოცანას და შინაარსს“.⁴ ზნეობრივად გავსაზღვრეს, ქემარტაბების გავსაზღვრეს მწვერვლებს, როცა იგი ესთეტიკურად გაგებობის და ამავე ღრის განსული ზნეობის ნორმებს გვა— ზიარებს.

კანტი ესთეტიკური მჯგობლის სპეციფიკის გამოსარკვევად მწვერვლის წინააღმდეგობრივდ უპირისპირებად მორალურს, რადგან მისი თვალსაზრისით წინად მწვერვლების აღქმაში არავითარი მონაწილეობა არ უნდა იქნებოდეს დანატყველებს. მწვერვლებსთან სიციეს ვითარებაზეც ვენებს მის საწინააღმდეგობას. მაგრამ კანტი, როგორც უკვე ვთქვით, თითოეულ ვარსებლად წინააღმდეგობას, რადგან ესთეტიკურ გემოვნებს იგი სუბიექტურად ხსნი—სა, ხოლო სუბიექტური უკვე თავისებვად აღარ არის თვითნებო ზემარტაბებად დანატყველებსაც. ესთეტიკისათვის „სასარგებლო აზრი იქვეა ქემარტაბებისა, თუ, იმათივედ ქემარტაბი აზრი—სასარგებლო“ (5. ჭკუკაყაყი) ამ შემთხვევაში პრინციპული მნიშვნელობა არა აქვს. მწვერვლებს, როცა ის ქემარტაბი მწვერვლებსა, სულადვე ყოველივეს ღირებულო და, მამასა—დაძმე, სასარგებლოცა. სხანაირად მას არავითარი ესთეტიკური მნიშვნელობა ანდა ექნება. მართალია, მწვერვლებს, ქემარტაბება და სიციედ ერთი და იგივე არ არის, მაგრამ იგი მათი შინაარსობრივ გათხრობების ვითას წარმოადგენს. ისიც მართალია, რომ, როგორც არც ყოველი ქემარტაბი, ასევე, არც ყოველი ზნეობრივი მწვერვლი, მხოლოდ ის, რომ თავის ღრუკრ კლასიფიკაციედ ადამიანს სასარგებლო, ამ ხანსადა ახალაგებდამ ტრანსპორტში ადგილი დაუბოძოს დატრნობელ მოსუკს, არ კმარა ქემარტაბი მწვერვლებისათვის. ასეთი სატყელო იგი გასყვება ადამიანსათვის სასარგებლო ვითარებებში, თუ ამასთანავე მას არ აქვსავე ყველა მის ნონან—თვითიც, რომელიც მოლიანობაშია დამასაბამებოლი მწვერვლებისათვის ბუნების საგნებსა და მოვლენებსა დაკავშირებოთ რომ პრინციპული მნიშვნელობითი საგნოდ არ შეიძლება ლაკარაჟი ზნეობრიობაზე.

მწვერვლების აღქმა იმიტომ იქვეს ესთეტიკურ საამოვნებას, რომ თვით ამ აღქმის პროცესზე ვლინდება ესთეტიკური და სულიერი პრინციპისათვის და სულმწილობისაკენ წრაფვის საამოვნება. საკანი რომ შეფასება, სწორი შეფასება უნდა იქნოდ, სწორი შეფასება რომ იცოდეს, საგნის ცოდნა—ნა საბორო, ამ როგორც პეტელო ამბობს, წყალობით რომ ჩაიხედ, ცურე უნდა შეიძლოს, ხოლო ცურე რომ ისწავლოს, წყალობით უნდა ჩაიხედ მამასადაც. რამდენადაც სწორი შეფასება არსებობდა არის დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად სწორი ცოდნა აქვს ადამიანს შეასაბამებოლი იმიტიკისა. ამკარა ხდება, რომ ესთეტიკური ღირებულების სასურველი ყოველთვით იმიტიკარსა, ხოლო თვით ღირებულება რომ იმიტეტარსადაც სუბიექტური მიმართების შედეგი. ასეთ შემთხვევაში თავისი განსარგებება აქვს ხოლო იმიტიკარსადაც სუბიექტური დამოკიდებულების ესთეტიკურ უარსებობისაკენ.

უკანასკნელ ხანს, ესთეტიკოსებში ხშირად იყენებენ ლ. სტროლივის მიერ ცნობილი ა. ბუზინის ერთ—თვითი ლუკის ნაწყობის მიხედვით შინაარსით: „...მწვერვლისა ჭალანა ადობური მოებო, პატარა მოვლენების მუტი სიწყადა, ნაკადობების წინდა სინორედი! მაგრამ ამ სილამაზეთა მხრის აიყო ლაკარდლებით დამუტყველო კლდინა მავთულებით და საყუმაყო კომბინო შემოვარებული საყინენარტყობი ბანაკი. იგი მამინ სანშირად გამოჩნდა ის ადობური ბეჭობა, და ბანაკის ორგოლო დამჩნელი სილამაზეც გამიჩნდა როგორც დამამცირებელი, მკვდარი, უარ—ტყობი...“

იქედ ანდა შევადგებთ იმის გაანალიზებას, თუ ვინ რამდენად სწორად იყენებს ამ შინაარსს, მაგრამ ერთი კი ვიტყვით, რომ მისთან არ შეიძლება მივითხოვოთ იმაზე მეტი, რასაც იგი გამოსატყვებს, ხოლო 5. გუგას ლ.

ბელას, როგორ ჩანს, მეტს „აღმირანა“ სურთ, ვიდრე ეს ს. სტროიკოვსა შესული პირადღა. დღემდე შესანიშნავად არის განსაკუთრებული მწვენიერების ობიექტურ-სუბიექტური ბუნება და ამავე მეტს იგი არ სკაირიკს.

ცხადია, იმის გამო, რომ ფაზისტებმა საკონფერენციო ბანაკი ააგეს, მისი მიზანი არ შეცვლილა არც ალბერტი მეიხის სიტყვებზე, არც მგელთა მუხი სიმკვლეზე და არც ნაკადულების წინადაცხადებით, მაგრამ, ადამიანისაკენ დამოკიდებულებად, საზოგადოებრივ-ისტორიული პრაქტიკის გაგრძელება და მოვლენები მოუხდებოდა არანაირი მწვენიერების ეთერული შემთხვევების. ავტორის ცნობიერებაში ალბერტი მეიხის სიტყვების მიხედვით „შანი გამირანა“ საბუნდო, როცა იქ აღმართული სიბრძნის ადამიანური თავიერებულობა და, საერთოდ, ყოველდღიური ადრინაურების ჩამოშორების საკონფერენციო ბანაკი იგია. ათას ალბერტი მეიხის სიტყვების თვალში, სიმანხვედი ამ იქვეა ხომღმეოთს კულმაცუსე უკანა-ზღვის რადელოთის „ულანაუსე“ ქარხნები, სადაც ავტორი და შეყვანილი ბავშვის ბოძებზე თუ სხვადასხვა ჩამოიური ნეთიერებანი მწავლებდა? ამ შეთხვევების სიტყვები „იქა“, „აგამირანა“ სუბიექტური მწვენიერებისა მაგარა ობიექტურ საფუძველზე წამოიქმნება. მწვენიერების ეს ობიექტურ-სუბიექტური ბუნება კარგად არის გამოხატული სიმონ ჩოქვაძის ერთ-ერთი ლექსით, სადაც ავტორი პოეტურად წყნარდება, რომ საცანი იმ სახითაც გამოიკურება, როგორც არანაირი კუმპირადაც, და ისინიარადაც, რასაც იგი გვაგონებს. შთავარია საცანის თუ მოვლის არსი წაწვიმოს, შორს-შეგრძელებას.

ეკლემატი სოციალური ცხოვრების თვალ პირობებით, ცხადია, ყალბი შეფასების უნარიერებულება. რომ არცერთი ვიკთავი ხელგერების შეფერვნი, საცანების და მოვლენების მთელი რიგი გაუმარჯავსება; ისტორიის „ნიშნა“ უზოგონი მთავარი გერისის ნეთიერების უკონსულუ „შეფასებულ“ ყოფილა. „ესთეტიკის“ ავტორი, ფილოსოფიის ტიტან-ბეგლერი, ახალსაზრდადის არესთეტიკური და გერნაზალური ვარაუდების მიერ „შეფასებულ“ იმნა, როგორც ესთეტიკურად უგვიგონი, ხოლო ფილოსოფიის მიწაქმების მიხედვით „იდეოლოგ“ იქნა წოდებული?; ტერიის უნივერსიტეტში წყაღის დროს ისტორიისა ვიკლავდი დასალო შეფასების მიხედვით მთავარი ისტორიული მატერიალიზმის შემქმნელა — კარლ მარქსა; ფრანკული ლიტერატურის სიამაყე-ფილი — ფრანკული ლიტერატურის არსიერების გამო „ჩაიჭრა“ გამოცემული; შოთხალა ერთ-ერთი კონკრეტული ლიტერატორი მაქსიმ გორკი ფრანგულ იქნა შეფასებული, ხოლო სიმღერის მთავალი „ჟადოქარი“ შალიაბიძე დაიწყოქნა.

ბუნების წაწვიმება და საზოგადოების აქტიური წევრი — ადამიანი, სინამდვილისთან მუდმივი შემოქმედებით ურთიერთობისათვის, ირცე ქვეშაობები მისი შერისის სიყვარული და შემოქმედებით დამოკიდებულების უნარის გამოცხადებით, ბუნების მკვდარ ნაწილს წამოადრეობს და არც მერანობეულ, იოცნება, გერნაზალ-ინტელექტუალურ ასრებას. წყნარობითელი და გარდაცხმული ადამიანის შემოქმედებით შრომის პროცესი, სინამდვილეთთან ერთად, თვით იმავად ადამიანის გარდაცხმვის პროცესივცა.

თავისთავად შრომა დიდი ესთეტიკური ღირებულებისა, მაგრამ ესთეტიკური საბოთებნა იწვევის არა იძულებითი, არც მისი ნებისყოფითობი, სასურველი შრომა, რომელსაც პირადი და საზოგადოებრივი საგრძობლობისა შთავსებს. შრომა, ფიზიკური იქნება იგი თუ გონიერული, ესთეტიკური ხლებდა შოთხალი შემოქმედებით დამოკიდებულებათაში. შრომის გერმითი ხშირად და-პრაქტიკებო ხომღმეო ამს თუ იმ ფიზიკური შრომის პროცესში განცდილი თავიანი ესთეტიკური საბოთებნის შესახებ და ითიქების ყოველთვის აქცენტს უკეთებდა შრომის შემოქმედებით სახალის.

შრომის მწვენიერება ყოველთვის მისივე შემოქმედებით სახალისით განსაკუთრება. მწვენიერის ნაყოფი იქნება ან მიქანიერული შრომით, ანმდე, ნეთილი თუ უნიერული, პრაქტიკული და გამოხატულებული. მწვენიერების კანონების შესახებში შემოქმედებით შრომით, რაც დროს ეთიერად, სულ უფრო მერა იურადლება ეთიბისა შრომის ესთეტიკა. შრომის ესთეტიკური პირობები თითოეული წარუნავდა ადამიანი. შრომის რიგის განსაკუთრებულად ადამიანზე ხშირად იყენებდნენ სიმღერას, მუსიკას, ცეკვას და სხვ. არც ერთი ჩართული სიმღერა თუ ცეკვა მოგვიგონებს, რომელიც შრომის სიბრძნის სრულდებად. კარლ ბუხსის თავის „მუშაობისა და რიტმის“ შრომისათვის მოყავს ერთ-ერთი მისივე მწვენიერის — პირობების გ. გორგინიანის ცნობა იმის შესახებ, რომ საპარტიკული ძალიან გერგებულებული ყოფილა „დახმანების“ ჩვეულება მინერების სამუშაოების დროს, ხოლო ითი მუშაობის თუ ახლად სიმღერა. „სიით დახმანების ჩართულება ყოველთვის იგი, ხოლო სიმღერას, რომელსაც ამ დროს ასრულებენ (განსაკუთრებით სიმინის თორის დროს) ყოველგვარ „ნადურს“ და შეიძენს მისი დროს მუშაობის უნდობლიან კვლების მიხედვით. შუამი ღვება უფროსი მუშა, რომელიც ამავე დროს საუთითის მომავალი. იგი იქნება სიმღერას და ნიშნის აძოვები ყოვლის. სიმღერა განსაკუთრებით მთლილ მუშაობის რიტმს“ (იტრბი-ბელოვსკი წყნარება: ლილი ჯარანაძე, ჰართული ხალხური ქორეოგრაფია, „სტუდენტის“, თბილისი, 1957 წ., გვ. 23).

შრომის დროს ცეკვის გამოცემების მატალიზებით მიყავს ეს. კლასიკოსთავის „უნისმართი წყნარობისა“. მის მიერ მოყვანილ შრომის მატალიზებ-

შიც ყურადღებას იპყრობს მწვენიერებისათვის შრომით დამოკიდებულებული ესთეტიკული თვალსაზრისი.

შრომის პროცესში ესთეტიკურ ღირებულებასთან ერთად ყურადღებას უნებობრე ღირებულებაც, რომელც, მართალია, ესთეტიკური ღირებულების მსგავსად უნებულად არ აღიქმება, მაგრამ იგი გვევლინება იმის მწვენიებით, რომ შრომა შემოქმედი პროდუქტს სასარგებლო იქნება საზოგადოებისათვის. შოთხალი მწვენიერება ანიჭებს შრომას ესთეტიკურ მნიშვნელობას.

სასურველი, საინტერესო შრომის პროცესში ყალიბდება ადამიანი ესთეტიკურად. რატომ მატობის შრომა, რით არის იგი ლამაზი, მწვენიერი? — სვამს ითიხას ვიკთავს? გ. ბანდელაქ და ითიხედვე პასუხებს: „...შრომის ლამაზად და სიამოვნება ყალიბდება როგორც მოქმედება სტრუქტურული მატერიალობისა და მიწარმოებისათვის, ისე ინტელექტური და ხეიერბრივი სიარული საფუძველზე. ასე რომ, შრომის ესთეტიკური ღირებულება ყალიბდება ინტელექტურ და ხეიერბრივი ღირებულებათა ბაზაზე. მათ გარეშე იგი წარმოადგენლობა“.

შრომის, როგორც ესთეტიკურ ღირებულების, განსაკუთრებით ფაქტობად განიღობი შემოქმედებითი შრომის პროცესისათვის: მწუხლად, პოეტები, მხატვრები, მასიხობები და ა. შ. შემოქმედებით უნებლობით განსაკუთრებული შრომის მათთვის ესთეტიკური სიამოვნება და ტუბობის საშუალება.

მხატვრული შემოქმედების პროცესში წარსალებად ყველა ესთეტიკური კატეგორიის მოყავს. შეიძლება ითიხას, რომ იგი ითივე, როგორც მწვენიერება, უნებურად აღიქმება. შემოქმედის თავისი შემოქმედების პროცესში უნებულად აღიქმება განცდა ტრავმისათვის თუ კომიკისათვის, დანატყვობა თუ ამაღლებული და ა. შ. ეს დამოკიდებულია, რა თქმა უნდა, იმ ნაწარმიების სახალისზე, რომელსაც შემოქმედი ექნის და თვით შემოქმედის ცხოვრების პირობებზეც. მაგალითად: გარდა იმისა, რომ ბალაუსი უდევრები იქმნება და მატარებელ საწვეთად დამოკიდებულებათა, ყველა ესთეტიკური კატეგორიის უნებულად განიცდი, არსებით მწვენიერება ჰქონდა თვით მწურლის ცხოვრებისთვის პირობებზეც, ბალაუსი, რომლის ცხოვრების დევრის ყოველ-თვის წარმოადგენდა: „ნიღაფ ტრავალი მწვენიერებისა“, შეიძლება სიღებ-ქრისის მიუხედავად თავის ტიტარზე შემოქმედებით შრომის ნეთისი თუ უნებულად ესთეტიკური კატეგორიის უნებურად განიცდი. როცა დღეობისა და „ლამაზი ცხოვრებით განმეტრებული გოთე ეკერნის ადფორმირების ესა-უბრები და „მადრისის კაცის“ შესახებ, ამ ფილოსოფიური ტუბობის ეკვს სტელბიფიკული ადამიანი, პარისის კარ განსაკუთრებულ სეკანში იგი ჩაყვებულ და 16-18 საათიანი ყოველდღიური შრომით უდევდა სიღებულის სიმანხვედი. ბალაუსი საუკეთესო მაგალითია იმისა, თუ მწურლი როგორ უნდა ახერხებდეს ესთეტიკური სიამოვნების ფაქტორების თვითი თავისი შემოქმედებით შრომა მანხვედი კი, როცა, ვიკთავს, სახალისი პირობები სულაც არ განიბნა. ბალაუსი შეუძლია საყოფიერი „სულიერი მწვენიერების“ შემოქმედებით საყვარელი ესთეტიკისათვის მოხდენი ხომღმეო ადამიანი განსაკუთრებული ტრავიკული განწყობილობისა და ქვეშევრდობის მოსაგრებულად კარებულ ადამიანული მარკივებით გამოიწვეული კომიკური სიტუაციისაც, უბუნლო სიყვარული დანატყვობისა და რიანატობული აღზენებისაც, უფო მის ესთეტიკურ პრინციპებს ექვემდებარებოდა ისიც, რომ იგი უნებურად და გარეშად, სიმუდროვით აღძრული ლექსების მიზან არ განიცდიდა.

შემოქმედებითი შრომის პროცესს ასეთივე პრინციპული უკავშირებად იმისი სიმუდროვით ცხტეფან ცვაივით, როცა იგი დღისითაც კი ფრადლებს ფაქტობად და სათილის უნებური მუშაობა. ლევ ტოლსტოი და პეტინევი კი, პირობით, დღისით ამბობობდნენ მუშაობის იმ მიზნით, რომ დანის ლიურზე დღეებზეც არ აყვოდნენ, ითიხედვე თავისი საკუთარი მუშავა აქეს — ესთეტიკური პირობებისა“ შესაქმნელად. გოგოლი ფხვზე მტყარა წურდა და უფრო მეტი სიამოვნებას განიცდიდა, ასევე იქვეცდებოდა თავიანთი „მავა“ მინსაზების შესაქმნელად; პაუტოქსიკი იმინებდა, თუ რა ღივი შთამავრებული ძალა ჰქონდა ზედის ხმარის ფიფისობისა. როცა იგი შემოქმედებით შრომაში დაღვებს ათენებდა; მაქსიმ გორკი შირალი კავახიმივოსკი უნებურად და მისი დღისით უნებურად ენუშადა, ხოლო სელომონთი შემოქმედებისათვის მიზნათა; დღისითაც კი საწერისა და მისივე დღეა თვითადღიული და წყარის დროს სისტემატუნად სვამდა ჩაი; ემილ ზოლას შემოქმედებით ფანტაზიაზე თამაშის კვლილი ამს ძლიერ ხე-გაგვლისა ახლდება, რომ წყარის დროს ვიყვ იგრძნობ ჩაკვლული თამაში როგორ დაგრდობდა ანთებული სიგარის გამოცემული კვლილი და სული შეე-უბნა.

როგორც ვხედავთ, ესთეტიკურის განსაკუთრებულად ბეგრისთვის ფიზიოლოგიურ ფაქტორსაც კი აქვს მნიშვნელობა. გულწრფელად და საინტერესოდ წყრის კონსტრუქცი გასაზრებოდა თვითი შემოქმედებითი მეთოდის შესახებ: „ეს უნებურად ნაშუადღევ ვერ, ნაწერის დღისითაც დავეიკთავა ხომღმეო...“... ჩემი ნაწერების კორექტურა უდღეს სიარული მტყარის წყრისა და გადაწყვეტის დროს მე დღის სიყვარულით ვვიამაშებო ქართული ასობები, გაიცვლებული შევეცრა მათ. ანი ნაშტისათვის მიუშვასევიბა ტრადევილ ხალხს, ბანი ექვლიმდებრებულ ქართულ სურებს, დიქტებს და ტინ-

ჭილქს, განი ლავანებთ და ქვევრებს ჰკავს... მე შუის ნატივით წანათლი ფანქროვ მიწერა, მარგამ კომპრობი ადვილეს შობისა წყის დროს უთოღ კარგი თუთი უნდა მერქს (განუხმობდა გერესა ეწვე). კარგ საფარბული, კარგ საფარბული უნდა ვიკავ. ფანქროთ მი- კოთხის ბრძანება ვერ დაწერ.

რანდრის აბრკალაში მაქვს საუკეთესო ფირმისა. ისინია ჩემი მწიწნი დასაყრდელი. ფოლდის კალმის მთელი ღამეში მაქვს სამარაგადი მწიწ- ნადრული. ისეთი მზარია ხელი მაქვს, ფოლდის კამოხეში ვიღი იოლად. შე- მიმარკვებნისა ხოლმე. ზოგი უცებ დაძლივდება, ზოგიერთი კარგად მი- მრეცხება ხელზე. ზოგიც რევეჯია, წინანა, ჩიკანა, ჯიჯიტი და გუარან- დავი. ზოგიც გამავალესად და მივლწვე. სხვამ თუ ჩემი სახუმარო კალამი იმისია, მე იმის არ ხელს არ ვასწავ.

ქაღალდიან ანდრის ბუწვი თუ მოადგა კალამს, მოიკალით. ცელი ქა- ლდი ხელმისხებად მძახს, ამინდობა წიწვების და გახუთების ხელით ტარება და შემობინა, გადანაწილს კონტროლს უკუთვებ მრავალს... ამ ენდრის ამინდარს, ვფიქრობთ, კომენტარება აღმე სიძრება. როგორც კონტრატებად, ასევე ზოგადად, იგი იძლევა შემოქმედების შრომის მწვე- ნიერების საუკეთესო დასაბამებას. ქ. გამსაბინება თეთრობის მწვე- ნიერების სიშემოქმედი, რომელიც დღე და ღამე გზებრისა, ქაღალდი სიკვავს, როგორც კული იაპოი ბერძენობა მრისხანე ღმერთსა და უკუთ დღეჯე- რებს, რომ უმთავრესი ბერძენობა შემოქმედებას, ამვე დროს დიდესი სიმბიომის საფარვრელიც... შემოქმედს პერმანენტული აღტკინების გაღა- ტანა უღლება...

სადეო არ უნდა იყოს, რომ თუ ესთეტიკური გემოვნება ნიჭია, შემოქ- მედების, მხატვრული ასახვის უნარი კიდევ უფრო მეტი ნიჭებებას. ეს ნიჭებებს უპირებლად მხატვრობისათვის იგი სფეროში მოქმედი მრავ- აღმსერი შესაბამისობის მარბინობისათვის გულსხმობს. მრისხანის ტიტანტივებ კარა ამ მრავალნიერების დასაბამებობადა. მიტლანკე- ლი, მავალიად, ძლიერი იყო ფერწარბშიც, ქანდაკებშიც, არქიტექტ- ურებას და პოეზიაშიც. ავეფხისტყაოსნის გარდა, მონასტრის კიდელზე შემოქმედრობა ავეფხისტყაოსნის მრავალნიერობაზეც მეტყვე- ლებს.

უფრო აღტკი, და შემდგომ პერიოდებშიდაც, არა ერთი ფაქტი არსებობს იმისა, რომ გენიული შემოქმედი (დანტე, შუკრინი, ვიუფი, ბუქინი, ლორწობერი, დელაკურა, უორი სანდი, რბინი, მიაკოპოლი, რანბინდანი თავარი და სხვ.) ერთსა და იმავე დროს ხან მუიისის სიყვარული იყრობო- დი და ხან პოეზიისა, ხან მხატვრობისა და ხან მხატობისათვის... მართალია, შემოქმედს უფრო მინდად მახვილი გადააქვს ხოლმე ლიტერატურასა და ხე- ლოვნებისა ამა თუ იმ დარგში, მაგრამ ეს ხელად არ ნიშნავს იმას, თითქოს ამვე სფეროში სხვა მონადევიები არ გაჩნდნ. უნაბოლო, მას უნდადღება ამ გადაუტანა, ან პირობების გამო ვერ გადაუტანია, სხვა დარგის მი- არა, თორემ შემოქმედების უნარი გაველებით ფართო მრისხნელობისა და მხატვრობა ნიჭის ესთეტიკური ლრებულებასაც სწორად ის შეადგენს, რომ შეუძლია მხატვრული სამყაროს უფელ სფეროს განსწავს. მხოლოდ უნებო დიდებულებებს უკვირო ხოლმე ამა თუ იმ შემოქმედების მრავალნიერო- ბისა. მუსხელიან—გაიყვით ამბობენ ისინი—მხატვრობის ხატვა ეს შე- ძობიანია, და შემდეგ თავადვე დილობონ, როგორმე მრავალნიერად გამოვლინდნენ, ნაცოდელიარი ხელისუნრობით იფარებენ ქაღალდებისა ნი- დებას, რთავს საკმაო ზიანს აყენებენ მხატვრული შემოქმედების მწვენი- რებას.

მხატვრული ფანტაზია, ფრიაბისხული რომანტიკის მადლი და ბუნებ- რითი პოეტური სილღდი ამწვენიერების შემოქმედებას. ...შემოქმედებითი ფანტაზია მხატვრისა,—წირს პირობა—ეს დიდი კიბნებისა და გულის ადამ- იანის ფანტაზიაა, მაგრამ შემოქმედებითი ფანტაზია ავეფხისტყაოსნის ხოლმე არა მარტო მხატვრისა, არამევე ჩვეულებრივ ადამიანისა, ოღონდ აუცი- ლებელი კია, რომ მართლაც დიდი გონება და გული გაჩნდნ მას. თუ მხატვრისა უნარს განსაკუთრებულად სწივდება ფანტაზია, გარბნობის სი- ფაქტზე, უმოცინობლობა, ყურადღებინაობა, ინტელექტის, ინტერესების სი- ფართოვე და სხვ. მეტ-ნაკლები სიბოლოებით ინთელექტი ადამიანი ბუნე- ლით თავისებური მხატვარია. ეს რომ არ იყოს, ადამიანი ვერც აღიქვამდნენ და ვერც გაიგებდნენ სინამდვილისა და ხელოვნების მწვენიერებას. მხატვარი იმით განსხვავდება ჩვეულებრივი ადამიანისაგან, რომ მას ეს უნარი განსა- კუთრებულია. კონცენტრირებულ სახით ამაი მომადლობელი, თორემ სი- ლამაზისა ანბინების მიხედვით ყოველ ნორმალურ ადამიანს შესწავს უნარი რამე შეტარის პირობა და სასურაფრობრივი ცხოვრების გამწვენიერებას. მხატვრის მოვალეობას ისიც შეადგენს, რომ დაუმზავოს ადამიანებს, რაც შეიძლება ადვილად მიღწეონ მწვენიერებას.

თავისთავად, ესთეტიკური განედის სუბიექტური პიროცის ობიექტური საფენის შეფასებასა დამოკიდებულად, მაგრამ თეთი შეფასების სუბიექტური განედებით გადაწმევები როდს ასრულებს სიყვარული თუ სიძლიერის ობი- ექტებს, რის გადამ სესხისთვის მანჩიჯი შეიძლება ჩემთვის რომისა იყოს, ან, პირობითი. სიყვარული თუ სიძლიერის ეს იქეთი ძალა, ღამისის ზე- მიქმედებითაც მწვენიერებას კარგავს ხოლმე აუცილებლად ობიექტურ-სუბიექტ-

ტურ ერთიანობაში არსებობის უფლებას. სიყვარულს შეუძლია ესთეტიკური სუბიექტურად ღელსურებულ განადის, ვერ დაწერებნება, ჰელსტესტრომ ის მიერ მუხად ქვეული ქალბატონის ხანსკა ერთი თავდადებით, ანებებში მოყვარული, უნებინად მანჩიჯი ქალი იყო და მუტი არაფერი. ის კი, სიყვარულის გზაზედად შემოქმედის, თავდაცვებით მიწვევდა ადუ- რის ფრთების ქრელას ხანსკას სახით წარმადგენლობა იდგარობი მწვე- ნიერებისათვის. ვერ დაწერებნება რაღორც არსებულ ლამაზინად რან- დებას, რომ მათ მიერ სიყვარული გაღმერთებულად აღმოსავლენ ტობის- ლეში ჩაღმერთებულ, გინგამზღუნვი და ულსათი გულების გოგონა არიან. სწორედ სუბიექტური სიყვარულის მადმეწვევლი ძაღის ომი იშვიათად თუ შეუძლია ვინმეს დიდებლობას და შეცვლილობად დაუკვირების თავისი ბედი ქვემარტაც მწვენიერ არსებას. მაგრამ ძალიან ბუნებ მესწავს თან- ადის სუბიექტური მოთხოვნების შესაბამისად მწვენიერების სახით უკვარ- იმისა, ვინც სესხისთვის შეიძლება სინამდევანე წარბადავდნენ.

მწვენიერებისათვის დაკვირვებით სიყვარულს ერთად არსებითი მნიშ- ენლობა აქვს მეტროპოლიტან. ქვემარტაც მწვენიერების თვალსაზრისით მწე- ლი წარმოსადგენი არიან ისინი ურბანინდობის, მომხარის ვეგობრობ, ვინ გივგავს და გეტყვი ვინა ხარ შენ? ამ მოთხოვნულ გამოთვლაში არის მარადული უკმარებება. უკმარებია, რთიველ ასევე მწვენიერების არსე- ბითი ფაქტორია, ფართოდ გყრდნობა კვილონიზირ მწვენიერობასა და სიყ- ვარულს.

ყალბად გაგებულ, მწიფებული, ნამალადვე მეგობრობა და სიყვარული მტრია უკმარებებისა. მეგობრობა, — ამბობს ბ. ბულისონი, — ზოგჯერ ხასია- თების მხატვრების გამო მყარდება, ხანდახან კი მათი წინადადებობის შე- დგენას, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში იგი უნებელი გრძობისა, სახელობის, იმიტობ, რომ თავისუფალი გრძობისაა. ქვემარტაც მეგობრობა თუ მეგარ- თებულ სინამდევანს ხასულს არ არწმუნვ, მასზე გაუნუწვლები არ ღაბობენ, არაფრის არ სთმევენ ერთმანეთის მეგობრობის გულისთვის, მაგრამ ერთ- მანეთისთვის აკეთებენ იმას, რაც შეუძლიათ. ასევე შეიძლება ითქვას ქვემარტაც სიყვარულის შესახებაც.

მწვენიერების მორტივად ყოველ ადამიანს ნათლად უნდა ვნებოდს მეგობრობისა და სიყვარულის დიდი მნიშვნელობა, უნდა იცოდეს კარგავს ყალბი და ქვემარტაც მეგობრობისა და სიყვარულის. ამ მხრივ რუსთავე- ლის ავეფხისტყაოსანში საუკეთესო მაგალითის იძლევა. რუსთაველის თვალსაზრისით, უმეობრობდ და სიყვარულად, ცნობებმას ავბიგობის არაა არა აქვს. პოეტე მეგობრობას უსყვარებულ მადლად კი აყენებს, რად- გან სიყვარული მას უფრო ადვილერების საცხად მიაჩნია, ხოლო მეგობრობა უღრესი კაცობრივობის გამოსატლებლად. ცხევ არ იყოს, მეგობრობა უკვე გულისხმობს სიყვარულსაც, ერთგულებასაც და თავდადებობასაც.

„ამს მოყვარე ნიყვრისათვის თავი ჰიქის არ დაშობილად, გული მისიქცე გულისათვის, სიყვარული გჯად და ხილად.“

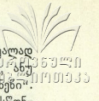
„ვეფხისტყაოსნის“ მიხედვით სიყვარული ადამიანის უბედურება და წამების მიზეზი კი არ არის, როგორც იმას ხშირად ქადაგებენ ხოლმე მწვე- რების და პოეტების თავინი ნაწარმოებებში („მანონ ლესკო“, „ტრისტიანი“ და იხოლად, „ილისამიანი“, „ლეილ-მერუნანი“ და სხვ.), არამედ იგი დიდი ბედნიერების მომცინაია.

მწვენიერია მეგობრობა, როცა ორივე მხარე ერთმანეთის ღრსებებს პე- ტივას სცემს და ერთმანეთს ღიაგანაწრობს. შესუპირის მალღტე თავის მეგობრის პიროცის ასე მიმართავს:

„აი რა ვიგონას იმას აქეთ, რაც ჩემმა გულმა თავისუფლება ნიოზავა კიდე ჩემგანისა, შენ მივიგონას და დამტეხავ თავისი ბეჭითი შენ, ვინაც ბეჭერი გიგანებია, მაგრამ არ იმნივე: არ იმნივე აიცი ბედის-წყობისა, აიცი მის წაშობისა და ორივესთვის თანაბრობით ბედისა სწორად. ნეტავი მას, ვინც ატრვა შეზავებული გრძობითი, ვინცითი ვინც საკრავად ბედს არ მასუბურებს და იმის თითების არ აყვლნებს თავის უღლისოქმას, აბა, მიწვენიერ ერთი კიდე კიდე სადმე, რომელიც მინდა გუნჯალი ღელვას არ გახლობა და მასაც შენგან არ ჩაქისვამ, აქ, გულის სიღრმესს.“

ჩვენ უფრო ვიცი, რომ თეთი მალღტის ბუნებრივი ყოველივე ის ღრსება, რომელსაც იგი პიროცისის სახით ხილავს. სახელობის, ის, რომ პიროცისის შემდებლას ტანკავს ჩვეულებრივ, უწუწუწოდ გადგანას იცევე როგორც „ბედის წყალობის“, ჩვეულებრივ, თანბრულადვე მთლავს.

მალღტეს მიწმონს პიროცის გრძობისა და გონებას, რომელიც პიროცის ბრმა საკრავს არ წარბადავებს: მალღტეს ბრმისა, ატრევი, რომ, რომელიც გუნ- ჯალა ღელვის მინა არ არის, აი, ყველა ამ მიზეზებს ათქვამს თურმე მალღტე, რომ გულის სიღრმეში ჩაქვას პიროცია და დამეგობრებოდეს მას. თავის მხრივ, გეტყობა პიროცისაც ბეჭერი ასეთი საზმეზრო რამ თვისება აღმოუქ-

ნა ქალღმერთს, თორემ მარტო სამართის თანაგრძობა და პატივისცემა
 პრაქტიკაში მეგობრობას ვერ განაპირობებს, ე. ი. თუ მიზეზი არის ის,
 რომლის განგრძობა შეუძლებელია მოვლენის არსებობა, მეგობრობასაც თავის
 მიზნის უნდა გაანადგოს.

ზოგჯერ, ამგვარი, შეიძლება არა, ის სამი აღდგინა გუგურობის გამო,
 როგორც მკვამლე, ერთ ტაყურს იწოდეს და წინააღმდეგ უგუგურობებისა,
 მაინც უგუგურობა ერთმანეთი მეგობრულად, მაგრამ ასეთ მეგობრობას
 უკვე მეგობრობა არ ჰქვია, რადგან სასაზიზისო მარტო შემთხვევის გამო
 იტყობილი დასეგობრებული ცოტა ხნით გასცილდნენ ერთმანეთს, რომ
 მათთვის ასეთი პატივისცემა და თანაგრძობა შემთხვევის ადგილას დას-
 ტროფ. ასეთი შემთხვევები კი ცხოვრებაში მრავალია. იმის დროს ხშირად
 ხდება, როცა აღდგინაში, რომელიც ერთმანეთს სრულიად არ იციან-
 ვები, შემთხვევის ერთიანდებინა ტყვეობაში და ერთად ტიანენ გასაპრო-
 ხისინი მეგობრულად უწოდებენ ხოლმე ერთმანეთს, რაკი ერთი სამშობლოს
 წარმომადგენლები არიან და ერთნაირ წამებას იტანენ.

ნიკოლოზ ისტაროსკის თვალსაზრისით „მეგობრობის უსიყვარულო შე-
 იძლება არსებობს, მაგრამ სიყვარული უგუგურობად უფროსწილად წარმო-
 ხდისა“. თუკმა სიყვარულიც არის და სიყვარულიც, სულ სხვა ერთ სტესის
 აღდგინაში შორის სიყვარული და მეგობრობა, ვიდრე სქესობრივ განსხვ-
 ავეულო ადამიანებისა. სიყვარული და მეგობრობა განსაკუთრებული ერთა-
 ნისთვისაც. მეგობრობა, რომელიც მხოლოდ მამაკაცსა და ქალს შორისაა
 შესაძლებელი, განსაკუთრებით დიდ როლს ასრულებს მწვერივების საყვარ-
 ლობით. თავის მიზრ, რა თქმა უნდა, მეგობრობასაც უკვე განსხვავებულნი.
 მეგობრობის ზოგჯერ მხოლოდ ერთ-ერთი ბიოლოგიური ინსტიტუტი — სქეს-
 უპირობითი ტოლტყვე უფრო სასურველია, რასაც, როგორც უკვე გვჩვენა და-
 ნაპირი, ფროიდისტული ესთეტიკისათვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს. ამ
 არსებობისათვის უთუოდ აქვს თავისი განსაკუთრებული. მწვერივნი სქესუ-
 ლობითების გარეშე, მართლაც უკრძალებ, და საყვარელი, ამაჰქვარელი და
 ქალური საყვარელი მრავალი ესთეტიკური მოვლენის განუმარტებელი სილამა-
 ზისი განსაზღვრავს.¹⁰

ესთეტიკური გრძობა სქესუალურ მიმდებარეს ვერასოდეს ვერ გამოიტყვის,
 ოღონდ განიხილა, რა რას სურველობა იგი წარმოადგენს. სქესუალური ვენ-
 ბა, რომელიც მჭიდრო კავშირში არ არის მეგობრობისასთან, ურთიერთა-
 თვისისცემა და გავებასთან, სიყვარულს ვერ განაპირობებს. სიყვარული
 თავის დიდ მნიშვნელობას კარგავს პრინციპულად ვინმეათა დღეის დასაყო-
 დილობისთანადე, თუ მამაკაცსა და ქალს შორის ურთიერთპატივისცემა და
 გავება არ არსებობს. აზრი არ ექნებოდა აგრეთვე „მარადიული ქალურის“
 პოტიკალიზის მსოფლიო მნიშვნელობით, თუ მწვერივებს სრულიად განთა-
 ვისუფლებდა ესთეტიკური გრძობისათვის ესოდენ არსებითი სიყვარ-
 ლობაც, როგორცაა „სიყვარულის დედა“.

ა თუ შეიძლება ძალით მოითხოვს მეგობრობისა და, მისი უმეტეს, სიყვარ-
 ლობისა. სიყვარული, როგორც სისხლს არ უნდა იყოს, მხოლოდ მაშინ არის
 მწვერივი, როცა დასაპირებულადაა მოთხოვნილი. ხშირად, როცა სქესუ-
 ლურ ტოლტყვე დამსაპირებელი პატივისცემა ახლავს, წარმოიქმნება სი-
 ვარული, რომელიც ვერც შემთხვევა და ვერც დრო ვერ შეასუბნებს. „ა-
 მოვლილებით ვიცი, რომ სიყვარული ნიშნავს ან ერთმანეთის ყურებებს,
 არამედ კურებას ერთად და ერთი მიმართულებით“ (ანტუან დე სენტი-
 ვესუპერი). „ჩემი მეგობრობა უაღრეს არ იქნება, თუ მეგობრობის საფრთხე
 წინ საუკარო საფრთხეს არ დაბეჭდვებს. თუ მე ჩემი სიციხეზე უფრო
 ვივრად მიიბრუნ, ვიდრე ჩემი სატრფი, მე მაშინ მხოლოდად ჩვეულებრივი
 მოტრფილად ვარ“ (დენი დილირი).

ვიყვარებ სხვანაირს გრძობის დედას მწვერივებს მთელი სისათვის, გრძობ-
 დე უსიამოვნებას სიამაყის წინაშე, ამაყობდნენ იმ მომენტებში, რომელიც
 აღდგინაზე ცხოვრებასთან არის დაკავშირებული. ყოველ სქესს მწვერივ-
 ბისავე ტოლტყვისა და სიყვარულის გამოვლენის სახეეფიერება თავისებურ-
 ება აქვს. ქალი ამწვერივებს „მარად ქალური“ სრუტავს, კაცს — „მარად
 კალური“. მხოლოდ ჩემშიინი ტანგარჯობა—ლუბილი სავიყვარე თავი
 უნდა. სილამაზის ასაკი“, გულწრფელად გვიჩვენებს მარად ქალურობის
 საიდუმლოებას ამისი საეთარი პრინციპებს.

სინამდვილის ესთეტიკური ათვისების ცენტრში ყოველთვის დგას ბუნება
 და ქალი. ხშირად, ჩვენს პირველ წარმოდგენა მწვერივებაზე დაკავშირე-
 ლისადა ქალთან. მწვერივება შემოდის მისი ქალური სულის, ტრფივით
 დანსილული თვალისი მიმობეღვლობით, მისი დილობის დამატყვევებლობი-
 ბით, მისი აღდგინილი სიარულის მანერით. მართლაც რომ ძნელია ასეთი
 ქალური „სისუბნების“ წინაშე თავისთვის გრძობითი არ იმპეტალეობი
 მამაკაცს.

თავის მხრივ განსაკუთრებული მიმობეღვლობა აქვს კაცსაც. ინტელექ-
 ტუალური, ფიზიკური და სულიერი ძალაგებას, სინამდევ, პატივისცება, მ-
 რალური სიმბავის, სრავდა საკმირს საწყობა სასაფხად და სხვა კაცს
 მწვერივების მაცლით მოსახს. „სიყვარული“ და „ქალური“ ადრესის სიამ-
 ნიხე მოათქ. „ლტევი ლობის სრუტავს.“ — აღდგინაზე თავისუფლებანი
 გააანაბრებულ ქალსა და კაცს უფლებების უთანაბრებას.

იხვე ამზარუნია მამაკაცური კენების მქონე ქალი, როგორც ქალურად

„ჩამოიწილი“ მამაკაცი. ვთქვამთ: „არც ერთ ქალს არ აქვს ადვილი
 დასახელი გამოიწილი მხედარი იყოს, ღონიერი, კარგი მსოფლიო. ჩემ-
 მიკვლედ რომ ვთქვათ, სწინდეს უხვად რუსეთის სიამაყის წინაშე.“
 აგრეთვე ვერც ერთს ნაწილის მამაკაცს ვერ დასასუბნებ, თავი მიწინ-
 დეს მითი და ყურთობდეს, სახეიერია „ქლისა მგებელი ვრობა“. ამ რ,
 არსებობდა განსხვავებულ, სქესს სიყვარული აქვეყნს ხოლმე ერთიან დად-
 მაგანა სიყვარულიც ნიჭია იხვე, როგორც ესთეტიკური კეთილგანა. შეიძლება
 მისი სურვილი შეიშლეს და ბუნებრივ გაყოფილებილებაც.

მშალი, გონებრივი ძალდატანებით, გრძობისა ბუნებრივი ლტობის
 გარეშე, წარმოდგენილია მიმობეღვლობა იყოს სიყვარული. ერთგვარო-
 ნება, ფიზიკური და სულიერი „გალამაზების“ უნარიბა მიმობეღვლებად
 აქვეყნს მის. შესანიშნავად ამბობს ბელნილი: „სიყვარული იხვე მრავალ-
 გვარია, როგორც მრავალია დღემამწიხე ადამიანი, იმიტომ რომ, თვი-
 თულის უწყობა თავისი ტემპამეტების, სახისათა, წარმოდგენილობის და
 სხვათა შესაბამისად, და ყოველი სიყვარული თავისებურად ექმნებათი და
 მწვერივთა, ოღონდ რაკ იგი გულში დგას და არა გონებაში“. მაგრამ ზოგ-
 ჯერ მამაკაციც „განსაკუთრებით აღმარებულნი არიან სიყვარულზე, რი-
 მელიც უმეტესად წარმოდგება. ისინი ვერცხენ სიყვარულს სიზრ-
 რამას, შემდეგ ექმნენ თავის შესავარებას, ხოლო ვიდრე ასეთი არ სჩანს,
 ჯერ-ჯერობით რომელიც თავის უყვარა... მათი მიაყარი საზრუნეისი არის,
 რომ სიყვარული გამოიწილდნენ დიად აღდგინაზე და არაერთი არ დაქვე-
 ითდნენ ჩვეულებრივ აღდგინაზე მამაკაცებისა“¹¹.

როგორც ვთქვით, სიყვარულს, ისევე როგორც მეგობრობას, რამე მი-
 ზეში უფეს საყვარელია. მაგრამ სიყვარული მიზეზის გავება მტყად ძნე-
 ლია. იგი რამე, ადვილად შესაძლებელია განსაკუთრებულ ნიდავცად არ წარ-
 მოიქცება; აქ რაღაც არის ბუნების საიდუმლობა, და იგი, მართლაც
 ზებუნებრივი, როდნაც სიყვარული ცველას თანასწარმებს, მისთვის სულ
 ერთია მიღიარა თუ დაღინა, მტვირი თუ მოყვარე. შექმანის რომის ერთის
 ნახევი შეყვარა თავისი მოწინააღმდეგე გვარის წარმომადგენელი კალტუადა.
 რუსთაველის ტარებულად არის ნახევი შეყვარა ნესტად დაწვინა. აქ
 თითქმის მიზეზი მხოლოდ გარეგნობაა, მაგრამ ამ გარეგნობაზე უთუოდ
 არის რაღაც განსაკუთრებულიც. ე. ი. გარეგნობაში ზოგჯერ შეყვარებული რა-
 დის საიდუმლო ძალით, მეგრების სულაც ხდება, თორემ რომის ამ ტა-
 რიელს, ნამდევ (ე. ი. ვიდრე ნახვლებზე ჯიუტობას და ნესტანს) მწვერივ-
 ბისავე გარეგნობის ქალბები უნახევი, მაგრამ არ შეყვარდებიან. ლტერა-
 ბისათვის: ტარობისა და ნესტანის, რომისა და ჯიუტობისა. სინამდვილე-
 ში: პტირარაცა და ლუჩას, დანტასა და ბეტირისა, გარნილობისა და
 ანისა... სიყვარული წარმოქმნილია ერთმანეთთან პირველადვე შეხედარა-
 ზე. მაგრამ მისი მიღლი რიგი მაგალითობას, როგა სიყვარული წარმო-
 იქმნება განსაკუთრებით, თვალსაჩინო მიზეზების საფუძველზე. მაგალი-
 თად: შექმანის ტოლტყვე შესანიშნავად გამოხატავს იმ თვალსაჩინო მიზეზს,
 რომლის ნიდავცაც წარმოიქმნა მისი და დღესდღეობის საფუძველი. „ჩვენგან
 გამოხატული ერთობის მან მე შეყვარება, მე შეყვარებულნი ვართა თანა-
 გრძობისთვის“ — ამბობს და და ეს ამის ნიშნავს, რომ სიყვარული
 და მეგობრობა ურთიერთობა იტვლილას და დღესდღეობის შორის, ერთ მილი-
 თად კავშირში წარმოიქმნა, ურთიერთგაგებას და თანაგრძობის საფუძ-
 ველზეც. ცბადია, ასეთი სიყვარულის საწყისი მტყვევა და მომავლიც სისი-
 ვარული აქვს, თუ ეს ზელი არ შეუშლავს აუცილებელა შემთხვევითობას.
 მეგობრობა და სიყვარული აღდგინა მალას მატებს და ატკობს ხელის.
 სიტყმულად ალტყვე ცხოვრებას წინსვლისათვის, სიკეთისათვის ბრძოლისათ-
 ვის, ხელს უწყობს შრომაში, სისარულსა და ზედინერებას ანებებს მას,
 მაგრამ როგორც სიყვარული (ცალმხრივი სიყვარული ზემოთ აღმართულ
 ღირსებების წინააღმდეგ მოქმედებს. ნამდვილი სიყვარული კი ორივე მხარ-
 ის შეთანხმებას.

მეგობრობის სრულყოფილი სიყვარულთან ერთად, ასევე სიყვარულიც
 სრულყოფილია მეგობრობისთან ერთად. ორივე ერთ უნდა იყოს მწვერივობი,
 რომ შეიძლება მკვიც გადგებოდას ადამიანი, რომელი უფრო ძლიერად ამო-
 ძრავებს მას, როგორც ამას პოეტურად გამოხატავს ადამ მიყვარელი:

...
 „...ოცა სიმღერას შენი სახე გულში ბაღებდა,
 მოლოტი სულს ჩემს ბაღს არ ამობრავებას,
 თითონ ვერ კიბევი, ვერ გამოსთქვამს მტკისნი ბაგენი —
 ამ უშუაწილველს, ნათლ აზრებს ვით მიყვარე —
 რას შთაფინა გულს ასეთი ტრფობა გყოლოც:
 რას იმის გრძობას მეგობრობის და სიყვარულს“¹².

ნამდვილი მეგობრობა მამიანა, როგო თითოეული მათგანი აღმოცხვრი-
 ლია ცვლილები გრძობა. ცბადია ცხოვრების სრული აღმოცხვრელებზე
 ხელია, რადგან გეოშიში თავისთავად თან სხვეს სუფილ ჰუმანისტ ად-
 მინასაც. ჰუმანიზმი ადამიანის მოვალეობას საყვარელი „გეოშიში“ გაცე-
 თობლობებს. როცა აღდგინა ცილობის აღმობრობის, ცვლილები ნაყოფი თავი
 მისი მეგობრობა და მიუთისის, რამდენდაც შეუძლია, დაფარვის კიბედ ამ
 ნაყლის აღმოცხვრებას. ამას აკეთებს იმიტომ, რომ მას ეს სიამოვნებს. სია-

მოგებას, რომ მეგობრისადმი დახმარებით მან მეგობრის სიყვარული ან პატივისცემა დაამსახურა და რაზეც პატივისცემა და სიყვარული ემსახურება ისე მისი სიამოვნებას და კმაყოფილებას—თავისთავად ვერცხვად ვერგზნა მკარან ეს თანდაყოლილი ვიწრობა, ადამიანურად გაკეთილებული და ჰუმანიურად გამართლებული.

მეგობრობის სუვერენი ისტორიული ფაქტია ტარას შეფერვისა და ზან-ვიკი მამიბროს—აირა ოლრიჯის მეგობრობა. ისინი გაყვევენ და დღემგებრ-დნენ ერთმანეთს გასული წლების 50-ამ წლებში, არ ნიშნავდა იმას, რომ ოლრიჯ-სა აუცილებლად უნდა მოსწონებოდა შეფერვი, რაც, ცხადია, მეგობრობას ვერ შექნის. თავის მხრივ, ოლრიჯსაც შეეძინა და შეუვარდა შეფერვი, რაზეც მათ მიერ მეგობრობა განაპირობა. ოლრიჯსა შეფერვის სახით ნახა ადამიანი, რომელიც ისეთივე აბაბოლად წარმოიხატებოდა, როგორც თვითონ, და, ამავე დროს, ისეთი იდეების გამომხატველი, როგორც ის თანაურებოდა. ოლრიჯი მოხიბულა აგრეთვე მის მიმართ შეფერვის თანაგრძობაში. ოლრიჯიც, თავის მხრივ, დიდ თანაგრძობას აუღწერდა შეფერვისადმი. თანაგრძობა, ურთიერთპატივისცემა და სიყვარული გახდა მათი ანდამული მეგობრობის მიზეზი. მე ოლრიჯი მკვარს და თანაურებობის ძანზე შეტად—ამაობა შეფერვი.

მეგობრობისათან ახლი დგას ამანაგობაც, მკარან ამანაგობა მანც სულ სხვად. ნამდვილი მეგობარი შეიძლება გაეფხოს არც ისინი, მკარან ნამ-დვილი ამანაგო—ურბეტი. ამანაგის ვერ გახდობს ყოველიც ისინი, რასაც მეგობარს, მკარან ვინაიდან სასოვადგობა სწორედ ამანაგობის ურთიერთ-გამიზნისაგან შესდგება, აუცილებლად ცალკეული მეგობრობის კავშირი ფართო სასოვადებრე ამანაგობისათან. წარმოდგენილი ცხოვრობდ სასოვადებრად და შენი არსებით არ ეკუთვნის მას. სასოვადებრისაგან გათიშული მეგობრობაც შეუძლებელია. განსებითი ვლადიმერ მაიაკოვ-სკის სიტყვები:

Плохо человеку, когда он один.
Горе одному, один не воин...
А если в партию стуртятся малые,
Сдайся враг, замри и лял!

უფერულია, როცა შეყვარებულთა ინტერესები არ უკავშირდება სასოვადებრებს.

ადამიანი, რომლის ძირითადი დახმარებასთებელი თვისებაც გვიჩინო, ნი-ზარა ლაპარაკის მეგობრობასა და სიყვარულზე. ჰუმანურობასა და კოლექ-ტიურ გრძობისა და საკმითი კი სარწმუნოდგობა მოუძღვება. ამის მხარე-სადაც მზადდა არსებობს ცხოვრებში. მათ მიმართ, რასაც ვერცხვად, გულწრფელი არ რწმება მსატრეტელი სოროვნება. კ. ჩუკოვსკი თავის მიზნო-რბაში „საიდუმლოება“ გვიჩვენებს სიმძალისა და გვიჩინოს მკაცლობის ძველ გინასაში. ზოუზია კოუსტინი ნინეშვიც გადაგვად აღდურნა, ნათესაი მდღერად ადამიანის შეიღის—ტურქინიანს რჩებუთ. საკმე „გამორიკაც“ და დანამაგულ შეფერვის არა ტურქინიანს, არამედ ამ მშობს ამოგარებულ—ერთ-ორი მონი დატკივ ადამიანის შეილი, რომელიც გამრტებს გინასაშიცადა. დამა-კოვლი ბაგუერი ტრალით მივიდა ტურქინიანსთან, რათა მოლაპარაკებოდა მას იმისი, რომ ვლადიკინის თეთროს ტურქინიანს თავისი დანამაგული, მგ-რან გათავებდებოდა ბიჭუნად და მისმა დღემ გვოსტობდა გამოისტურებს იგი:—სწავლა არა ყველაათვის სავადლებელი, არ შეიძლება ყველა გა-უტრალივად ვლადინიანს ტურქინიანს და დამკვიფრდნენ იმით, რომ უდა-ნამაგული დამკველ ბიჭს მისდეს რამდენიმე ხუროთხიანის, ნაცვლად იმისა, რომ დავაით იგი. ამრიადა, გინასაშიდან გარეშდეს ის, ვინც უდა-ნამაგული იგი. მართალი ბიჭუნა მხეველია სხვებაც გვოსტი მეგობრობისა.

კ. წარბეგლბა პიუმში „გამორბელო“ დაგვიბატა აგრეთვე ფიფის გამ-ტების, მეგობრის სახელის შემარტებელი ადამიანის—სადარ-ბეგის სახე-ცვლილ ერთხელბებას და მეგობრობის მკაცლობის გვიჩვენებს ბენ-ჯონ-სონი თავის კომედიებში, მაკსიმორ—იავოსა და ოტლოის, შილერი—მქების ფრანც ბოროის და გერლ მოროის, ჰუმბერტი—ნიგენინისა და ლუსინას, გოგოლი—ივან ივანოვიჩისა და ივან ნიკოლოვიჩის, თვეყრე—ილილია სედლისა და ბეკი შარბის სახით და სხვ.

თანამდროვე „დასავლეთის ცივილიზაციის“ მითს აკრიტიკებს დასა-ვლურდგებულ პროფესორ იოჰან ბონდერი წიგნში: „თანამდროვე მა-მაკიცი, მისი სახე და ფსიქოლოგია“. იგი გულსტკივლით უტურებს თავისი სიკვების რტადებისა და გულწრფლად დასაქვინის, რომ—ქალის „ღვთაებ-რები“ სილამაზე ახლა მეტისტური იფიკალია, „მანადებლურობა“ სულ უფრო და უფრო კრება და, რაც უფრო, ის უფრო „სორიცილია“, ვიდრე კალური, ანუ, მან არაფერი აქვს საფრთხე მართალივად, წარკავდნენ. „მამაკაციან ახალი ურთიერთობის გამომუშავება თანასწორუფლებიანობაზე,

სიცილურ და პოლიტიკურ აქტივობაზე ნაკლებმნიშვნელოვანი ამიკანა

...ჩვენც არ რწმება იმნი ნორმალურ საუბრისათვის, რომელიც სიყვარუ-ლის ასინის დასაწყისი კია არა, მისი გაგრძელება და კულმინაცია ეწებო-ბად. ფაქტი, ემოციური გრძობის კარგად გასტრებული, ლტოკიერი ფრ-მით გამოცხვება წყლის ნავად ითლებდა. რადა საჭიროა დროის გადგნა ინაზე, რასაც ირიოდ უსაყვარლო იტყვი. ვერსილების პრეცესი გამას-ნარეველია...თანამას თუ არა, რომ ცილად გამოცხვებ?— ეკითხება კაცი ქალს და ქალი დაუფერებლად პასუხის: „ო კვი!“.

როცა მეგობრობის სრულყოფილებაზე ვლამარბობთ, გასათვისონენ-ბელია მისი პირობითი ხასიათი როგორც არ არსებობს აბსოლტური სრულ-ყოფილება. ასევე არ არსებობს აბსოლტურად სრულყოფილი მეგობრე-ობაც. მეგობრობა სწრაფად სრულყოფილად, ბრძოლა სურვილის განხორციე-ლებლისათვის, თვით მეგობრებსაც კი სიყვარულის გამო ბევრს ვაპატებთ არა-აბსოლტური სრულყოფილებითაგან.

ჩვენიშეყავი თავის შრომაში: „სელოვნების ესთეტიკური დამოკლებები“ სინამდვილად— წყნს, რომ: „ნამდვილ მეგობრობის ძალიან ბევრეც რომ იყოს მნიშვნელოვანი ნაკლებებანი, ჩვენ მანც დავკავშირდებით მითს“¹⁴. „...ნამდვილი სიყვარული გამტყველები ადამიანი არ ფიქროს ინაზე, არამც თუ არა უკნაინი იმ ქალზე უკუთხინი შეუვარდებელი, რომე-ლიც მას უყარვს: მას საკმე არა აქვს სხვასთან; მან ძალიან კარგად იყის, რომ მის სატრფოს თავისი ნაკლი აქვს, მკარან მის ქაქებაში მის ნაკლია? მას მანც ხომ უყარვს ის ქალი, ის ხომ მანც ღალბისა და სანუკუნო, სა-ყვარული რა თუ იქვენც მას ანალთობი ჩვენებას“ დაუწყებ, ამის ის აბსოლტური სრულყოფილება? არ არის, ის იქვენც გტყვებთ: „მე იქვეზეს უკვი და უფრო მეტად ვატი ყოველივეც მე, მკარან მე თუ მამში ძალიან ბევრ ნაკლს ვხედავ, მანც უფრო მეტს ვხედავ მამში სიყვარულის ღირსს. ბოლის მე ის მკვარს ისეთი, როგორც ის არის:

Можно краше быть Мери,
Милей Мери моей,
Но нельзя быть милеей.

ასეთია ნამდვილი ჰუმანიტი სიყვარული, რადგან მას ურყევი საყუ-ველი, სიყვარულის მტკიცე საყუველი გაჩნია. ასეთი სიყვარულის ჩამ-კლა უფრო ძნელია, ვიდრე მეგობრობისა. ნამდვილი სიყვარული იბადება მანში, როცა ვაქსა და ქალმშობის სურთ შექმნან ოჯახი და არც ერთი ვერ პირობება არ გამოიწვევს მათში ამ გრძობის, რადგან ოჯახი კმების სიყვარულის გვიჩვენებს.

ვისაც კი უნახავს კარის „ცისფერი გამოქაბაბლი“, აღტკვებულე დარ-ჩენილია მისი განსაცვიფრებელი სილამაში. თურმე, ამ ჯადოსნურ გამო-ქაბაბლით „შესტკვლის რომი მითი ამ იფრთხი—შეუძლებელია, მკარან გამო-სხვების რომ აღტკვებული არ დარჩენი—ქსეც შეუძლებელია“¹⁵. მეგობრე-რებაც სწორედ კარის ამ განსაცვიფრებელ „ცისფერ გამოქაბაბლზე“ გაგეს-ამ საყაროები შეგვლა იქვე ძნელია, როგორც „გამოქაბაბლი“, ვერ მოკრძალებული უნდა დიხარო, რათა სილამაში გათვრებულმა უკვი არ ატაკო თავი თხელად შესასტკვლი, შემდგ, რაც უფრო ვრცელი, წელბად ამჟავად იხართვი, ამ განსაცვიფრებელი მეგობრობის საიდუმლოებანი წვდობის შეწყობის ვერ ითვბ. მის უსაუღრმობას თადაპირველი ინ-სტიტუტური და შეუცვლელი ემოციონად დიდ ესთეტიკურ საიმომებელედ მალდებოთ. ცხოვრებასათვი უსაზღვრო და დამუთავრებელი უსაზღვრო-ბაც, ასევე დაუმთავრებელი სიხალდობისა და მეგობრობის შესახებ ჩვენი საუბარები...

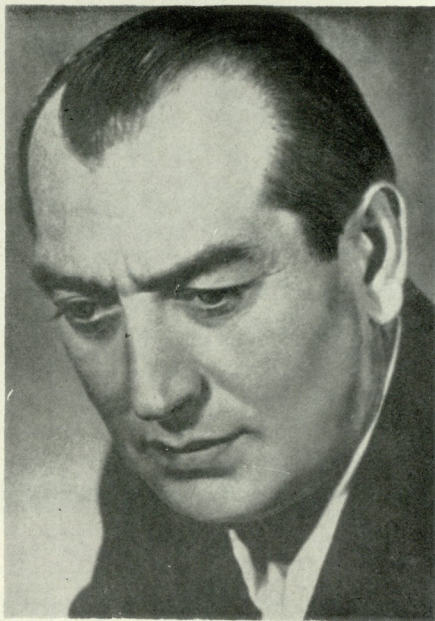
ბ. ლასლი

შენიშვნები:

- ¹ გახ. „საბჭოთა აჭარა“, 1969 წ. 6 ივნისი.
- ² А. И. Буров, Эстетическая сущность искусства, стр. 239.
- ³ В. В. Ванслов, Проблема прекрасного, М., 1957, стр. 146.
- ⁴ ა. ბორონილი, „განტის ესთეტიკა“, გვ. 187.
- ⁵ Имануил Кант, Сочинения в шести томах. т. 5, М., 1966, стр. 361.
- ⁶ Л. Н. Столович. О двух концепциях Эстетического, «Вопросы философии», 1962, № 2, стр. 115.
- ⁷ Г. Волхов, Рождение гения, «Молодая гвардия», 1968, стр. 25.
- ⁸ გ. დ. ნამდვილი, ყოვცა, „განაბლება“, თბილისი, 1969 წ. გვ. 362.
- ⁹ გინასტრეფი გამასაურელი. რეკული თხზულებანი. ტ. VI. „საბჭოთა მწერალი“, 1963 წ. გვ. 517-520.
- ¹⁰ Е. ჭავჭავაძე, ესთეტიკის საკითხები. „საბჭოთა საქართველო“, თბი-ლისი, 1958, გვ. 217.
- ¹¹ ბუტისონი, ჩრ. ფილოსოფ. თხზ. თბილისი. 1948 წ. გვ. 736.
- ¹² ანდ მკიცყერი. რეკული. თბილისი. 1951 წ. გვ. 16. ოთახგნი.
- ¹³ კორბასია.
- ¹⁴ გახ. „ლიტერატურული საქართველო“, 1969 წ. 22 აგვისტო.
- ¹⁵ Е. ჭ. ჩვენიშეყავი. ჩრ. ფილოს. თხზ., თბილისი, 1946., გვ. 653.
- ¹⁶ გ. ჯიბლაძე, ესთეტიკური თეორიის საკითხები. „საბჭოთა მწერალი“, 1961 წ.

თელავის თეატრის რეპერტუარი

მიხეილ ზურაბიშვილი

რეჟისორი გიორგი აბრამიშვილი, ხელგეხების დამსახურებული მოღვაწე

ბ. ნუშია — „ფილოსოფიის
ლოქტორი“. სცენა სპექტაკლიდან

მასტრის დიდმა კორიფემ კოტე მარჯანიშვილმა ლოპე დე ვეგას „ცხვრის წყარო-თი“ მიულოცა თელაველებს 1925 წლის 28 ივნისს თეატრის ახალი შენობის გახსნა.

კოტე მარჯანიშვილმა ლენტი გაჭრა, სეზონის პირველი ფარდა გახსნა და თვითონ წარმოთქვა სიტყვა. ზაქარია ჩხიკვაძის გუნდმა „ინტერნაციონალი“ შესრულა. მარჯანიშვილმა თელავის თეატრს გმირული რომანტიკული სული შთაბერა და რევოლუციური პათოსით აღანთო. სწორედ ეს გმირული რომანტიკული სტილი იქცა თეატრის მთავარ მიმართულებად. ამ სულისკვეთებით განხორციელდა ს. შანშიაშვილის „ანზორი“, კ. კალაძის „ხატიჯო“, ბ. ლავრენჯიას „რღვევა“, კორნეიჩუკის „პლატონ კრენიტა“, გ. მდიენის „ბრმა“, ლ. გოთუას „ერეკლე მეორე“, ე. შილერის „ფეცსკო

რაფიელ მამულაშვილი — „თორტიზელი ქალიშვილი“.
ვენერა ფეიერიშვილი თინა იოსებისძის როლში

შეთქმულება“, შექსპირის „ოტელო“, შ. დალიანის „ნაპერწყლიდან“, გუცკოვის „ურიელ აკოსტა“, სუმბათაშვილის „დალატი“ და სხვ. სპექტაკლებს დგამდნენ რეჟისორები: ვახტანგ გარეჯი, ვახტანგ აბაშიძე, გიორგი როსება, მიხეილ შემართაშვილი, ალექსანდრე მიქელაძე, გიორგი გაბუნია, ნიკოლოზ ხორავა, გიორგი ხელაია; როლებს ასრულებდნენ უკვე გამოცდილი ოსტატები: სერგო და ბუხუტი ზაქარიაძეები, ნუნუ მაჭავარიანი, ართო ლოლუა, ვახტანგ ჩელთისპირელი, ალექსი კუპატაძე, ვახტანგ არეშიძე, მარკოზ ლეკიშვილი, თიკო ღვინიაშვილი, ნიკოლოზ ხორავა, ქეთევან და გრიგოლ კველიშვილები და სხვ.

თანდათან მტკიცდებოდა თეატრის ესთეტიკური პრინციპები, თეატრი დღესაც ღირსეულად აგრძელებს საუკეთესო ტრადიციებს.

ხელოვნების განვითარების მთავარი ხანა ხალხთან კავშირის განმტკიცება, სინამდვილის მაღალმხატვრული ასახვა და ყოველივე იმის მხილება, რაც ხელს უშლის საზოგადოების წინსვლას — განაცხადა საუბარში თეატრის დირექტორმა გერ-

ვასი ცხადაძემ. ამ პრინციპებზეა აგებული სწორედ თელავის თეატრის ახალი რეპერტუარიც.

თეატრის უკანასკნელი დადგმა — ლ. ჭუბაბიას „წინადილი“. პიესის ავტორი ამხელს ჩვენს საზოგადოებაში შემორჩენილ მავნე გადმონაშთებს, ბიუროკრატისმა და კარიერიზმს, მნიღვენელობას და ფარისევლობას. ეხება ახალგაზრდობის მტკივნეულ მხარეებს.

სპექტაკლის ავტორი ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე გიორგი აბრამიშვილი ღრმად სწვდება პიესის დედაზრს, რეჟისორულ გადაწყვეტაში სიახლეების შეტანით ავსებს და ამდიდრებს მას. სპექტაკლი ძლიერია იდეურ-მხატვრული თვალსაზრისით. მაცურებელი დიდ ესთეტიკურ სამომენტებს და მორალურ კმაყოფილებას განიცდის.

მაცურებელი ხედავს ჩვენი ცხოვრების უარყოფით მხარეებს, მაგრამ დარწმუნებულია მის შემთხვევითობაში, რომ ჩვენი საზოგადოებისათვის ასეთი მოვლენები ტიპიური არ არის. ჩვენში არ არსებობს სოციალური საფუძველი იმისათვის, რომ საბოლოოდ დამახინჯდეს, დაიღუპოს და-

მიანი, რადგან იგი გარემოცულია საბჭოთა პუმაინოში.

„ლამაზი ის როდია, რაც თეატრალურად ამრავებს და აბრუნებს მაცურებელს, ლამაზია ის, რაც ამოღებს დაბნაძს სულიერად სცენაზე და სცენიდან ე. ი. არტისტა და მაცურებელთა გრძნობებსა და აზრებს“ — თეატრის დიდი რეჟისორის კ. სტანისლავსკის ეს აზრი გაუხდიათ სახელმძღვანელოდ თელავის თეატრის რეჟისორსა და მსახიობებს. ეს თქმის თითქმის ყველა შემსრულებელზე. განსაკუთრებით კი დამსახურებულ არტისტ თინათინ ბურბუთაშვილზე. მისი თამილა სპეტაკი შეუღლე, მზრუნველი დედა და კარგი გქიმია. მსახიობი ოსტატურად გადმოგცემს გმირის შინაგან განცდებს.

პიესის ცენტრალური ფიგურა ვარლამი (დამსახურებული არტისტი პოპატონ ახვლედიანი). იგი მამაცურად იბრძოდა სამშობლოს თავისუფლებისათვის. ფრონტელი გმირი დაფასეს და ტრესტის მმართველად დანიშნეს. აქ ვარლამში თანდათან იღვრებოდა პატიმრობა და ამპრატორობა, იპყრობს განდიდების მანია. როგორც ტიპური კარიერისტი, უფროსებთან მლიქუ-

ნელია; ხელქვეითობა — „ბრძანა“, ელაქუცვა ადამიანებს და ყველანიან ცდილობს ავტორიტეტი მოპოვოს. ოჯახში დესპოტის სახით გვევლინება, ამავე დროს ამ ზრუნავს შვილის აღზრდაზე და კატახტროფაზედ მიყავს იგი. ადამიანმა დაკარგა თავისი სახე. ავტორის საინტერესო აქვს გააზრებული გარდასახვა. ვარაუზი კარგავს ფოტოსურათს, რომელშიც თავის ფონზე ტელე მეგობარიანა გადაღებული. დიდი ხნის ძებნის შემდეგ სურათი მისმა ბიკაკალანებულმა შვილმა ბადრემ იპოვა. სურათის აღმოჩენამ დიდი გარდატეხა მოახდინა ვარლამზე, მან იპოვა თავისი სამადვილი სახე, იგი კვლავ ადამიანად იქცა ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით. გარდასახვის ამ რთულ მომენტს კარგად ძივებს მსახიობი.

დიდი უბრალოებითა და შამიშქრდავად ანახიერებს კეთილი და პატიოსანი მოხუცი მასწავლებლის შალვის როლს დამასხურებულ არტისტს გიორგი მამუკაშვილი. „ნუ, ნუ მოკლავთ მას, გვედღერებით, ნუ მოკლავთ ნოდარს!... მუდარით მიმართავს მამუკაშვილი — შალვა მაყურებელს, ხალხს, რომლისგანაც მოვლის დამხარებას, თავისი საყვარელი შვილიშვილის გადარჩენას. ამ ვეერების მაყურებელი დიდი შინაგანი მულღვარებით ეხმარება. აქ ვიციღდება მსახიობის დიდი ზეგავლენის ძალა მაყურებელზე.

დასამსხორებელია ხულიან ტვისტის როლი დამასხურებული არტისტს ბეგლარ მარტიაშვილი. იგი მხოლოდ ერთხელ ჩნდება სცენაზე, რამდენიმე ფრწით და განმასახიერებელი მოძრაობით მაყურებელში უღიდებს აღფრთობასა და ზიზღს იწყებს. შთამოგონებელია მსახიობ აიჩან მასარაშვილის ნოდარი. იგი მუსიკოსია, სამშობლოს ღირსების დასაცავად საერთაშორისო მუსიკალურ ფესტივალზე აპირებს გამგზავრებას. ნოდარი თავისი კეთილშობილური თვისებებით დაპირისპირებულია ხულიანებთან და ნაძირლობთან.

მსახიობ ა. იანიშვილის მიერ შექმნილი ბადრის რთული და საინტერესო იერსახე მაყურებლის დიდ მოწონებას იმსახურებს. მსახიობი განსაკუთრებით დიდ წარმატებას აღწევს სცენაში, როდესაც შეგრძნობს თავის დანაშაულს, უპირისპირდება მამას და ბრალსა სდებს მას. დასამსხორებელ იერსახეებს ქმნიან ახალგაზრდა მსახიობები არაიაშვილი (შვია), ე. იაგორაშვილი (მანანა), რ. თინიკაშვილი (ნუნუ). საერთოდ, ამ ანსამბლურ სპექტაკლებში კარგად იგრძნობა თანამედროვეობის მაჟისცემა.

თუ „წინაღედ“ ამხელს წარსულის გადმონათქმის, რ. მამულაშვილის „თორტიზელი ქალიშვილი“ ლამაზი პოემა ადამიან-

ის უკვდავებაზე, თინა იოსებიძის და მისი ძმის ლაგრენტი იოსებიძის გიზრულ შემართებაზე, სამშობლის დიდებაზე. ამ სპექტაკლში, რომლის დადგამც თეატრის მთავარ რეჟისორს გ. აბრამიშვილს გვეუთავის, შესანიშნავად არის შერწყმული გმირული სული და წარმატცი ლირიზმი. მსახიობთა თანამა ზომიერებას, უშუალობასა და გულწრფელობას, ლირიზმსა და პათეტიკურებას ორგანულად ერწყმის შესანიშნავი მხატვრული გაფორმება, რასაც აძლიერებს ეფექტური თეატრალური განათება, კარგად შერწყმული მუსიკა, გუნდი, ცხვენი. ყოველივე ეს მოცემულია მთლიანობაში და განაპირობებს სპექტაკლის დიდ წარმატებას.

სპექტაკლში საინტერესო იერსახეებს ქმნიან: რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტები: ა. ახვლედიანი (ლაგრენტი), თ. ბურულთაშვილი (დედა), გ. მამუკაშვილი (მამა), ა. კუპატაძე (ივანე ბოიკო), ბ. მარტიაშვილი (სერჟანტი ლარინი). მთავერული ყურადღებას იმყოფს დებიუტანტები — რ. ბუჭუყრაშვილი (ილინა) და ვ. ფიქინიშვილი, რომელმაც ალექსანდრე 50 წლისთავისადმი მიძღვნილ ამ სპექტაკლში თინა იოსებიძის როლის წარმატებით შესრულებისათვის საპატიო სიგელი დაიმსახურა.

დაუვიწყარი იყო ამ სპექტაკლის პრემიერა. წარმოდგენას ესწრებოდა კოლოს რაიონის სიფელ თორტიზის კოლმუნერნობა დელეგაცია. აქვე იყო თინა იოსებიძის მამა — ლაგრენტი. დამთავრდა სპექტაკლი. მაყურებელთა ტაშის გრილში სცენაზე ავიდნენ სტუმრები. იოსებიძის ძმამ გულში

ჩაიკრა საყვარელი და თინა — ვენერა ფიქინიშვილი და ატირდა, ტიროდა მაყურებელიც, მაგრამ ამ ცრემლებს თინა ურთივლად დიდი ოპტიმისტური ჩრქუნა.

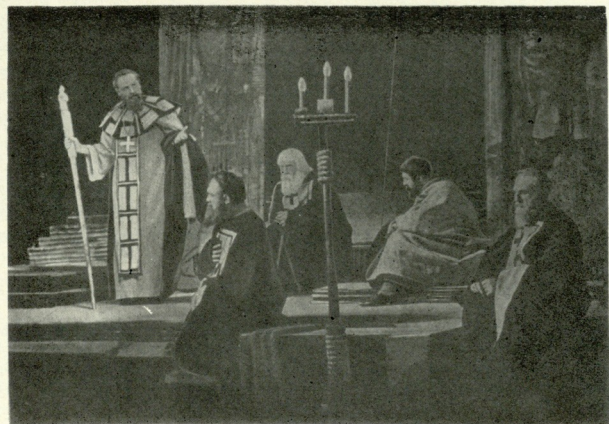
სასულიანო კომედიის 50 წლის იუბილეს მიუძღვნა თეატრმა აგრეთვე ი. ჭავჭავაძის პიესა „ნისლიანი დღეები“. სპექტაკლი თითქმის მთლიანად ახალგაზრდა ძალებით განახორციელა ასევე ახალგაზრდა რეჟისორმა ვანო გულაშვილმა. თეატრის შემოქმედებითა კოლექტივმა ამ სპექტაკლში გვიჩვენა 30-იანი წლების დასაწყისის ბოზოქარი სურათები. საბჭოთა სოფლის დიდმა სოციალისტურმა გარდაქმნებამ მნიშვნელოვანად განაპირობებს სოციალისტის გამარჯვება.

დამასხურებულმა არტისტმა ბ. ჯავახიამ და მსახიობმა ვარი მანგულაშვილმა შექმნეს საბჭოთა სახელმწიფოს მტრების, სასიკვდილოდ განწირული სოციალისტ კლასის წარმომადგენელია ტიპიური სახეები. სპექტაკლში დამაჯერებლად არის ნაჩვენები პარტიისა და კომკავშირის როლი წინააღმდეგობათა დაცევაში.

დასამსხორებელ სახეებს ქმნიან მსახიობები ნაზი არაიაშვილი (კომკავშირელი ვეკა) და ამირან მახარაშვილი (კომისარი ჯოტო).

თეატრში მოვიდა ნიჭიერი ახალგაზრდა. ამის დამადასტურებელია თუნდაც ი. ჭავჭავაძის „უღახის ნაამბობი“. ეს სპექტაკლი პირველ რიგში ყურადღებას იმყოფებს კარგად ჩამოყალიბებული იერსახეებით. სწორად გააზრებული, ტემპირებული ილიანებური გმირი წარმოსახა სასაღმარტისტმა ვახტანგ ჩელთისპირელმა პე-

სოთარ ჩხეიძე — „თედორე“ სცენა სპექტაკლად

პიას სახით. მისი ღირსეული პარტნიორია ახალბედა მსახიობი რამაზ ბუჭუყუარაშვილი. მას რეჟისორმა გაბრიელის რთული როლი დაკისრა. მსახიობი არ ცდილობს გარვეულ ეფექტებით მოხბობის მაცურებელი, მისთვის მთავარია გაბრის სულიერი სამყარო.

თელავის თეატრის რეპერტუარში თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს ქართულ თრიგინალურ პიესებს. მორალური სიწმინდისა და ოპტიმისტური რწმენის განმეტკიცების კეთილშობილურ მისიას ემსახურება ო. ჩხეიძის „თედორე“, ოჯახის სიმტკიცის, მგობრობისა და ამაღლებული სიყვარულის საკითხებს ეხმარება სპექტაკლები: გ. ბერიაშვილის „ბროწეულებს ცეცხლში ეკიდება“ და „სად ხარ ჩემი მებაღეო“. წარმატებით იღებენ რუსული და მოძუ

რესპუბლიკების დრამატურგთა პიესები: ა. არკანოვისა და გ. გარინის „ქორინთა ვეროპის მასტაბით“, თეატრის ოქროს ფონდშია ლერმონტოვის კლასიკური დრამა „მასკარადო“, შტეფან ცვაიგის „სახლი ზღვის პირას“ და მრავალი სხვ.

ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავს მიუძღვნა თეატრმა ვ. კანდელაკის „ქართლის ჩირაღდნები“. ამჟამად ახალ სპექტაკლს ამზადებს. თეატრის შემოქმედებითი კოლექტივი მუდამ ახლის ძიებაშია. მის სცენაზე დიდი ზეღადის ვ. ი. ლენინის სახე ერთ-ერთმა პირველმა განახორციელა საქართველოს სსრ სახალხო არტისტმა ვ. ჩელთისპირელმა, ხოლო ი. ბ. სტალინის შობაჯონებელი სახე შემენეს დამასურებულმა არტისტებმა პ. ახვლედიანმა და ა. კუპატაძემ.

თელავის თეატრი თითქმის ყოველდღე სოფლებსა და მუზიხელ რაიონებში გასული წარმოდგენებს მართავს. ჩვენი რესპუბლიკის მრავალი რაიონისა და დედაქალაქის მავურებელი კარგად იცნობს, უყვარს და აფასებს თელავის თეატრის შემოქმედებით კოლექტივს.

დიდი შემოქმედებითი ძიება, შრომა იმისათვის, რომ თეატრი დადგეს შობილური კომუნისტური პარტიის პარტიისა და იენისის პლენუმების მოთხოვნისათა სიმადლეზე.

სულ მალე შენობის საკითხიც გადაწყდება — ქალაქის ცენტრში აიგება 800 ადგილიანი ლამაზი, თანამედროვე სტილის შენობა, რომელიც კახეთის გულს, ძველი თეატრალური ტრადიციების თელავს დამზენებს.

სანდრო

ახეებელის

უხნობი ნაილი

ჩხანი კუპლიკისია

ვახტანგ სიღამონიძე

საქართველოს სიძველეებზე მუშაობის დროს ჩვენი ყურადღება მიიპყრო სანდრო ახმეტელის წერილმა „ქართული თეატრის ისტორია“ (თეატრალური თვალსაზრისით). ავტორს ეს წერილი დაუბეჭდია 1917 წელს გაზეთ „საქართველოში“ (№ 5). ზედმეტია იმაზე მსჯელობა, თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ წერილს შესანიშნავი რეჟისორის მსოფლმხედველობის შესწავლისათვის.

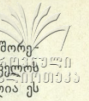
ავტორი სამართლიანად შენიშნავს, რომ ჩვენში უმთავრესად განვითარდა კომედიები, ვოდევილები და ისტორიული პიესები. პირველს საძირკველი ჩაუყარა ვ. ერისთავმა კომედით „გაყარა“, ხოლო მეორეს — დ. ერისთავმა — „სამშობლოთი“. შემდეგ ეს ქართული დრამატული ნაწარმოებები იწერება ამ ორი პიესის ზეგავლენით და რა ფორმები უფრო შეეფერება ქართველი კაცის სულიერი დრამის გადმოცემას, ქართული თეატრის დაარსების დღიდან ვერსადა პიესებთ — ეს კი მთავარზე მთავარი იყო ყოველთვის ქართული თეატრისთვის.

სანდრო ახმეტელმა თავის ამ წერილში წამოაყენა ბრწყინვალე თეორიული დებულებანი ქართული დრამის და თეატრალური ხელოვნების განვითარების შესახებ. ეს შეხედულებანი უშუალო გავრძელებად უნდა ჩაითვალოს ახმეტელის მიერ 1915 წელს გაზეთ „საქართველოში“ დაბეჭდილი წერილებისა: „არის თუ არა ქართული თეატრი ქართული?“ — და „მომავალი ქართული თეატრი“.

ქართული თეატრის ისტორიის საკითხების პარალელურად ავტორის გამოთქმული აქვს ორიგინალური შესხედულება გენიალური ქართველი პოეტისა და მოაზროვნის ნიკოლოზ ბარათაშვილის შემოქმედების, კერძოდ კი „მერანის“ შესახებ. ჩვენს მიერ მიკვლეული ეს წერილი არ არის შეტანილი სანდრო ახმეტელის წერილების დღემდე გამოცემულ კრებულებში. ამიტომ მკითხველს ვთავაზობთ ამ წერილის მილიანად.

„XVIII საუკუნის დასასრული ქართველი ერის სულიერი ტრადიციის დასაწყისია. ზურჩხებთან ქვეყანას წილად ხვდა ერთხელ კიდევ განჯადა ისტორიული კულტურათობა, წილად ხვდა უქობად დავცალა შხამასმასალი აღსაყვ ფალა, ულმოებლმა ბედმა რომ გაუწოდა. ქართველი ხალხის აქტურმა სულმა არსებო-

ბისამ, დინამიკამ გრძნობათა განცდისამ მეტამორფოზის პროცესი განიცადა. ქართველს აღარ ძალუს, რაკი მას დამოუკიდებელი თავისუფლება მოუსპეს, სულიერად ჩაებლართის სამშობლოს, ვით საღმერთებელ კულტს, ვით იდგეს დიადი ნების, ვით სიმბოლოს უნივერსალი ცხოველყოფლობისას. მისი შემოქმედებითი მისწრა-

ფეხა, რაციოს საღარიო ჰქარავის იდეას საქართველოსა და თავად-
 ვინეებით უმღებობრივად მსოფლიო ბურჟუაზი სვედიანად დასუ-
 რავს. ტრავგვიშია შობილი ქართველის სული კლავ იხვევ ატყვივა.
 ვაშთა ვითარებამ მას მხოლოდ ხსენ უყვალა. ისტორიამ მოკლა
 ქართველი თავისუფალი, ქართველი ამაყი და გონიერი, ისტორიამ
 წარმოშვა ქართველი სვედის ქენჩენი, ვაგის ძეგრი, ინტენსივობა
 განცდის მისთვის ორსავე მდგომარეობაში თანაბარა. ინტენსი-
 ვის სული კართოლა ორსავე მხარეში ძლიერია, შეუპოვარი. თავისუ-
 ფალი წინდ, მთობის უღელგეშ სულიერ აღმავრებს გამსაგებები
 სურავებს. ცხოვრების სიღრმეზე, დღიური არსებობის სინთორე-
 სისახნეზე, ფიზიკური ტანჯვა-ვაგება, უსადღრო უზედურობა ქარ-
 თველ ვერ მიწიერი შემოქმედების უნარს უპობს. უსაქართველო
 ათველ კაცს მთელი სულიერი საუნჯე გაბოროტებულ მერნად
 ჰქცევია, და ცის მორვეში გამსაგებებულ დანავარდობს. ნიკოლოზ
 ბარათაშვილის ლექსი „მერანი“ განსახიერებთა ქართველი ერის
 სულიერი დრამისა XVIII საუკუნიდან ვიგრე 1850 წლამდე.
 „მერანი“ მთელი ეპოქის საჩუკა. ვერ ანის ეს მერანი, რომელიც
 მთა-ბარს, ტყეებსა და ღრეებს თავზე დაქორენს, რად მოზორდა
 სამშობლოს, საქართველოს და მსოფლიო სივრცეში გაიჭრა? სად
 მიპრის ან რა სურს მას? არავფერი. ცის აერ-მარეში იგი უმუხინდ,
 უგზო-უკვლად მიფრინავს.

„მერანი“ ქართველი ხალხის დიონისეა. მერანი მთელი კულ-
 ტა, სადაც ჩაქსოვილია ქართველი ხალხის გრძობითაა ლტოლვი-
 ნება, ვნებათა თროლოდა. XVIII საუკუნის შემდეგ ქართველი ერ-
 ცის გრძობა და ვნება, როგორც მერანი, ცის სივრცეს მისჩერებია.
 დანერგა მისი სათავაგებებელი კერძი და გაბოროტებულ სულს
 მსოფლიო ნავარდობაში ნავარდობითადა იქავეებს.

უგზო-უკვლო მიდამო, სადაც მერანი დაფრინავს, ბარათაშვილის
 ლექსებით, კულტისა აპოლონისა. ქართველი ერის გრძობისა და ვნე-
 მას აღარ აქვს ფორმა, აღარ აქვს ადგილი, აღარ აქვს სახე, კულტო
 აპოლონისა. კულტო აპოლონისა ქართველი ერისათვის ქოსსად
 იქვსა. საქართველოს იდეის სიკვდილი შემდეგ ვითარის იგი უსუ-
 ლგრო სივრცედ გადაიქცა. აპოლონი ფორმის, — უფორმიობის
 აპოლონიურ შეიცვალა.

თეო მფოსანი, მერანზე მჯდომი — ქართველის, მე-ა. მხედარ-
 თეო ქართველია, ქართველი ნება-დაკარგული, ნება-მოკლებული.
 მხედარი-ქართველი არ თუ არ ლამობს მერანის შეკავებას, შექრ-
 რებას, პირიქით, შევრებულად აღიზიანებს, აღმასხებს მას.

შეგი ყორანი, რომელიც თავს არ ანებებს მხედარს და მერანს
 თესულწუგუნულ სივრცედ და საზარელი ხიბი მას გულს უკლავს,
 ეს ის განცემა, ის ბედისწერაა, XVIII საუკუნის დასასრულის სა-
 ქართველოს რომ მოველინი.

ვიმთობე, „მერანი“ ბარათაშვილის ჩვენი ტრავგვიანია. მასთან-
 ვე ამ ლექსის შობილია შეუსცილად და შეუდარებელიც გამობატულია
 ხელღრეების მთელი შემეცნება. აპოლონი და დიონისე გრძობისთვის
 მოსწყენდნენ. ნება მოკვდა, განცება კი ამ გათიშვის ხელს უწყობს, რით
 და როგორდა შესძლებს ერი ხელღრეებში თავისი ცხარე რელიგიურ
 პანეგეში ჩამოაქანდაკოს.

ამ და, მერანი მიფრინავს, მიობის და საზღვარი არ უნანს
 მის ტყეებსა. არავინ იყის, საით მიოსწყრავის, არც ის, თუ სად გა-
 წერდება. არავინ იყის, როდის შესძლებს ქართველი კაცი თავისია-
 ნის აღდგენას, საქართველოს იდეის გაღვივებას, გრძობათა და
 ფორმათა შექვლებას. საჭირო ყოფილა ნახვარი საუკუნეზე მეტი
 დრო გასულიყო, რომ ერი ახალ სულიერ კერას მიმზრდებოდა. 1850
 წლის ორმაბათს, იანვრის 2-ს, დიდებულმა მამულშეშობმა გ. ანის-
 თაგმა პირველმა ჩააყარა საძირკველი ამ კერისა და მასთანვე უქნდა
 მერანის საწათსადგური, სადაც დაბოლის მას თავი უნდა შეეზარე-
 უნას. ორმაბათს, 2 იანვარს, 1850 წელს, გიმნაზიის დარბაზში
 პირველად იქნა წარმოდგენილი გ. ერისთავის კომედია „გაყარა“
 ქართულად. ამით დაიგდა ის გრძელმო, რომელზედაც უნდა გამოი-
 ჰქობის ახალი ბუნების ქართველი. ამ ისტორიულ დღეს დაარსდა

ტაძარი, სადაც ყოველი ქართველი დღიურ ჭირ-ვარამს მომორე-
 ბული, აპოლინი და დიონისეს კულტის ექსტაზით საქართველოს
 იდეის განსახიერებას უნდა შეუისისხობრიყდნენ. დიდებულთა ეს
 დღე, როგორც დასაწყისი დიდი კულტურული პროგრესისა.

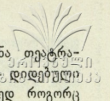
ქართული თეატრის ისტორია ემტად მარტივია. 1850 წელს
 გ. ერისთავის მეთაურობით, რომელსაც მამინდელი მფოსნიცვალა
 ვრონიცევი ნივითრედ ემზარებოდა, შესდგა მუდმივი დასი და 5
 წლის განმავლობაში თბილისში განსტყობის იმართებოდა წარმოდ-
 გენებით ქართულ ენაზე. ქართული თეატრის დაარსებისათვის ადრევე
 ბევის ფიქრებდა ვირთვი ერისთავი, მაგრამ ამ საწყადების ასრუ-
 ლებას ბევრი დამარკოლება ეღობებოდა წინ. მთელ საზოგადოებაში
 თითო-ორთადა პირი თუ მოპოვებებოდა, რომელსაც კარგად ჰქონდა
 შეგნებელი თეატრის მნიშვნელობა. თეთ საზოგადოება, რომელიც
 ბრწყინვალე წოდებისაგან შესდგებოდა, სადათას ძილს მისცემბოდა.
 გინებებოდა და ქონებრივად ის ძალიან დაქვეითებული იყო. ჩვენი
 უკულტურო არისტოკრატია ხანდისხან წარსულისაგან თუ გადაიხვე-
 დავდა ხენებში, თორმე მომავალი მას სრულებით არ აფიქრებდა
 არავითარი სულიერი მოთხოვნებებს ამ ჰქონდა. ძალზე გაბოღბდა
 და გაგორბდა, ლობობა და ქორ-მეძებრობა — აი, მთელი მამინდელი
 ცხოვრების შინაარსი.

მხოლოდ მეჩორიოდენ პირი და მათ შორის გ. ერისთავსაც შეს-
 ტკიოდათ გული. გ. ერისთავს გულითა და სულით უნდოდა თეატრის
 შემწეობით ქართველი ერის შემოქმედების სულის გაღვივება, მაგრამ
 მისი განზრახვა უსახსრობის გამო, ვერ-ჯერობით შეუქსოვადელი
 რჩებოდა. მხოლოდ მისი პიესა „გაყარის“ ხელნაწერი ვრცელდებო-
 და საზოგადოებამ და ნელ-ნელა ნიადაც უმზადება და თეატრს.
 რაკი ვრონიცეგმა წლიურად 4000 მანეთი დაუნიშნა, გ. ერისთავიც
 შეუკავიათ შედგა საქმეს და ხუთი წლის განმავლობაში სამუდ-
 მოდ განამტკიცა თეატრის არსებობის აუცილებლობა ჩვენიში.

1855 წელს ვრონიცევი საქართველოდან წვიდა და თეატრის
 საქმეზე აიწუწ-დაიწუწა. დასს ჯამაგირი ვეღარ მისცეს, შემოსავალი
 მათ ვერ იხსნავდა. გ. ერისთავს ვეღარა გააწყურა და იძულებული
 გახდა დასი დაეხიზოვა და თეთონ თავის მამულში წასულიყო.
 ექსპის წლის განმავლობაში გ. ერისთავის და მისი მარადგენ-
 ხელის — შურბა ანტონოვის პიესებით თითქმის ყველა წარმოდგე-
 ნილი იქნა. ორიგინალური პიესების გარდა გადმითარგნა ბევრი
 უცხო ენის პიესაც. ხალხი შეგნეა თეატრს და 1855 წლის შემდეგ,
 როცა გ. ერისთავს თავი დაანება თეატრს, ზოგიერთმა საქმის მოყ-
 ვარებმა ივანე კერესელიძის თაოსნობით შეადგინეს ამხანაგობა.
 გამართეს საკუთარი სცენა, სადაც არი წლის განმავლობაში დიდი
 ვი-ვაგალით მართავდნენ წარმოდგენებს. ბოლის ეს ამხანაგობა
 დაამზალა და დაწყებულ საქმე სრულებით გაუმტედა. მართალია,
 ათასში ერხებულ კიდევ გაიმართებოდა ხოლმე კეროი ოჯახებში ქარ-
 თული წარმოდგენები, მაგრამ მათ საზოგადო სახითა აკლდათ. ამ
 დროის განმავლობაში ყველაზე მეტი სასახსურო თეატრისათვის
 მიუღებო: 2. ავალიშვილს, ან. ფურცელაძეს და ალ. რონიშვილს.
 24 წლის შემდეგ, სახელდობრ, 1879 წელს, შეადგინეს ამხანაგობა:
 დიმიტრი ყვიზინა, ნიკ. ავალიშვილმა, იოსებ ჰაქიაძემ, ალ. სა-
 რაიშვილმა და ილია ჭავჭავაძემ. შეაგროვეს ფული, დააარსეს დრა-
 მატული კომბეტა, გამორკვიეს ამხანაგობის წყუდება და 5
 სექტემბერს 1879 წელს სამუდამად ჩააყარეს საძირკველი სცენისა.
 ამ დღეს წარმოდგენილი იქნა ბარბარე ჯორჯაძის კომედია „რას
 ვეძებდი და რა ვაივ?“

1880 წელს კომიტეტმა ხელი აიღო თეატრზე და მეთაურობა
 ვასო აბაშიძემ და კოტე მესხმა იკისრეს. მათ შემდეგ თეატრი აკავის
 ხელში გადადის. მალე უკანასკნელმაც დაანება თავი და თეატრის
 ხელმძღვანელობა ისევ დრამატულმა კომიტეტმა იკისრა.

აი, მოხლედ ქართული თეატრის ისტორია, საზოგადოდ, თეატრ-
 ის განვითარება დრამისა და სცენის, ლიტერატურისა და
 თეატრისათვის განვითარება. ყოველივე დრამა მამონ არის ერთგუ-
 ლი, როდესაც ერთგულია სცენიურობა დრამისა. დრამის დედა-
 აზრი, მოქმედება შეიძლება კოსმოდინამიკურიც იყოს. სცენიურობა

კი დრამისა აუცილებელი ეროვნულია. მე ვლავარაკობ თეატრის მხრივ, აპოლონისა და დიონისა კულტების შეუღლების თვალსაზრისით, სცენურობა დრამისა კანკა მოქმედებას, ფორმა დრამის მოქმედებისა. აგრეთვე თეატრლობა სხვა სცენისა, ფორმა სცენა-ზე წარმოდებით დრამისა. ყოველივე დრამა სხვადასხვა სცენაზე ყოველივეს სხვადასხვა თეატრლობაში იხატება. ყოველივე სცენა განიხილება შემწილი თეატრლობით, როგორც ყოველივე დრამა განიხილება მოქმედების სცენურობით. აი, თუ ამ კონცეფციისა და ამ გემის მიხედვით შევუდგებთ ჩვენი თეატრის ისტორიის განხილვას, დავინახავთ, რომ ქართული თეატრი, როგორც საკუთრივ თეატრი, ჯერაც ისევე თეატრის ისტორიის პირველ სტადიას განიცდის. თეატრის ისტორია მაშინ არის დიდად ღირსშესანიშნავი, როდესაც დრამატული ხელოვნება ერის იდუმალი გრძნობისა და სულიერი ვითარების ეწაფება, განსახიერებას და კულტის შემწნას ლაშობს. 2 იანვარს, 1850 წელს, ჩვენში დაარდა თეატრი — გამართობი და დღევანდლამდე მას ეს სახე აქ უცვლია. თითი დრამის განვითარება ამისივე დამაშტკივებელია. ჩვენში უპირატესად განვითარება მიიღეს კომედიებმა, ვიდრე ვლდებდა და ისტორიული პიესებმა. პირველს საძირკველი ჩაუყარა გ. ერისთავმა თავის კომედია „გაყრაით“ ხოლო მეორეს — დ. ერისთავმა „სამშობლოთი“. მას შემდეგ ყოველსდროს იწერებოდა ან რთი პიესის წყვედლებით. როგორც კომედიები, ისევე ისტორიული პიესები დრამატული ხელოვნების მხრივ მტად უსტობენ. ყოველივე მათში არა თუ არ არის დატული მოქმედების განვითარება და სცენურობა, წინადა ლიტერატურის მხრივ სანიშნელი ტენდენციურობითაა სასვე და მცირე მიზანი აქვთ დასახული დრამა საქართველოში ქართველი ხალხის ცხოვრების კონცენტრისი კი არ გტრფის, არამედ ცდილობს ზოგიერთი მხარეებისა თუ იმ წოდებისა, რაც კი შეიძლება გაამასხროს. რომ ჩვენში დრამა-კომედია შესაფერისი განვითარება ვერ მიიღო, ამტკიცების ის გარემოება, რომ საზოგადო თეატრის და არა მარტო, სცენაზე თითქმის დღევანდლამდე აქტივია მსახიობი და არა დრამატურები. მაშინ, როდესაც უცხო ქვეყნებში დრამა ჰქმნის სცენას, სახიობისა, ჩვენში სცენა უკარანახებს და ჰქმნის დრამას. მიუღი რთი ატორებისა სწენ შემოღო იმიტომ, რომ საზრდო მისცემ ამბ თუ იმ მსახიობს. მე დარწმუნებული ვარ, აუარებელი პიესები დაწერილიათაა მხოლოდ იმიტომ, რომ ჩვენს სცენას ჰყავს ე აბაშივი. ატორი თავის ნაწარმოებს უპირველესად მსახიობის უწყემდებარებს. დღევანდლამდე ჩვენ არა გვაქვს არც ერთი ნამდვილი კომედია, თუმცა იმ წელიწადისა მხოლოდ კომედიების გარშემო ტრიალებთ.

ასევე თიქმის სცენური თეატრლობაზე, დრამის განსახიერების შესახებ სცენაზე. ქართული თეატრის დაარების დღიდან ვერსად ჰპოვეთ იმის ნიმუში, რომ ჩვენს თეატრში ადგილი ჰქონდა. ერთეული თეატრლობის მცირეოდენ შესწავლა — კვლევა-ძიებას. ყველა დრამა ჩვენს სცენაზე იდგება და ისახება ისევე, როგორც 1850 წლებში. აი ყოფილა მავალით, რომ დრამის ინტერპრეტაცია სცენისათვის სულ უბრალო კამათი მაინც გამოიწვიოს ხელი-დახა შორის. მაშინ, როდესაც საზოგადოდ, სცენური ხელოვნებაში სწორედ ეს საკითხია მეტისმეტად თავსამტკრევი. მრავალი შრომა და უნარი სწორედ თეატრლობის ფორმის გამოკვლევაზე იხარება, გაუნებელიდ იმერევა ერთი სცენება, შეხედება მეორე. ჩვენში იმ წლის განმავლობაში დრამა სცენაზე შამლონურ ეგამის განსახიერებას ჯერაც არ გასცილებია. ჯერაც არ ვიცით, თუ როგორ უნდა იყვეს კულტურა აპოლონისა, რა ფორმები უფრო შეეფერება ქართველი კაცის სულიერი დრამის დამოკლებას ამის ერთადერთი მიზეზი ის გარემოებაა, რომ დრამა ეგვემდებარება სცენას და არა სცენა დრამას. მხოლოდ ჩხოვოვსა და ისტორიკოსის პიესებში შეაძლებინეს სტანისლავსკის, სანინის, ნემროვიჩ-დანიჩენოს, განსვენებულ სულერგიევის, შორსრესკის ეროვნული თეატრლობის დამუშავების შესაძლოდნენ. სცენის ხელოვნად მისხავს იმის, რასაც ხელოვნად დრამისა მას აწევის, ნათქვამით ცხადია, რომ ჩვენმა თეატრმა დღევანდლამდე ვერ მოგვცა ვერც ეროვნული დრამა და ვერც ეროვნული

თეატრლობა. სამაგიეროდ, ქართულმა თეატრმა შექმნა თეატრლობა კერძოდ ინდივიდუალური, ამა თუ იმ მსახიობისა. დიდებულადამიანია გასა აბაშივი, არა როგორც მსახიობი, არამედ როგორც პირველი შემქმნელი და საქრკლის მანყნელი ეროვნული თეატრლობისა კომედიამი. თეატრლობის განვითარება ამ დრამში უსათუოდ გავრცელება იქნება გ. აბაშივის მიერ შექმნილი თეატრლობისა. მიუღი მისი განსახიერება ნამდვილი ქართულია, მხოლოდ ჩვენი. მის მიერ შექმნილი სასცენო ფორმები, თეატრლობა სცენაზე, — ქართული კულტურაა. ვერც ერთი ნიჭიერი მსახიობი გვერდს ვერ აუტოვებს გ. აბაშივის თეატრლობას, მხოლოდ მასში ჰპოვებს შემოქმედების საშარის. იგივე თიქმის საფარო-აბაშივიზე, რომლის მიერ შექმნილი თეატრლობა უსათუოდ დედამიად დაიღება მიომადეს სასცენო ხელოვნებას. დღესაც ყოველ ახალ მსახიობში ჩვენ გვედავთ მინიატურულ ვასო აბაშივის, საფარო-აბაშივის, ლადო მქსნიშვილს და სხვა. საგმირონა საქმენი მათი იმიტომ, რომ თეატრლობის შესაქმნელად ჩვენს საზოგადოებაში დღესაც არავითარი საზრდის შოვნა არ შეუძლიათ. ყოველსდროს, რასაც ჩვენ კულტურულ საზოგადოებაში დუნდასვთ, თეატრლობის მხრივ, უსათუოდ თითოეტიური სირცხელი უნდა გამოიწვიოს. ძნელად თუ შესვდებით ისტორიის ახალც ისეთ ინტელექტუალის ფაჯას, სადაც ითახების სულ მცირე ესთეტკური ნიშანი მაინც გაჩნდეს. ძნელად თუ შესვდებით ინტელექტუალ ქალს, თუ კაცს, რომელიც თავის გარეგან მიზრთაზე, მოწყობლობაზე დიდად მაინც ფიქრობდეს. დააკვირდით ქართველ ვაქს, ქართველ ქალს, როდესაც იგი ან ჯდება საკაშზე, ან დგება, ან დადის, ან თავს გვიგავთ, და დარწმუნდებით, რომ მართლაც მისი მოზრთაბა ესთეტკურად სასირცხვია. ასეთ პირობებში ის ქართველი მსახიობი, რომელმაც თავისი ნიჭით და მხოლოდ პირად უნარით თეატრლობას საძირკველი ჩაუყარა, მართლაც კულტურული გმირია.

აი, ყველა ეს ნებას მამდებს ვალიარო, რომ ქართული თეატრის ისტორია უპირველესად ქართველი მსახიობის ისტორიაა. როგორც რუსეთში თეატრალური ხელოვნების დასაწყისს მირალოვში და კარტიკიში მსდგებოდა, ისევე ჩვენში თეატრალური ხელოვნების ისტორია გასა აბაშივისა, საფარო-აბაშივისა და მქსნიშვილისაა იწყება. თეატრალურ ხელოვნებას მათ ჩაუყარეს საძირკველი და ისტორიაც მათ დაიწყო.

ორშაბათს, 2 იანვარს, 1850 წელს გ. ერისთავმა სათავე დაუდო დიდებულ კულტურულ პროგრესს. თეატრის მხრივ მან მხოლოდ პრიმიტივი მოგვცა, მარამ ვინ არ იქის, რომ ისტორია პრიმიტივს გვერდს ვერ აუხვევს. დიდება ერთსდავისა იმისა, რომ ქართული ხელოვნის ვითარებას მყუდრო ნავთსაფერი გაუჩინა. კულტურა თეატრისა — უმაღლესი ბედნიერებაა ერისა და ჩვენც ვერსამ, რომ ქართველი იპოვის სახეს და გადამტრევის თავის შემოქმედებით დიდს თეატრალურ ხელოვნებაში. ბარათაშვილის „მერანში“ გამოსახული სულიერი დრამა ქართველი კაცისა მხოლოდ აქ ჰპოვებს თავის ფორმას.

სამწუხაროდ, ქართულ თეატრს უკანასკნელ წლებში კვლავ დაატყდა სანიშნელი უბედურება. შავი ყორანი მერანთან მყოფი, ცეცხლის სახით მოვიდინა ჩვენს თეატრს და ძირნადაც დახოცა. მას შემდეგ ქართული დრამატული ხელოვნება შიშობლიურ კერას მოსწყდა და მისი მსუქნური ქაჩნაშ დაჩრჩნენ. ქართველი საზოგადოების ვალია, თუკი მას სწამს სამშობლო კულტურა, თუკი ფიქრობს პირნათლად შესვდეს მომავალს, სურს დასდეს კაცობრიობის წინაშე, ვითა შვლით კულტურისანი ერისა, იზრუნოს დაუყოვნებლივ ქართველი თეატრის აგებისათვის, მხოლოდ ის არის ჩვენში ქართველი, ვინც ქართულ ხელოვნებას გულითა და სულით გტრფის. ვიცოდეთ ეს და ყოველთვის ვგასმოვადეს“.

აღნიშნული წერილი არ ყოფილა შეტანილი სანდრო ახმეტელის წერილობის დიდებლ გამოცემულ კრებულებში და მომავალში მაინც არ უნდა იქნეს გამოტოვებული.

გიგო გაბაშვილის

უცხოი სკაიი

ვლადიმერ ჯაფარიძე

ჩვენი ხალხი სათუთად ინახავს დიდი ქართული მხატვრის გიგო გაბაშვილის სახელს. სიყვარულით და ყურადღებით ეკიდება ყოველ მის ნაწარმოებს, როგორც ერთგული ხალხის გამოვლენების მრავალმეტყველ ნიმუშს.

გ. გაბაშვილის ფერტილივი სახლურობითა და ღრმა ეროვნულობით არის გამსჭვალული. ყოველი მისი ნამუშევარი ქართული იკონტურის ოქროს ფონდს ამშვენებს.

მხატვრის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის უდიდესი ნაწილი ხელოვნებათმცოდნეობისათვის ჯერ კიდევ უცნობია და დაკარგულია დღევანდელს.

აი რას ამბობს პროფ. მ. დღუღუაჯა: „გიგო გაბაშვილი, — ორი ათასზე მეტი სურათი, ესკიზი, ნახატა, გეგოდა და მონასხი შექმნა, და უდიდესი ნაწილი ამ შესანიშნავი მემკვიდრეობისა უცნობია და უგზოუკვლოდ გაუანტკულია“¹.

ასეთივე აზრისაა გიგო გაბაშვილის შემოქმედების მეორე მკვლევარი ი. ურუშაძე, იგი თვლის, რომ მხატვრის მრავალრიცხოვანი ნაწარმოებების დიდი ნაწილი დაკარგულია, ან საზღვარგარეთ არის შემორჩენილი.

ამდენად უფრო სასიამოვნოა და საყურადღებო ამ შესანიშნავი მემკვიდრეობის უგზოუკვლოდ გაუანტკული ნამუშევრებიდან რე აღმოჩნდება რაიმე, სურათი ან უნარბლო მონასხი კი. ჩვენთვის ყველაფერი საინტერესო და ძვირფასია.

და აი აღმოჩნდა კიდევ ერთ-ერთი მათგანი, რომელიც ჩვენი საზოგადოებისათვის და, ვფიქრობ, ხელოვნებათმცოდნეობისათვისაც უცნობია და შეუსწავლელი.

გიგო გაბაშვილის ეს უცნობი ნამუშევარი აღმოჩნდა შემთხვევით, ყოველივე ძიებისა და კვლევის გარეშე. ესაა ტილოზე ზეთის ფერებში დაწერილი ახალგაზრდა ქალის პორტრეტი (75×40). ახალგაზრდა ქალი მოცემულია ანფასში ნახურალურზე ღღანე მეტი ზომით, მარჯვლიდის მხივით აცმული ყელსაკიდით და მოზრდილი გულის ქინძისთავით. ეს ახალგაზრდა ქალი

არის ივანე მაჩაბლის ქალიშვილი, ელენე მაჩაბელი-ჩერქეზიშვილისა. პორტრეტი ამდენ ხანს ჩერქეზიშვილების ოჯახში ინახებოდა.

როდის და რა პირობებში დაიწერა ეს პორტრეტი და რა იყო მიზეზი იმისა, რომ დიდი მხატვრის ეს სასესებო დასრულებული ნაწარმოები დღემდე სრულიად უცნობი დარჩა ფართო საზოგადოებისათვის?

სახელოვან მხატვარს, გიგო გაბაშვილს იმთავითვე ახლო მეგობრობა ჰქონდა ივანე მაჩაბლის ოჯახთან და მათი ხშირი სტუმარიც იყო, მაგრამ ოჯახის წევრთა დახატვა არ უძლია.

მხოლოდ სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში (1930-1933 წ. წ.) განურჩავს მაჩაბლების ოჯახის წევრის — ელენე მაჩაბლის პორტრეტის დაწერა².

პორტრეტის დაწერის რამდენიმე სეანსი მოაღწიდა დიდმა მხატვარმა. მხატვარი დაეჩინებოდა ენებდა ზუსტ მსგავსებას, რაც ადვილიად არ უხერხებოდა, ალბათ მოხუცებულობის გამო.

„მეამაყებოდა, რომ ასეთი გამოჩენილი მხატვარი წერდა ჩემს პორტრეტს, მაგრამ ჩემს თავთან მსგავსებას ვერ ვხედავდი და ამიტომ დაწერილის სილამაზევ არ მიტაცებდა მაინცდამაინც, — აღნიშნავს ქ. ელენე, — თვითონ მხატვარც საკმაოდ ნერვიულობდა ამის გამო“.

მხატვრის გარდაცვალების შემდეგ 1936 წელს მის მეუღლეს გამოუგზავნია პორტრეტი ელენე მაჩაბლისათვის. ასე მოხდა ეს ნამუშევარი მხატვრის არქივიდან ჩერქეზიშვილების ოჯახში.

წლების განმავლობაში პორტრეტი ქართული საზოგადოებისათვის უცნობი იყო.

ერთხელ საუბარში ქ-ნა ელენემ თავის პორტრეტთა შორის გიგო გაბაშვილის ნამუშევარიც მოიხსენია.

ამ ამბავმა დამინტერესა და ვისოფე ენენებინა.

მეორე დღესვე ვესტუმრე ჩერქეზიშვილების ოჯახს და ვიხილე გიგო გაბაშვილისათვის დამასსიათებელი მანერით და იმივითი კოლორიტი, ნახ და წყნარ ფერებში დაწერილი პორტრეტი³. ტილო ოდნავ მოძველებულია. ფერები აქა-იქ დამსკადრა და დაზიანებულია.

გაგვიჩვენებულ ვიყავი იმ გარემოებით, რომ ასეთი ღირსეული ნაწარმოები უჩინრად იყო დადებული წლების განმავლობაში და მიზეზი ვკითხე მასპინძელს.

— ღირსეული რომაა, ცხადია, — მიპასუხა ქ. ელენემ, — რადგან დიდი ხელოვნის ნათელია და, მასასადე, საინტერესო საზოგადოებისათვის; მაგრამ მე უკვე მოგასტყნე, თუ რა რიგ გულგრილად იყო განწყობილი მის მიმართ თვით ავტორი, არც კი გამოაქვეყნა. მეც სწორედ ამიტომ შევიკავე თავი მისი საკაროდ გამოტანისაგან. თუმცა მოწიწებით ვინახავდი, რადგან მწამდა და დღესაც მჯერა, რომ ის თავის მნიშვნელობას არ დაკარგავდა და ოდესმე მხატვრულს თუ არა, ისტორიულ როლს მაინც შესრულებდა.

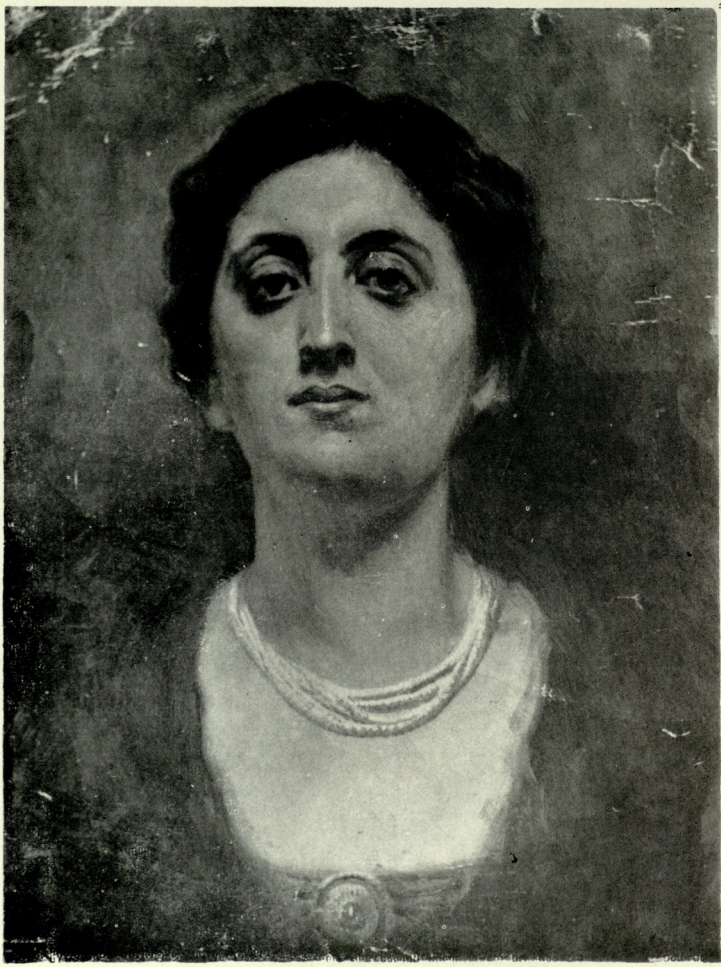
რასაკვირველია, ნამუშევარი ვერ გაუსწრებეს მხარის ავტორის ახალგაზრდობაში შექმნილ შედეგებს, მაგრამ ის მაინც დიდი შენაძენია.

პორტრეტზე ავტორის ხელმოწერა არ ჩანს და არც თარიღია აღნიშნული; ამიტომ ჩემს ძმას უჩას ვაჩვენე. უჩა უმაღლეს ინტო მასწავლებლის ხელწერა, ნასიამოვნები დარჩა მისი ხილვით.

„პირწარდნლილი გიგო გაბაშვილია! — თქვა მან ბოლოს, — ოღონდ მისი სიცოცხლის უკანასკნელი წლების“.

მხსრულების მანერა, კოლორიტი, ტექნიკა და, რაც მთავარია, თვით ელენე მაჩაბელი-ჩერქეზიშვილის უცილობელი დამოწმება, ცხადყოფს იმ უდავო ფაქტს, რომ ეს უცნობი ნამუშევარი დიდი ისტატიის გიგო გაბაშვილის მუწერს ცვეთვის.

როგორც ელენე მაჩაბელი აღნიშნავს,

გიგო გაბაშვილი გრიბოედოვის ქუჩაზე, ახლანდელი სამხატვრო აკადემიის შენობაში ცხოვრობდა თავის მეუღლესთან ო. მიულბაუმიან ერთად. მათ ზემო სართულზე ორი ოთახი ეკავათ. დიდი ოთახი მათ სახელოსნოდ და სასტუმროდ ჰქონდათ გამოყოფილი, უფრო პატარა კი — საოჯახო საქმიანობისთვის.

„ო. მიულბაუმი კულტურული ადამიანი იყო, და ხშირად წერდა დღიურებს, — შენიშნავს ელენე მაჩაბელი, — მასში აღ-

ბათ საინტერესო მასალა იქნება გიგო გაბაშვილის ცხოვრების შესახებაც.

ზამთარში, როდესაც ძლიერ აცივდებოდა, შემის უქონლობის გამო (ბინას მთლიანად ვერ ათბობდნენ), გიგო მთელი სამუშაო იარაღებით გადადიოდა პატარა ოთახში, სადაც თუნუქის პაწია ღუმელი იდგა და იქ მუშაობდა. ჩემს პორტრეტსაც იმ პატარა ოთახში წერდა“.

საოცარია, რომ დიდი ხელოვანის საცხოვრებელი ბინა და სახელოსნო, სადაც მხატვარს არა ერთი ბრწყინვალე ტილო

დაუწერია, არ არის აღნიშნული მემორიალური დაფით.

1 მ. დუღუჩაია, გიგო გაბაშვილი, თბ., 1963.
2 ი. ურუშაძე, გიგო გაბაშვილი, თბ., 1958. (რუსულ ენაზე).

3 1963 წელს ეურნალ „დროის“ მე-12 ნომერში შეცდომით გიგო გაბაშვილის სურათი ჟურნალის კალა სააღდგომო კვირვლით ხელშეწყობის (ელენის დედა) პორტრეტად ეს ელენე მ. მაქალაძე უარყო.

4 ამ არ შეუვლდებოდა აქ ნამუშევრის მხატვრულ ანალოზს, ამის შესახებ სიტყვა სპეკულატებზეა.

მხატვრის

ხელმოწევა

ეთერ ჟორბოლიანი

სვანეთის სოფელ მუჯალში დაიბადა ვარლამ მახარბოლძე. ეჭვს წლის მამამ სოფელ იფარის სამრევლო-საეკლესიო სამწიგნობრო სკოლაში მიიბარა. ბავშვი თავის ნათესავთან გიორგი ტვილიანიან ცხოვრობდა.

პატარა ვარლამი კარგად სწავლობდა. სვანებს კარგად ითვინებდა, მაგრამ მოსვენება დაკარგა, მის ბავშვურ აღმას იტაცებდა ცის ლილისფერი ტატნობი, დრუბლებში პატარაღვივთ ვახვეუნი თეთრი მთები, ნაყრისტყვი ხავსმოკიდებული კომკები, მიუვლი საჯიხვეები და უღრანი ტყეები. მთელი დღეები დახეტებოდა საცაფხუბო ბოლიკებზე...

ოთახის კედელზე ვარლამს ნახშირით სვანური მალაი კომკები აღუმართა. კომკებს ცხოველები და ფრინველები მოჰყავდა და ტილდიანების ოჯახი პატარა მხატვრის პირველ სალიანდ იქცა.

მაღელ მხატვრის სახატავ მასალას — ნახშირის წითელი-ლურჯი ფერის ფანჯარა შემემატა, რომლითაც მოისინებდა ვ. მიმინიშვილმა დასწავლა. ვარლამ მხატვრული კიბოვა და ხმებრეკა ეცხრებოდა. იფარში სწავლის დამთავრების შემდეგ იგი ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში ჩაირიცხა.

აქ იგი დუშუბორბადა გალაკტიონ ტაბიძეს და აკაკი მარგანს. მითათნ ვარლამ ვარლამი მოსწავლეთა რევოლუციური კომიტეტის აქტიური წევრი იყო.

ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში ხატავს არ ასწავლიდნენ, მაგრამ ვარლამში მხატვარი არ ისვენებდა... პატარა მეგობრებს ვარლამმა, გალაკტიონსა და აკაკის ხშირად ხედვადნენ ბაგრატიის ტაძარზე.

აქედან ზღაბრულ მშვენიერად აღმართული მალაი ხამიდი და ნაჭურა. მთელი დღე სხვადსხვა ხედვებს ხატავდნენ ვარლამი და გალაკტიონი, ლექსებს თხზავდნენ აკაკი და გალაკტიონი...

— სიკვდილამდე ორი თვით ადრე თბილისში ვნახე გალაკტიონი. — იფარებს ვარლამი, — ხელი მომიხდა და მიხიხრა — იცი, ვარლამ, ბაგრატზე ჩახატული ჩენი ნახატები უნახული მაქვს!.

1909 წლიდან ვარლამი პედაგოგიურ სარბილზე მოღვაწეობდა. იგი მუშაობდა ცაყერის ორკლასიან სასწავლებელში, ყველდრეშის სამრევლო სკოლაში, ლიალამის უმაღლეს დაწყებით სასწავლებელში, ორბელის სკოლაში, სადაც 25 წლის მანძილზე სხვა სვანებთან ერთად ასწავლიდა ხატვა-ხაზვას და მუსიკას. პედაგოგობის შესანიშნავად უთავსებდა საყვარელ პროფესიას — მხატვრობას.

1929-1932 წლებში ვარლამ მახარბოლძე თბილისის სამხატვრო აკადემიაში სწავლობდა, მაგრამ ოჯახური მდგომარეობის გამო მისი დაშორებდა ვერ შესძლო.

გ. მახარბოლძე ათი წელია პენსიაშია და თავის ნიჭსა და უნარს ხალხის სამსახურს ახმობს.

მხატვრის ფუნჯს 400-ზე სურათი გკუთვინს. ლექსმ-სვანეთის წიაღში აიღვა ფეხი და გაიშალა მხატვრის შემოქმედება.

ადრეულ პერიოდს მიეკუთვნება გალაკტიონის ლექსების „წმინდა გიორგისა“ და „ღმინისი“ ილუსტრაციები, რომელთა ფერად-ფოტოგრაფირებები დიდმა პოეტმა 1957 წელს რეინციხის კულბში თავისი ლექსების ხელნაწერების გამოფენაზე წარმოადგინა.

დუშუბორბი ცხოვრებით დატანჯულ სვანებს თოღის თეთრი ტალღა ქვესუნელში ჩაიტანდა ხოლმე, „ზვიავი“ — ასე წარმოსახა მხატვარმა მარილის საომრელად საცაფხუბო ბოლიკებით წამოსული სვანების ტრაგედია.

ლექსებში ხალხის მამინდელ ბედარულ ცხოვრებას ასახავს ფსიქოლოგიური სურათი „მომაკვადვი ძმას“. ძნელი გულგრილად უქმრობი ლამობი განათებულ ფიქრით ტახტზე გამოტილ ვაეკატს, რომელიც სიციხეს ეთხოვება, თავზარდაცემული ოჯახის წევრები კი ცდილობენ თავიანთი მწუხარება შეაკავონ მომაკვადვი წინაშე.

ხალხის ყოველდღიურ შრომით ცხოვრებას ასახავს სურათები: „სიმინდის თონხა ღერებში“, „თიბავ სვანეთში“, „აკლავთ სვანეთში“, „ოხისა და ხარის ჯოგი სვანეთში“ და სხვ. მხატვარმა 1905 წლის რევოლუციურ ქარტახილვებში უძღვნა თავისი ტილოები „პირველი სვანეთის“, „ავანთის სვანეთში“, „გარდაცხადების მკვლელობა სვანების მიერ“, „იმპერიალისტური იმი“ და სხვ. ახალი ცხოვრება მთელი ძალით შემოიჭრა მხატვრის ცხოვრებაში.

რევოლუციური სულის მხატვარმა უფრო მოხერხებულად მოიმარჯვა ფუნჯი და მალე ტილოზე გაჩნდა დიდი ცხოვრების ამსახველი სურათები.

სვანეთის მარადიოღიანი მწვერვალები მაგიური ძალით იზიდავენ სპირტუალურად... იგი მოამსჯელეთა მხარედ იქცა, ამას მოგვითხრობს სურათი „მოამსჯელები“. ბევრი მოუხიბლავს სურათი „ქორწილი კოლმეურნის ოჯახში“. წუგბდელი ლაქმეული კაცის ოჯახში დიდი ღმინია, ჯროში ცხენები ყალბეზე დადგანან. იქვე ცვეკვა-თამაშია და ეს ყველაფერი გაშლილია საცირად გამჭვირვალე ლილსფერი ღამისა და თოღიანი მთების ფონზე. ღმინის განწყობილება ვადიდებია მთერ მხარეს გირაკა შეფენი სინათლით სავსე ოღებს.

მხატვრის თვალს მთაში ცხოვრების არც ერთი მიმჩნეობი არ გამოჩენია. ლაქარგობის მშენებლობა სოფელ ლაქანში მცხოვრებით ვარლამისათვის უახლოესი თემაა. რამდენიმე ტილოც შეუქმნია.

გ. მახარბოლძის ოსტატობითა და გემოვნებით გადმოაქვს ტილოზე მთის შემოდგომა. ამ მხრივ გამოირჩევა „შემოდგომა ლერწმში“, სადაც ცისფერი და ოქრისფერი საფარის სინათლითა შერეული ერთმანეთში და პოეტურ განწყობილებას ქმნის.

სულ სხვა ფერადოვან გამაშია გადაწყვეტილი „ავარაკი მუში“, სადაც ფიჭვისა და ნაძვის სიმწვანე საღამოს მშვედ ფერებთან შემხატებულა. სურათი — „რევაზ მარგიათა“ თვალწარმტაცია სვანური პიუზავი, ცამდე ახატულან მალაი მთები, მხატვარმა შესანიშნავად გადმოგვცა პოეტის ამაღლებული სული, მძიმე მღელვარებ ბუნება და ეპიკურად შემართება.

მთა რუსთაველის დაბადების 800 წლისთავის საიუბილეოდ მახარბოლძემ დაწერა ტილო „მთა რუსთაველი თამარ მეფის ამალი“. თამარი სვანებს სწევია. თან ახლავს მხარგრძელო, მთა და სხვადსხვა კუთხის წარმომადგენლები. სურათი რიტმული და დინამიურია.

ხანგრძლივი შემოქმედების მანძილზე გ. მახარბოლძემ 21-ჯერ მოაწყო გამოფენა. მისი ნიჭის გაფორმებას ხელი შეუწყო მხატვარი ივანე ბაქსცითან მეგობრობამ.

ახალგაზრდ მხატვარმა 1911 წელს თავისი ნამუშევრების გამოჩენა მოაყუ ქუთაისში კლასიკური გიმნაზიის დიდ დარბაზში.

1924 წელს თბილისში ჟურნალის „ოეგტრი და ცხოვრების“ რედაქციაში მოეწყო მისი ესკიზების გამოფენა, რომელმაც მწახველების ინტერესი აღარა.

1930 წელს იანგრა თბილისში მოწყობილ გამოფენაზე ფართოდ იყო წარმოდგენილი გ. მახარბოლძე. ჟურნალ „დროშამ“ წე-

მესტიის კოლმეურნობის ფერმა

რილში „საყურადღებო გამოფენა“ მაღალი შეფასება მისცა მის სურათებს.

ინივე წელს ვ. მახარობლიძემ მოსკოვში მეცნიერ მუშაკთა სახლში პერსონალურ გამოფენაზე ნი ექსპონატი წარმოადგინა. „ვერენია მოსკოვ“ აღნიშნავდა მისი სურათების ორიგინალურ ფორმას, თვითმყოფად სტილს. გაზეთი „კომუნისტები“ აღნიშნავდა გამოფენის წარმატებას.

ეს გამოფენა დათვალა უცხოელებმაც, რომლებმაც დადებითი შეფასება მისცეს უაღრესად კოლორიტულ მხატვარს.

ვ. მახარობლიძის შემოქმედების შესახებ თავის დროზე მრავალი რეცენზია დაიწერა როგორც რესპუბლიკურ, ასევე ცენტრალურ ჟურნალ-გაზეთებში... ნახევარი საუკუნეა მხატვარი ნაყოფიერად მოღვაწეობს ლეჩხუმსა, რაჭასა და სვანეთში.

სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოსვლის დღიდან ვ. მახარობლიძემ დიდი ენთუზიაზმით ჩაება საზოგადოებრივ საქმიანობაში. მას დიდი ღვაწლი მიუძღვის ცაგერისა და ლენტეხის რაიონებში ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მასალების შეგროვებისა და ბუნების წაილისეული სიმდიდრის, სამკურნალო მცენარეებისა და წყლების აღმოჩენაში.

ვ. მახარობლიძის ინიციატივით ჯერ კიდევ 1909 წელს ცაგერში ჩამოყალიბდა სცენისმოყვარეთა დასი. დადგებიდან შემოსული თანხით მან პირველი სამიჯნოვლო შექმნა მზრანში. მისივე ინიციატივით ჩამოყალიბდა მომხრეალთა გუნდი, 1911 წელს სოფელ ლაჯანაში — სამრევლო სკოლა, 1939 წელს — საკოლმეურნეო თეატრი, ეთნოგრაფიული გუნდი და სხვ. ცაგერის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში, რომლის შექმნის იდეა მას ეკუთვნის, ზვირი კარგი და სასარგებლო დაკავშირებულია ვ. მახარობლიძის დაუღალავ შრომასთან, მას აქვს სამეცნიერო შრომებიც, ნარკვევები კულტურის ძეგლებზეც.

ხე-ტყის დაცურება ცხენისწყალზე.

1957 წელს საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტრომ, საქართველოს მხატვართა კავშირმა და საქართველოს სახელმწიფო გალერეამ ვ. მახარობლიძის ნამუშევრების პროფესიონალური გამოფენა და შემოქმედებითი საღამო მოუწყვეს. მისი სურათები შეიძინა საქართველოს კულტურის სამინისტრომ, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმებმა, ქუთაისის, ცაგერის, მესტიის და ონის სახელმწიფო მუზეუმებმა, კულტურის სახლებმა და სხვა დაწესებულებებმა.

ვ. მახარობლიძემ 1932 წლიდან საქართველოს მხატვართა კავშირის წევრია, ხოლო 1958 წლიდან საბჭოთა კავშირის მხატვართა კავშირის წევრი, დაჯილდოებულია მედილი „წარჩინებული შრომისათვის“. საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტრის მუშაკთა პროფკავშირის რესპუბლიკური კომიტეტის მიერ — საპატიო სიგელით და ფულადი პრემიით.

დიდმა შრომამ ვერ გასტეხა ხანდაზმული მხატვარი, იგი ნელა, დინჯად დაიპოვებს მამა-პაპათა მიწაზე, დაკვირვებით გახედავს ლაჯანურის სეობას, ორბელით კოპაწია სახლებს, ახალი ჭალის მთებს, ალპიურ საძოვრებს...

აჯობა... როგორც ყოველთვის, ადამიანმა ახლაც აჯობა ბუნებას, დიდებულ ბუნებას, რომელმაც შთაბერა ხელოვნების სული და აამალა...

შემთხვევითი რთი იყო გალაკტიონის აღტაცება, რომელიც 1957 წელს მგობრის — ვ. მახარობლიძის გამოფენაზე სურათების დათვალაირების შემდეგ აღმოხდა:

„აქ ძვირფასი მოჩანს ჩვენი სვანეთის
ლავი მთები — გამტანნი ერთმანეთის!
ყველაფერი სხივითაა ნათები —
კაცთა სახე, სეობები და მთები!
აქ ჩვენს მხატვარს

საქართველოს ბუნება
სულითა და გულით ემზაურება!
ფერს ახალი მოაქვს მოსინათლობა,
მადლობა მთებს!

დიღზე დიდი მადლობა!“

მარცხნიდან მარჯვნივ: გ. ტატიშვილი, გ. მელაქე, ლ. გუდიაშვილი, მ. ჭელიძე, ლ. ტარდი, ი. დოლიძე, ი. ნიწეშვილი, თ. ვეჯაძე, ა. ქოლნტი

ჩვენნი მებოხარი

ლარისა ხუბულური

შოთაშის ერთი კედელი წიგნის თარობებს უკავია, მოპირდაპირე მხარეზე ქართული ნაბადი ჰკიდია, თავისი თეთრი ნაბდისავე ქუდით. დაბალ კარადიდან თვალს მოგტაცებთ შავი, მოყავისფრო-მოყვითალო ფერის ლამაზად მოჭიჭული სასმისები, დოჭები, ხელადები, გრძელი რქის ყანწები.

მაგიდასთან სამნი სხედან, დროდადრო ოთახში შემოდის სან-დომიანი სახის, თმაშვეერცხლილი ქალი. იგი ღმილით თვალს შეგაუღებს საუბარში გართულ მამაკაცებს, მაგიდაზე ახალ თავ საჭმელს დასდებს და ისევ გადის ოთახიდან.

— ანიკო, საცივი მოგვიტანე, — გასძახა ლაიოშმა მუეღლეს, თვითონ კი დოჭიდან ღვინო ჩამოუსხა თანამესუფრეებს, — აბა გასინჯეთ, განა ანიკო ქართველ ქალებზე ნაკლებად გემრიელ საცივს მზადებს.

— შენ გინდა, რომ თავი საქართველოში გვავრძნობინო, არა, — გახუმრა მეგობარს მარტონი, — საცარიე კაცი ხარ, ლაიოშ, ეს

შენი ოთახი ნამდვილ მუზეუმს დაამსგავსე, შეხედავ თვითეულ სუვენირს და წარმოგიდგება საქართველო, ქართველი მეგობრები, მათი გაღიმიებული სახეები.

— ნამდვილად, ნამდვილად, — დაეთანხმა დიორდ რადო, — შენს უნიკალურ წიგნებს ბევრი ქართველი მეცნიერი ინატრებდა.

მეგობრები საუბრობდნენ საქართველოზე, ქართულ კულტურაზე, თავიანთ შორეულ მეგობრებზე, მარტონი და ლაიოში ცდილობდნენ ქართულად ესაუბრათ. მარტონი იშტეანოვიჩი კარგად ფლობს ქართულს და ამიტომ ესმარებოდა ლაიოშს ფრანზის გამართვაში.

დაიხ, საქართველო, ქართული კულტურის სიყვარული შეადგენდა ამ სამი მეგობრის დამაკავშირებელ ძალას. ჩვენმა სამშობლომ და მისი ხალხის სიყვარულმა დააახლოვა ისინი ერთმანეთთან და როცა კი რომელიმე მათგანი ახალ რაიმე საინტერესო დოკუმენტს მიაკვლევს უნგრეთ-საქართველოს ურთიერთობაზე, ერთმანეთს აც-

ნობელებს, ერთად იკრიბებიან და უსიარტებენ თავიანთ შესხედულებებს ამა თუ იმ საკითხის გარშემო.

ჩვენი კულტურის დიდი მგებობის, უნერული ისტორიკოსის და მწერლის ლაიონ ტარდის სახელი რვა წლის წინათ გაგივე პირველად, როცა უნერეთიდან დაბრუნდა საქართველოს ტურისტთა ჯგუფი, ამ ჯგუფის ხელმძღვანელი, სახლადმწილმა ქვეყნებთან მგებობისა და კულტურული ურთიერთობის საქართველოს საზოგადოების პრეზიდიუმის თავმჯდომარის მოადგილე გარემ ტაკი-შვილი უნერეთმა შეურაღმა და მოაგონებლმა დიორდ ზარემ მიიყვანა ლაიონ ტარდისთან სახლში. ლაიონმა დიდი პატივით მიიღო ქართველი სტუმარი, აჩვენა თავისი ბიბლიოთეკა, გააცნო უნერულ, ფრანგულ, რუსულ, გერმანულ, იტალიურ ენებზე გამოცემული წიგნები საქართველოს ისტორიის, გეოგრაფიის, ლიტერატურის შესახებ. ცნობილი ვეროპოლი მოგზაურებისა და მეცნიერების გიულდენშტედტის, კლარტის, პალასის, ბროსეს, რინდჟისის, ბიულენშტედტის ნოვოსლის, ბუმეს, დენეს, შარდენსა და სხვათა წიგნები. ეს წიგნები მას შეუძინა ვეროპის სხვადასხვა ქვეყანაში მოგზაურობისა თუ სამეცნიერო მოვლინებების დროს. ლაიონმა ქართველ სტუმარს წუეკითხა თავისი ისტორიული რომანის „იაკუბ ბენას“ ცალკეული თავები. წიგნი ძვირად ვერგულ მღირის მეფობის ხანას საქართველოში. ლაიონმა იმხანად ჯერ ჩამოთვლია არ იყო საქართველოში. მისი ოცნება იყო ენას ისტორიული წყაროებითა და წიგნებით მისთვის კარგად ცნობილი ჩვენი ქვეყანა.

...ჭაბუკებიდანვე ლაიონი ისტორიით იყო ვარსკვლავი. იგი დიდი სიყვარულით სწავლობდა თავისი ქვეყნის წარსულს, ეცნობოდა თურქეთისა თუ სხვა მოძალადეების წინააღმდეგ გიზრულად მებრძოლი უნერული ხალხის ცხოვრებას, მსოფლიოს სახლთა დამორჩილება და მათი ზენე-ჩვეულებების ამსახველ წიგნებს. საილის დამთავრების შემდეგ მამის თხოვნით იურიდიულ მეცნიერების შესწავლას მიჰკიდა ხელი. ამასთან ერთად აგრძელებდა ისტორიის შესწავლასაც. ასე რომ, ბუდაპეშტის უნივერსიტეტის ფილოსოფიის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ მან ორი დიპლომი მიიღო — იურისტისა და ისტორიკოსისა.

თავდაპირველად ლაიონმა იურისკად დაიწყო მუშაობა, შემდეგ დააბნა ამ საქმეს თავი და უნერეთის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში უფროს მეცნიერ შესწავლად დაიწყო მასსახური. ამგვარად იგი უნერეთის სახელმწიფო არქეოლოგიური ბიბლიოთეკის დირექტორია.

ჯერ კიდევ ამ ოდესათი წლის წინათ, მსოფლიოს სახლთა ისტორიის შესწავლის პერიოდში, ლაიონის ყურადღება მიიპყრო პატარა ჭიანჭველ, საქართველოში, რომელიც უნერეთის მსგავსად შეუჭარბდა იბრძოდა ვაგრეთ უნერებს, განსაკუთრებით თურქებს. ისტორიულ წყაროებში გაეცნო მტრულ მოგზაურთა შობაბედობლებზე საქართველოზე, სადაც სანატრესოდ იყო მოთხრობილი ამ ხალხის მიმდარ კულტურაზე, მის განსაკვირვებულ ისტორიულ ძეგლებზე. იმხანად მისინებრებში გარკვეულყოფი იყო პიპოთაჲ, თითქმის უნარგობის წინაპრები ღვთისად კაცობისად ვერაპოში აბაღალან. ამიტომაც ბებრი უნერეთი მეცნიერნი, ისტორიკოსნი აჲ, ჩვენს ჯარბიგობაზე ეძებდა თავის წინაპრებს. ამ მიზნით, არა ერთი სამეცნიერო ექსპედიცია მიიწვიებოდა კაკასიაში.

საქართველოზე, მისი ხალხის კულტურასა თუ ეთნოგრაფიკულ მოგზაურებისა და მეცნიერების გარდა, ბევრს წყნდნენ უნერული მწერლებიც. კერძოდ, ლაიონმა დიდი სიყვარულით წაიკითხა აკასიული საუკუნის უნერული მწერლების კლასიკოსის მორ აიოასი წინათ საქართველოზე, რომელშიც შესანიშნავ მსატერულ ფერებშია დახატული ამ ქვეყნის ხალხის ბრძოლა თურქების წინააღმდეგ. წიგნმა დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ახალგაზრდა მეცნიერზე და მან გადაწყვიტა უფრო ღრმად შეესწავლა მისთვის უცნობი ქვეყანა.

ლაიონმა დაიწყო ბიბლიოთეკისა და არქივების ისტორიული წყაროების ძიება საქართველოს და საერთოდ უნერეთ-საქართველოს ურთიერთობაზე. ეძებდა ბუდაპეშტის, ვენეციის, მილანის, პარიზის არქივებში; საკმაო მასალასაც მოუყარა თავი, კარგად შეისწავლა საქართველოს ისტორიის ცალკეული პერიოდები, განსა-

კუთრებით ვრცელ II მეფობის ხანა და დაწერა ისტორიული რეზიუმე „იაკუბ ბენა“; რომელიც უნერეთის დიდი ტიპოგრაფი გაბოტცს ამავე ხანებში, უნერეთ-საქართველოს ურთიერთობაზე დაბეჭდვას სტატიები როგორც უნერულ, ისე ფრანგულ ეურნალ-გაზეთებში.

საქართველოში, შეიტყვეს რა ქართული კულტურის დიდი მგებობის ლაიონ ტარდის მოვლავალი შესახებ, მას სასულგარეგობის ქვეყნებთან მგებობისა და კულტურული ურთიერთობის საქართველოს საზოგადოებამ გაუგზავნა წიგნები საქართველოს ისტორიის, ლიტერატურის, ხელოვნების ამა თუ იმ საკითხის შესახებ. იგი მოწვეულიც იყო ჩვენში, დიდი შოთას იუბილზე. ავადმყოფობის გამო, ლაიონმა ვერ შესძლო მამის საქართველოში ჩამოსვლა.

ლაიონ ტარდი ჩვენს რესპუბლიკა პირველად ეწვია ამ სამი წლის წინათ, როცა საქართველოში გამართა უნერეთის სახალხო რესპუბლიკის კულტურის დღეები. მამინ უნერეთი მეცნიერი დღევანდელის შემადგენლობაში იყო. ის დიდი ინტერესით ეცნობდა საქართველოს უძველეს არქიტექტურულ ძეგლებს, სახვითი ხელოვნების ნიმუშებს, ეთნოგრაფიულ მასალებს; იმოგზურა ქართლში, კახეთში, აჭარაში; დათავალერა ჩვენი ქვეყნის მუზეუმები, ბიბლიოთეკები; ახლოს გაეცნო ქართველ მეცნიერებს, მწერლებს, რომელთა შორისაც და შემოქმედებს იცნობდა მხოლოდ წიგნების მიხედვით. როგორც კორესპონდენტი, პირველად შეხვდნენ ლაიონს და ვთხოვე ინტერვიუ გაზეთ „კომუნისტისათვის“. უნერული მეცნიერი ალტაკებელი იყო ჩვენი დიდი და ოცენობად კვლავ ჩამოსულიყო საქართველოში უფრო დიდი ხნით.

მეორე წელს, საზღვაგარეშის ქვეყნებთან მგებობისა და კულტურული ურთიერთობის საქართველოს საზოგადოებამ ლაიონ ტარდი მეტყულებით ერთი თვით მიიწვია ჩვენს რესპუბლიკაში. ამჯერად მისი ჩამოსვლის მიზანი იყო მასალის შეგება სადოქტორო დისერტაციისათვის, რომლის თემაა უნერეთ-საქართველოს ურთიერთობა უძველესი ხანიდან დღემდე.

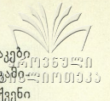
ლაიონმა შეხვედრისა გამაგნო თავისი მეუღლე, რომელიც კარგად იცნობდა საქართველოს ისტორიას, რადან იგი იყო ლაიონის შრომების პირველი მეთვთელი და მანქანაზე მძღვლავი.

უნერულ სტუმარს ვთხოვე გაეცნო ზოგიერთი რამ თავისი სადოქტორო დისერტაციიდან.

— სადოქტორო შრომაში მოყვანილი ისტორიული ფაქტები, — თქვა მან, — იწყება ჩვენი ქვეყნების ურთიერთობის უძველესი ხანიდან. მაქვს მასალები 1261 წლიდან, როცა თბილისში ჩამოვიდა უნერული ბერი, ცნობილი იანში უნერელის სახელწოდებით. 1419 წელს თბილისში იმყოფებოდა უნერეთის მეფის სიგიზმუნდის წინამძღვრელი მიკოლ სერგენი.

პირველი წერილობითი ცნობები საქართველოს შესახებ ეკუთვნის უნერეთიდან თურქეთში ტანჯვად გატყვევლ ტრანსილვანიურ პირს, ვინმე დიაცს, რომლის ჩანაწერები პირველად გამოვიდა 1461 წელს ლათონურ ენაზე და მას შემდეგ კიდევ რამდენჯერმე გამოიცა. წიგნი საინტერესოდ ადრეული თურქი ხალხის ცხოვრება, მისი წეს-ჩვეულებები, ეთნოგრაფიული მასალა. აგრეთვე, ვრცლად არის მოქმედი ცნობები ქართველების შესახებ. აკერძო, დღეითა აღნიშნავს, რომ ქართველები ბრძენი ხალხია, რომ საწინაშრობის მიხედვით მსოფლიოს ხალხები გარკვეულ რიგს შეადგენენ და ქართველებს მერვე ადგილი უჭირავთ, რომ ქართველებს უღელბა აჭეთ იფრუსალშიმ გასულიდნ დროშით და მალა აწუელი სამხედრო ემხლებებით შევდნენ.

თუმცა საქართველო და უნერეთი ერთმანეთისაგან მრავალი ათასი კილომეტრით არის დაშორებული, მაგრამ ურთიერთობა და დაახლოების ცდა დიდი ყოყობა. ამის ერთ-ერთი საფუძველი იყო საერთო მტრის თურქეთის წინააღმდეგ ბრძოლა. ეს კარგად ჩანს იმ დიპლომატურ მიმოწერებში, რომლებიც ბუდაპეშტის არქივების გარდა გავიყენე მილანის, ვენეციისა და მადენის არქივებში; აქ მთავრელი ქართველი მეფეების, კერძოდ, სიმონ მეფის მიმოწერას რომის პაპთან, ვრცელ მღირის დიპლომატურ მიმოწერას ვენეციის კეთილშობილურ საზოგადოებასთან. აგრეთვე ვნახე მასალები, სადაც

აღწერილია თურქი მოძალადების მზაკვრული პოლიტიკა — დაეპირისპირებოდა ერთმანეთისათვის მათ მიმდ დაპყრობის ხალხები. საქართველოდან გატაცებულ ტყვეებს, რომელთაგან ზოგი შემდგომში გამორჩენილი მხედართმთავარი ხდებოდა, გზავნიდნენ საიარგოდ უნგრეთს და სხვა დაპყრობილ ქვეყნებში და პირით, ჩვენი ქვეყნიდან გატაცებულ დამიანებს ვზავნიდნენ საქართველოში. ამის უკუგარი მასალები მაქვს მიკვლეული ცნობილი ისტორიული პირების მოთვარათების შესწავლისას.

ლაიონის საჭარში გამაცნის მისი აღმოჩენილი მრავალი ისტორიული წყარო ჩვენი ხალხების ურთიერთობის. მას 20-მდე სტატია აქვს გამოქვეყნებული უნგრულ და ფრანგულ ეურნალ-გაზეთებში. ფრანგულ ეურნალში გამოქვეყნდა ლაიონის სადოქტორო დისერტაციის ერთი ნაწილი, რომელიც ეხება უნგრეთ-საქართველოს ურთიერთობას მე-13-18 საუკუნეებში.

წელს უნგრელი მეცნიერი უკვე მესამედ ჩამოვიდა საქართველოში. ამჯერად იგი უნგრეთის მეცნიერებათა აკადემიიდან იყო მოვლენებული სამი თვით.

ჩვეს მესამე შეხვედრისას ლაიონს უკვე ბევრი რამ ჰქონდა მოსახარბი და გასაქართო, პირველ რიგში მან შესარულა თავისი დაპირება — შეისწავლა ქართული ენა. აღანიშნავია, რომ ლაიონში პიბლიოთეკის უნგრელი გარდა კარგად ფლობს რუსულ, ფრანგულ, ინგლისურ, გერმანულ ენებს. ახლა მათ რიცხვს ქართული ენა მატარებს თავისუფლად წერს და კითხულობს ქართულად და დღესკიონის დახმარებით თარგმნის სამეცნიერო ლიტერატურას. ენის ცოდნა განსაკუთრებით გამოადგა საქართველოს არქივებსა და ბიბლიოთეკებში მუშაობის დროს მან უკვე დაამთავრა სადოქტორო დისერტაცია და ამჟამად, ჩვეს არქივებში ეძებს დამატებით წყაროებს ზოგიერთი ფაქტის დასაუხსნებლად. ამავე დროს აგრძელებს ქართული ენის შესწავლას, რაშიც დიდ დახმარებას უწევს უნივერსიტეტის დოქტრტი ნია ალესკა.

ლაიონის მოგონებელი ჩამოსვლა მეტად ნაყოფიერი იყო მისთვის. იგი სამი თვის განმავლობაში დიდიდან დაღამებამდე ჰქონდა ბიბლიოთეკებსა და არქივებში, შეხვედრები ჰქონდა ქართველ მეცნიერებთან, ისტორიკოსებთან, ლიტერატორებთან. აი, ამის შესახებ რა გვიამბო თვით უნგრელმა მეცნიერმა: საქართველოდან სამ. წილობლი დაებრუნდები საყვ, ჩემოდნითა და შვედადები შვედრული სამეცნიერო მასალების პუბლიკაციას.

მინდა მაღლობის გრძნობით მოვისხენიო ყველა ის პირი, რომელმანაც საქართველოში ყოფნისას მომხსნა შეხვედრა. აქ, ყველგან დიდი პატივისცემითა და გულთაღობით მიღებდნენ, მესმარებოდნენ. ქართველებმა იციან თავიანთი მეგობრების დაფასება. პირველ რიგში მინდა დავასახელო საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი ალექსანდრე ბარამიძე და პროფესორი ილია ტაბაღაძე.

ქართული ენის სუსტად ცოდნა სრულადაც არ გახდა ჩემთვის დაბრუნებულა. ქართველი მეცნიერები უო ბიბლიოთეკების მუშაკები დიდი ენთუზიაზმით მესმარებოდნენ. მთარგმნიდნენ ჩემთვის სანდოტრესო მასალას რუსულ ენაზე. ეს მასალები ძირითადად საქართველოში გამოცემულ უძველეს ქართულ და რუსულ ჟურნალებში გამოქვეყნებული წერილები და სტატიებია უნგრეთის ლიტერატურისა და საერთოდ, უნგრეთის შესახებ. ჩემთვის, როგორც უნგრეთ-საქართველოს ურთიერთობის მკვლევარისათვის, საინტერესოა როგორ ეხმარებოდნენ იმდროინდელი პრესა უნგრეთში მომხდარ მნიშვნელოვან ამბებს, რა იცოდნენ საერთოდ ამ ქვეყნის შესახებ. ამ ურთიერთობის ფსევტივი უკვე ცხოველი იყო. მარტო მიხანა ზირის მოღვაწეობა რად ღირს.

ამ პერიოდის უნგრეთის პრესას მე საკმაოდ ვიცნობ და მასალებიც მაქვს მოპოვებული.

არ შემიძლია მაღლობის გრძნობით არ მოვისხენიო საქართველოს

კ მარქსის სახელობის რესპუბლიკური ბიბლიოთეკის მუშაკები თამარ მაჭავარიანი და სხვები, რომლებმაც დიდი დახმარება გაწვი წიგ ბიბლიოგრაფიის მოძებნასა და განცხადში. მინდა თქვენი ეურნლის საწულებით მაღლობა გადავხადო პროფესორებს ვლენე მეტერეკისა და ალექსანდრე გამყრელიძის საქართველოს ხელნაწერთა ინსტიტუტთან, ტექნიური ბიბლიოთეკის დირექტორს ვლადიმერ წოწელისა, საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში მუშაკ ალექსანდრე ჭელიძის და სხვ.

პირველ რიგში კი მინდა აღვნიშნო ის დიდი დახმარება და მხარდაჭერა, რასაც ვგრძნობდი საქართველოში ჩამოსვლისთანავე საზღვარგარეთის ქვეყნებთან მეგობრებსა და კულტურული ურთიერთობის საქართველოს საზოგადოების მუშაკებისაგან. ყოველთვის დიდ დახმარებას მიწვედნენ გურამ ტატიშვილი და სსრ კავშირ-უნგრეთის მეგობრობის საზოგადოების საქართველოს განყოფილების პასუხისმგებელი მიდიანა მარინე ჭელიძე.

დიდად დამაწუწრა იმ ამბავი, რომ ჩვეს შორის აღარ არის საზოგადოების ყოფილი თავმჯდომარე არჩილ გეგოშვილი, მან დიდი ამაგი დამღო. ყველა უნგრელი, ვინც კი დეკადის დღეებში იყვნენ საქართველოში, არასოდეს დავიწყებენ ამ შესანიშნავ დამაინის ნათელ ხსენებას.

ჩემი სადოქტორო დისერტაციის თემა არ მოიცავს უნგრეთ-საქართველოს ურთიერთობის მხოლოდ წარსულს. ვსწავლობ ამ ქვეყნების აწმოსაც, როგორი ურთიერთობაა ამჟამად ამ ორ ქვეყნას შორის. ჩვეს თბილისში ყოფნის პერიოდში უნგრელმა ახალგაზრდებმა ანიყო დემეტრესმა, მარტე ბირომ, მარია ჩაპო და ანდრას-როშლოშიმ დაამთავრეს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის კიბერნეტიკის ფაკულტეტი, მათთან ერთად სამშობლოში დაბრუნდა უნგრელი ექიმი შანდორ ბაგდანი, რომელიც თბილისში სამეცნიერო მივლინებით იყო ჩამოსული. ამ დღეებში, მე გიდიის მოვალეობის შესრულება მიზნად გამოჩენილ უნგრელ მეცნიერთან ემელ შუტ-ლესთან, რომელიც ალტაკვებით დაპარაკობდა ქართველ მეცნიერებზე და საქართველოს სამედიცინო დაწესებულებებზე.

აღვრეცხე და ჩვეს დისერტაციიში შევიტანე უნგრეთის სთია ის იმ ქართველი მეორბების, რომლებმაც ჩემი სამშობლოს განთავსიფლებლისათვის გასწირეს სიცოცხლე და ამჟამად უნგრეთის მიწაში განისვენებენ.

ჩემი მცირედი შრომით მინდა შევიტანო ერთგვარი წვლილი უნგრეთ-საქართველოს ხალხების ურთიერთობისა და დაგებობების საქმეში. და თუ ამას შევასრულებ, ეს ჩემი თხოვმეტყლიანი დაუღალავი შრომის დაფასება იქნება.

როგორც ზემოთ აღვნიშნე, ლაიონ ტარდი გარდა სამეცნიერო მუშაობისა, ეუკვა სამწერლო მოღვაწეობასაც, მას „იაკუბ ბეის“ გარდა უნგრელ მწერალ დიორ რადოსთან თანაგტობრობით გამოქვეყნებული აქვეს ისტორიული რომანი „იანოზ ბეუჟი“. ამჟამად იგი მუშაობს ისტორიულ რომანზე, რომელიც ეხება დავით გურამიშვილისა და უნგრელი მეომრების მეგობრობას. ცნობილია, რომ რუსეთის არმიიში დავით გურამიშვილის სასამხურის პერიოდში, შირაკეთში იდეა აგრეთვე პოლიკი, რომელიც ამჟამომდებელი იყო ჰამბურგის დამპყრობლების მიერ უნგრეთიდან გადახვეწილი მეომრებისაგან.

რომანოს ისტორიული ფაქტების ფონზე მოცემული იქნება მოძალადე მტრების მიერ სამშობლოდან გადახვეწილი ადამიანთა მეგობრობა, მათი ცხოვრება.

ლაიონ ტარდის მოღვაწეობა იმის დამამტკიცებელია, რომ დიდაი მეგობრობის ძალა, მან არ იცის მანძილი, არ იცის ენის, ერის სხვადასო. უნგრეთში ლაიონთან ერთად ჩვენი ხალხების მეგობრობისა და ურთიერთდახალხების საქმეში დიდ წვლილი შეუკვი დიორ რადოს, მარტონ იშტანაოვიჩს, შანდორ ვერესს, ჟუკა რაბის.

ტაქს უქრავენ პატარები

მერაბ გეგია

პარსული ეპოსი და ხალხური ფოლკლორი უაღრესად მდიდარია მითებით, ლეგენდებით, თქმულებებით. ამ ხალხური ქმნილებების უმრავლესობა ალგორითული ხასიათისაა. მათში მოცემულია ქართველი ერის სულიერი ღრმული კეთილშობილები და სიკეთისაკენ, ქვეტექსტური, ქარაგმული გააზრებით ასახული ეროვნული თუ ზოგადსაკაცობრიო ტკივილები. ხალხური პერსონაჟები, სახალხო გმირები ერის პიროვნული იდეალის თავისებურ კონტენტსენციას წარმოადგენენ. მათში განზოგადებულია ქართველის ტიპი, რომლის საგმირო საქმეები ეპოსისათვის დამახასიათებელ ზოგადსაკაცობრიო წინააღმდეგობებში იზადება. ხალხური შემოქმედება, როგორც ლიტერატურული მასალა, ტოლფასსონად ძვირფასია ეპიკური თუ პოეტური ხელოვნებისათვის; იგი უდიდესი გაქანების შესაძლებლობას აძლევს დრამატულ პოეზიასაც. განსაკუთრებით ყურადღების ღირსია ის გარემოება, რომ ზოგიერთ მათგანში ცხადად არის მოცემული დრამატული ექსპოზიციონი და რამეატიკური და მახასიათებელი მათფარი სიტუაცია, კონფლიქტი, კოლოზია.

ამ მდიდარ მასალაზე შექმნილია ნაწარმოებები, უმრავლეს შემთხვევაში წარმატებას აღწევენ, მით უფრო, თუ მათ საქმის კონდითი, ნიჭიერად იყენებენ. ქვემოთ სწორედ აზვარ ნაწარმოებზე გვექნება საუბარი. ეს არის პოეტ კანასულ ნიჭაბაძის ორმოქმედებანი საბავშვო პიესა-კომედია „ცანგალა“.

ეს ნაწარმოები პირველ რიგში გვიტაცებს თავისი ხალხურობით, ეროვნულობით. პიესის მთავარი პერსონაჟი ცანგალა სახალხო გმირია. მისთვის დამახასიათებელია სიმამაცე, სიბრძნე და მისერტულობა. იგი დაზარალებული, დამცირებულია, უსამართლობის მსხვერპლთა კობაზე, უბრალო ღლეხის ბიჭია. მისი საქმიანი კეთილშობილური და არანდულია.

პიესა კომპოზიციურად თხრობით ფორმისაა აგებული. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ პიესაში მოქმედება თხრობით გვემართობიერებით მიმდინარეობდეს. პირიქით, სიუჟეტი პირველ რიგში ქმედით სიტუაციებზეა აგებული, რომლებიც ორგანულად ენაცვლებიან ურთიერთს. თხრობა მხოლოდ დასაწყისსა და ფინალშია. ეს, შეიძლება ითქვას, მომგებიანი ხერხია. ჯერ ერთი — გმირთა იერსახის ობიექტური გახსნა ვაჟურების საშუალებას იძლევა და მეორე — ამით ერთგვარად წინა პლანზე გამოდის „ცანგალა“ ხალხურობა. ცანგალას თანახმად მისი განწყობილი (ხალხური თქმულების მიხედვით) პერსონაჟი გოგონაა. ხალხურობის ნიშანდობლივ თვისებებს ატარებენ პიესის სხვა პერსონაჟებიც: ბატონი, მოურავი, ქისატყულია, დედინაცალი და ა. შ.

პიესაში დიდი ადგილი ეთმობა დიალოგს. ჯანსულ ნიჭაბაძეს სხარტად, მსუბუქად, ზომიერების გრძობით აუცია კომიკური დიალოგები. იგი დაწერილია კარგი ქართულით, ხალხურობის ღრმა ანაბეჭდით და ქმნის ხალხიან განწყობილებას. დიალოგებში ვლინდება მოქმედ გმირთა კონკრეტული ფსიქოლოგიური თავისებულებანი.

პროლოგში ცანგალა აცნობს მაცურებელს თვითვეული პერსონაჟის ვინაობას. ამას თითქმის სტატიურობა უნდა შეეჭანა მოქმედების მსვლელობაში, მაგრამ ხდება პირიქით.

პიესა-კომედია პირობითი ხასიათისაა. პირობითია პერსონაჟთა იერსახეც, თუმცა მათ გარკვეული სოციალური და ყოფითი განმარტობიერებანი გააჩნიათ. მიუხედავად ამისა, ლაუსუსად უნდა ჩაითვალოს ის, რომ ზოგჯერ ავტორი დაუსაბუთებლად იყენებს პირობითობას, რაც უზაროფით გავლენას ახდენს დამაჯერებლობაზე. ეს განსაკუთრებით შეიმჩნევა ბატონისა და ცანგალას დაპირისპირების სცენაში, სადაც ცანგალა უბრალოდ, ძაღვების დაუშაბავად ამარტებს

ბატონს. ეს არ ანელებს გარეგნულ ეჭვებს, მაგრამ შინაარსის მიხედვით ნაკლად უნდა ჩაითვალოს, ცხადია, ეს ვერ გადაწინის იმ დადებითს, რაც პიესას გააჩნია და რაც ძირითადად ავტორის დრამატურული ოსტატობასა და პიესის ხალხურობაში მდგომარეობს.

„ცანგალა“ პოეტ ზ. ნიჭაბაძის პირველი დრამატურული ნაწარმოებია. ძირითადად იგი სადებიუტო იყო თოჯინების თეატრში მისი დამდგმელი კოლექტივის წევრებისთვისაც. კერძოდ: რეჟისორისთვის (ხელ. დამს. მოღვ. გრ. ლაიძე), კომპოზიტორისთვის (ვ. აზარაშვილი), მხატვრისთვის (ა. რატიანი) და მთავარი როლის ცანგალას შემსრულებლისთვის (მსახ. ე. ბეროზაშვილი).

„ცანგალა“ თბილისის ოჯინების თეატრში 1966 წელს დაიდგა და უკვე წარმოდგენილია 200-ჯერ. ეს ცაფირი მტკუნელებს ავტორისა და დამდგმელი კოლექტივის წარმატებაზე.

სექტეკლში მთავარ როლს ასრულებენ: რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტები: ა. კორკიტაძე, ი. შაგელი, ვ. ტიტინაძე, ვ. ციტიშვილი. მსახიობები: ა. მამრეკიშვილი, ს. ბოგერია, ვ. ბეროზაშვილი, ქ. ძაძაძია, ვ. ჩარჭიშვილი და სხვ. ამითავე ყველა 200 წარმოდგენაში მონაწილეობა მიიღეს ა. მამრეკიშვილმა და ე. ბეროზაშვილმა.

უკვე მეორე წელია რაც „ცანგალა“ იდგება რუსეთის თოჯინების თეატრშიც. მალე შედგება მისი პრემიერა ზუგდიდის თოჯინების თეატრშიც. მრავალრიცხოვანი დადგმების მიუხედავად, მისდამი ბავშვების ინტერესი არა თუ არ შეწელებულია, დღითი დღე ოზრდება კიდევ. ბავშვების იტაცებთ დრამატურული სიესხად, კომიკური მოქმედების მაღალი ტემპი, გრატესკული ხასიათები, „ცანგალა“ კარგი საწყობია პატარებისთვის.

ნიკოლოზ შარაბიძე

კონა მიქაძე

ქართული მუსიკის თავდადებული მოამბეა ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე, მცხოვანი კომპოზიტორი ნიკოლოზ შარაბიძე. ნიკოლოზ შარაბიძე ბავშვობიდან უზიარა მუსიკალურ ტრადიციებს. მისმა მამამ იოსებ შარაბიძემ კარგად იცოდა მუსიკის ელემენტარული თეორია. 1880-85 წლებში მან პირველმა გაიშისა სპეციალურად სახელმძღვანელო — „ნიტების ანბანი“ ქართული სკოლებისათვის.

იოსებ შარაბიძემ ცნობილ მომწერალთან ფილიპონ ქორიძესთან, რომელმაც სახელმწიფოებრივი დაბრუნების შემდეგ მამაკაცთა გუნდი შეადგინა. გუნდის რეპერტუარში იყო ქართული, რუსული და ევროპული საგუნდო სიმღერები. ზშირად ეს გუნდი შარაბიძის სახელი ატარებდა რეპეტიციებს. პატარა ნიკო ყურადღებით უსმენდა ამ სიმღერებს და პირველივე მოსმენის შემდეგ უკვე თვითონაც მიღროდა, მულოდას კი უკრავდა.

ნიკოლოზმა როგორც მომწერალმა, პირველი ნათლობა არქიელის გუნდში მიიღო, რომელსაც ანდრია ბენაშვილი ხელმძღვანელობდა. ამრიგად, ნიკომ პირველდაწყებითი მუსიკალური განათლება მამისაგან მიიღო, ხოლო წერა-კითხვა კი, დედამ, მაკრინე ჯიჟარიანმა შეასწავლა.

1886 წელს ნიკო ქუთაისის სასულიერო სასწავლებელში შევიდა. რამელიც 1896 წელს წარმატებით დაამთავრა და ყვირილას სასწავლებელში პედაგოგიურ მოღვაწეობას შეუდგა. აქვე ჩამოაყალიბა მომღერალთა გუნდი, რომელსაც ქართულ ხალხურ სიმღერებს ასწავლიდა.

1887 წელს ნიკომ სწავლა განაგრძო თბილისის სასულიერო სემინარიაში, მაგრამ მალე თავი მიანება და თბილისის მუსიკალურ სასწავლებელში შევიდა. ამ დროისათვის მას უკვე საფუძვლიანად ჰქონდა შესწავლილი მუსიკის ელემენტარული თეორია და რამდენიმე ინსტრუმენტზეც უკრავდა.

შემოსამოყვარე ახალგაზრდა, მატერიალური ხელმოკლეობის გამო პარალელურად ქაშვეთის, დიდუბის, წმინდა ნინოსა და ნიკო-

ლოზის ცეკლესიების სამრევლო სკოლებში მასწავლებლად მუშაობდა.

1899 წლიდან ნიკოლოზმა სწავლა განაგრძო პეტერბურგის საიმპერატორო სახასლის „საკაოო კავალში“ სალოტბარო კურსებზე. გამოჩენილი რუსი მუსიკოსების ა. ლიადოვის, ს. ლიპანოვის, ა. არენსკისა და სხვათა ხელმძღვანელობით იგი ეუფლებოდა მუსიკალურ განათლებას. ნიკოლოზის მამა ცოცხალი აღარ იყო, თვახი ისედაც გაჭირვებას განიცდიდა და რუსეთში წასულ ახალგაზრდას თავად უნდა მოენახა საარსებო საშუალებანი. კაპელის პედაგოგები დიდად აფასებდნენ ქართველი ჭაბუკის ნიჭსა და მიონდომებას, ხელს უწყობდნენ მის ზრდასა და განვითარებას. კაპელის დირექტორის ა. არენსკის რეკომენდაციით: ნიკოლოზს გუნდის ხელმძღვანელობა დაეკავა პეტერბურგის მე-9 ვაჟთა გიმნაზიასა და რეინიგზის სასწავლებელში. ქართული ხალხური სიმღერების მოტრიალესა და მცოდნეს ფ. ქორიძისა და ვ. კარბელაშვილის საეკლესიო საგალობლები ჰქონდა წაღებული და თავის მოწაფეებში რუსულ სიმღერებთან ერთად ქართული საგუნდო მუსიკის პრობაგანდასაც ეწეოდა.

ნიკოლოზი ნესტთან თოხაში ცხოვრობდა, ინსტრუმენტის დაქირავების სასურბი არ გაჩანდა. აღმნიშვნელი კაპელის კლასებში მცყადინეობის წემა დართო და ისიც ყოველ დღიას მცყადინეობდა ფორტპიანოზე.

სასამოგონო მოგონებად დარჩა ნიკოლოზ შარაბიძეს ტამბოველ სემინარიულ ვ. შერბაკოვთან მეგობრობა. ვ. შერბაკოვს კაპელის სალოტბარო კლასში უნდოდა შესვლა და გადაწყვიტა თორიული საგნები ნიკოლოზთან მოეშაადებინა. ნიკოლოზი საიმონებებით დათანხმდა. მათი უთიერთობა მეგობრობაში გადაიზარდა. მალე ნ. შარაბიძე შერბაკოვის დაქინებული თხოვნით მის კეთილმოწყობილ ბინაში გადასახლდა. ამ შემთხვევამ ნიკოლოზს საკრძინობლად შეუმსებტა პეტერბურგში ცხოვრების პირობები.

1901 წელს თბილისის სასულიერო სემინარიის რექტორის მოწვევით ნიკოლოზ შარაბიძე საქართველოში დაბრუნდა და მრავალმხრივ შემოქმედებით მოღვაწეობას შეუდგა. მუშაობდა პედაგოგად

და ლიტბარად, ხალხურ სიმღერებს აგროვებდა და საკუთარ ნაწარმოებებსაც წმინდა.

1904 წელს ქაშვეთის ველისის წინამძღოლმა კალსტრატე ცინცაქემ თხოვნით მიმართა ნ. შარაბიძეს მამაკაცთა ოთხმთიანი გუნდი ჩამოეყალიბებინა. პირველად ეს გუნდი 1904 წლის 2 თებერვალს მირკმის დღესასწაულზე გამოვიდა. გუნდმა შესრულა საგალობლები, რამაც ქართულ მუსიკალურ საზოგადოებრიობაში კამათი გამოიწვია — ზოგს მიაჩნდა, რომ მუსიკოსის მიერ დამუშავებულმა ქართულმა ხალხურმა სიმღერა-საგალობლებმა დაკარგეს პროფუნული ელფერი. ამიტომაც უნდობლად უყურებდნენ ახალბედა კომპოზიტორს. იგი გრძნობდა საკმის სირთულეს. მაგრამ უკან დახევაც არ სურდა, და მუშაობა განაგრძო — მრავალი საველეოთი საგალობელი შეაგროვა და ოთხმთიანი გუნდისათვის დაამუშავა. ამით მეფრასაგალობელი გადაარჩინა მივიწყებას.

1907 წლიდან ნიკოლოზი მშობლიურ ქუთაისში დაბრუნდა და ქართულ გიმნაზიასა და ქალთა პარტიულ სასწავლებელში სიმღერა-გალობლის სწავლებას შეუდგა. ქუთაისში ნიკოლოზმა, თავის უფროს ძმასთან — მიხეილთან ერთად, ქართველ მომღერალთა აკადემიური გუნდი დააარსა.

1908 წელს ქუთაისში დიდი აკადემიის ლიტერატურული მიღვაწეთა 50 წლისთავის აღსანიშნავი საღამო გამართა. საუბოლოეო სიმღერე მრავალღეროვანი პროგრამით წარსდგა ქუთაისის აკადემიური გუნდი, მიხეილ და ნიკო შარაბიძეების ლიტბარობით. შესრულდა ქართული ხალხური სიმღერები, ქართველ და უცხოელ კომპოზიტორთა საგუნდო ნაწარმოებები, მათ შორის ნაწყვეტები მ. ბალანჩიძის ოპერადან „დარჯან ციციური“. იუბილარმა მალბობა გადაუხადა ანსამბლის წევრებსა და მის ორგენე ხელმძღვანელს. მალბობა შეფასება მისცა გუნდის გათხოვლას ადგილობრივმა პრესამაც. შემდგომ წლებში ძმების დაუღალავი მეცადინეობით ქუთაისის აკადემიური გუნდის შემადგენლობა 60 კაცამდე გაიზარდა. დიწყო საკონცერტო მოვარუობა დასავლეთ საქართველის ქალაქებსა და სოფლებში. კონცერტების შემოსავლით ლიტბარებმა გუნდს ერთგული ტრანსპარტი შეუკრებს და უფრო ფართოდ განავლეს მოღვაწეობა.

იმ ხანებში ქუთაისში ხშირად ეწყობოდა შეხვედრები დასავლეთ საქართველოს სხვადასხვა კუთხის ხალხური სიმღერების შემსრულებელ გუნდებთან. ნიკოლოზი და მიხეილი მათან სწავლობდნენ და იწერდნენ ხალხურ სიმღერებს. აზრიად, საკონცერტო მოღვაწეობასთან ერთად ძმები შარაბიძეები ეთორგარფილ და ფოლკლო-

რისტულ მუშაობასაც ეწყობდნენ. სამუშაროდ, სუხსიდის უქონლობის გამო 1915 წელს ეს შესანიშნავი საგუნდო კოლექტივი დაიშალა.

დიდი წარმატებებით გამოდიოდა კონცერტებზე ნ. შარაბიძის მიერ მომზადებული ქუთაისის ქალთა და ვაჟთა გიმნაზიების მომღერალთა გუნდები. 1912 წელს ქუთაისში გამართულ თბილისისა და ქუთაისის გიმნაზიების მოწაფეთა შემოქმედებით შეხვედრასზე განსაკუთრებულ წარმატება ხვდა ქალთა გუნდს, რომელმაც შესრულა გუნდი პ. ჩაიკოვსკის ოპერადან „ევგენი ონეგინი“ „Красивы красавицы“.

1912 წელს ქუთაისის ქართული გიმნაზიის დირექტორმა იოსებ ოცხენმა გამოცემლობა „განათლება“ დააარსა, რომელმაც გამოსცა ნიკო შარაბიძის სიმღერების პირველი კრებული (18 სიმღერა).

1921 წლიდან ნ. შარაბიძე თბილისში ბრუნდება და სასწავლებელში თეორიული საგნების პედაგოგად იწყებს მუშაობას. 1923 წლიდან კი თბილისის კონსერვატორიაში ასწავლის პარმონის, მუსიკის თეორიას, სილფეჯიოთსა და პარტურის კითხვას.

საქართველოში საჭიოთა ხელისუფლების დამყარების პირველსავე წლებში ნ. შარაბიძე აქტიურად ჩაება მუსიკალური კულტურის პროპაგანდის საქმეში. იგი იყო ერთ-ერთი პირველი ლიტბარი, რომელიც ნაყოფიერ მუშაობას ეწეოდა წიოელი არმიის ნაწილებში ხელმძღვანელობდა ქართველ მეთაურთა სჯლის, პირველი ლეიკონისა და ქართული დივიზიის მომღერალთა გუნდებს, ასწავლიდა ხალხურ და ქართველ და უცხოელ კომპოზიტორთა სიმღერებს. ამ პერიოდში დაწერა მან სამწყობრო სიმღერა „მელი ქვეყანა ინგურევა“.

1924 წელს სურამში მოეწყო სახალხო კლუბებთან არსებულ თეათრომედო წრეების დათვალიერება. საქართველოს სახალხო კლუბის თეათრომედო კოლექტივმა ნ. შარაბიძის ხელმძღვანელობით დიდი წარმატება მოიპოვა — პირველი ადგილი და ჯილდო-ძივრები მათს.

მელიტონ კუბანიძისქუთან ერთად ნ. შარაბიძეს განსაკუთრებულ ღვაწლს მუძღვდის საქართველოში პირველი სახელმწიფო კავლის ორგანიზაციის საქმეში. იგი ასწავლიდა თეორიულ დისციპლინებს თბილისის პირველ, მეორე და მესოთე მუსიკალურ სჯოლებში, ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ცენტრალურ მუსიკალურ სასწავლებელში, სადაც მრავალი გამორჩენილი მუსიკოსი აღიზარდა. 1931 წელს ნიკოლოზ შარაბიძეს დოცენტის წოდება მიენიჭა. ამავე წლიდან იგი კონსერვატორიის საგუნდო სადირიჟორო კაიფერას ხელმძღვანელობს.

საიუბილეო კონცერტი. ფორტე-პიანოსთან ოთარ თაქაიშვილი.

ნ. შარაბიძეს დაწერილი აქვს საბავშვო სიმღერები, რომანსები, სამხმანი და ოთხხმანი საუნდო ნაწარმოებები, რამდენიმე საფორტეპიანო პიესა, ვოკალური კვარტეტი „ოქტომბერი“, ორი საორკესტრო მარში. მან მუსიკალურად გააფორმა ჰიონერთა სასახლის სცენაზე თეატრისა და დრამატული წრეების მიერ დადგმული სპექტაკლები. აღსანიშნავია ნ. შარაბიძის საბავშვო სიმღერების ციკლი „წელიწადის დრონი“, პოპულარული სიმღერები სამშობლოზე, კომუნისტურ პარტიაზე, საბჭოთა ხალხის ბელადებზე, დიდი ოქტომბრის რევოლუციაზე, პირველ მაისზე. ეს სიმღერები შევიდნენ საშუალო სკოლების სასიმღერო რეპერტუარში.

წარმატებით სრულდებოდა ნ. შარაბიძის ადრინდელი პერიოდის ნაწარმოებები „თავისუფლება“, „დაკარა! დაკარა!“, „განთავი“, „უცხო მხარე“, „მეგდლები“, „ბრძოლის მარში“. მას დამუშავებული აქვს რევოლუციური სიმღერები — „მუშური მარსელიეზა“, „მებრძოლი, მწყობრად“, „კომუნარების მარში“, „თქვენ ბედითა ბრძოლაში“ და სხვ. ნიკოლოზ შარაბიძის ნაწარმოებებს ასახილველად შედარად მელიოდირობა, დაწერილია მარტივი ფორმით და ძალიან ახლოს დგას ქართული მუსიკალური ფოკლორის რიტმულ ინტონაციურ წყობასთან.

ნ. შარაბიძეს მრავალჯერ მიუღია მონაწილეობა კომპოზიტორთა კავშირის მიერ გამოსცადებულ კონკურსებში. მის მასობრივ საუნდო ნაწარმოებებს პეიჯრეგ საერთო მიწინავე და პრემია დაუსწრებია. 1943 წელს მოსკოვში გამართულ კონკურსზე დიდი მოწონება ხედავდა და ფულადი პრემიით აღინიშნა ნ. შარაბიძის „ბრძოლის მარში“.

ნ. შარაბიძის შედგენილი და გამოცემული აქვს სიმღერების ორი კრებული, რომლებშიც შესულია, როგორც ქართული ხალხური, ისე მისი საუნდო სიმღერები.

ქართული მუსიკის დაუცხრომელი ქომაგი ნ. შარაბიძე 1958 წლამდე ახალგაზრდული ენერგიით ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას.

მისი პირადი არქივის დათვალიერებისას გაგაცოცხებ წერილებისა და დეპეშების სიმრავლე, რომლებსაც საბჭოთა კავშირის თითქმის ყველა ქალაქიდან იღებს მსცოვანი მუსიკოსი. აი ზოგიერთი მათგანიც: „თქვენ გეყოველი ჩემს მასწავლებელთა იმ რიცხს, რომელთაც განაპირობებს ამ ცხოვრებაში ჩემი წელგამართალი სიარული“ — წინ მცემიერების დამსახურებული მოღვაწე პროფესორი გრამიტან ასათიანი.

„მე მუდამ ღრმა პატივისცემის გრძობით გისხნებთ, რადგან თქვენ გააკეთეთ ჩემთვის ყველაზე მთავარი — ჩამინერგეთ სიკეთე-

რული საუნდო ხელთნებისადმი, რითაც საძირკველი ჩუყარეთ ჩემს მომავალ სპეციალობას“ — წინს პეტროზავილდისკის მოღერისა და ცვევის სხელმწიფო ანსამბლის მსატერული ხელმძღვანელი და დირიჟორი სიმონ კარსაი.

ნ. შარაბიძის მოწაფეები იყვნენ: პროფესორები გრიგოლ მუხაქე, ვილიმონ კარბელაშვილი, მიხეილ ვლიზარაშვილი, ქუთაისის ქართული გიმნაზიიდან შერალი ავღემიოსი კონსტანტინე გამსახურდია, კრიტიკოსი ზესარიონ ევლენი, რეჟორალი დავით გაჩეილაძე, პროფესორები ა. ელიაშვილი, გრ. ასათიანი, ნ. თოფურძე, სსრ კავშირის სახალხო არტისტი პროფესორი აკაკი ვასაძე, გამოჩენილი კომპოზიტორები — შლვა მშველიძე, ოთარ თაქაიშვილი, ალექსანდრე ბუკია, პროფესორი ლუარსაბ იაშვილი, საქართველოს სახალხო არტისტი დავით ზადრიძე, დირიჟორები ვასილ გეგაძე, ჯანსუღ კახიძე, ანზორ კახაძე და მრავალი სხვა.

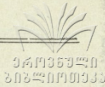
სწორედ მისმა აღზრდელმა ითავს და მსოცან კომპოზიტორსა და პედაგოგს 90 წლისათვის აღასანიშნავი შემოქმედებითი საღმრთო გაუმართეს. იმ დღეს კონსერვატორიის მიერ დარბაზი მაყურებელს ვერ იტყვდა. თავი მოიყარეს ნიკო შარაბიძის ყოფილი მოწაფეებმა, კონსერვატორიის პროფესორ-მასწავლებლებმა, სტუდენტებმა, რესპუბლიკის სასოფლო-სამეურნეო წარმომადგენლებმა.

საიუბილეო საღმრთო შესავალი სიტყვით გახსნა თბილისის კონსერვატორიის რექტორმა, კომპოზიტორმა ს. ცინცაძემ.

უბილარს გულბითი სიტყვებით მიმართა კულტურის მინისტრმა, კომპოზიტორმა ო. თაქაიშვილმა, მანვე დამსწრე სასოფლო-სამეურნეო მთავრობის დადგენილება უბილარისათვის რესპუბლიკის ხელთნების დამსახურებულ მოღვაწის წოდების მინიჭების შესახებ. უბილარს მისვალა ხელთნების დამსახურებული მოღვაწე კომპოზიტორი გრ. კოკლავაძე. ნ. შარაბიძის ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე ილაპარაკა მუსიკათმცოდნე მ. ფინჩაძემ. უბილარს მიესალმნენ აგრეთვე რესპუბლიკის სახალხო არტისტი დ. მჭედლიძე, კრიტიკოსი პ. ჟღენტე, მუსიკათმცოდნე გ. ტრიაძე, აკადემიკოსი გ. წერეთელი, ხელთნებისმცოდნე ვ. ბერიძე, კონსერვატორიის პროფესორი გ. ლორთქიფანიძე.

საზემო ნაწილის შემდეგ გაიმართა კონცერტი, რომელშიც მონაწილეობდნენ ცალკეული შემსრულებლები და ჰიონერთა და მოსწავლეობა სახალხო ვოკალური ჯგუფი დამსახურებული პედაგოგის ალ. ჯანჭიჭიის ხელმძღვანელობით და სხვ.

კომპოზიტორმა ოთარ თაქაიშვილმა უბილარს მიუძღვნა მუსიკალური ნაწარმოები, რომელიც ვიოლიონელისთვის ე. ისაკაძემ შეასრულა. ფორტეპიანოსთან იყო თავად ატორი.

ბ რ ი ბ ო ლ ს უ ლ ი ა შ ვ ი ლ ი

ქეთევან ხუციშვილი

არინა აღმნიშნები, რომლებიც მთელი სიცოცხლის მანძილზე უპრეტენზიოდ და უნაგაროდ იღვწიან, შემდეგ კი აქა-იქ შემორჩენილი ცნობებიდან გვაუწყებენ, თუ რა ამაგი დასდეს მათ ერის კულტურის განვითარების საქმეს. ასეთების რიცხვს გვეუთვნის ნიჭიერი ქართველი რევისორი გრიგოლ სულიაშვილი.

გრ. სულიაშვილი დაიბადა 1894 წლის დეკემბერს სურამის სადაბო ვლესის დიაკნის ოჯახში. მის მშობლებს ოთხი შვილი ჰყავდათ: დავითი, ელენე, ანდრო და გრიგოლი. მიუხედავად ხელმოკლე ცხოვრებისა, სოფრატ სულიაშვილმა ყველა შვილს განათლება მიალენა. დავითი და ელენე ჩაბმული იყვნენ სურამის საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში, ამავე დროს ისინი დიდი გარტყებით მონაწილეობდნენ სურამის სტენისმოყვარეთა მიერ გამართულ სპექტაკლებში. ამან პატარა გრიგოლი თავიდანვე აზიარა სასცენო ხელოვნებას, ხოლო დავითისა და ელენეს 1905 წლის რე-

ვოლუციურ მოძრაობაში მონაწილეობამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა შემდგომ გრ. სულიაშვილის მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში.

1903 წელს მშობლებმა პატარა გრიგოლი თბილისის რეალურ სასწავლებელში შეიყვანეს. სულიაშვილისათვის პირველი თეატრალური სკოლა იყო სურამში საგასტროლოდ ჩამოსული ქართველი მსახიობების — ლ. მესხიშვილის, ვ. აბაშიძის, ვ. გუნიას, კ. მესხის, შ. დადიანის, კ. ყიფიანის, ნ. გაბუნიას, ნ. ჯავახიშვილის და სხვათა სასცენო ხელოვნება, სწორედ მათგან შეიძინა ხელოვნების უანგარო სიყვარული და თავდადება, სასცენო ხელოვნების რეალისტური პრინციპები. მისი პირველი სცენური ნათლობა მოხდა 1908 წელს გიგაურის პიესაში „შვილი უდანაშაულოდ დასჯილსა“, რომელშიაც სულიაშვილი გიმნაზიელის როლს თამაშობდა. ამ სპექტაკლში მონაწილეობას იღებდნენ სურამში საგასტროლოდ ჩამოსული ქართული თეატრის თვალსაჩინო მსახიობები — ნ. გაბუნია, შ. დადიანი, ვ. მალიკაშვილი, ნ. ჯავახიშვილი.

ამის შემდეგ იგი გატაცებით იღებს მონაწილეობას სცენისმოყვარეთა სპექტაკლებში, პარალელურად აყალიბებს მოსწავლეთა წრეს და მართავს საშინაო წარმოდგენებს. მოწვევთა წრის წევრები იყვნენ: გ. სულიაშვილი, გრ. ბუნიაშვილი, აკ. ხორავა (რომელიც სურამში ბიძასთან არდადეგებზე სტუმრად ჩამოდიოდა), მ. ლომიძე და სხვ. სულიაშვილი ამ წრეში მსახიობობასთან ერთად რევისორობს კიდევ.

1912 წელს გრ. სულიაშვილი თბილისის რეალურ სასწავლებელს ამთავრებს და სურამში ბიბლიოთეკის გამგედ იწყებს მუშაობას, პარალელურად კი ხაშურის სცენისმოყვარეთა სპექტაკლებში მონაწილეობს. ამ დროს ხაშურის თეატრალური ხელოვნება მაღალ დონეზე იდგა. მის რეპერტუარში შედიოდა პ. ირეიელის, სუნდუკიანის, შ. დადიანის, ვ. გუნიას, ი. გადევანიშვილის, ნ. აზიანის, დ. ერისთავის, ნ. ოსტროვსკის პიესები.

გრ. სულიაშვილმა პირველი გამოსვლებითვე მიიპყრო ხაშურის საზოგადოების ყურადღება და მალე მაყურებელთა სიმპათიები მოიპოვა.

1913 წლის 28 სექტემბერს გამართულ პ. ირეიელის დრამაში „დამარცხებულნი“ გრ. სულიაშვილს ვანო ბერდაშვილის როლი უთამაშინა და საზოგადოების დიდი მოწონებაც დაუმსახურებია.

„მას დიდი ხანია დამსახურებული აქვს სურამ-ხაშურის საზოგადოების სიმამია. ის შეუდარებელი იყო ამ ძნელ როლში, მისი მიზნდენილი თამაშით ბევრი ატირდა.“ — წერდა გაზეთი „მერცხაული“ 1913 წლის 3 ოქტომბერს.

ამ პერიოდში გრ. სულიაშვილი ხაშურის დრამატული დასის წამყვანი მსახიობია და რევისორობს კიდევ. 1914 წელს მისი მონაწილეობით დაიდგა ოსტროვსკის „უდანაშაულოდ დამნაშავენი“, იგი ნუნსმოვის როლს თამაშობდა.

1915 წელს გრ. სულიაშვილს კვლავ სურამის სცენისმოყვარეთა წრეში ვხვდებით. აქ იგი „პატარა კახში“ კახის როლს ანასიხერებს. „...ახალგაზრდა სცენისმოყვარე გრ. სულიაშვილმა შევნიჭებ შეასრულა კახის როლი“ — წერდა ჟურნალი „თეატრი და ცხოვრება“ (2.11/1, 1915 წ.) ახვე დიდი წარმატებით თამაშა სულიაშვილმა 1915 წელს დრამაში „პირველი და უკანასკნელი კოცნა“ და ისევ ამავე ჟურნალის ქება დამსახურა.

1915 წლის ზაფხულს სურამს შ. დადიანი და ვლ. ანდრონიკაშვილი ესტუმრნენ. მათი მონაწილეობით გაიმართა შ. დადიანის პიესა „შენი ჭირიმი“. სხვა სცენისმოყვარებთან ერთად გრ. სულიაშვილიც იღებდა სპექტაკლში მონაწილეობას. წარმატებით შეასრულა ვენერლის ვაჟიშვილის სისიასი იფრასხე.

როგორც შემორჩენილი რეცენზიებიდან არკვევა, გრ. სულიაშვილის მისწრაფებამ დრამატული როლების შესრულება აიფიქლა.

„ამ სცენისმოყვარეს თავისი ნიჭიერი და დაფიქრებული თამაშით არაერთხელ დაუტყია სურამ-შაშურის საზოგადოება. მასში უტყარა ნიჭი ღვივის. მისი ამბავა დრამატული როლები. ამ საღამოსავე ბევრ გულწილ მაყურებელს მოჰგვარა თავივე თანაგრძობის ცრემლი“ („თეატრი და ცხოვრება“, № 30, 24/7, 1916 წ.).

1921 წელს სულიაშვილი საცხოვრებლად თბილისში გადადის და რეჟისორის სამართლებრივ მოხელაზე იწყებს მუშაობას. მაგრამ თეატრით გატაცებულ არ შეუღლია სცენის ჩამომრდეს, ხელოვნებაზე შეყვარებული ცდილობს მიიღოს სპეციალური განათლება კი. ამ მიზნით იგი, სამსახურის პარალელურად, ავ. ჯავახიას დრამატულ სტუდიაში იწყებს სწავლას. მიუხედავად მასშიბიბო წარმატებებისა, სულიაშვილის მოწოდება მინე რეჟისორბა იყო.

1923 წელს, როგორც ნიჭიერი ახალგაზრდა, იგი სარეჟისორო ხელოვნების დასაუფლებლად გაგზავნეს მისიყვმი, გ. მგელიშვილის სტუდიაში.

1924 წლის 14 მაისს მისიყვმი ქართულმა დრამატულმა სტუდიაში გამართა სპექტაკლი-კონცერტი, რომელიც შ. დადიანის შემოქმედებით თეატრის მიქმენა. საღამოზე წარმოადგინეს შ. დადიანის პიესა „გვეგვიკორის“ პირველი და „გუმბინდელის“ მეორე აქტი. გრ. სულიაშვილი ორივე სცენაში იმდებ მონაწილეობას. კერბოდ „გუმბინდელში“ სოციალ-დემოკრატის კარლი კოვკუტაძის როლს თამაშობდა.

გრ. სულიაშვილი პირველად აქ უმართა ტანისსლავების სისტემას, შემდგომ იგი ამ სისტემის ერთგული მიმდევარი და განამარბორ-ცილებელი იყო.

1926 წელს სულიაშვილმა დამთავრა სტუდია და სამშობლოში დაბრუნდა. 1927 წელს იგი რეჟისორად მიიწვიეს თბილისის მუშათა თეატრში, რომელსაც მიხეილ ჭიაურელი ხელმძღვანელობდა. ამ დღსში რეჟისორებად მუშაობდნენ აგრეთვე შ. აბაშიაძე, გ. ჯავახიელი, ვ. აბაშიძე, რამდენიმე დღებამე მოწვეული იყო დ. ანთაძე. აქ მიხდა სულიაშვილის პირველი პროფესიული რეჟისორული ნათაობა. 1926 წლის დეკემბერში სულიაშვილმა დადგა პანიოლის და ნიყვას პიესა „დიდების გამყიდველი“.

სულიაშვილის სპექტაკლი სამხატვრო თეატრში შემუშავებული მეთოდებით დადგამს. დიდი ყურადღება მიუქცევია ქართული ენის სიწინდლას და როლების ფსიქოლოგიური დამუშავებისათვის. საზოგადოება მოხიბლულა მასხობითა უშუალო და გულწრფელი თამაშით. აქ უკვე ვარკვეულად ირინა თავი სულიაშვილის სასცენო პედაგოგიურმა უნარმა, მას ხომ შესანიშნავად ჰქონდა შეთვისებული სტანისსლავების სისტემა აქტიორთან მუშაობისა. მკვირ ამსათანავე პირველსავე დადგამში გამოავლინა სპეკიატორი რეჟისორული ხელწერა.

სპექტაკლში მონაწილეობდნენ: ი. რომანიშვილი, ა. მურუსიძე, ზ. გომოლაური, მ. სულთანაშვილი, გ. აბეასძე და მ. დავითაშვილი. ამ უკანასკნელს პრესა განსაკუთრებული ყებით ყურადღებას. რეცენზიაში აღნიშნავენ, რომ რეჟისორის მიუიე ხსენებლბა გადატანული ჰქონდა მსახიბობთან მუშაობაზე და „იდეც დიდი გამარჯვებისათვის მიიღწევიდა. ამ შრონი კი იმდებ მილიდონს გადაატარბა. სასხარეულო მოღუენას ის, რომ მუშათა თეატრის ქართულმა სპექტორბა ასეთი ნიჭიერი მსახიბობები შექმნა. მსახიბობების ანდრო მურუსიძის (ქალკის თავი) და ი. რომანიშვილის (ბაშელე) მშვენიერმა თამაშმა საზოგადოება მოხიბლა“ (ავს. „მუშა“, 1927 წ., 19/12).

1928 წელს, როდესაც გ. მარჯანიშვილმა ქუთაისში მეორე სახელმწიფო ქართული დრამატული თეატრის შექმნა, სამუშაოდ მუშათა თეატრის დასიც მიიწვია. მათ შორის გრ. სულიაშვილიც იყო.

1928 წლიდან 1931 წლამდე გრ. სულიაშვილი, როგორც რეჟისორი, მარჯანიშვილის ხელმძღვანელობით მუშაობდა და მონაწილეობდა შემდგომ დადგებებში: 1928-1929 წ. წ. სუხონში — ბ. კაკაბაძის „ყვარყვარე თუთაბერსა“ და კ. გუცოვის „ურული აკოსტაში“, 1929-30 წ. წ. სუხონში — დ. შეგვლიანს „თეთრებსა“ და გ. ზუხ-

ნიკაშვილის პიესაში „კი მარამა“; 1930-31 წ. წ. სუხონში „არხენის ლეგსა“ და პოლოდინის „ფოლდის პოემაში“. როგორც ცნობილად, უკვე აქ სპექტაკლის წარმატებით იდებებოდა ჩვენს სცენაზე. ამ წარმატებაში თავისი წარმატული მიუღწიეს გ. სულიაშვილსაც, რომელიც დიდი გატაცებით მუშაობდა მარჯანიშვილთან. ეს საუკეთესო სოელო იყო სულიაშვილისათვის. ამ შემოქმედებითა ურთიერთობამ მას სიახლას და თანამედროვეობის აღქმის დიდი უნარი შესძინა.

1931 წელს ქუთაისის თეატრს სათავეში ჩაუდგნენ კ. მარჯანიშვილის მოწვევით არ. ჩხარტაშვილი და გრ. სულიაშვილი, რომელთაც თითქმის სულ ახალგაზრდა ძალებმა ჩამოაყალიბეს დანბი. ესენი იყვნენ: აკ. კვანტალიანი, გ. კოსტავა, ს. ზაქარაიძე, მ. დავითაშვილი, ჭ. ბეგაღლიშვილი, ს. ვანსაძე, თ. ჩარკვიანი, ალ. გომელაური, მედია და შერი ქორეოლები, ნ. ილურიძე, კ. გოგიაშვილი და სხვ.

ამ თეატრში სულიაშვილმა 1933 წლამდე იმუშავა და წარმატებით დადგა ტურის „ცა და მიწა“, გ. ზაზაშვიის „მუნჯები ალაპარაკდნენ“ და არ. ჩხარტაშვილთან ერთად — ბ. სამსონაძის „სასტელი“.

1933 წლიდან სულიაშვილი ქუთაისის კულტურის სახლიან არსებულ ებრაულ სტუდიას ხელმძღვანელობს. აქ მან დადგა ბრუნშტიკის „გაგრმებლბა იენება“, სუნდუკიანის „პეკი“ და იულისის „ოთხი დღე“.

1937-38 წლებში სულიაშვილი გორის სახელმწიფო თეატრშია, სადაც განხორციელა ს. კლიდიაშვილის „გმირთა თაობა“, ოქტომბრის რევოლუციის 20 წლისთავისადმი მიძღვნილი ვოლბიანთის „ოცნება“ და გედგენიშვილის „მსხვერპლი“.

1938 წელს საქართველოს სახელმწიფო დადგენილებით ქუთაისში დაბრუნდა ქართული სახელმწიფო თეატრი, რომელსაც სათავეში დიდი ანთაძე ჩაუდგა.

თეატრის ხელმძღვანელობის წინაშე იგი გადამწყვეტი ამოცანა დაისვა: დასის გულში ძაღებით შევსება და რეპერტუარის საკითხი. გრ. სულიაშვილი, რომელიც თავიდანვე მიწვეული იყო დ. ანთაძის მიერ, დიდ დახმარებას უწყევდა თეატრს ორგანიზაციულ საქმიანობაშიც. დასი შეიჭო თბილისიდან, თელავიდან, ტყიბულიდან, სოხუმიდან მიწვეული მსახიბობები. დასში ადგილები აქტივობული სოელო საუკეთესო წარმომადგენლები — ალ. იმედაშვილი, კ. ამინოჯიბი, ან. მურუსიძე, შ. ხონელი და სხვ. ახალი თაობიდან კ. აბეასძე, მ. სვინაძე, თ. ღვინიაშვილი, მ. გელაშვილი, ს. ვანსაძე, თ. კიკნაძე, გ. მჭერთელიშვილი, გ. ნაცვლიშვილი, კ. გვენცაძე, თ. ტატიშვილი, იბ. ხვიჩია, და სხვ. მიუხედავად იმისა, რომ დასი ნიჭიერი მსახიბობებისგან შედგებოდა, თეატრის ხელმძღვანელობამ განსაკუთრებულ ყურადღება ახალგაზრდა კადრების აღზრდის საქმეს მიაკცია. დასიყუ სტუდიური მუშაობა, სულიაშვილი დიდი მონდობებითა და სიყვარულით ასწავლიდა ახალგაზრდებს მსახიბის ისტაკობისა.

თეატრი სუხონის განსხიბისათვის ვაცხოველებულ მუშაობას შეუდგა. მალე ქუთაისის საზოგადოებამ შესანიშნავი თეატრულბი წარმოდგენები იხილა. 1938-1939 წ. წ. თეატრულბი სუხონში გრ. სულიაშვილმა ოთხი დადგმა განხორციელა: ს. კლიდიაშვილის „გმირთა თაობა“, ბ. კაკაბაძის „კოლმურების ქორწინება“, მ. გორის „მტრები“ და მძები ტურისა და შვიინის „გენერალური კონსულა“.

ჩვენი ქვეყნის დიდი სოციალისტური მშენებლობის ფონზე იმდება ს. კლიდიაშვილის პიესა „გმირთა თაობა“, რომელიც დიდი ისტაკობით არის მიღწეული საბჭოთა ადამიანების გმირული შრომა, ბრბოლა კლასობრივი მტრების წინააღმდეგ და მათი საბოლოო განადგურება.

1938 წლის 19 ნოემბერს მაყურებელმა იხილა დიდი პათოსისა და სიციცხობით სავსე ახალგაზრდული სპექტაკლი. სპექტაკლი და მონაწილე მსახიბობა გულწრფელი თამაში დამაჯერებლობითა და ცხოველმყოფელობით ხიბლავდა მაყურებელს.

გრ. სულიაშვილის რეჟისობითი თეატრბა 1938 წლის 3 დეკემბერს წარმოადგინა ბ. კაკაბაძის „კოლმურების ქორწინება“,

სპექტაკლი შრომულ ხალხს სოციალისტური შრომისათვის აღაფრთოხანებდა.

მეტად საინტერესო იყო სულაიშვილის დადგმა მ. გორკის „მეტრის“, რომელიც ქართულ სცენაზე პირველად განხორციელდა. სპექტაკლში დიდი ოსტატობით იყო ასახული რევოლუციის წინა პერიოდის მძიმე კლასობრივი ბრძოლის სურათები და მუშათა კლასის რევოლუციური მოძრაობის გმირული ეპიზოდები. სპექტაკლი მასობრივ ანსამბლურობით გამოირჩეოდა. იუზა ზარდლიო-შვილი ოსტატურად გადმოსცემდა მიხეილ სერგაძისთვის მსგეურ ბუნებას. სპექტაკლში დიდ გამარჯვებას მიაღწია მასობრივმა ნაცვ-ლიშვილმა იაკობ ბოროდინის როლით. ასევე წარმატებით განასახი-ვრეს როლები ვ. ჩიკვაძემ — ლევინი და ს. ვანაძემ — ტაკიანა.

გრ. სულაიშვილმა დიდი მხატვრობით ოსტატობით დაეხმობა რუსეთის პირველი რევოლუციის ვოჟის ადამიანები. „პიესის აღწა-ვობა და მისი არსი სასუბიტი შეესაბამებოდა გრ. სულაიშვილის რეჟისორული მონაცემებს, არსებითად რეალისტა რეჟისორის, მაღალე გადვიდობდა ფსიქოლოგიურ პიესაზე მუშაობა“ — წერს და ანთაქ მორავსი „დღეები ასლო წარსულისა“ (გვ. 280).

1939 წლის 23 მაისს შედგა „ეგზენერალური კონსულს“ პრე-მირა. სპექტაკლი აღსავსე იყო გმირული შემართებითა და პატივ-ოტჩობით. ქუთაისის საზოგადოება სპექტაკლი აღტაცებით მიიღო. პირველი სეზონის თოხივე დადგმაში ნათლად გამოვიხინდა გრ. სულაიშვილის პედაგოგიური უნარი. მან ქუთაისის თეატრს შე-სანიშნავი ახალგაზრდა მსახიობები აღუარა.

დაუწყვეტა სულაიშვილის მაგიდასთან მუშაობის პროცესი, რაცა განხვდა პიესის ლიტერატურული და რეჟისორული ექსპლუა-ტაციის ხანძარი და სახეების ჩამოყალიბების პროცესი. აქ სულაი-შვილი უდიდეს დახმარებას უწევდა მსახიობებს გმირის იერსახის გათვალისწინება და მის ფსიქოლოგიურ განსა-დამუშავებაში. „დიდი დახმარება გამოიწვია რეჟისორმა გრ. სულაიშვილმა დიდი რუსი მწერლის მ. გორკის „მეტრებში“ — წერს მსახიობი თ. კიკნაძე.

სულაიშვილმა დიდი წარმატებით დამთავრა 1938-39 წ. წ. სეზონი. მისი დადგმები მაღალდონეობის, მხატვრობითი და თემატური მრავალფეროვნებით ხასიათდებოდა.

ასევე ნაყოფიერი იყო სულაიშვილისათვის შემდეგი 1939-40 წ. წ. სეზონი. მან დადგა სამი სპექტაკლი: ვიოტეზიისა და ლენინის „პაველ გრეგოვი“, და ანთაქსთან ერთად მ. დადიანის „ნაპერწყლიდან“ და ავ. ჯერეთლის „პატარა კახი“.

1939 წლის ოქტომბერში სულაიშვილის რეჟისორობით ნაწყე-ნებით იქნა მაღალდონეობის სპექტაკლი „პაველ გრეგოვი“. პიესისმი-ნით სეზონი იყო თანამედროვე ვოჟის ადამიანთა ბრძოლა კომუნის-მის მშენებლობისათვის. „ვიოტეზიისა და ლენინის პიესის „პაველ გრეგოვის“ დადგმით (რეჟ. ვ. სულაიშვილი) თეატრმა უაღრესად და-განაღი და ამაღლეფებელი სპექტაკლი უქნავა მაყურებელს. ... „პაველ გრეგოვი“ გადაიქცა საყვარელ სპექტაკლად“ (ქუთაისის თეატრი, 1940 წ., გვ. 54).

სპექტაკლში მაყურებელი შეხვდა უაღრესად ახლობელ ადამი-ანებს და მათთან ერთად განიცდიდა სიხარულსა თუ მძიმე წუთებს. ისე როგორც სულაიშვილის სხვა სპექტაკლები, ეს სპექტაკლიც შე-სანიშნავი აქტიური ანსამბლი გამოირჩეოდა. „შეძლებდა თამა-მად ითქვას, რომ „პაველ გრეგოვი“ ერთი საუკეთესო, იდეურად და მხატვრულად ძლიერი სპექტაკლია.“ (ქუთაისის თეატრი, 1940 წ., გვ. 55).

ბ. ბ. სტალინის დაბადების 60 წლისთავს მიძღვნა სპექტაკლი „ნაპერწყლიდან“, რომელმაც დიდი როლი ითამაშა მსახიობების შემოქმედებით ოსტატობის სრულყოფიდა. საზოგადოება სპექტაკლს ინტერესით შეხვდა. სტალინის როლს წარმატებით თამაშობდა მსა-ხიობი პ. უტრეტსლიძე. ასევე წარმატებით განასახიერა ლენინის როლი მსახიობი ს. გვანიძემ. სპექტაკლი გამოირჩეოდა განსაკუთ-რებული ემოციურობით, ოსტატურად დამუშავებული სცენებით.

დიდი ეროვნული პიესის ავ. წერეთლის დაბადების 100 წლის-

თავს მიძღვნა სპექტაკლი „პატარა კახი“. ქუთაისის საზოგადოება გულთბილად შეხვდა ამ მეტად პატიოტულ სპექტაკლს. სპექტაკლ-ში პატარა კახის ამაღლეფებელი სახე შექმნა პ. უტრეტსლიძემ, მშენებნიერი იყო მ. გელაშვილი ტურფის როლით. გივი ჩიკვალი-შვილის დაუეწყვირა და განუმეორებელი სახე შექმნა ალ. იმედა-ლიშვილმა, ხოლო ბრმა გელა (ვ. მგერელიშვილი), როგორც ცხსხსხ-სიშხში სიმბოლე ქართველი ხალხის სიტყვისა და სიხარების „ქრთა-შინა“ წრფელ თანგრძნობას ეწვევდა აუდიტორიამ — აღნიშნა-და და ანთაქ.

1940 წელს დიდი ზემოთ აღინიშნა ქუთაისის თეატრის 60 წლის იუბილე. გრ. სულაიშვილს თეატრალურ ხელოვნებაში დამ-სახურებისათვის საქართველოს სსრ ხელოვნების და მასხარებულუ-როვნების საბჭოთა წოდება მიენიჭა.

1940-41 წ. წ. სეზონის საუკეთესო დადგმას წარმოადგენდა აფონოგონიის „მამუგავა“, რომელიც რეჟისორმა გ. სულაიშვილმა უაღრესად ფსიქოლოგიურ ჰუმანიზმად აღაყვავა. სპექტაკლი მეტად ახალგაზრდულ იყო, „იგი ერთხელ კიდევ ადასტურებს, რომ მეს-სიშხშილის სახელობის თეატრის რეჟისორი გრ. სულაიშვილი და თეატრის ხელმძღვანელი და ანთაქ სერიოზულ მუშაობას ატარებენ ახალგაზრდა მსახიობებთან (გაბ. „ინდუსტრიული ქუთაისი“, 1941 წ., 13/6).

1941-42 წ. წ. თეატრალურ სეზონში სულაიშვილმა დადა ოსტრესკის „უღამაშაული დამნაშავენი“, ვოლფს „პროფსორი მამოლი“, გ. ზუჩინის „მაცარი ქალიშვილები“ და ძმები ტურნის და შეინის „მშობლიური მიწა“, „მაცარი ქალიშვილები“ ხალ-სიანი სპექტაკლი იყო, რომელიც, როგორც პრესაში აღნიშნავენ, თითქმის უნაკლედ ყოფილა განხორციელებული. სპექტაკლში გან-საკუთრებით გამოირჩეოდა აქტიორის მაღალი სამშემორულებო ოსტატობა. „მაყურებელს დიდხანს არ დააეწყვებდა საქართველოს სსრ დამსახურებელი არტისტი ანდ. მურუსიძე, რომელმაც ერთხელ კიდევ საუკეთესოდ გამოამყვანა თავი, როგორც მასხისათო როლე-ბის სასუბოტი შემსაღებულელმა. უნაკლი იყო ს. ვანაძე. საუკეთესო მუშეშხანი რეჟისორის ახალგაზრდა მსახიობებთან, რომელთაც ამ სპექტაკლში თავი გამოიჩინეს. პირველ ყოვლისა, აღასანიშნავი მ. ფხაკაძე“ (გაბ. „ინდუსტრიული ქუთაისი“, № 302, 1941 წ., 21/12).

1942-43 წ. წ. სეზონში სულაიშვილმა ქუთაისის თეატრში გა-ნახორციელა შემდეგი სპექტაკლები: ვ. როკის „ინიწინერი სერგევი“, ა. რვეციის და მ. კაცის „ოლეკო დუნდინი“ და გ. შიგინის „პარ-ტახაზები“.

სამამულო ომის პერიოდში ქუთაისის თეატრმა სულ სხვაგვარად წარმართა თავისი შემოქმედებითი მუშაობა. მისი რეპერტუარი ძირითადად აგებულ იყო გმირული სულსკვეთებით გამსჭვალულ პიესებზე.

1943-44 წ. წ. სულაიშვილმა მაყურებელს დიდი სიხარული მო-ტუნა პატიოტულ სპექტაკლებს დადგმო. ასეთები იყო სიმონ-სიონის „რუსი ხაზის“ და „მელოდე დებორუნდები“, ძმები ტურნისა და შეინის „განსაკუთრებული კანონი“.

1943-44 წ. წ. სეზონის დასრულების შემდეგ გრ. სულაიშვილი ავადმყოფობის გამო მსახურებულად თბილისში გაემიძღოს. აქ იგი 1944-1949 წლების მუშაობს პოესანიონის სახელობის კლუბში დრამატული წიგნის ხელმძღვანელად, სადაც განახორციელა შემდეგი დადგმები: „ფეისიანი გოგა“, „მოდლიარი“, „ბაზა ანუკი“, „ტირი-ლის ქვეშე“ და სხვ. ამავე წლებში იგი პარალელურად მუშაობს დადგმებზე მარჯანიშვილის სახელობის, სანუკუტურისა და ხაშუ-რის თეატრებში.

გრ. სულაიშვილმა 1947 წელს სანუკუტურის თეატრში დადგა ა. ვერხვოვის „მეგობრები“, ხოლო 1949 წელს მარჯანიშვილის სახელობის სახელმწიფო თეატრში ა. სოფრონოვის „მოსკოვერი მსახიობი, ეს პიესა მოვიტოვოთ საბჭოთა ადამიანების შრომას და ცხოვრებაზე, სახელმწიფოსა და ხალხის ინტერესებისათვის ბრძო-ლაზე. გრ. სულაიშვილმა შექმნა მაღალდონეობის და მხატვრული,

სატელევიზიო ეჟრნალ
„იავნანას“ ჟურნოს რედაქტორი
ნუნე ხაფასი

ფოტოები
ა. ბალაბუფეისა და
ბ. ბაბოვის

მიუხედავად იმისა, რომ ქალი ძლიერ დატვირთულია ოჯახში, გაიგონებს თუ არა სატელევიზიო ჟურნალის შესავალი მუსიკის პანგებს, საქმეს მიატოვებს და ცისფერ ეკრანს მიუკედება. „იავნანასადმი“ უკუარღებობას ვერც მამაკაცებს დაეწამებთ, სხვა თუ არაფერი, მამაკაცი იმის კურსში მაინც უნდა იყოს, საითკენ მიდის მოდა, რომ ყოველგვარ მოულოდნელობას მომზადებული შეხვდეს. თანაც ჟურნალი ზოგჯერ წმინდა ქალურ „საიდუმლოებასაც“ ამჟღავნებს.

ერთი სიტყვით, „იავნანას“ არსებობის ათი წლის მანძილზე არც აუდიტორია მოკლებია და არც პატივისმცემლები. ერთიკა და მეორეც სატელევიზიო ჟურნალის პატარა და მეგობრული რედაქციის, უპირველეს ყოვლისა, მისი ხელმძღვანელის ნუნე ხაფასის დამსახურებაა. ჟურნალის დაარსებიდან დღემდე უკვე ასამდე ნომერი გამოვიდა, მაგრამ მისი მესვეურების ენთუზიაზმი ოდნავადც არ შეწყვეტულა. ვფიქრობთ, ამასეა ერთ-ერთი უპირველესი მიზეზი „იავნანას“ მანდილოსნური მომხიბვლევობისა, მაგრამ ისიც უდავოა, რომ ყოველი

მომხიბვლევლობა შეიძლება ადრე გაქარწყლდეს, თუ შინაარსიც თან არ დაჰყვა.

„იავნანას“ რედაქციის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ ჟურნალის ყოველი ნომერი შინაარსობრივად მდიდარი და ფორმით საინტერესოა. ძნელია დაასახელოთ თანამედროვე საბჭოელი ქალის ცხოვრებისა და საქმიანობის არსებითი უბანი, მისი სულიერი ინტერესების სფერო, რომელსაც „იავნანას“ არ ეცმაურებოდეს.

„იავნანას“ მეშვეობით ჩვენ ეკრანიდან საკმითა და სიტყვით გვესაუბრებიან მოწინავე ქართველი ქალები — ფაბრიკა-ქარხნების მუშები და საკოლმეურნეო მინდვრების გმირები, მეცნიერებისა და კულტურის მოღვაწეები. მათ მაგალითზე ვცნობთ, რას ნიშნავს იყო წვერი სოციალისტური საზოგადოებისა, სადაც ყველა პირობა შექმნილი იმისათვის, რომ ქალი იყოს არა მარტო დედა და მეუღლე, არამედ ახალი საზოგადოების აქტიური მშენებელი ცხოვრების კველა სფეროში.

ჟურნალი გვაცნობს თანამედროვე ქალებს, მათ ცხოვრებას და საქმიანობას,

იგი არც იმათ იფიწყებს, ვის მაგალითებსა და ტრადიციებზედაც გამოიშუშავა ჩვენმა ხალხმა მაღალი გაგება ქალურობისა, და ჟურნალის გვერდებზე აცოცხლებს წარსულს, რეოლუციისა თუ დიდი სამამულო ომის სურათებს.

„იავნანას“ განსაკუთრებულად ყურადღებიანი და აღურსიანი იმათ მიმართ, რომლებიც პირნათლად ასრულებენ თავიანთი წმიდა დედურ მოვალეობას, არ იცოცხლებენ წერილშვილიანობის საზრუნავსა და ჯაფას, რათა მამულს მრავლად გაუზარდონ შვილები, სამშობლოს მოუმაგრონ ფუძე და აღუშალონ დედაბოძი.

მისასაღმებელია, როცა ჟურნალის მთელი ნომერი ეძღვნება საქართველოს ერთი რომელიმე კუთხის ქალებს. ასე გავეცანით დ. გვსიარეთ „იავნანას“ მეშვეობით აფხაზეთის, აჭარისა და ისეთის, მიათუშეთისა და ხევსურეთის, სენაენისა და რაჭა-ლეჩხუმის, რესპუბლიკის სხვა მრავალი მხარის ქალთა ყოველდღიურ ცხოვრებას, აზრებსა და ფიქრებს.

ამ ადამიანებზე სასაუბროდ სატელევი-

ზოი ჟურნალს გამონახული აქვს ცოცხალი და სხარტი ენა, იყენებს თვალსაჩინოებისა და გამომსახველობის ისეთ ეანრებს და ფორმებს, რომლებიც ყველაზე მეტად შეეფერება სიუჟეტების შინაარსს. ამიტომაც არის, რომ „იავნანას“ მაცურებელი აბაზოდეს წყარდება ჟურნალის ყურება, არ ევალება ერთფეროვნების მოსაბერებელი გრძნობა. მართლაც და, ვის არ ესიაიმოვნება ქალური ალღოთი შერეული კარგი ლექსების, მოთხრობებისა და მუსიკალური ნომრების მოსმენა, ახალი სპექტაკლებიდან და კინოსურათებიდან საინტერესო ნაწევრების ნახვა. ჟურნალს დიდად ახალისებს კინო ეტიუდები და ჩანახატები, იუმორისტული გვერდები.

მოსაწონია ისიც, რომ „იავნანა“ არ იფარგლება მარტოოდენ ჩვენი რესპუბლიკის ქალთა ცხოვრების ჩვენივე. იგი ცდილობს გააფართოოს თავისი გადაცემების გეოგრაფია და შინაარსი, როცა გვაცნობს ჩვენი მომე რესპუბლიკების ქალთა საუკეთესო წარმომადგენლებს, მათს საქმეებს, ქალების მდგომარეობას საზღვარგარეთის ქვეყნებში.

არ არსებობს ოჯახური ცხოვრების არც ერთი კუთხე-კუჩქული, რომელიც ქალის ყურადღებასა და მზრუნველ, მაღლიან ხელს არ მოითხოვდეს. „იავნანა“ ქალებს უღრმავებს დიასახლისის საბატიო მოვალეობის გრძნობას, აწვდის მრავალ სსარგებლო რჩევა-დარიებებს მეოჯახების სხვადასხვა დარგში.

ქალი რისი ქალია, თუ მეტნაკლებად ერთ-ერთ უპირველეს საზრუნავად თავისი გარეგნობა და ჩაცმულობა არ გაუხდია. მსმენელ-მაცურებელს ჩაცმულობის ახალ მოდლებსა და კოსმეტიკურ რჩევა-დარიებებს რომ სთავაზობს, ჟურნალის რედაქციას არ ღალატობს ზომიერებისა და ტაქტის გრძნობა. მან კარგად იცის, რომ ეს რჩევები უპირველესად მიმართულია მშრომელი, მეოჯახე ქალებისადმი, მიზნად ისახავს ჯანსაღი ესთეტიკური ნორმების დანერგვას.

არსებობის განვლილი ათი წელი ნაყოფიერი აღმოჩნდა „იავნანასათვის“. აღიარება, რომელიც ამ სტატევიეზით ჟურნალმა მოიპოვა, მისი მუშაკების ენთუზიაზმი და საქმისადმი სიყვარული იმის საწინდარია, რომ „იავნანა“ ჩვენი ქალების ყოველდღიური ცხოვრების კეთილ და განყურულ მგზურად იქცევა.

სულითა და გულით ვულოცავთ სტეფევიეზით ჟურნალ „იავნანას“ არსებობის ათი წლისთავს და ვუსურვებთ ახალ-ახალ წარმატებებს ჩვენი ქალების გულგასახარად.

რესპუბლიკის დამახტრებელი მხატვარი ნ. ხინელი (მარჯვნივ), უფროსი რედაქტორი ნ. ხავთასი, რევისორის ასისტენტი თ. ქაოვილიშვილი

რევისორის ასისტენტი თ. ქაოვილიშვილი (მარჯვნივ), უფროსი რედაქტორი ნ. ხავთასი, რევისორი რ. აბულაძე, რევისორის თანამუშეუ მ. ვაკობია

მხარბეგ ტუგანოვის პორტრეტი
მოქანდაკე პ. ნეკერიშვილი

ოსი მხატვარი

მხსარბეგ ტუგანოვი

პავლე ნეკერიშვილი

ოსური ეროვნული სახვითი ხელოვნება განვითარდა XIX საუკუნის რუსული რეალისტური მხატვრობის უშუალო გავლენით. ხელოვნების ხალხურობისათვის ბრძოლის ნიშნით, დიდი რუსი მხატვრების — კრამსკოის, რეპინის, პეროვის, სავიცკისა და სხვების შემოქმედება შთაინფიცირებდა წყაროდ იქცა პირველი ოსი პროფესიონალი მხატვრის და დიდი პოეტის კოსტა ხეთაგურიისათვის.

კ. ხეთაგურიევი სამართლიანად ითვლება ოსური ფერწერის ფუძემდებლად. ხალხის მასებიდან გამოსული ტალანტებით ცდილობდნენ გაეცაფათ გზა ხელოვნებაში და თავის უპირველეს მიზნად ექვეყნათ თავისუფლებისა და სამართლიანობისათვის ბრძოლა. კ. ხეთაგურიევის შემდეგ ასეთ ტალანტად მოველინა ოსეთს დიდი ერუდიციისა და ფართო შემოქმედებითი დიპლომატიის მხატვარი მხარბეგ ტუგანოვი.

მხარბეგ ტუგანოვი დაიბადა 1881 წ. სოფ. დურდურში. ვლადიკავკაზის რეალური სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ 1900 წელს პეტერბურგის სამხატვრო აკადემიაში შევიდა, სწავლობდა ილია რეპინის სახელისწინაში. 1906 წელს დაამთავრა აკადემია და იმავე წელს გაემგზავრა მი-

უნხენში ცოდნის გაღრმავების მიზნით. ტუგანოვმა იმგზავრა ბერლინში, ვენაში და ვეროის სხვა ქალაქებში. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ 1910 წ. ვლადიკავკაზში სახვითი ხელოვნების სტუდია შექმნა.

1925 წელს, აშხაბადის მუზეუმის მიწვევით, ტუგანოვი მიემგზავრება შუა აზიაში და მუზეუმის დაკვეთით ასრულებს ნახატებს, ეტიკეტებსა და ესკიზებს შუა აზიის ხალხთა ცხოვრებიდან.

1930 წლიდან ტუგანოვი სამხრეთ ოსეთში მოღვაწეობს. იგი დიდი გატაცებით შეუდგა შემოქმედებით შრომას. პირველად ოსური თეატრის ისტორიაში, ტუგანოვის მიერ პროფესიულად იქნა გაფორმებული დადგემები: „ღუნია“, „კარანა“, „ნართი ბათრადი“ და სხვ.

მხარეთმცოდნეობის მუზეუმისათვის ტუგანოვი აკეთებდა საინტერესო ეთნოგრაფიული ხასიათის ჩანახატებს. მან ზედმიწევნით იცოდა ოსი ხალხის ისტორია და ადათ-ჩვევები. მხატვარმა დიდი წვლილი შეიტანა მშობლიური მხარის შესწავლის საქმეში. ტუგანოვის ერთ-ერთ დიდ დამსახურებად ითვლება მის მიერ სახვითი ხელოვნების სტუდიის ჩამოყალიბება კ. სტალი-

ნირში, რომლის პირველი დირექტორი თვითონვე იყო. შემდგომში ეს სტუდია სამხატვრო სასწავლებლად გადაკეთდა და იგი დღესაც მის სახელს ატარებს. ამ სასწავლებლიდან გამოვიდა ახალგაზრდა ოს მხატვართა მრავალი თაობა, დღეს წარმატებით რომ ემსახურებიან ოსური ეროვნული სახვითი ხელოვნების აღორძინების საქმეს.

მ. ტუგანოვმა იშთათვით მიზნად დაისახა ახალგაზრდა მხატვართა კადრები აღზარდა რეალიზმისადმი ერთგულების სულისკვეთებით. მისი ყოველი ნაშრომეარი მხატვრის შემოქმედებით თვითმყოფადობაზე და ეროვნულობაზე მეტყველებს. ამ ნაწარმოებებში მიბაძვის ნატამალიც არ არის, მიუხედავად იმისა, რომ იგი საკმაოდ ხანს ტრიალებდა რუს და ევროპულ მხატვართა შორის და ზედმიწევნით კარგად იცნობდა მათ ნაწარმოებებსა და შემოქმედებით კრელოს.

მხარბეგ ტუგანოვი ერთნაირად ძლიერი იყო როგორც ფერწერაში, ისე გრაფიკაში. იგი ითვლება კომპოზიციის ისტატად. ცნობილი ნართული ეპოსის ილუსტრაციებში, ტუგანოვმა დიდი დამაჯერებლობით გადამოსცა ოსი ხალხის ძლიერება და მხედრული შემართება. ეს არის განუმეორებელი გრაფიკული ფურცლები. მათზე ვხედავთ

მებრძოლ გოლიათებს, მშვენიერ ჰუმანებს, რომელთა სახეზეც აღბეჭდილია სიხარული, მწუხარება, რისხვა, მოხუცთა სიბრძნე და მშვიდი თავდაპირა ვეგლზე მძიმე წუთები.

მხატვარი მოაგონებთ ქმნიდა ზღაპრულ ასუბებს, თანმიმდევრულად და მჯივითად ამყვავებდა, ეძება და ხორცს ასხამდა მათ.

ნართების თემაზე შექმნილი ნამუშევრებიდან აღსანიშნავია კომპოზიციები: „ნართების ღრეობა“, „ნართი სოსლანის შებმა ბორბალასთან“, „ნართი სოსლანის სიკვდილი“, „ნართი სოსლანი საიქიოში“, „ნართების უხუცესი ურუხმაგი და მინცლოი სათანა“, „ურუხმაგის მოტაცება არწივის მიერ“, „ჰუმუცი ნართი ბორბალი“, „ნართების ბრძოლა ღმერთებთან“, „მგლად ქვეული ურუხმაგი“ და სხვ.

ტუგანოვმა ეპოსის დასასურაობლად ნართების ღრეობის თემაზე შექმნა ილუსტრაცია და დიდი ფერწერული ტილო, ნატურალური ზომის ფიგურებით. ეს ტილო ჯერ ცხინვალის მუზეუმში იყო დაცული, ხოლო შემდეგ აღმოსავლეთის ხალხთა მუზეუმს გადაეცა მოსკოვში.

„ნართების ღრეობა“ — დეკავების ღრეობაა. მხატვარს წინა პლანზე ასახული ჰყავს ფიზიკური ძალის და რაინდული შემართების ვაჟაკები. კომპოზიციის ცენტრშია მშვენიერი აღნაგობის ნართი ვაჟაკი, რომელიც ხმლებით ცეკვავს ლუღით სასვე უზარმაზარი თასის პირზე, მის უკან ხორხობენ და მოწონების ნიშნად ტანს უკარავენ ხანდაზმული ნართი გოლიათები. პირველ პლანზე, მარჯვნივ, ლუღის ვეებრთულა ქეაბიდან დიდი კოვზით ლუღს იღებს მცოვანი ნართი და ღირჯად მისჩერებია მოცეკვავს. მარცხენა კუთხეში დგას ოსურ ფანდურზე დამკვერელი მამაკაცი, რომელიც მთელი ძალით ჭიმავს სიმებს, რათა მოცეკვავს ასიამონოს. ცოტა მოშორებით (მეორე პლანზე), დინჯი ნაიჯებით მოემართება ნართების დედად წოდებული საპატო დიასახლისი — სათანა ქალი, რომელიც მოქიფფეთა მომსახურებ მოუძღვის. ღრეობის მონაწილეებს ორიენალური ფორმის შანდლებში ჩადვრილი ალმოდებული სითხე ანათებს, უზარმაზარი, ნახევრად ჩახნელებული დარბაზს სავსეა სიცოცხლისადმი ტრფობით.

კომპოზიციიში „ნართი სოსლანის შებმა ბორბალასთან“ კეთილისა და ბოროტის შერკინება ასახული, ხოლო „სოსლანის სიკვდილიში“ მომაკედავი სოსლანის წინაშე დახრილან მგლები და რიდიოთა და მოწიფებით მისჩერებთან მას. სურათში „ნართი სოსლანი საიქიოში“ ცხეზე ამხედრებულა სოსლანი და გაკვირვებით მისჩერებია წამებულ სულებს, რომლებიც ღმერთის სასჯელს იხდიან.

ნართების ეპოსის ბოლო ფერცვლია ნართების ღმერთებთან შეხმა.

ნართებმა ღმერთების მონობას ბრძოლაში სიკვდილი არჩიეს, გაზღეს და ღმერთები ომში გამოიწვიეს; ილუსტრაციის წინა პლანზე მხოლოდ ერთი ფიგურაა. ეს არის ახალგაზრდა მებრძოლი ნართი, რომელიც მივლი ძალით სტყორცნის ისარს ღმერთებს. მისი ფიგურა მთელ სურათს აესხება და ადამიანის ყოვლისშემძლეობაზე მიგვანიშნებს.

მხატვარს შესანიშნავად აქვს დაპირისპირებული ძალფანი ადამიანი სირით განმორულ ცის ბინადრებთან, რომლებიც მწაწაზე ცვივიან.

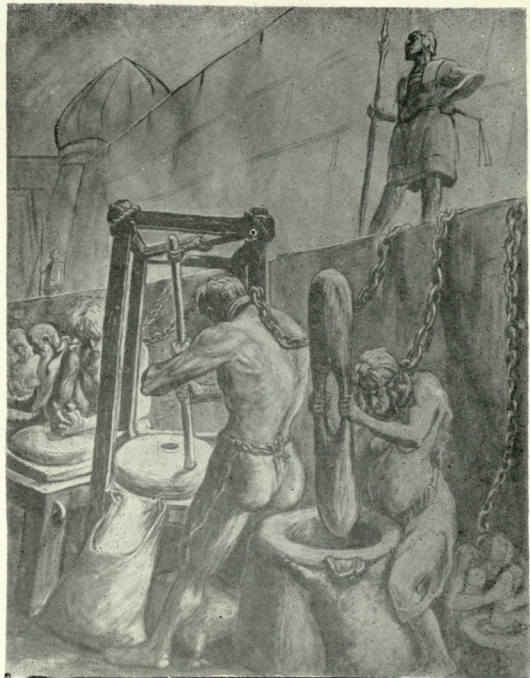
ტუგანოვის შემოქმედებაში დიდი ადგილი უჭირავს სამოქალაქო ომის გმირების, მოწინავე კოლმურენების, ლიტერატურისა და ხელოვნების მუშაკთა პორტრეტებს. მხატვარს ჰქონდა იშვიათი მხედველობითი მხსნიერება. სხვა მხატვრების მსგავსად მან ჩანახატებს არ აკეთებდა, ცოცხალი მთაბებელივება გადაქონდა ქაღალდზე ან ტი-

ლოზე. ტუგანოვის პორტრეტები, როგორც მისი სხვა ჯანრის ქმნილებები, მყაფრად ეროვნულია. ისინი გვანცვიფრებენ მოდელის სულიერი წყობის ზუსტი გადმოცემით. მხატვარს მიერ შექმნილი პორტრეტების გაღრვამი განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს არაფზე დამკვერელი ოსი ქალიშვილის პორტრეტს. იგი შესრულებულია ზეთის საღებავებით. კომპოზიცია მონუმენტურია. ყურადღებას იპყრობს ხასიათის გახსნის ორტატობით, მოდელის მუსიკალური სამყაროს წარმოსახვით. სურათის კოლორიტი ნარინჯისფერ ტონებშია გადაწყვეტილი.

მხატვარის თემატიკა მდიდარი და მრავალმხრივია. მან თავისი ფუნჯი პეიზაჟზეც სცადა. ამ პეიზაჟებში პოეტურადაა გადმოცემული მთავარიანი ოსეთის მიმზიმლავე ხედი.

ტუგანოვის შემოქმედებაში გარკვეული ადგილი უჭირავს ისტორიულ-ეპოპორაფიულ ფერწერასაც. ამ ჯანრის სურათებიდან აღსანიშნავია „1810 წელი“. თემა გახსნილია ნათლად და დამაჯერებლად. კოლო-

მონათა ხეღერი. ილუსტრაცია ნართების ეპოსისათვის.

რიტი, ტონალობა კარგად ეხამება ნაწარმოების ემოციურ წყობას. დატყვევებულ მებრძოლებს გლახთა სახეებზე სულიერი განცდები იხატება: დამარცხების სიმძიმე, ტკივილები, თავიანთი საქმის სიმართლის ღრმა რწმენა. მხატვარს შეხანიწნავად აქვს დაძლეული კომპოზიციური ამოცანებიც. სურათში „13 კომუნარის დახვრება“ ასახულია 1920 წლის ამბები. მას საფუძვლად უდევს 13 ოსი კომუნარის დახვრეტის ისტორიული ფაქტი. კომუნართა ფიგურებში იგრძნობა საქმისადმი ბოლომდე ერთგულება და თავგანწირვა. დამაჯერებ-

ლადაა გადმოცემული მღვდლის სახე, რომელიც თვალთმაქცურად ცდილობს ათქმევისის მათ აღსარება სიკვდილის წინ. შესანიშნავ კომპოზიციათა ჯგუფს შეიძლება მივიკეთენოს აგრეთვე სურათი „არაშენდა“, რომელშიც ასახულია 1932 წელს სოფელ არაშენდაში ზვავის ჩამოწოლის გამო გამოწვეული სტიქიური უბედურება. ავტორს ნაწარმოებში შეაქვს ხალხური გადმოცემის მოტივებიც. სურათში „კეკეხის აჯანყება“ ტუგანოვი გვიჩვენებს ქართველი და ოსი ხალხის საუკუნოვან მე-

გობრობას, მათ ერთობილზე ბრძოლას მხატვრულია წინააღმდეგ.

მხატვრის მიერ შექმნილი ფილოზოფიული ხასიათის კომპოზიციებიდან აღსანიშნავია „სახალხო სასამართლო“, „დღი მიცვალებულის პატივსაცემად“, „სტენის შეწირვა“, „მოსისხლე გვარების შერიგება“ და სხვ. ეს სურათები ზომით მცირენი არიან, მაგრამ დიდ მხატვრულ ზემოქმედებას ამდენზე მაყურებელზე.

მ. ტუგანოვმა თავის შემოქმედებაში საკმაო ადგილი დაუთმო დიდი სამამული ომის თემას. იგი ქმნის სურათებს: „დახმარება ფონტის“, „იერიში მოგრიებელი“ და სხვ. გარდა ამისა შექმნა საბჭოთა კავშირის გმირების პორტრეტები.

მხატვრის შემოქმედებით გამარჯვებულ და ჩაითვალის სურათი „საკოლმურნო საძოვრებზე“, რომელშიც იგი გვიჩვენებს საკოლმურნო წყობის ცხოველყოფილ ძალს, გვიხატავს ახალი ცხოვრების მშენებელ ადამიანებს.

მ. ტუგანოვი ისწრაფვის მხატვრულ სახეებში აღბეჭდოს ოსი ხალხის თანამედროვე ცხოვრება.

საქართველოს ხელოვნების დამახარებულმა მოღვაწემ და ჩრდილო ოსეთის ასსრ სახალხო მხატვარმა მახარბეგ ტუგანოვმა აღზარდა მხატვართა მთელი თაობები, რომლებიც თამამად მიემართებიან საბჭოთა სახვითი ხელოვნების ახალი მწვერვალებსაკენ.

ორთაბროლო.
 ილუსტრაცია ნართების ეპოსისათვის.

იმეუღლება
საქართველოს თეატრალური საზოგადოების პრეზიდენტის,
მწერალთა კავშირის სამდივნოსა და
ჟურნალ „სამჭოთა ხელოვნების“
ერთობლივი გალაწვევებით

რიმა ლეზგიშვილი

გული გულთან

ღარიბი ორ მომხიდედად

მოქმედი პირნი:

ნასონ მაღალაშვილი — თავმჯდომარე
მთერ მაღალაშვილი — მისი ცოლი
ცისანა — მათი ძალიშვილი
მახტანა — სტუდენტი
თაბარი — ვახტანგის დედა
ბრიფინი — მისი მშობრე ძმარი
მახტანის მამა
თოთოზაძე — უნივერსიტეტის დეკანი
მამაცაშვილი — უნივერსიტეტის პროფესორი
გელაქანი — ლიტერორი
თამაზ } სტუდენტები, მახტანის ამხანაგები
ნანა }
ჯიშვილი }
ჯიშვილი }
ჯიშვილი }
მახტანის ძაბა
მახტანის ბებიი
(ღარბანში სხედან ცისანასა და ვახტანგის მშობლები და ჯიშვილის დედა).

მეიხვევს ვთავაზობთ რიმა ლეზგიშვილის პიესას „გული გულთან“.

ავტორის იქვე პიესა უკვე დღოდ ხანია წარმატებით იღვებო რესპუბლიკის თეატრებში და თვითმომქმედი კლდეტრეების შიერ. პიესა „გული გულთან“ („გაგრძელება იქნება“), პირველად ქუთაისის მედიკოვიური ინსტიტუტის დრამატულმა წრემ დადგა, 1960—61 წ. წ. სეზონში კი — ზუგდიდის სახელმწიფო თეატრმა. იმავე პერიოდში ქუთაისის თოქინების თეატრმა განახორციელა მისი „მზიურა“, რომელიც დღესაც მოქმედ რეპერტუარშია.

1964 წელს თბილისის საინტარული კულტურის თეატრში დაიდგარ ლეზგიშვილის დრამა „სე მოხლა“.

მუსიკალური კომედიის სახელმწიფო თეატრმა მიმდინარე სეზონის რეპერტუარში შეიტანა მისი კომედია „ობოლსელი მედეა“. რესპუბლიკის ჟურნალ-გაზეთებში სისტემატურად ქვეყნდება რა ლეზგიშვილის მოთხრობები და წერილები ხელოვნების სხვადასხვა საკითხებზე. ავტორის მსეტროპოლიტე გაჩნია საინტერესო ცდები.

პირველი სურათი

(სცენა და დარბაზი შეერთებულია კიბით. მარცხენი სკამზე ზის ჩაფიქრებული ვახტანგი.)

ვახტანგ. (დგება, პაპიროს უკიდებს. მოუხვეწრად დადის). რატომ იგვიანებს ცისანა? (ხალს ათავლიერებს). დარბაზი ხალს ვეღარ იტყვის... ვითურ ცისანამ ჩემივერ ვერ ნახოს. ყველაფერს ესევ დამატებდა. არა, ასლა ფიქრიკი არ შემოიძლია... გვეგვიდები. ეს რამდენი უნდადებდა დამატება თავს ერთბაშაზე... (გამოიღის თოთბაძე).

თოთბაძე. (დარბაზს) პატრეცემული ამხანაგებო! გზოვით თავმჯდომარე ავირჩიოთ! (დარბაზში კარი იღება და ორივე მხრიდან ფრთხილად შემოიღის სტუდენტები საქალაღდნებით ხელში და იქვე დგებიან).

აი, თქვენ, გზოვით... (მიმართავს დარბაზში მჯდომ შუახანის მამაკაცს). წინააღმდეგ ხომ არავინ ხართ, თავმჯდომარე იასონ მალალაშვილი—ჩვენი სტუდენტის ცისანა მალალაშვილის მამა ავირჩიოთ? ალბათ, თვითონული თქვენგანი იცნობს პატრეცემული იასონის მიღწევებს მეტყვერებაში. იგი ჩვენს ქალაქში ატამუერი რეპატრირის ერთ-ერთი შემქმნელია. (სტუდენტები კმაყოფილი ხდებიან ამ წინადადებას, ვახტანგი კი ძალზე უღელავს). გზოვით! (იასონ მალალაშვილი ადგილიდან დგება, სათვალეს ისინის, ცხვირისახიტი შუშუმეს წწენდს და თან დარბაზს ათვლიერებს).

ეთერი. (ზის ქმრის გვერდით). ამოდენა დარბაზში შენს მეტი სხვა ვერავინ ნახეს? (ქმარს) ვინ იცის, რა ზნის ყმაყვილია, ხიფათს არ გადაეციდო!

იასონი. ნუ ღელავ, ეთერი.

ეთერი. (ვახტანგს აცქერდება) ის არის, ის... დიდის ვული არასოდეს შეცდება... (დარბაზს გაიხადავს) — მალალაშვილის, ცისანა აქ არ არის.

იასონი. (ადის სცენაზე. ხალს). დღეს პირველი სასამართლოა, რომელშიც უშუალოდ ხალხი მონაწილეობს. ბედნიერი ვარ, თავმჯდომარეობა რომ მხვდა წილად. დღეს მე, ხვალ კი შეიძლება თავმჯდომარე ყოველი თქვენგანი იყოს.

ვახტანგ. (თავისთვის). ამდენ ხალხში რაღა ეს ამოიჩივს... თვალგებში როგორ უნდა შეხედო? ცისანა რატომ იგვიანებს... (სცენაზე მაგიდა და სკამი გამოაქვით. თოთბაძე აწვიდს თავმჯდომარეს დაწერილი ფურცლებს და ჯდება).

იასონი. (კითხვობს ფურცელს, უახლოვდება მაგიდას). მამ დაწერილი, ამხანაგებო!... (შემოდის ბელაქნელი და ჯდება).

იასონი. (ზარს რეკავს). როგორც მოგახსენებთ, დღევანდელი ამხანაგური სასამართლო სტუდენტ ბერიძის საქმეზე იმსჯელებს!... მან ლექტორს უხეში შეურაცხყოფა მოუყენა. სიტყვა ეძლევა უნივერსიტეტის ლექტორს პატრეცემულ ბელოქნელს.

ბელოქნელი. (დგება, მკაცრად). მე... მე უკვე თხოთმეტი აწერილია უნივერსიტეტში ემუშაოს და ასეთი ჩემთვის არავის, არავის არ გაუბედვებს. მან შეურაცხყოფა ჩემი დონეზე და პატიონებდა... (ერთბანს გაჩუმდება) და მე მხოლოდ ერთს ვიტყვი... დღედან ან მე დაერჩები უნივერსიტეტში, ან ეგ... (ჯდება).

თავმჯდომარე. იქნებ ნასამი იყო... და უნებურად მოუხვდა?

ბელოქნელი. არა, პატრეცემული თავმჯდომარევე... და ასეც

რომ ყოფილიყო... მით უფრო მეტად არის დასაცული... სტუდენტის... ლოთობა, თავმჯდომარეობა... (შემოდის მამაკაცი, მას თითქმის ძალად მოჰყავს თამაში. ყველანი დგებიან).

მამაკაცი. მამაკაცი, მამაკაცი. (თავმჯდომარეს ხელს არათმებს). გზოვით განაგრძობთ. (ყველა სთავაზობს მამაკაციმდე ადგილს). გმალლობთ, გმალლობთ. (ჯდება). თამაში თამაშდულია ვახტანგს დგება).

თავმჯდომარე. სტუდენტო ბერიძე, თავს რით იმართლებთ? (ვახტანგი თამაშდულია, გაუნძრევლად დგას)— დრო მიწის, ყმაყვილი, წეს ამიოვლეთ. (მამაკაცი იღებს კიბინ და ზოგნოტს, ხარს რაღაცს, ხევის ფურცელს და აწვიდს თავმჯდომარეს. თავმჯდომარე კითხულობს) სიტყვა ეძლევა უნივერსიტეტის პროფესორს პატრეცემულ მამაკაციმდე.

მამაკაცი. (მიდის სცენის შუაში, ხელგნს შლის). რა თქმა უნდა, ეს ამბავი, რომელიც დღეს თქვენი მსჯელობის საგანი გახდა, მეტად მძიმეა და შეუწყნარებელი... მაგრამ ის, რაც მე უნდა შევატყობინოთ, ყოვლად მიუტყვევებელია. ეს-ეს არის მისმა თანაჯერსკმა შემატყობინა შემარწმუნებელი ამბავი. იქნებ სხვა დროს არც კი გამოემეტანა საჯაროდ, მაგრამ შეიძლება ამ ამბავმა კეანის გაგახსენინოს და უფრო ნაწილად დაგვაზნოს სტუდენტ ბერიძის ზნეჩვეულებანი. იმიტბამც გადაწყვიტეთ ეს საკითხიც ასევე, ამ ამხანაგურ სასამართლოზე გამოემეტანა. მიძიმის ამის გამხელა, მაგრამ ვერავითარ შემთხვევაში ვევერდს ვერ ავუღო... საერთო საცხოვრებელში დაკარგულია საათი. როგორც ირცევეა, საათის დარღვევის დრო ემთხვევა სწორად იმ დღესა და საათს, როცა ჩვენმა სტუდენტმა შეურაცხყო ლექტორი... (ვახტანგი შეკრთება და შეშინებული თვალგებით გადახედავს თამაზს)— თამაზ, მოილო აქ!... (თამაზი ადგილობრივად არ იძვრის. ბრძანების კითხვა) აქ მოილოთ! (თამაზი უფულოდ მიდის სცენის შუაში). როგორ იყო, ამა, ყოველზევი ვიამბე დაწერილობით. (ჯდება).

თამაზი. (ჯერ დუმს, მერე მღელვარებით). საერთო საცხოვრებელში მივიღოდი, ვახტანგი ვახტანგი შემხვდა... (სანიათუ ქრება).

სურათი

(მირბის ვახტანგი და თამაზს ეჯახება)

ვახტანგ. თამაზ, ფული ვაქვს? თამაზ. მაქვს, მერე შენ რა?..

ვახტანგ. მასესზე, გემუღარებო... თამაზ. რა იყო, ბიჭო, რა გავიჭირდა, ავად ხომ არა ხარ? რამდენი ვინა?

ვახტანგ. სამი-თხუთს თუმანი... თვითონაც არ ვიცი, რამდენი... სულ მალე დაიბრუნება...

თამაზ. რამდენი, თოხნი?... (იცივის) სულ მთლად რომ გავიყიდი კულოდან ტანსაცმელად, მაგდენს მაინც ვერ ავწყვი... (მირბის. ვახტანგი მიმოიხედვს და ისიც ვადაის).

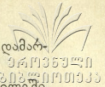
ბელოქნელი. ბელოქნელი ხომ არ უთქვამთ, რაკე მცხია, ისა მქვიო! შეხედეთ... შეხედეთ, რასა ჰვავს!..

მეორე სურათი

(საერთო საცხოვრებლის ერთი კუთხე. საწოლი, ტუმბო, ტუმბოზე საათი. სცენის სიღრმიდან ისმის ვახტანგის ხმა).

ვახტანგ. თამაზ... (შემორბის უმიოდელ)— არ არის!.. (დაღლილი ჩამოვარდება საწოლზე და ხელგებზე თავს დიაცირობს). ღმერთო, რა გავაყოლია, რა ვიღონო? (შემოდის ნანა, ვახტანგი წამოხტება).

ვახტანგ. თამაზ, დამისწინა... (დაინახავს ნანას) ოჰ, ნანი, შენა ხარ? (ისევ ჯდება).

ნანა. თამაზი სად არის?
 ვახტანგ. არ ვიცი...
 ნანა. თავი ვიპოვებ? (ვახტანგი თანხმობის ნიშნად თავს უქნებს) ახლავე პირამიდის მოვებთან. (ვადის. ვახტანგი ერთხანს ჩაფიქრებული ზის, მერე ასწევს თავს, აღდება და ოთახში დადის, საათს აიღებს; შემოიღის ჯიშმერი).
 ჯიშმერი. ბიჭები სად არიან?
 ვახტანგ. ჯიშმერი, გეხევეყნა... ამხანაგურად ვთხოვ, მასესხე ოთხი ან სამი თუმანია...
 ჯიშმერი. (იცინის) ხომ არ გაგყვლი. ჯერ ერთი, არა მაქვს, მეორეც, ვთქვით, მოვეცო... რით უნდა გადამიხილო? სიტყვინადაც კი არ იღებს, რე გაიჭრებოდნო...
 ვახტანგ. პატიოსან სიტყვას ვაძლევ, სამ დღეში გადავიხილ...
 ჯიშმერი. (იცინის). პატიოსან სიტყვას რა თავში ვიხლო... აი, თუ გინდა, საწინდრად საათი დამიტოვე (ართმევს საათს)—ბიჭოს, იპაპურნია... დღეების აღმრიცხველი ჰქონდა.
 ვახტანგ. (გამოართმევს საათს). ჩემი არ არის...
 ჯიშმერი. არ არის და ნუ არის. (წასვლის აპირებს).
 ვახტანგ. (დაფიქრდება, უხუბ გადაწყვეტს) მოიცა, კარგი (ძღლავს).
 ჯიშმერი. (საათს ათვალავს). ოდნურ იცოდე, მხოლოდ საათი ღიღის ვაღიბო... თანამა ხარ? თუ ვერ გადაიხილ, საათი ჩემი ვახდება...
 ვახტანგ. (ვაიცივხული). რას ამბობ, ჯიშმერი?..
 ჯიშმერი. გინდა—გინდა არ გინდა და—როგორც გინდა. აჰა (აწვდის საათს).
 ვახტანგ. (ბოლოთ). კარგი, მომიცი ფულს... (ჯიშმერი საათს კბინით იღებს და უთვლის ფულს. ვახტანგი წერის პატარა ფურცელზე, ისმის მისი ხმა) საათი მე მაქვს, სამ დღეში დავბარუნებ... (დებს ბარათს ტუმბოზე და გარბის. პირდაპირ მომავალ ბელაქნელს დაეჯახება. ბელაქნელი დაეცემა).
 ვახტანგ. (შეკრთება). მამ... (გვივლებს).
 ბელაქნელი. გამორჩევი. გამორჩევი... მხეცი, უხრდელი!
 ვახტანგ. (გაცეცხლებული). წაიღე შე... (წივებს მისკენ. გროვდებიან სტუდენტები, ისმის ხშირადი ლაპარაკი. ეს იმდენდენი სცენის ბოლოს ხდება და კლასიკური გადადის. მალე ხმაური მიწყდება. საათით გატაცებული ჯიშმერი არაფერს არ აქცევს ყურადღებას. შემოიღის თამაზი).
 თამაზ. ოჰო, საათი გიყვინდა? (ათვალავს, უცერად თავის ტუმბოს ვადახედავს. ჯიშმერი საათს ვახტანგს იცეთებს და გასვლას აპირებს). ეგ ხომ ნანას მამის საათია, დღის აღმნიშვნელი არ მუშაობდა და გასაკეთებლად მომიტანა. გეუფდა ხუმრობა, მოიხსენი. (ერევა საათს).
 ჯიშმერი. (გამოვლავს ხელს) არაფერი ვიცი, ჩამოყაპე ოთხი თუმანი და მოგცემ...
 თამაზ. ხომ არ შეიშალე, რა ოთხი თუმანი?
 ჯიშმერი. წაიღე, ვახტანგს შეკითხე და ვერცხვი...
 თამაზ. საათი მოიხსენი!..
 ჯიშმერი. მომწყვდი თავიდან! (შემოიღის ნანა პირამიდონით ხელში, ჯიშმერი დროს იხელთებს და გაბრბის).
 ნანა. ვახტანგი წავიდა?
 თამაზ. საათისთვის მოხვედი? ახლავე მოვიტან... (გარბის).
 ნანა. დღის რაღაც ყველა შერყეულია... (მხრებს იჩივავს, ტუმბოდან ქაღალდს იღებს, ახევეს შივ პირამიდონს, დებს უჯრაში, ჩამოიღის დარბაზში და სტუდენტებს უყროვლებს).
 (სასამართლო).

დარბაზიდან სტუდენტები — საზოგადოარი, პარაზოტი... ნაღდელი ჩარჩაბი. ეს პირველი შემთხვევა როდია...

მამაცაშვილი. უყურე, სად ყოფილა ძაღლის თავი დამარხული.
 თამაშვილი. საწინდარი... და ეს ჩვენს სინამდვილეში, კომკავშირელებს შორის... ჯიშმერი, ჯიშმერი მომგვარეთ ჯიშმერი!
 ნანა. წავიდნენ.
 დარბაზიდან. წავიდნენ, ახლავე მოათრევენ...
 ჯიშმერის მამა. (დარბაზშია, ცილონის შვილი დიცივს) ჯიშმერი აქ რა შუაშია, ის დიდ ხანია მაგისთვის საათო ოცნებობდა. (ბიჭეა) თუმიცა... მას ორი საათი აქვს... მესამე რაღაც უნდოდა?
 თამაშვილი. (ხარს რეკავს). სირთუე, დაიკვით სირთუე (თამაზს) განაგრძეთ.
 თამაზ. გუშინ მთელი დღე ვახტანგს დავეძებდი, ოთხჯერ მის სახლში ვიყავი... ბოლოს დედამისმა ტრილით მიიხრა, ბავშვში ცხოვრობსო ბებიაშობთან. წავიდა, მაგარა არც ბავშვი. დღესაც ბიჭეი ვეძებ და ბოლოს იძულებული ვახვიდი თქვენთვის მომეპარათ: ჩემი რომ ყოფილიყო...
 ნანა. (დარბაზში, გაჯავრებით). მე რატომ არ მიიხარია? (ვოგონებს) ნეტავ ვიციოდე, პროფესორთან რა მიაბრებინებდა?
 თამაშვილი. (შუბლოყრული). ჯიშმერი ვერ ნახეთ? (დარბაზი ამზარდება, ყველა შემოსასვლელს გაპატივობს).
 ნანა. რა მოვიღია, ამდენ ხანს ვერ იპოვნეს?
 თამაშვილი. (ხმა ამოიღე, ყმაწვილი, ენა ხომ არ გადაყალბე... ყველა-ყველა და — ზრდილობა უნდა დავაყრე?..
 თამაშვილი. ალბათ, არც თუ უფროა, თუ რა შეიძლება მოჰყვეს მაგის საქციელს. უთუოდ არც იმას გარნობს, რომ...
 მამაცაშვილი. კვლავ ცერევი შეყაყრე... დღის აქეთია თავი შევავალი და ხმა ვერ ამოვავლინე.
 ვახტანგ. (ბარათს უყურებს). დაფუბრუნებ, დღესვე, ახლავე დაუბრუნებ...
 თამაშვილი. არა, ეს მართლა აუტანელია. (შლის ხელებს) დღას კერავილი და ჩვენგან თავყნასცემას მოითხოვს. მე პირველი შემომამქვს წინადადება, რომ ბერძიე უნივერსიტეტიდან გაირიცხოს.
 მამაცაშვილი. შეც ვეთანხმებით. იგეც არ იყოს, უხეშია, ძალზე უხეში. (დარბაზში ხმაურია) რა ამბავია?
 ნანა. (დარბაზიდან). არა... არა... ვახტანგი ჩვენი კურსის საუკეთესო სტუდენტი...
 მამაცაშვილი. არის? უყავრავად! იყო... ეს ისტორიას ჩაბარდა... ახლა აღარ არის. რაც მოხდა, ხომ ვაიგეთ! (სტუდენტები ეღვავენ).
 თამაშვილი. სირთუე, სირთუე! (ვახტანგს) ბრალდებას ბრალდება დღემბა. ვიხივთ ვიხიხართ, რატომ შეუტრატყავით თქვენი აღმზარდელი, ან რამ გიმოვლიდა გეგვიდნა ნივით, რომელიც თქვენ არ გეკუთვნოდათ? (დაღის სცენაზე). ფული გვირდებოდათ? შეიძლება, ხლდა. მაგარა რისთვის? თქვით, შემოსუბუტეე დანაშაული... მეგობარო, დაგვდეთ პატივი და ხმა ამოიღეთ. (ვახტანგი კვლავ დღეს). საოცარია, კრება რამ შეგიკრათ! (მიმართავს თითბიანებს) ვამ მის შრომებზე ვიხივით.
 ვახტანგ. (თვალს ვერ უსწორებს თავმჯდომარეს). მე უკვე დიდი ხანია სრულწლოვანი ვარ და თვითონ ვაგებ პასუხს ჩემს საქციელზე.
 ბელაქნელი. შეხედეთ ერთი... სრულწლოვანი ყოფილი... (მკაცრად) მით უარესი თქვენთვის!
 თამაშვილი. (ბელაქნელს). მამაკეთ... (ვახტანგს) ე-

თოლი და პატოსანი. თქვეი, მოჰყენეთ შუქი სიბნელეს.
ვახტანგ. ხომ ვითხარით, დავებრუნებ-მეთქი...

თოთბაძე. (ვახტანგს). გვიხიხართ? როდის? ვის?! არა!
(ყველას) — როგორც ხედავთ, ის არც თავის საქციელს
შუწებს ანგარიშს, არც თავის სიტყვებს.
თავმჯდომარე. (ოთითბაძეს). მოითმინეთ. (ვახტანგს)
რაი თქვეი ღუმხართ, იძულებული ვარ თქვენს მშობ-
ლებს მივხარო...

ვახტანგ. მშობლები არა მყავს!
ბეღალაძე. (დგება, ავლევებით). მშობლები არა გავით?!
ეს მე არ ვიცოდ!
თოთბაძე. (ირხნით). ყმაწვილო, ამდენი ტყუილი რის-
თვის გჭირდებათ? (დარბაზიდან სცენაზე ამოდის ვახ-
ტანგის დედა).

დედა. არა, არა! ვახტანგი არასოდეს, არასოდეს მავას არ ჩი-
დნდა... ის ყოველთვის სტატკი და პატოსანი იყო. საა-
თი?.. არა, არა, მიმიძინე მაგ სტყვის გამოთქმაც კი... მო-
ითმინეთ... რა უნდა მეოთქვა? პო, მე... მე ვარ დამწავე...
და ვთხოვთ მე დამსაჯოთ... ეს მე გამოვლოჯე მას ბედნიე-
რი ბავშვები და წყაროები ჰაბუბლის მშვიდი დღეებზეც.
და თუ მავან დღეს თავის აღმზრდელში ქალი შეუვარცხყო,
ამაშიც მე ვარ დამწავე.

ს უ რ ა თ ი

(ოთახის საყმაღრი მდიდრული კუთხე, 12 წლის ვახტანგი
უხის მაგიდას და „კონსტრუქტორს“ მართავს. მობრუნო დე-
დამისი კი ვაჯარებული დადის ოთახში).
დედა. წარმოადგენა უკვე დაიწყე და მამაშენი კი ვერც არ
ჩანს... (იღებს თეატრის ბიულეტენს და ხეცს, ოთახში
ბოლოს სცემს, შემოდის ვახტანგის მამა ჩაბითი ხელში.
ღაბადა აცეკა). მიზრინანდი, ვაჭბანონო?! (ვახტანგი
შეშინებული შეჰყურებს მშობლებს).

მამა. უნდა წაესულიყავით სადმე, თუ?

დედა. (იმერებს). — უნდა წაესულიყავით სადმე, თუ?.. არა,
აღარ შემიძლია, ამდენს ვეღარ აეიტანს!

მამა. (შენიშნავს დახეულ ბიულეტენს, მერე საათს დახედავს).
მახარე, თამარ, გენაცავლე, ხელოსათვის მეგონა. დღეს
სიმძიმე ოპერაცია გქონდა... კაცი ძლივს გადავარჩინეთ,
ჰოდა, სულ დამეოწყადა.

დედა. გაჩუმიდი, გაჩუმიდი, მეტის მოთმენა აღარ შემიძლია,
ყოველდღე ერთი და იგივე...

მამა. დამშვიდდი, გენაცავლე! (უხასლოვდება ცოლს).

დედა. მომშორდი, მომშორდი... მეზოილები... ჩვენთვის დრო-
ზე არც ხაილია, არც წასკლა, არც მოსკლა, არც სტუ-
მარი. მივივარ, სახლში რატომ მოდიხარ,—ბარემ იქვე,
საავადმყოფოში დასახლდი.

მამა. (აღვლევს ჩანთას სკამზე და ლაბაღის ქამარს იხსნის. შე-
ჩერდება). თამარ, შენი ჭირიმე, თუ უფიქრდები, რას ამ-
ბობ?

ვახტანგ. (დაღვრემილი მიდის დედასთან). კარგი რა, დედა,
გებევები...

დედა. (გაბრტყამს). დაედეგ შენს ადგილზე... (ვახტანგი ატირ-
დება).

დედა. მეტი აღარ შემიძლია, მოთმინების ფილა ამეცო.

დედა. მოთმინების ფილაც ავსებია!

მამა. კაი, ბატონო, სამსახურს თავს დავანებებ და გვერდით
მოვივლი. გესიამოვნება?

დედა. (ნერვიულად იცინის). ფრიად სისიამოვნოა! კმარა!
კმარა!.. აქი ვითხარო, რალას უყურებ? ხომ ვითხარო, გაე-
შორდეთ-მეთქი...

ვახტანგ. (ტიროლით). დედა...
მამა. (ჯდება). თამარ, გენაცავლე... დარწმუნებული ვარ, ეს
ყველაფერი იმიტომ მოვიდს, რომ ბევრი თავისუფალი
დრო გრჩება... ვახსოვს, მპირდებოდი, ვახტანგი ცოტა

წამოიზრდება და მეორეს გავჩვენო... აბა, ერთი ბავშვი
არც ჩვენთვის კმარა და არც ხალხისათვის... ვახტანგი
ბოლოს, მოვიტხოვ... მინდა, რომ სამი შვილი მამის
გვეადღეს... სულ ცოტა, სამი...

დედა. რა თქმა უნდა... მოთხოვს! უნდა! მე კი აღარ მეი-
ხოები? თუ შენ მთელი მამა?

მამა. ამაზე კმარა... ასლა კი, ვიდრე ბავშვი გვეყოლება, ჩენ-
თან საავადმყოფოში მოვანყავი ექთანად, სულ ერთად
ვიცნებო...

დედა. საავადმყოფოში? ავადმყოფებთან! შენ რა, შეგშურდა
ჩემთვის ერთი ლუკმა პური? მე ხომ სამაგიეროდ ვივლი.
ვირცხვებ... ეს არაფერია?! სამსახური დაიწყე? მამონ
შენ რალად მპირდები? თუ ვიმსახურებ, მე კოი...

მამა. კმარა (ხელს დაჰკარავს მაგიდას. ვახტანგი ხმაშალა
ტიროს).

თავმჯდომარე. (არტყამს მაგიდას ხელს). კმარა! თქვენი
თავი თუ არ გებრალბათ, ბავშვი მაინც შეიცოდელი!
(ოთახის კუთხე ქრება და ვახტანგის დედა ისევე თავდა-
ღუნული დგას თავმჯდომარის წინ).

თავმჯდომარე. მომიტყევთ... მახატები. ვთხოვთ განა-
ვრდით...

დედა. ასე გრძელდებოდა კიდევ დიდხანს. არც ბავშვი ვიყო-
ლიც, არც სამსახური დაიწყე... თავისუფალი დრო კი
ბევრი, ძალიან ბევრი მჩრებოდა, რომელსაც სულ ჩხუბ-
ში და ტირილში ვატარებდი. ვავლა, სერინობა მიწ-
ლიდა, ის კი დალილი, დაქანცული მიდილი. საცო-
დადვი ბავშვი ჩვენს შუა იტყობებოდა... ბოლოს მამა-
მისს მობებურად ყოველივე ამ მიგვატოვა... იმის შემ-
დედ ვახტანგისაგან წესიერი პასუხი აღარ მიიხრებია...

სულ დაღვრემილი და გულწაბობობილი დადილი, ყვე-
ლის გაუბრძობა... სამსახური დაიწყე... და როცა ცხოვ-
რების მთელი სიმძიმე შევიტყინე, პატივის სსხოვ-
ნელად ვახტანგის მამასთან მივედი... მაგრამ...

თავმჯდომარე. მაგრამ რა? არ მოვისმინათ?

დედა. მას უკვე ცოლი ჰყავდა. (გაჩუმიდა. თავმჯდომარე
წყალს აწვილს, დედა არ სვამს). ვახტანგმა დამამთავრა
სკოლა და... უშაღლესში შესულზე უარი თქვა... ვიმუშა-
ვე, დაეცმარებო... ხუთი წელიწადი იმუშავა. რამდენ-
იმე რაციონალზატორული გაუმჯობესება შეიტანა
ქარხნის მუშობაში. შარშან კომპიუტერულ კრებაზე და-
ავტინეს, ვახტანგი აღვიკლებლად უმაღლესში უნდა შე-
ვივლიყო. ყველა დღებმარა... და ვახტანგმა წარჩინებთ
ჩააბარა გამოცდებ... მეოვე კურსზე ხუთიმით გადავი-
ცე... მაგრამ... (ტიროს).

თავმჯდომარე. (განცდილთ). რა, მაგრამ?..

დედა. (წყალს დაღვებს). ამ სამი თვის წინათ კი...

ს უ რ ა თ ი

(იგივე ოთახის კუთხე, მხოლოდ ის სიმდიდრე აღარ იგრძ-
ნობა. მაგიდასთან სხედან ვახტანგის დედა და ტრიფონი).

დედა. ლამის გული საგულდან ამომკარდეს. რატომღაც
ეგრძობ, ვახტანგი ამ ამბავს ვერ შეიკრება...

ტრიფონი. ნუ უღვავ, გენაცავლე, ვახტანგი მე მოველაპარა-
კებია... ყოველ ღონეს ეხმარა, რომ მეგობრად მივსული-
ყვალავისი გავაყავთ, ოღონდ ოინავ შევიძისულებო
დარდი, ვარამი... (თავზე ხელს უყვამს).

დედა. მხოლოდ შენ გამოვტყდი, შენ იგი ჩემი ავიც და კარ-
გიც. შენი მყარა... და მაინც გული მერჩის. ასე მგონია,
შეიტყობ დაკვარებ-მეთქი. წადი, წადი, გემუდარებო...
ვახტანგს მე თითონ ვეტყვი...

ტრიფონი. როგორც გსურდეს, ჩემო კარგო, როგორც გერ-

ჩიოს. ოღონდ დამწვდილი... ის ხომ უკვე 25 წლის ჰაბუყა და უნდა ხედავდეს, რა რიგ დღისავე შენიღო შეცდომის გამო. სულ ასე ხომ არ უნდა იტანჯებოდე?

დ ე დ ა. ხედავს, ის გრძობს... ამ ბოლო დღის სწორად გამოიკვალა. თავაზიანად მელაპარაკება, ხშირად იცინის... და ერთხელ მოთხრა კიდევ, ბედნიერი ვარო... (შემობრბის გახატვად, მის ცხინა მოპყვება. ტრიფონი და დღდა უნებურად შეკრთებთან).

ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე დ ლ ა. გიკანი, ეს ჩემი... (უცებ სიტყვას ვაწყვეტს და მოიღუშება).

დ ე დ ა. (მიღის შეიღისკენ) შეილო...
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე. (ცისანას) წავიდეთ...
 ტ რ ი ფ ო ნ. ვახტანგ, თქვენთან საქმე მაქვს, ვთხოვთ დარჩეთ...
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე. (ცისანას). შენ წადი... მე ახლავ... (ცისანა კარს ამოვიღებოდა).

ტ რ ი ფ ო ნ. ვახტანგ, ჩვენ დიდი ხანია ერთმანეთს ვიცნობთ... ხშირად ვსაუბრობთ... ჰილარეს ვთამაშობთ... დღეს კი არც მომავალზე... რა დაგიხვებო? ჩვენ კი დღეობდა ერთად მოვიხიზნება ცხოვრება.

ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე. (შეკრთება, მიღდა აენთება). არასდღეს, არასოდეს!

დ ე დ ა. არა, არა, შეილო... ტრიფონ, გემუდარები...
 ტ რ ი ფ ო ნ. არ მეგონა, თუ ასეთი ვეგოსიტი გამოდგებოდი.
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე. თუ თქვენ არ მომიწინააბო, ეს ეგოსიზმი?
 ტ რ ი ფ ო ნ. ტყუილად ვეცხობ, მეგობარო. დღეს მე და დღემდე წინა ხელი მოვაწერეთ... და მე ძალიან მიწოდ თქვენს მეგობრად მივულოთ.

ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე. ხელი მოაწერეთ? მეგობარო და მე... მე არც კი შემიყვინთ? არასდღეს! (დღდა) თუ ქმარი გინდოდა, მამა რაღად აიძულე გაქცეულიყო? (გარბის).

დ ე დ ა. (ტრიფონი). შეილო! არ მამაბო!... არც არასდღეს მამაბო!

ტ რ ი ფ ო ნ. მიწოდდა შენივის დარდი შემიმსუბუქებინა და უფრო ღრმა ტკივილი კი მოვაყენე... მითხარი, რა კენა ყველაფერს შეგისრულდა?

დ ე დ ა. წადი... წადი და საშუალოდ დამივიწყე... ასე აჯობებს!
 ტ რ ი ფ ო ნ. ახლა ვერ წავალ. მარტო ვერ დატოვებ... შენ ისეთი თავისუფალი ხარ, როგორც დღემდე. აი თუ გინდა ახლავ დავხვე... ქორწინების მოწყობას. წავალ, რა წამალ ვახტანგი დავიბრუნდება. ახლა კი შენს გვერდით მიწდა ვიყო, ერთად ვიფიქროთ, რა ვიღონოთ... (ისევ სასამაროდ)

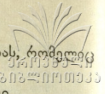
ტ რ ი ფ ო ნ. (თავმჯდომარეს) მე რამდენიმე წლის განმავლობაში მიყვარდა თამარი... მაგრამ ჩემს გრძობაზე სიტყვაც არ დამიბრავს. იგი მეგობრად მთვლიდა და თავის ჰირვარბას ვულვლიად მიზიარებდა... ბოლოს ვაუწყებოლე ვულისწადები. უფრო მიხარა. ამ სამი თვის წინათ კი, როგორც იყო, დავითანზე და ხელც მოვაწერეთ... (ყველა) განა ჩვენს ქვეყაში რაიმე დასაძრბაა?!

თ ა ვ მ ჯ დ ო მ ა რ ე. (დოქრობს). მაგრამ... თქვენ ვახტანგს ანვარიში არ გაუწიეთ. ის ხომ ბავშვი არ არის...
 ტ რ ი ფ ო ნ. თვითონ, თვითონ არ გაუწია ანვარიში არც თავის ქვევას და არც დღემასის.
 დ ე დ ა. (ისევ თავმჯდომარის წინ). დღებში მძიმედ მიდიოდა... უძლიერ დამებში მაწამებდა და შეუღობოვებო ცრემლი იყო მხოლოდ ჩემი ნუგეში. ვახტანგი კი მინ არ ბრუნდებოდა... ბეზიასთან ბავშვში ძინებოდა... ბევრჯერ ვცადე მისი წახვა, რთვერსიტეტშიც, ქუჩაშიც... მაგრამ, როგორც მოსისხლე მტერს, ისე ვაგვირბოდა. ვახტანგის მამის შრომობზე ზურგი მიმატყუეს, მაგრამ თავს ძალა დავატანე და მათთან მივედი...

(აივანი, აივანზე ვევილები. შემოდის თამარი, ჩერდება. გაუხედავად დაღის აივანთან. რამდენჯერმე დაპირებს დაკაქუნებას, მაგრამ ვერ ბედავს. მიღის. ისევ უკან ბრუნდება. უღულები აკაქუნებს)

ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე ს კ ა პ ა (სიღრმედა) მობრძანდით! (თამარი შეტრიალდა. შესვლას ვერ ბედავს) მობრძანდით, ზატონიო!... თქვ ბრძანდებო? (გამოდის, გაცივებთ) თამარო? (მიღის თამარისკენ).

თ ა მ ა რ. მამა! მამა! (ტრიფონი ეხვევა).
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე ს კ ა პ ა. (უხეხუღლად) მობრძანდით, თთანში მობრძანდით...
 თ ა მ ა რ. არა, არა, მამა, თთანში ვერ შემოვალ. მუხლები მეკვეთება... აი, აქ ჩამოვცდები (წლები კიბეზე).
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე ს კ ა პ ა. (არ იცი როგორ მოიტყუეს). გაცივდები... ადვილ, თთანში შევიდეთ...
 თ ა მ ა რ. არა, მამა, არ შემოძლო...
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე ს კ ა პ ა. (წყვიტს სათუთუნეს). ხომ არ მოსწყვე? თამარ, გმალლობთ. (იღებს პაპიროსს. ვახტანგის პაპა აწყვიტს ანთუღუ საანთს, თამარი პაპიროსს თითუბში ამტერებს) მამა, თქვენ იციო, რამაც მაძიღდა თქვენთან მოვსულოყავი...
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე ს კ ა პ ა. (უკილებს პაპიროსს). ვიცი...
 თ ა მ ა რ. გემუდარებო, დამბრუნეთ შეილო. (ტრიფონ).
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე ს კ ა პ ა. ასეთი ბოროტებისაგან დემტრო დაგვიღაროს. ჩვენ მას არ ვეჭვრთ (დაღის). მაგრამ... თამარ, მიწდა სერიოზულად მოვალაპარაკო (წლები მის გვერდით)—თამარ, შენ უკვე ბავშვი აღარ ხარ, ცხოვრების მკაცრი სკოლა გაიარე... სწორედ ამტრომაც მიწდა ერთი კითხვა მოგე... ოღონდ ვთხოვ, სწორად გამოვი... (დღება, ანუღენდული დაღის, თამარი იმდით შეკატერებს)— რად გინდა დაბრუნე შეილო? (თამარი ეღღნაყვივით) ჩამოხტება—მამა ხომ უძმისა უყურებს ღიმილი მამის ნაცვლად უცხო მამაკაცს, რომელიც, ასე ვთქვათ... ვალერსება მის დღდას... რად გინდა ან შენ... ან... ან... იმ შენს...
 თ ა მ ა რ. (შეაწყვეტენებს). როგორ, თქვენ, პედაგოგი, აღმწვლილი მეუბნებით, რად მიწდა დავიბრუნე შეილო! ამით თქვენ ლახვარი ჩამეტიო ისედაც დაწყალუნებულ გულში... და მოპყვეთო ჩემი თქვენდამი პატივისცემა (ცოტა ხანს ვაუწყებდა) დემტრო ჩემო, რად გინდა დავიბრუნე შეილო... შეილო, რომელსაც ყველაფერი ვანცავოლ სიციცლის გარდა... მე ვიცი, რომ გემუდარო... გძულვარი ჩემივე შეღმობისათვის... მაგრამ მის გამოუღღლობით მიმიღდა. ეს კიდევ დავიმსახურე... დავ, გძულვლო... ახლა ჩემთვის ამას რაღა მნიშვნელობა აქვს!
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე ს კ ა პ ა. თამარ!
 თ ა მ ა რ. დიბა! მე თქვენს სუღმალად დამიანად ვთვლიდით, თქვენ კი თვლიო აიხლო და სულ სხვა რამ მიჩვენეთ! მამ იცოდეთ, ასე მეც მძულხართ თქვენ, როგორც აღმამიბო, როგორც პედაგოგი. იო, როგორ მძულხართ (აქვიონდება).
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე ს კ ა პ ა. დამწვიდი, თამარ... მე...
 თ ა მ ა რ. განა თქვენ არ ურჩიეთ თქვენს შეიღს სულ მალე დამქორწინებულოყო? რაბოთ არ დამეძმარეთ, რაბოთ არ მიჩრჩიეთ... რად არ დამტყუეთ... მე ხომ ახლავხარდა ვიყავი... თქვენ კი ასე გულცივი გამოდქმით ჩემს მიმართ... რაბოთ არ შეგვარებეთ? მე თქვენ გვიცივებოთ, როგორც პედაგოგს...
 ვ ა ხ ბ ა ნ გ ე ს კ ა პ ა. (დამწვიდი გრძობს თავს). თქვენ... უჩვენებო იქორწინეთ და ჩვენც ვადაწყვეტით, არასდღეს ჩავრულოყავით თქვენს პარად ცხოვრებაში -

თაძარ. შერილი იძიეთ... სამაგიერო ღირსეულად გადაიხადეთ...
გამდობი, გმადლობა, პატივცემული მამა, და აღ-
მზრდელი!

ვახტანგის პაპა. (დადის). მართალი ვითხრა, ხანდახან
გვგანძობ კიდევ სინდისს ქეჯნას!.

თაძარ. (წვივტიხებს). თქვენ ხომ ერთხელაც არ ინახუ-
ლეთ შენიშვნა იმის შემდეგ, რაც მამამისმა მიატო-
ვა... თქვენ იმტომ, რომ ერთი წყვილი წინდაც არ გე-
ყვითათ მისთვის, თქვენი შვილოშვილისათვის! დახს, მე
ღანმამავე ვარ. ჩემ მემღაწეობად ვიძულე მივეტოვე-
ბინე თქვენი პირმშოს... ო, ღმერთო ჩემო... ეს რა მემარ-
თება... ლამის გავგოგდე... რას ელაპარაკობ... რა სპეი-
რია ყოველივე ეს... გემღაწეობ, ღამობურხეთ ჩემი
შვილი...

ვახტანგის ბებია. (სიღრმად) კაცო, სად დაიკარგე...
ჩაი გაგიცოდა (გამოდის). შენ ოღონდაც მოსაუბრე ნახო,
დეს მოიხსნაო და ყველაფერი დაგაწყნადე. (თამარი
სახეზე ხელებს აიფარებს. თამარს დანახავს, წყურპობთ)
რად მოვიდა?... ვისთან მოვიდა? რა უნდა?

თაძარ. დედა... დე... (მიდის მისკენ).

ვახტანგის ბებია. მე შენი დეა? აბა, საიდან? გასწი,
გამეცალე, დღის გულისათვის... ნუ აგვაფორიაქებ! ძველ
იარებს ნუ გავგიახლებ. (ქმარს) წამოდი, ჩაი გაგიცოდა...

ვახტანგის პაპა. (უხეზარებდა). ქალო, სტუმარი თათბში
მიიწვიე...

ვახტანგის ბებია. ვინ სტუმარი? რა სტუმარი? ცოტა
სასილო გაუმრო ჩემს შვილს? ახლა ჩვენამდე მოაღწია?
ქმარა ფარისევლობა ტყუილად ცდილობს... შვილის ნახ-
ვის ვეღარ ეთორსება. (ქმარს) წამოდი, წამოდი. (თამარი
ტრირით ვარბის).

დედა. (ისევ თავგამომარის წინ, ცემულს იწმენდს). მეორე
დღეს დავნათ მივედი... ვადაწვევით ყველაფერი დე-
კანისათვის შეაბნა და რჩევა მეთხოვა.

ს უ რ ა თ ი

(სცენაზე საწერი მაგიდა და ორი სკამია, მაგიდას ოთობა-
ძე უხსი და წერს. შემოდის ვახტანგის დედა).

დედა. შეიძლება?

ოთობაძე. მობრძანდით, ქალბატონო, დაბრძანდით. (დედა
კლებს). რაზე შეწყუხებულხართ?

დედა. მე ვახტანგ ბერიძის დედა გახლავართ... და მინდობა...

ოთობაძე. (დგება ადგილიდან მკაცრად). აბა, ბერიძის დე-
და ბრძანდებით? კეთილი მავნა პირდაპირ უნდა მო-
ვახსენოთ, ჯეროვნად ვერ აღვიზრდიათ. მეტი ყურადღე-
ბა გმართებდათ მის მიმართ... უხეშია, დაუდგარი, სულ
დაბოვებული დადის, თითქოს მივლი ქვეყნის დარდი
და ვარაბი მას დაწოვოდას... უნდა, მოვა უნივერსი-
ტეტში, მოესურვება, წავა... სწავლასაც ხელი რეუშვა.
აბა, რას გავს ეს?

დედა. სწავლასაც? ის ხომ ხუთზეზე სწავლობდა?

ოთობაძე. ეს იყო შარშან... გიმეორებთ. მეტი ყურადღე-
ბა საჭირო შეილის მიმართ, მეტად... (ოთობაძე საქმეს
განაგრძობს. დედა დგება და უხმოდ მიდის).

(სინებულ. სასამართლოს წინ დგას თამარი).

ოთობაძე. (ხელებს შლის, თავის მართლებით). მე კი მე-
გობა, წყურპობით რომ გამოვიხატე, იმიტომ მობრძანდით-
მეთო... აბა, გულთმისანი ხომ არ ვიყავი?

დედა. არ ვიცოდი, რა ავიკლში ჩავკარდნილიყავი. ჩემს ცხოვ-
რებაში, უკვე მეორედ, ყველაზე მეტივინს ადამიანი
ვკარგავდი. და ორივეს დაკარგავამ თვითონვე ვიყავი
ღანმამავე. რომ შემეძლოს, სიცოცხლის ფასად დაუე-

ბრუნებდი ჩემს შვილს უზარუნელ ბავშვობას, რომელიც
მე თვით წყვარავი... (ტრის).

ბელაქელი. (თავისთვის). საცოდავი ბავშვი...

თაქვლოძარ. ვ. მამამისი, მამამისი თუ არის აქ? (დარბა-
ზიდან ამოდის ვახტანგის მამა. ხელზე ლობადა აქვს გა-
დაკიდებული და ჩანთა უჭირავს. პირში პაპირისი გაუ-
ჩრია. ჯიბეებში ეძებს ასანის, რომელსაც ტრეფილი
აწვისი) თქვენ ხართ ვახტანგის მამა? ჩვენი ცნობილი
დასტავილი თქვენ რაღას იტყვით?

მამა. (გამოუშვებს ბოლს). ყველაფერი შეიტყვეთ... ალიმენტს
ღორზე უხვლით... აბა, საიქმელი რაღა მაქვს?

დედა. 18 წლამდე... შარშან დღი ფჭირს შემდეგ წერილი
მიიწვიე. ვახტანგის წარმატება ვუამე და დახმარება
თხოვე... პასუხიც არ მაღირსა...

მამა. მე ოჯახი მაყავს... სამი შვილის მამა ვარ.

თაქვლოძარ. 18 წლამდე... შემდეგ, შემდეგ ჰაერი
ეცხობრა? სესხი ხომ არ იყო, დაუბრუნეთ და მეგასე
თავიდან მითცილოთ.

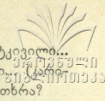
მამა. კანონი მეტს არ გვაგვადლებულვს. ისე კი...

თაქვლოძარ. კანონი? ანა თქვენ ამბობთ, ექიმი?... თქვენ
თქვენი ადამიანური სინდისის კანონი არ გავაჩნიათ? თუ
სინდისისაც გსურთ, კანონი შეგიხზნან? კანონი... ჩვენი
კანონები უღირსად ადამიანურად სჯიან, ჩვენ კი ჯერ
დღის რეცე კი არ შეგვცნობია ტრეხზე... ცოტა ვერ-
თავით... მეტი ხასიათი ვერ შეგვეგუებოთ... ვერცხობთ...
ბავშვი კი... ბავშვს რა პასუხს ვაძლევთ? ალიმენტს უხ-
ვნი, არა? შმირად კი, როცა არ ვერნად გადავიხადოთ,
8—10 მანეთისათვის ვიმაღლებთ. გვარს ვიცეცხობ... კან-
ონი... კანონი უნდა სჯილს ყველ ქალს, რომელიც
ერთ ბავშვზე მეტს არ აჩენს, არ უნდა, რომ თავი დაითავ-
გროს... ზის ქმრის კისერზე და შთამომავლობას უსპობს
სიცოცხლს. კანონი დაუზოვად უნდა სჯილს ყველ
ქმრს, რომელიც ხელს ასწევს შთამომავლო სიცოცხლს
მისასპობად. კანონი უნდა სჯილს დედებს, რომლებიც
შვილებს გვიისტურად ზრდიან, კანონი იმის უფლებასაც
ვეძლევს, 5—6 წელიწადს სახელმწიფოს კისერზე ვი-
დეთ, უმალესი დავამთავროთ და დიბლომი მივიღოთ.
(დარბაზს) თქვენ, ახალგაზრდებს, ჯერ კიდევ ყმაწვილ-
კაცებს,—ნიმონები, შედაგავით, მშენებლები გეწოდე-
ბათ, მეუდა, გრძობთ კი ამის პასუხისმგებლობას?
კანონი უნდა ავალდებულებდეს ყველას, ვახურჩეულად,
დეცი დაღის საშობლოს სამსახურზე, პროფესიის ერო-
ვულებაზე! დაიხ, ასე უნდა იყოს!

ბელაქელი. (მამაცოვოს). იმამა! „კანონი მეტს არ გვა-
გვადებულვს“... ო, რა სულმდალობაა... ჩემი თავი-
სათვის ვერ მიბატონია ასეთი აჩქარება... საცოდავი ბავ-
შვი... როგორ მძულს ახლა ჩემი თავი... (ქალად ამო-
იღებს ჩანთიდან და წერს. იმისი მისი ხმა) ვთხოვთ პირ-
ველ საიკისს ნუღარ დაუბრუნებდით... ძალზე დანაშაუ-
რად ვგრძნობ თავს... (ქალადს თაქვლოძარეს გადას-
ცემს).

თაქვლოძარ. (წაიკითხავს და მაგიდაზე დებს). შვილო,
მეგობრო, რომ შენ რაღაც დიდმა, გამოუვალმა გვიგა-
პრობამა გვაგაბინდა გავეყვანა სხვისი ნიეთი. მკვამე-
დაარწმუნე ხალხი... მე... მე კი სასყებით დაწმუნებული
ვარ, მეგობრე შენი... (ხალხს მიუბრუნდება) კიშპირი ვერ
მიძებნეთ? (დარბაზში ხმაურია, აქეთ-იქიდან ისმის)
ეძებენ... პარაზიტ... ის უნდა დაისაოს...

მამაცოვოს. იმის მიუხედავად, რაც ახლა შევიტყობ,
ვახტანგმა მაინც პასუხი უნდა ავოს თავის საცეცხლზე...
თაქვლოძარ. ნუ აჩქარებდით, კიშპირს დაველოდით...
ქიშპირის მამა. (დარბაზიდან) კიშპირი რა უშუაშა...
ვახტანგმა გაყიდა, იმან იყიდა. ბოლოს და ბოლოს მაგ

საკითხისათვის ხომ არ მოვედით...
 თ ა ვ მ ქ დ ლ მ ა რ ე. (შეაწყვტინებენ). თქვენ ხომ ნახეთ, რა პირობებში და როგორ მოხდა ყველაფერი... მერაღა, ის ხომ მეგობარია, კომკავშირელი. ეს განა მისათმენია ჩვენს დროში? საწინდარი... სამი დღე... ერთი შეხედვით, თითქოს უბრალო ამბავია. მაგრამ საძაგლობა ნამდვილად. თქვენ კი ცილობით მეკანში შევილი გააძარბათ. მ ა მ ა ც ა ვ ე ლ ი. რა თქმა უნდა, ჯიშური დანაშაული, ისიც უნდა დისაჯოს. მაგრამ ასე რა ჩვენ მოვალენი ვართ ვახტანგს გამოვუტრანთ ვანაჩენი...
 თ ა ვ მ ქ დ ლ მ ა რ ე. რას გულისხმობთ?
 ბ ე ლ ა ქ ე ნ ე ლ ი. (მამაცაშვლის, ჩუხად და მუდარაით) ვთხოვთ, პირველ საკითხს ნუ დაუბრუნებთ.
 მ ა მ ა ც ა ვ ე ლ ი. (ხელგან შლის). ვთვლი... (დადის სცენაზე, ფიქრით). რა თქმა უნდა, ჩვენ შეგვიძლია თანაგრძობა გავუწიოთ... მაგრამ რას იტყვის ხალხი, თვითონ სტუდენტობა... შეგვიძლია ჩაივინოთ საძაგლობა, სულ ერთია, გვაბავებენ. ჩემი აზრით, პირველი: ვახტანგმა დალსკე უნდა დაუბრუნოს პატრონის საათი, მეორე: წინადადება შემომავს ვახტანგ ბერიძე უნივერსიტეტიდან ერთი წლის ვადით ვაირიკოსის (დარბაზში მჯდარი).
 თ ა ვ მ ქ დ ლ მ ა რ ე. (ოთობაძეს). თქვენ რას იტყვი?
 თ ო თ ო ბ ა ძ ე. არ ვიცი, რა ვთქვა. ყველაფერი ის შეტრიალდა...
 თ ა ვ მ ქ დ ლ მ ა რ ე. (ბელაქნელს). თქვენ?
 ბ ე ლ ა ქ ე ნ ე ლ ი. მე არავითარი შემოხვევები არ ვეთანხმები პატრიცელ მამაცაშვლის.
 თ ა ვ მ ქ დ ლ მ ა რ ე. (დარბაზს). თქვენ რას იტყვი?
 ნ ა ნ ა. ვახტანგი ჩვენი კურონის საუკეთესო ტალღენია.
 თ ა მ ა ზ ი. (ცილობს ამხანაგის გამარჯობას). საათი მე მჭონდა და მევე დაუბრუნებ პატრონს. ასევე დაუბრუნებ. (მიდის ჯიშურის მოსაქებაზე). ერთი ხელში ჩამაგდებინებს თაღლითი და საათს კი არა, კბილებსაც დაეაყრებიან (გადას).
 თ ა ვ მ ქ დ ლ მ ა რ ე. ფრიალ მახარებს თქვენი თვალდადება ამხანაგის მიმართ... მაგრამ ფაქტი უდავოდ საწყობარია და მნიშვნელოვანია... ვახტანგი კი კვლავ დღეს... იქნებ თქვენ დაგვეხმაროთ...
 ს ტ უ დ ე ნ ტ ე ბ ი (ვახტანგს). თქვი, ხმა ამოიღე... ბიჭო...
 ნ ა ნ ა. (არბის სცენაზე). მეტის მოთმენა აღარ შემიძლია. მე ვიცი ყოველივე...
 ვ ა ხ ტ ა ნ გ. (მივარდება ნანას). არ გაბედო... (დარბაზში ხმაურით იღება კარი. ცისანა შემოვარდნა ხელში ფულით. არბის სცენაზე. თავიანთი ადგილიდან ერთდროულად წამოხტებიან ვახტანგი, თავაქცობარე და ცისანს დედა).
 ვ ა ხ ტ ა ნ გ. (უბრძოლად შეხედვს ფულს). ვერ იბოვი? (ცისანას ხეყნით) წაიღე... წაიღე აქედან...
 ც ი ს ა ნ ა. (ყურს არ უგდებს, უცებ მამასაც ვერ იცნობს). აი ფული... ვთხოვთ, ძალიან გთხოვთ, არ გარიცხოთ უნივერსიტეტიდან. ნეტა მოვეკვდარაყვი და გუშინ მისთვის არაფერი მეთქვა. რასან ასე, მე გიტყვი ყველაფერი.
 თ ა ვ მ ქ დ ლ მ ა რ ე. შენ... შენ რა შეაშო ხარ, შვილო...
 ვ ა ხ ტ ა ნ გ. (ცისანას). ცისო, დაფიქრდი... შენი ჭირიმე, დაფიქრდი...
 ც ი ს ა ნ ა ს. დედა. (დარბაზს). ვერაფერი გამიგია...

მეორე მოქმედება

(სცენის სიღრმეში კარია. კართან აღვლევებულ დადის ვახტანგი ანთვილით პაპიროსით. ერთს მოსწევს, მეორეს უკიდებს).
 ვ ა ხ ტ ა ნ გ. ეს რა ჩავიდინე... ამქვეყნად ჩემთვის ერთადერთი ადამიანი არსებობს, რომელიც თავდაუწყებამდე

მიყვარა და სწორად მას მივაყენე ესოდენი ტყვეობა... ეს რა ვადაკეთე? რა, როგორ მძულს ჩემი თავი...
 დან გამოდის ცისანა. მივარდება). რაო? რა ვითბო?
 ც ი ს ა ნ ა. უფრო მიიხრა.
 ვ ა ხ ტ ა ნ გ. ყველაფერი უთხარა? (ცისანა თანხმობის ნიშნად თავს უქნევს. ვახტანგი შიგ შევარდება, დარბაზში ისმის მისი ხმა).
 ვ ა ხ ტ ა ნ გ. ის კვირ ბავშვია... ვერც კი გრძობს სიფათს, იმ დიდ უსამართლოდ, რომელიც მას თავს დაატყვება. ექიმი, გინებთ, გვეუბრებიან... გვიშარებენ... ორივენი გვიხსნიან...
 ე ქ ი მ ი. პაუზით, დროზე უნდა გვეყვით... ახლა ამოა თქვი ნ ხეყნა... ბავშვს... ბავშვს კი... თუ თქვენ არ გსურთ, სახელმწიფო აღზრდის...
 ვ ა ხ ტ ა ნ გ. ცილოა, ცილო. (გამოდის, ეხვევა ცისანას და უკონის მთელ სახეს) ჩემო სიცოცხლე, ჩემო სიხარული, მიხდა გულში ჩაისვა, რომ ავანთობ ყოველგვარ ბინძურ... მპატიე, შენი ჭირიმე...
 თ ა ვ მ ქ დ ლ მ ა რ ე. გინს ვერ მოესტევი. ეს რა მემართება. ენა არ მემორსილება, აზრი მერტება. ერთ წუთს მაინც დამაცადეთ... სულ ერთი წუთი მომიტეოთ და გონებას მოვიკეთ... (ვამბავებული დადის, შემდეგ სკამზე მოუყვებით დაღმეობა. მისევე წამოხტება). როგორ თქვენს უნივერსიტეტიდან ვაირიკოსო? (ყვირს) არა, არა, მარტო ვე გროლი კმობა. იგი პასუხსებაში უნდა მიყვებ, უნდა მოისპოს... ვაითიანა! შვილი, შვილო, ეს რა მემართება...
 დ ე დ ა. ცისოსწამება... არა, არა, ეს წარმოუდგენელია. ჩემს ცისოსწამებას არ ვაყარებ... არა, არა (ტრიოლითა და მძიმე ნაბიჯით ადის სცენაზე, უახლოვდება ცისანას). წამოიღე, შენ წამოიღე. მიიხარო, დამამშვიდე, შვილო, ხომ სიხმარია ყოველივე... რად დღმხარ, შვილო... შენ წამოიღე, მოგიცვეს დედა...
 ც ი ს ა ნ ა. არა, დედი... (ვახტანგს უახლოვდება) არ წამოვივლა...
 დ ე დ ა. რას ამბობ, შვილო?
 ც ი ს ა ნ ა. გასტოვს, დედი, ის დღე, როგორ გეხვეყნობო...

ს უ რ ა თ ი

(სცენისაზე რბილი ტახტი, მაგიდა და სკამი. მაგიდასთან ცისანას დედა ტრიოლებს).
 დ ე დ ა. უკვე ექვსი საათია, გოგო კი კვლავ ივიანებს... (შეპოიღის ცისანა) შვილო, ამ ბოლო დროს რატომ დროზე არ მოდიხარ?
 ც ი ს ა ნ ა. გრება გქვინდა, დედა...
 დ ე დ ა. კიდეც კრება შეხედე უნდა თავს. ადამიანის ფერი აღარ გავლავს... დაჯექი, ახლავე წაიხარს მოგიტან. (გადას). ცისანა იუბს მაგიდიდან ბურს, კატლებს, ახვევს ქაღალდში და დებს საქაღალდეში. შემოდის დედა თევში ხელში). აი, დაწყარე, ახლავე კატლებსაც გაგიბობო... ცივი შეგიკამაია?..
 ც ი ს ა ნ ა. ძალზე შშიოდა, დედა... (შამს. დედა ტახტზე ჯდება. ცისანა ეხვევა). დედა, შენი ჭირიმე, შენ ხომ გულისხმიერი ადამიანი ხარ... შენ ხომ ძალზე გყვარა ბავშვები?
 დ ე დ ა. ახლავე მიყვარ, ძალიან მიყვარს... ესუმრებო? 25 წელიწადი საბავშვო სახლში ვაგატარე. 16 წლიდან აღმზრდელა, 10 წელიწადი კი დირექტორად... ვანა ვინ ჩამოთვლის, რამდენ უსუსურს თავისი პირველი სიტყვა »დედა« ჩემთვის უჩქებია? რამდენის აკვანი დამირჩევა ტკბილი იანგნაო... ზოგჯერ ყველაფერი მაიწყებდობდა: მშობლებიც, ახლავსარბობაც, ამხანაგებაც. ბავშვების სიცოცხლეთ ვსურქაქავდი, მათი სიხარულით ვხარობდი და მათი უბედურებთ ვიტანჯებოდი. ახლა

კი მრცხენია, რომ სახლში ვზვიარ. მაგრამ მამა ხომ დიდ და საჭირო საქმეს აეთუებს. მას ხელს შეწყობა უნდა.

ს უ რ ა თ ი

(სასამართლო)

ცისანა. (პოკონის) დედა, შენი ჭირიმი, შენთან დიდი სათხოვარი მაქვს... ერთი ამხანაგი ჩემთან რამდენიმე დღეს გაათესე. გეგუწევი... მიუთლურს, გული მიუღლებ... დედა, რად ღუმხარ?

დე დ ა. (ტრის). იმის შემდეგ შენ აღარ ვითქვამს რა... თავ მჯდომარე. მე... მე... რატომ არაფერი მითხარი. შენს მამას... შვილო, ღამის ჭკურანი შევიწოლო...
ცისანა. (შეკრთება) მამა... (ხეხება მამას) მინდოდა, მაგრამ არც შენ მომიმინე.

ს უ რ ა თ ი

ცისანა. ის ჩემი მეგობარია... უფრო მეტიც—მიყვარს... დედა, მიყვარს... დღეს წილი ცო... (დედა შეშინებული თვალებით შესუქტვარს). 12 წლისა იყო, როცა მშობლები დაშორდნენ ერთმანეთს. დღეცო, წარმოიდგინე, დღეს კი მას დედა... გაუთხოვდა. ახლა ძალიან სჭირდება ჩემბ დახმარება. მართო მე ვერას გავიწყობს. მას შენი დახმარება სჭირდება. ჩვენი, ორივეს დახმარება.

(იმავე ოთახის კუთხე. ცისანა წინეთ ხელში ზის ჩაფიქრებული. გამოდის დედა პალტოთ და კოლეით ხელში).

დე დ ა. ხომ არ შეიშალე... გონს მოიღო... რა დახმარება, ვინ არის? (ჯარს ავაკუნებინ).

დე დ ა. წვედი, შვილო. მამას ეწყინება, ამ ბედნიერ დღეს შენ რომ ვერ განახლებ... საცოდავი პატი, ერთი კვირაა ხერიანად არც კი უძინია... იქნებ მაინც წამოიწყოყავი?

ცისანა. ის არის, დედა, ის... (შემოდის გულაღვლილი ვახტანგ).

ცისანა. არ შემიძლია, დედა. ხომ გითხარი, დღეს სემინარი მაქვს შემაქმეტი.

ვახტანგ. გამარჯობათ...

დე დ ა. კარგი, კარგი, შვილო. ისაუბრე. კარი მაგრად ჩაექტე, უნივერსიტეტთან დროზე დაბრუნდი. ოთახი მიალაგე. ალაბთ დღეს მოსალოცად ბევრი გვეწვევა (პოკონის შვილს და მიღის. ცისანა მიაცილებს დედას, უკან ბრუნდება. ჭდება, წინს იღებს, მაგრამ გულს ვერ უღებს. დდება, საათს დახვას).

ცისანა. (თავშეკავებით) დაბრძანდით, ახლავე ცხელ კერძს მოგიტან.

ცისანა. რატომ ივიანებს? დმერთო ჩემო, რამე ცუდი ხომ არ შეეძნება? (იციანს) რა უნდა შემთხოვდე. მე კი ველაგ. მამ როგორ, ცოლი ვარ. (გარეთ გაიხდავს) მიღის! (მიღის შესხვედრად, შემოდის ვახტანგი).

ვახტანგ. ვედალობთ... ახლახან ვისადღე. (ცისანას) — წიგნები მომიცი (ცისანა ვარხის. მუსიკე წიგნებით ხელში კარში გათრნდება და დედას ვაოგვებულო უსმენს).

ვახტანგ. აი, მოველი...

დე დ ა. ჩვენ, მართალია, ოთხი ოთახი გვაქვს, მაგრამ მძინე ვიწროვად ვართ... ერთი ოთახი ცისანის მამისია, იქ მუშაობს ხოლმე გვიან ღამით, ხანდახან გათყნებამდე ვეგვრითი ცისანის ოთახია. იმის შემდეგ საძინებელი ოთახია. ეს ხომ სასადლოა. ოჯახში დიდი სიმშვიდე გვემართება, როცა ცისანას მამა მუშაობს, ჩვენ ფეხის წვერებზე დაღვებართ.

ცისანა. ბიუო, მომხსლემე მაინც...

ცისანა. დედა! (ანიშნებს გაჩუმდითო, საჩქაროდ შემოდის, წიგნები, ძაღლდში უხეხულო საუბნეს აწვის ვახტანგს და კარისკენ მიჰყავს). წადი, წადი, ჩქარა... მოიცა, ვაგაცოცხლე... (მიღიან, კუთხეში გაჩერდება ნაღლიანად) გეგუწევი, სახლში წადი. გესმის? ხომ დამიყვებრ? შენ ხომ ჩემი ქმარი ხარ... ხომ არ დამტოვებ? ხომ არ წახვალ ქალაქიდან?

ვახტანგ. ვაგაგეთო. შენთან თავი რით ვიპართოლო...

ვახტანგ. არ მიყავრლები?... მე ჩემი თავი შეუკავრდა.

ცისანა. კარგი, ვა, ვახტანგ, ვეწაცვალე... რა უნდა მეფიქვა? ჰო, დღეს ატომური რეაქტორის გახსნაზე განგებ არ წავედი... ვიცი, მამას ძალიან ეწყინება... მაგრამ მძინე ვარჩიე შენ დაჩერებოყავი... შენთან...

ცისანა. მე შენ მიყავრბარ. ძალიან მიყავრბარ. ან რა მაქვს გასაჭვებულო, გვეუღარებო, შინ წადი.

ვახტანგ. ლექციები?

დე დ ა. (ოთახიდან) ცისანა, ცისანა!...

ცისანა. არ წავალ, ჩემს სიცოცხლემო მეც ხომ მაქვს უფლება ერთი დღე ვაგაცინო. მოდი, ტახტზე ჩამოყვი... (ვახტანგი ჭდება). გინდა, ხალათი გახიდე, ახლავ და-გეთუბე. (ვახტანგი იციანს) ან... ვაჩერებცხა... (საყელოს აწვეს). ახლავ ვაჩიხადე, უნდა ვაჩერებცხო... შეხედე, საყელო ვაჭუქყვიანებო.

ცისანა. ხელ დიდი მართო ვიქმენი. აღრე მოდი... წადი... ვახსოვდეს, მუდამ შენთან ვარა...

ცისანა. არ გამოჩრცხვას? ახლა ვაჩერებცხა. არ დამოუთოებია? ახლა დავაუთოებო. ყველაფერს, ყველაფერს ვაგა-კეთებ. (სიცოლით) თუ საჭიროა (ქნელი, ვაჭრე მომეშვე-ლები, ვაუბატონო! აი, ნახავ... ძალით გახდის პერანგს). მოიცადე, ამ წუთში მამას პეტიამს მოგიტანი! (პერანგით ხელში მთერე ოთახში ვარხის. ვახტანგი მასსურით დგას და არ იცის, რა ვაჩერეთოს. შემობრძის ცისანა მამის პეტიამით) აპა, ჩაიყვი... დღეს ჩემი სტუმარი ხარ და რა-საც გტყევი, უნდა ვამოვიტო. (ცემებს პეტიამს, ორმოლიც ვახტანგს ცლი მიღის. იციანს).

ვახტანგ. ვაგაგეთო. შენთან თავი შეუკავრდა.

ვახტანგ. არ მინდა, შენი ჭირიმი. ხო მხედავ, დიდი მაქვს. თავი დამანებე. (ხბღის).

ცისანა. (სიცოლით) უო, დამიდგეს თვალო, სად ვაგონლო მანდილოსნის წინ საცვლებით...

ვახტანგ. (გულთონად იციანს) კარგი, კარგი, ჩაიყვივა, ოღონდ თვლი დამანებე...

ცისანა. ახლა შარვალიც ვაჩიხადე (აწვიღის პეტიამს შარვალს)

ცისანა. (სიცოლით) უო, დამიდგეს თვალო, სად ვაგონლო მანდილოსნის წინ საცვლებით...

ვახტანგ. (გულთონად იციანს) კარგი, კარგი, ჩაიყვივა, ოღონდ თვლი დამანებე...

ცისანა. ახლა შარვალიც ვაჩიხადე (აწვიღის პეტიამს შარვალს)

ცისანა. (სიცოლით) უო, დამიდგეს თვალო, სად ვაგონლო მანდილოსნის წინ საცვლებით...

ვახტანგ. (გულთონად იციანს) კარგი, კარგი, ჩაიყვივა, ოღონდ თვლი დამანებე...

ცისანა. ახლა შარვალიც ვაჩიხადე (აწვიღის პეტიამს შარვალს)

ცისანა. (სიცოლით) უო, დამიდგეს თვალო, სად ვაგონლო მანდილოსნის წინ საცვლებით...

ვახტანგ. (გულთონად იციანს) კარგი, კარგი, ჩაიყვივა, ოღონდ თვლი დამანებე...

ცისანა. ახლა შარვალიც ვაჩიხადე (აწვიღის პეტიამს შარვალს)

ცისანა. (სიცოლით) უო, დამიდგეს თვალო, სად ვაგონლო მანდილოსნის წინ საცვლებით...

ვახტანგ. (გულთონად იციანს) კარგი, კარგი, ჩაიყვივა, ოღონდ თვლი დამანებე...

ცისანა. ახლა შარვალიც ვაჩიხადე (აწვიღის პეტიამს შარვალს)

ცისანა. (სიცოლით) უო, დამიდგეს თვალო, სად ვაგონლო მანდილოსნის წინ საცვლებით...

ვახტანგ. (გულთონად იციანს) კარგი, კარგი, ჩაიყვივა, ოღონდ თვლი დამანებე...

ცისანა. ახლა შარვალიც ვაჩიხადე (აწვიღის პეტიამს შარვალს)

ცისანა. (სიცოლით) უო, დამიდგეს თვალო, სად ვაგონლო მანდილოსნის წინ საცვლებით...

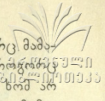
ვახტანგ. (გულთონად იციანს) კარგი, კარგი, ჩაიყვივა, ოღონდ თვლი დამანებე...

ცისანა. ახლა შარვალიც ვაჩიხადე (აწვიღის პეტიამს შარვალს)

ცისანა. (სიცოლით) უო, დამიდგეს თვალო, სად ვაგონლო მანდილოსნის წინ საცვლებით...

ვახტანგ. (გულთონად იციანს) კარგი, კარგი, ჩაიყვივა, ოღონდ თვლი დამანებე...

ცისანა. ახლა შარვალიც ვაჩიხადე (აწვიღის პეტიამს შარვალს)

ვახტანგ, ღმერთო, შენ შემზირალე და მშვიდობით წაიყვანე აქედან... (პირველის იყრას).

ცისანა. ჩქარა... ჩქარა... (წვივა).

ვახტანგ, დამეხსენ, აღამაინა, გემუდარებე.

ცისანა. არა, უნდა დაეყოთო, გაიხილ თუ არა? შეხედეთ ერთი, რა ჩუტიტ ყოფილა (ბძანების კილოთი) აბა, ჩქარა გაიპოვ! ნერვებს ნუ მიშლი, თორემ...

ვახტანგ. (ცივის) ჰო, ჰო, ვაიხილ... მიზღუნდი მაინც (იხლის შარვალს და ტახტზე ჯდება სიცილით). იქნებ ფესსაცმელიც გამოიწმინდო, ჰ?

ცისანა. (სტირითულად) ჯერ ნუ ვაიხილ, ვნახთო, ვაითუ ამდენი საქმე ვერ მოვაძარკო... მოვიხედო?

ვახტანგ. რა საინტერესო სანახაი მე ვარ... თუ ვინდა, მოიხედ.

ცისანა. (მიხედავს) ბებო, შარვლი არ ჩაიცივამ?

ვახტანგ. შივ ხომ არ ვინდა მაცურავო?

ცისანა. ზღვაში არ უქნიათ ღმერთს, შარვალში მაინც იცურავე. (ვახტანგი ფეხსაცმელს იხლის, რომ ჰივამის შარვლი ჩაიცივას).

ცისანა. (აღმაცურად უყურებს ვახტანგს და უცეროდ წამოიყვარება) არა, ნუ იხილ ფეხსაცმელს... სუფთაა. (ვახტანგი გულთანად იცივის და მაინც იხლის). ნუ იხილმეთო, არ გეხმის? სუფთაა... (ვახტანგი ჩაიცივამ შარვალს, ასწევს გრძელ ტოტებს და ფეხსაცმელში ჩაყოფს ფეხებს).

ვახტანგ. (ტრაილავს) კმაყოფილი ხარ? მე კი ვამეხარდა, ფეხსაცმელსა გამოიწმინდა-მეთო?

ცისანა. მამაცამა თავს უფლება არ უნდა მისცეს, ქალს თავის ფეხსაცმელი გააწმინდოს. ეს იფიქრა, რომ მამაკის სარკეში დაარეცხინდა... (მფარველობით) ახლა კი ლამაზაკი თავი დაანებე (შარვალსა და პერანგს ერთმანეთში შეაბევის და სკამზე დადებს). სუფთა მითუქო, საუბრე ვაიცივდება. ეგეც რომ არ იყოს, ხომ იცო, რამდენი საქმე მაქვს.

ვახტანგ. (გაეცირებოთ) დღეს რომელ ფეხზე აღვიქ?

ცისანა. დამაცადე, ახლავ გეტყვი... ჩემი საწოლი აქეთა კედლის მხარეს არის... როცა ვდგებ... მარცხენა ფეხზე გამოიღს... მაგარა გკოტრიალდები და პირველად მარჯვენა ფეხს ვდვამ იატახზე. ჰო, მარჯვენას... აბა, ახლა მოდო, ვისაუბროთ.

ვახტანგ. არა მშოია. გებეწევი, თავი დამანებე. ქმარა, ცისო, ნუ მაწვალებ.

ცისანა. თუ ჯერ არ მისაუბრია... ძალიან მშოია... უშენოდ კი არ ვისაუბრებ... (ტყვევა და ძალით სავამს შევიდასთან. საუბრობენ).

ვახტანგ. როგორ მოვიცივო... რატომ არაფერს მირჩევ?

ცისანა. გირჩევ... გეტყვი. მინდა ჩემთან იყო. ეს არის და ეს. ვახტანგ, იცი, შენზე რა ნაწყენი ვარ?

ვახტანგ. (გაოცებოთ). რა მოხდა, ცისო?

ცისანა. რა და, როცა უბრალოდ ვხვდებოდი, რას არ მეუბნებოდით... ახლა კი ცოლი ვაგხდი და ერთი აღურსიანი სიტყვაც აღარ გითქვამს.

ვახტანგ. რა სიტყვა, შენი ჭირიმი?

ცისანა. აი... ჩვეულებრივი... რომ ყველაზე კარგი ვარ და ძალიან გიყვარავა... მე კი... რომ იცილდე როგორ მიყვარხარ, (ტყვევა და პოტონის). სულ შენთან მინდა იყო... სულ შენზე ვფიქრობ. შენ კი... სულ ერთსა და იმავეს იტოვებ: მეტი აღარ შემიძლია, ყველაფერი მომეჭრა, უნივერსიტეტს თავი უნდა დაეხებო, უნდა გამოეცეტ, მომზღუნო აქაურობის. (ხმას უფიქრად) გვიჩინა, მე ადვილად შემიძლია ამ სიტყვების მოსმენა?... უნივერსიტეტს თავს არ დაანებებ. ამის უფლებას არ მოგცემ. ნუ ხომ ძალიან ნიჭიერი ხარ, ჩემო კარო. აი, ვაგილდო

დღო და შენც ისეთივე მეცნიერი იქნები, როგორც მამა ჩემი. ანა. შენც დავიერ ვახტანგში ისევე, როგორც მამა დღეს მამარმზე წერენ. (ვახტანგი ჩაიფიქრდება) ახლა დაანებებ თავს უნივერსიტეტს? ხომ არსაღ შენვალ? მიპასუხე. გემუდარებე. მეუ რა, რომ დღეა...

ვახტანგ. (წამოხტება). გახუმრებ... მაგას ნუ მომაგონებ! (ერთხანს ღუმელს ეგეც არ იყოს, მე უკვე 25 წელსა ვარ და მხოლოდ მეორე კურსის სტუდენტი. ჩემს ამხანაგებს უმოდლსიც დამთავრებდა აქტი და უმოთხიან კიდევ).

ცისანა. მეუ რა, შენ დღეს ეხმარებოდი, ზუსტ წელწარს ქაჩანასში მუშაობდი... განა ცოტა გააკეთე?

ვახტანგ. ნეტა სულ არ შეუხედავია უძალიანსო. (უეცრაღ) დღეს დამინ ვნახე ის კაცი...

ცისანა. (მორიდებით) რა სიმპათიურია... როგორ მომეწონა... ვახტანგ. მაშინ მეც დამეწონა. ჯარაჯიკ ევათამაზე... (გაეცირებოთ) ჰე, რომ მცოდნოდა... არა, ეს შეუძლებელია... შეუძლებელია. მე აქ აღარ დამეფიქრებია... აქაურობას უნდა ვაგმორდო.

ცისანა. მეუ მე? მე რა პასუხს მამლევ? იცი, როგორ მიყვარხარ? აი, თუ ვინდა ქუჩაში გავალ და დავიყვარებ, რომ მიყვარხარ, მიყვარხარ, ჩემო სულელი. შენ? შენც ხომ იყვარებ?

ვახტანგ. შენ რომ არ იყო, აქამდე აქ რა გამაჩერებდა. გავმორიდებოდი აქაურობას, გადავიყვარებოდი.

ცისანა. მართლა? რა ბედნიერი ვარ! ახლა კი სიტყვა მომეცი, რომ არსად წავახ. წყალს თავს არ დაანებებ.

ვახტანგ. შენ ხარ ჩემი დღეც, მამაც, შენი ბედნიერებისათვის იზრუნებ შენთვის ვიცოცხლებ როცა შენთან ვარ, ასე მგონია, სხვა სამყარო თითქმის არც კი არსებობს. ვართ მხოლოდ ჩვენ... მე და შენ. მაგარა მარტო დარჩები თუ არა, თავბრუ მესმის, არ ვიცი, სად გადავიჩნხო.

ცისანა. თუ ასეა, წუთითაც არ მოგშორდები. მართლა სადმე რომ გადაიჩნხო, მეუ შენსთან სულელს კიდევ შეხვდები? აი, მაღე სესიბი დაიწყება, ნიშნებს გამოასწორებ... მანამდე კი... მანამდე ჩემს სტიპენდიას ვერ დაგიბრებ... ისე, უბრალოდ... გასტახებ...

ვახტანგ. რას ამბობ? არასოდეს. (მორიდება ცისანას და აღელვებული ბოლოს სცემს თოხანი).

ცისანა. (საჩქაროდ) მეუ დამბრუნებ... გავა დრო და ეს მშფოთარ კლდეებიც დაგვიწყდება... დამეწმინდები. (ისმის ავტომანქანის გაჩერების ხმა, ცისანა შერკობა) ეს დღეა! ასე მაღე!... (საათს დახედავს) უკვე სამი საათი ყფილა. ჩქარა, ჩქარა, ვახტანგ (აწვლის შეხვედელ ტანსაცმელს. ვახტანგი საჩქაროდ იცვამს). (წამოიყვარება) ვაიმე, როგორ დამეჭნულა პერანგი... შარვალიც... (ვიღობს ხელით გასწორებს).

ვახტანგ. არა, ახლა წასვლა არ შემიძლია... ის დღე ჩემი თათისთვის ვერ მიპოვებია... მეტი გახუმრება აღარ შემიძლია... დარჩები და დღეაშენს ყველაფერს ვეტყვი.

ცისანა. (მუდარებით) არა, არ ვინდა. მე თვითონ ვეტყვი, ყველაფერს... ახლა კი წადი. ჩქარა... გესმის?

ვახტანგ. (უეცონის მთელ სახეს) რომ შემიძლოს, საყოფარისოსხელი წავლი ჩემს დანაშაულს... მამაც, შენი ჭირიმი!.

ცისანა. არავითარი დანაშაული, სიტყვა არ დამსძრა. ჩვენ ვიქორწინებ სიყვარულით და ეს ყველაფერია. მართალია, დღეს-მამაშენს მალულად, მაგრამ არაფერია, გამიბეგენ. ახლა კი წადი. შინ წადი!

ვახტანგ. არა, შინ არა. მათი ნახვა არ შემიძლია. ჩემზე ნუ ირადებო... ისევ ბებიათან წავალ.

ცისანა. ხვალდღე... დღეს არ მინდა შეხვდე... წადი აქედან! (ვახტანგი გადის, ცისანა ტახტს ასწორებს. შემოდის დღე).

დღე და შვილი, რა ბედნიერი დღეა (იხილს პალტოს). რეპტორი მწუთრბრუნავს ჩაღმა! როცა ლენტეხი ვაჭრის და ხალხი შერთბაში შევიდა, მეგონა გული სიხარულისაგან გამისკდება-მეთოქ. მამას სახე აღუქრია. ლღვდა... ხალხი, ხალხი, მანქანები. (ჯდება). უი, დამიდგეს თვალა, ვანა ახლა დასაჯდომად მცალია? (დგება). წადი, ნინოს, ნატაშას, ქსენიას დაუტახე, ახლავ აქ განჩნდნენ... წამებმარეზინა (აბიჯებს ვასვლას).

ცისანა (ღელვით) დე-და...
 დღე და. (გაჯერებულად) შენ ისევ აქა ხარ?... წადი ჩქარა. საცაა ხალხი თავს დაგვატყუდება და სიტყვილს გვაბათ... (ცისანა გარბის. დედაც ვადის. შემოდის იასონი).

იასონ. (გაჯერებულად) არავინ არის? ჯერ არ მოსულან? ეს როგორ მიმოვიდა? იქნებ არც კი იყვნენ რეპტორის ვახსნაზე. როგორღაც ვერ შევნიშნე. თუმცა არა... მძილბა ხომ მითხრა, შინ წავიყვანეთ... (შემოდის დანაღვლიანულად ცისანა).

ცისანა. მამა, მამო! (ეხება).
 იასონ. შვილო, ერთი პალტო გამაბლღ. ტახტზე წამოვწვები, თორემ ფეხზე ძლივსა ვდგავარ. (ცისანა ხდის პალტოს) დედა სადღაა?

ცისანა. სანაზელოში.
 იასონ. (ბიკავს იხილს, სკანებ ჰკიდებს და ტახტზე წამოვწება, ცისანა თავმალს ახურავს და მის გვერდით ჯდება). ლეღა ძალიან მემჩნებოდა? წარმოიდგინე, ამ ხნის კაცს მუხლები მიკანკალდა... ასე აღლღევა ფრონტზეც კი არ მიგრძენია...

ცისანა. (გაუბედავად) მამა... ჩემს ცხოვრებაშიც დიდი, ძალზე დიდი და მწიფოვლოვანი ამბები მოხდა...
 იასონ. ჰო, შვილო. რა თქმა უნდა, ნახე, რამდენ ხალხს მოეყარა თავი? თუმცა კი წვიმდა, ტლახი იყო... ვინ იცის, ერთი სამი დღე მაინც დასკირდეს შენობის დასუფთავებას...

ცისანა. მე... მე... მა-მა-...
 იასონ. (მეჩანეთურად) რა თქმა უნდა... ჰო, გადავწყვიტეთ 200—200 კაცი შეგვეშა.
 ცისანა. (საუკვდურად) მა-მა!
 იასონ. ვინ მოთვლის, რამდენი ღამის თეღა დავეკვირდა... (სცენის სივრცეშიან იხმის მზიარული ხმები, სიცილი, შემოდის დედა).

დღე და. ხალხი მოდის, ადევით... (ცისანა და იასონი წამოხტებიან. იასონი ბიკავს იცემა, ყურსაბნას იმწორებს. დედა ტახტს აწერებავებს, ცისანა კი დაღვრებულად გადის).

(ისევ სასამართლო).

იასონ. მეც... მეც მიმოძიების ბრალე? მე უბედური, ასე რამ დამაბრძოვია... (დადის სცენაზე, უახლოვდება ცისანას). ხომ ძალა იხმარა?... მითხარი. მითხარი! (დაცინებით) არა, ნამდიღად ძალა იხმარა...

ცისანა. არა, მამა, არა... ვახტანგი ასეთი როდიან... შენ მას უკუღად იცნობ... (დარბაზში შემობრბის თამაზი. ჯიმშური მოჰყავს. სტუდენტები ამბუარდებიან. დარბაზიდან: პარაზიტო... ეგო-სიტო).

თამაზ. აი საათი... ეს ვებატონიც. (მას ყურადღებას არავი აქცევს, ყველა თავის ფიქრებშია გართული. ახლად-მოსულენი ზაკვირებები შეჰყურებენ შეკრებილთ).

თამაზ დომარე. (უტრედლ) მახატეო... მახატეო, მაგრამ ვერ გაემაბრებოლებ თქვენს დროებას... სხვა ვინმე აირჩიეთ გამწვარად. (მირბის ცისანასთან და ხელს ჰკიდებს ბრძანებით). წამოდი სახლში!

ცისანა. (მუდარით) ვახტანგი?
 თამაზ დომარე. არასოდეს! (შვილს ეწევა) ახლავე წამო-

დი, თორემ ღამის ჩემივე ხელით დავახრბო, ეგ არა მზღდა.
 ცისანა. (ქვითინით) არა, მამა, არა... მე ვახტანგს მარტო არ დაღვრებ. მე... მე ხომ მისი ცოლი ვარ...!

თამაზ დომარე. როგორ თუ არ დატოვებ? აი! (არტყამს სილას. ყველა შეკრება, ვახტანგი კი ცისანას და მამის შუა დგება. მუჭართ). ვაქცავლ, ადამიანი, თორემ, სინდისს გეფიციცი, ჩერად გაქცე! (ვახტანგი ფეხს არ მოიცივებს).

ვახტანგ. (ცისანა) წადი, შენი ჰირონი, ცისო, ვაყვიე მამას... ცისანა. შენ? შენ კი დატოვებ? არა! (ქვითინებს).

თამაზ დომარე. (ბოლოში იცინის) ხომ ვათე: წადი, ვაპყვიე მამასო... ვაქცავი, მომავალი შვილის მამას! წადით... ხომ გესმის. თუმცა, მართალია, ამა საღ უნდა წავიყვანოს... მაღ დატკას საკუთარი კუთხეც კი არ ჰქონია! (ბოლოში ვახტანგს) ჩასიძებას ხომ არ ინებებ, ვაუბარბო?

ვახტანგ. (გამომწვევად) თქვენთან? დებობა დამიფარბო?
 თამაზი. (ფიცებს, თავმტობობებს) ჩვენთან წავიყვანით, საერთო საცხოვრებელში... ჩვენ ამხანაგებთან ვადა-დებო. მაგათ კი ჩვენს თაბას დაღუთობობ. (თობობამეს) თქვენც ხომ დებმარბობთ?

თობობამე. რა თქმა უნდა... ასე ვთქვით... ცხადია... თუკი ესენი...

თამაზ დომარე. (ღულწრფელად) სამი თობი მაქვს და სობა მუცილით ერთს მაგათ დაღუთობობ.

ბელაქელი. ნება მომიციეთ... ჩვენთან წავიყვანო... ვახტანგ, დაძღე პავციო... ჩემთან წამოდი. მარტოხელა ძალი ვარ... ბინაც საკამოდ ფართო მაქვს... რას იტყვი, ამხანაგებო?

ტრიფონ. სიხარულს ცრემლი მაქვება... არ ვიცი, რამდენად მაქვს ძალი უფლება, მაგრამ მაინც მაღლობსა გიმტენი ასეთი თევაღდებისათვის... ვახტანგი არავისთანაც არ წავა. მას ბინაც ჰქვს და დედაც ჰყავს. (დაფიქრებლად) მე კი წავლა... მაგათობის... დაფთობ, ოღონდ ესენი იყვნენ ბენიერბი!

დღე და. (ტრიონ) შვილო... (ვახტანგი დედას ეხება).
 ვახტანგ. მე კუთხეც მაქვს და... (მუხედავს ტრიფონს). ტრიფონი მისკენ ვაიწვევს და მშობლობად მყავს. (ვახტანგი დედას და ტრიფონს ხელებს მოხვევს).

დღე და. შვილო, შვილებო! (ტრიობით ღულწო ჩაკირავს ჯერ შვილს, მერე ცისანას. ვახტანგის მამა მტკივნეულად ვანიცილს, დადგება პაპობისს და მძიმედ ვადის).

ვახტანგ. და თუ ფთობარი ცისოს, ვაპყვიე მამას-მეთოქ, მხოლოდ იმიტომ, რომ თქვენ გული არ გტკენოდათ. ცისანა ჩემია და ცოცხალი თვითი არავის დაფანებ.

თამაზ დომარე. შე ცინგლიანი, ჯერ წესიერი ფეხსაცმელი იყიდ და მტერ თქვი, ცისანა ჩემია, ცოცხალი თვითი არავის დაფანებო. ვის არ დაწებებ? რას არ დაწებებ? იყიდ! იიოვე?.. თუ აკავანთ დამეები შენ გაუთარე?

თობობამე. დამწვიდით, დამწვიდით... აქ ისეთი მანიც-დაბინიც არაფერი მომტობა...

თამაზ დომარე. მათ უყვართ ერთმანეთი...

თამაზ დომარე. რა აღლილად ღამარაკობთ! ილიო ყოფილა სხვისი განსაცა. მაშ, თქვენმა ზობით, არაფერი მომტობარ! მათ უყვართ ერთმანეთი?... (ცისანას) წამიხეღ თუ არა?

ცისანა. დედა. (უახლოვდება ქმარს) დამწვიდო, იასონ, დამწვიდო. ვინმეა მოიკრბებ, ვის არ ვადაწებენია!

თამაზ დომარე. (ყვირს) გაუჭმდი! (ყველას) გაუჭმდით... ვის არ ვადაწებენია?! ნახეთ ერთი, რამდენი ჰომავა გამოუჩნდა ჩემს შვილს... თობახესაც კი უთმობენ... მტერ-და, რამდენი დლით? გვეკიოხებთი, რამდენი დლით?..

ტრიფონ. რა დე. უმტობესია, ჩვენ წავიღებ... (ტრიფონი, თამარი, ვახტანგი და ცისანა ხელს მიღიან).

ცისანას დედა. შვილო!

თავმჯდომარე. შესდექით! (ცისანას) უკანასკნელად გეკითხები: წამოხვალ სახლში თუ არა?

ცისანა. მამა, მამა, შენი ჭირიშე! (მირბის მამისაკენ და ეხვევა) ვახტანგი მიყვარს, ძალიან მიყვარს... ის ჩემი შვილის მამაა...

თავმჯდომარე. (აღერსიანად) წამოდი, შვილო... სახლში წამოდი. აბა, რა დროს შენი შვილზე ლაპარაკია, ჯერ თვითონ ბავშვი ხარ... (ხმადაბლა) ბავშვს ხვალვე მოვაშორებ...

ბელაქნელი. (მკაცრად) არა, ეს საძაგლობაა.

ცისანა. რას ამბობ, მამა, რას?

ტრიფონ. წავიდეთ, ცისანა, შვილო. კმარა...

თავმჯდომარე. (ყვირილით) ჩემს შვილს თავი დაანებეთ!..

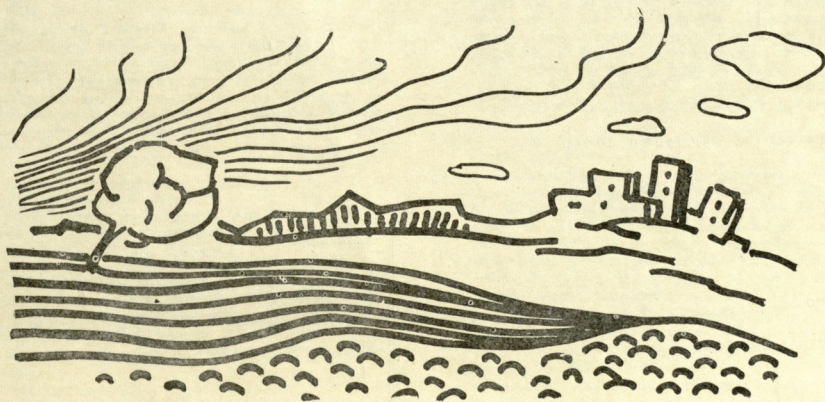
ის ჩემია გესმით, ჩემი!

ცისანა. მე წავალ, მამა... ვახტანგთან... გემუდარებ, მამა...
ტრე. (მამა ხელს ჰკრავს) მამა!..

თავმჯდომარე. ჩემგან პატივს ეგვერ ეღიროსება. მე კი ისე ჩავთვლი, თითქოს მომიკვლი... დიახ, შვილი აღარ მყავს!.. (ცოლს) წავიდეთ! (ჩარბის კიბეზე. დედა ყოყმანობს, ბოლოს ქმარს მიხედავს და გაუბედავად გაჰყვება).

მცისვე დარბაზში სინათლე აინთება და იქ მყოფი სტუდენტები წინ აღუდგებიან. ისინი უკან იხვეს. სტუდენტები წინ მიიწევენ. ისინი ზურგშექცევით სცენაზე ადის და იქ მყოფთ შიშით მიხედავს. სცენაზე ყველანი მკაცრი გამომეტყველებით დგანან. ისინი თავისდა უნებლიეთ საბრალდებულო სკამზე ჯდებიან.

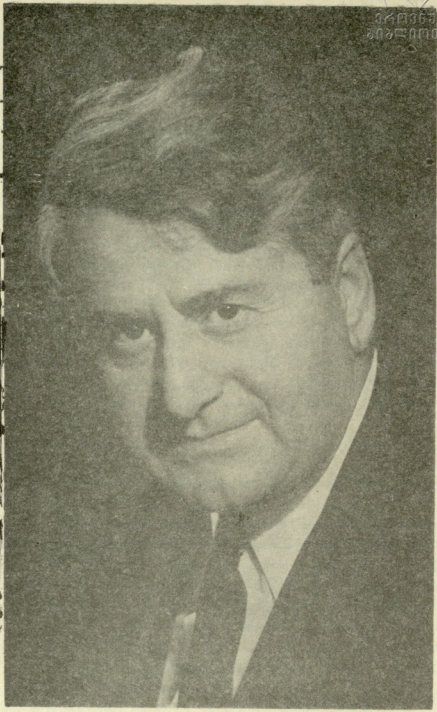
ფარდა.

იბეჭდება
საქართველოს თეატრალური საზოგადოების პრეზიდიუმის,
მწერალთა კავშირის სამდივნოსა და
ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნების“
ერთობლივი გადაწყვეტილებით

დავით ქუთათელაძე

მთავარი მაინც აღაშინებოდა

ბიძის ორ სურათად

მომხმედი პირნი.

ქალთმცოდნეობის
კათედრა
ქალთმცოდნეობის მამა-ამირანი
სარაზინი }
როსტომი } ქალთმცოდნეობის ძვირნი
ტარიძე }

მეითხველს ვთავაზობთ დავით ქუთათელაძის ბიძის „მთავარი
მაინც აღაშინებოდა“.
ავტორი დაიბადა 1917 წ. ქუთაისში.
1943 წელს თბილისის თეატრალური ინსტიტუტის სამსახურში
ფაქულტეტის დამთავრებისთანავე მუშაობა დაიწყო ქუთაისის
ლ. მეჩხიშვილის სახელობის სახელმწიფო თეატრში.
1946 წლიდან დღემდე იგი ქ. მარჯანიშვილის სახელობის სახელ-
მწიფო აკადემიურ თეატრშია.

(სყენს სიღრმედან მაყურებლისაკენ მომართება ღრმად ჩაფიქრებულ, ძალზე დაღონებული, თვალტრბილიანი ქალი-შვილი. მას უკან მოსდევს აფორიაქებული ყმაწვილი კაცი და სულამთუთმულად გაკვირვის. ქალს არაფერი ემის).

ვაჟი. თქვენ შვი, ქალიშვილო, გოგონა, არ ვემით, ქალბატონო, თქვენ გეუბნებით, მადა, გრეტხენ, ფრუ, ადუღე, ალოო, ალოო, ალოო ფრანა, ხომ არ დაეჭვადით, რა დაგეჭვათო... უკაცრავად... (დაეწია და ხელით შეეხვ) თქვენ გეძახით!

ქალი. აა... ოპ... მეი?... რა გნებავთ?
ვაჟი. ნახვეარი საათია მოგდგეთ... უპ, დავილაღო... სადგურიდან დაწყებული აქამდე გეძახით, გიყვირთო, თუ რამიმ სახელი ყოფილა ქართველებში, რუსებში, თურქებში თუ სხვაგან, სუცეველა დაგეძახებო. იქამდე მიველი, რომ სტეფია დაეჭვეთ, მერე ჩასიუ-სისიუპა პაბილი ვიკადრე, რა ლინებს არ მიგმართო, ვერაფრით ვერ გავაგონებო.

ქალი. მე ახლაც არაფერი მესმის.
ვაჟი. იციოთ თუ არა თქვენ, მე ვინ ვარ? მთელი ამ რაიონის ექვითი, 76 კომლი მპარია. აწლინ დრო ხალ მაქვს, რომ თქვენ უნახ ვიდიოთ. 18 ავადმყოფი ვასისინჯი მყავს. თან კიდევ ცოლი, შვილებიც, თანხი მითხდა... მეუბნეთ მალო მომემატება, რას იტყვიან, რომ დამინახონ. ეს ცოლშვილიანი კაცი ვადარეულა, ქალიშვილებს კუშინი დასდევს... მერე თურები რა ლამაზი ყოფილხართ! კჰ, ახლა ის სიჭკით, ჩემს ავადმყოფებს ვინ იცის, რა სტეფია...

ქალი. მე არა დაეიშვიეთ?..

ვაჟი. რა დამიშვიეთ, ო-ხო-ხო-ხო რა თვალები აქვს... საათი და თუთმეტი წუთი უკან მოგდგეთ, გვეყრი, რას იტყვას ხალხი, ერთი ცოლი მყავს და ექვსი ბავშვი. მეშვიდე ალბათ ამ კვირაში შეყვალა. დავეშობო ტყუპები. თქვენ კი, რას იტყვი ხალხი, პასუსსაც არ კარგულობთ: ახლა ავადმყოფები იციანთ. დედაც, შავი ჭირი სჭირბ, ტრია ახ... უკაცრავად, შავი ჭირი დიდ ხანია ჩვენში მოიღიდა ვადავარდნილია. შავი ჭირი... შავი ჭირი ახლა მე შემეყარა თქვენ რამე გადაგეყარეთ... მინგდე უნდა მათ თუ არა?!

ქალი. (ვაგებრებული) მპაბტიეთ, რა გნებავთ ჩემი?!

ვაჟი. როგორ თუ რა მნებავს, ორი საათია ამ სივრცე გზა სადგურიდან დაწყებული უკან მოგდეთ, ბოლოს და ბოლოს ეს (ჩემოდანს და მისასხამს გაუწოდებს) უნდა ვადმოგვცეთ თუ არა?!

ქალი. (ფიქრებში წასული) რა უნდა ვაღმომცეთ?!

ვაჟი. როგორ, თქვენ ახლა არაფერი არ დაგეყარათ?!

ქალი. მეი? არა? თუმცა, ჰო, დავეარე, დავეარე (მოდის).

ქალი. (ვაეყებს) აჰა, ინებეთ.

ქალი. რა?!

ვაჟი. კჰ... ეს იქ, სადგურში დაწვართა.

ქალი. ეპ... (ხელი ჩაიჭინა და წასვლა დაიბარა)

ვაჟი. ქალიშვილი, აღდეთ თქვენი საკუთრება (ქალმა ტირილი ვერ შეეკავა, ვაჟს დაყურნობს). კჰ, ეს რას ნიშნავს? გულზე თავი დამალა... უკაცრავად... და სულ მალო, ადვილი შესაძლებელია ტური ტურზე, უკიდურეს შემთხვევაში, ტური ლოყაზე დამალის. აჰა, აჰა, ვეუბნით არ იყოთ. გიმეორებთ, ცოლიანი კაცი ვარ. ცხრა შვილი მყავს და მათეუც მალო შეყვალა.

ქალი. ვაგებარდოთ დღერთა.

ვაჟი. გემადლობო... ჰა, რა მობრია?!

ქალი. რა მემეველება, რა მემეველება (ტირის).

ვაჟი. ნამდვილად ტირის... მპაბტიეთ, მოგიკვდა ვინმე?

ქალი. ჰა, მამიკვდა? ჰო, მომიკვდა!

ვაჟი. ეპ, საცოდავი...!

ქალი. რადა ადამიანი ვილაღობტეს, იგი მკვდალია შენთვის.

ვაჟი. აა... მერე ამისთვის ტირით? დედა, სირცხვილი, სუს...!

ქალი. არა ვინცნებათ, როცა იტყვიანთ. რამდენად ასე კარგი ხართ, იმდენად ისე საშინელი.

ქალი. არა, არა, თავი უნდა დაეიხრჩო, თავი უნდა დაეიხრჩო.

ვაჟი. როგორა, თავი უნდა დაეიხრჩო? ისე ამბობს, თითქოს აქიდა, საუბრე უნდა მივართავო... კი მაგრამ, რისთვის.

ქალი. ნუ მეითხავთ... (ტირის)

ვაჟი. მეცოლი... თქვენ ინტეგებით, იტანებით, მაგარკამ... რა დაგამეც (ტირილი) იციოთ თუ არა... ცოლი... თითმეტი ბავშვი... მეთხებთმეტე, მეთხებთმეტე... ამ კვირაში... აა...!

ქალი. (ტირილი) გმეორება დავიხარდოთ!

ვაჟი. (ტირილი) დამადლობო... ჰა, რაო?!

ქალი. ნახვადილს...

ვაჟი. მშვიდობი (მაგარა ამ მიდის) თუ შეიძლება, დახრჩობის წინ მაინც მიხარობთ, რა შეგეძებთავ ასეთი?!

ქალი. თქვენ ვაგებებით, მე იგი შევიყვარე...

ქალი. ვინ იგი?!

ქალი. იგი, ოი, ის...

ვაჟი. აჰა, ის, მერე, შემდეგ...

ქალი. შევიყვარე უსახლგრო სიყვარულით. მუდამ მასზე ვეფიქრობო. ყველაფერს მისთვის ვაგებებდი. ღამე ძილში ის მესიხმებოდა, დღისით. სიხარულშიც მუდამ იგი მიცავდა თვალწინ, ვაყვანი, მაგრამ მოგეტყუებდა. თურმე, მიმალავდა, ცოლი და შვილები ჰყოლია. ჩემს შეცდომას დღობოდა. დღობე მიუხვდი და გამოგვეკი... სახლხლო... მამაჩემი არაფერი არ დაეჭვებდა... ამ დამინიშნა... მომკლავს! ჩემი ძმებიც არ მათაცდლებენ.

ვაჟი. რა გევეშვიდობათ?!

ქალი. სხვა გზა არ მაქვს. უნდა წყალში თავი დაეიხრჩო.

ეს სიბიძრეთი ამ ევლოს, ვინმე ცოცხალს მოხმარებს.

ვაჟი. მშვიდობი!

ქალი. ნახვადილს!

ვაჟი. ნახვადილს! მოითმინეთ, მას თავს ადარ დაიხრჩობთ?

ქალი. მშვიდობით (მაგარა ამ მიდის).

ქალი. კარგად მენახეთ... წადით, მიბრძანდით, რანარადაც დაიხრჩობთ თავს, ამასაც ენახათ! თავის დახრჩობა კი არა, თითქმე ჩაეყოფ ახლა წყალში, ისე ყინავს.

ქალი. მეც ეც მაწყობს სწორედ. უცბად ვაგებინავს და მომკლავს...

ვაჟი. ანთებას რომ მიიღებთ, ინანებთ, მაგრამ მერე გვიან იქნება... სასო, ნუ ფიქრებოთ... ნუ იცლით ღირსებას. სად არის სამართალი, თქვენ, ასეთმა ლამაზმა ქალმა თავი უნდა დახრჩობოთ და იმდენად მახინჯა აგვობომა, ახლა რომ ქუჩებში დავთრევიან, უნდა იცოცხლონ? ასეთი გადაწყვეტილებებისთვის თქვენ პირდაპირ, გაუსაჩივრებლად დახრჩება გვეუბნებით.

ქალი. ნებამე!

ვაჟი. ნუ გეშინათ, ამასაც მოესწრებით!.. რაღა წლის ის დრო აორჩიეთ თავის დასახრჩობა, როცა წყლები დაკლებოდა. ვაზაფხულამდე მანაც მოგეშინა... ცოტა ბუნება ვაგებთ. მიზნარებები დაგეორენ და თქვენისთანა ვაგებს უფრო ადვილად უშველიან (იყინიან) დახრჩობა გადათქვით ხომ? ა, ეს უკეთესი არ არის! ნახეთ, სიცილი როგორ გიღებთ. ანთავ, აღმასმეს აბზე, სიცილხვდის ადვიდებ, როცა იყინი. როცა ტრიო, ოი, ოი, მაშინ კი სიცილხვდის არაბეჭად და სიცილხვდის ვინდა ახლა ჩვენ? (ქალი ტირის) სს, ჩემად, წვიმა ამ ვესურს, ბავშვობიდან წვიმა და ქარს ვერ ვიტან. დარი, მზე, სიცილი. აჰა, აჰა, მოიცა, მოიცა, კიდევ გულზე თავი არ დადამიო, თორე...

ქალი. ოი, თქვენ მამაჩემს არ იცნობთ, ერთადერთი ქალიშვილი ვარ მისი.

ვაჟი. ეპ, მაშინ წადით ისეც, თავი დახრჩიეთ. თვალები ჩსოთ თვალს... იმ ოცდათორამეც ავადმყოფს რა ვუყო?.. იმით არა უკობო რა, საქმე ამ წუთში თქვენი ვადაჩრევიანა... შენ რომ ახლა არ გიშველო, მერე მთელი სიცოცხლე თქვენზე დარღ დატრანჯავს... მოდი, ერთად იფიქროთ, რა გქნათ. რა მოხდება, ვაგებეთ და წადით თქვენს სახლში პირდაპირ...

ქალი. აჰა ამ მაცოცხლებზე, მომიკლავს...

ვაჟი. აქო წყალში დახრჩობა, იქით მამისა და ძმებისკენ წახრჩობა... მქართან, სიძესთან ერთად რომ დახრჩუნებულიყოთ, მაშინ... ჰა...!

ქალი. უზომოდ ვაიხარებდნენ, მაგრამ მე უბედურს, ასეთი ბედი ვინ მაღლისა.

ვაჟი. არის, იქნება...

ქალი. რა იქნება?!

ვაქო. მე ვიქნები თქვენი ქმარი.

ქალი. რაო?

ვაქო. არ გავაყრივთ, ეს ისე, ტყუილა, დროებით, ფიტურ-რად, მამაშენს და შენს ძმებს ჩემს თავს სინდელ გაა-ცნობ.

ქალი. მერე?

ვაქო. მერე, დაბრუნდები ვალარჩებთ.

ქალი. აჰ, რას ამბობთ? როგორ გვკარგობთ?!

ვაქო. მაშინ წადით და თავი დაიხრეთ.

ქალი. კი, მაგრამ ეს რისთვის?!

ვაქო. ეს იმისათვის, რომ შენს ძმებს პირველად მშვიდობა-ნად მივთვინო. ცხოვრებაში შედეგები ხდება. ამისათვის ერთმანეთი დაუბოკოთ!... შედეგა, როცა დამომხმენდები-ბა, აუფრენო, გავარკვევთ, შეიძლება, გაასტუმრებ-ც ხომ თქვენს ბრალი არ იყო. სიყვარული რა დანაშა-ულია. მთავარი მაინც აღმადინდება. არა, ისე საქმე საქ-მეზე რომ მიდგეს, მიწუნებ თუ?!

ქალი. კარგი, თანახმა ვარ, წავიდეთ!

ვაქო. იო, ახლა უფლებას ვაძლევ გულზე თავი დამადო (ოთხიან) შენ არ სჯობია... წავიდეთ... მოიცა, რამდენი ძმა გყავს?

ქალი. სამი ძმა.

ვაქო. სამი ძმა და ერთი მამა.

ქალი. დიახ..

ვაქო. კიდევ კარგი. მამას სახელი რა ჰქვია?

ქალი. ამირანი.

ვაქო. ააუ... ძმებს?!

ქალი. ტარიელი, როსტომი და ყარაშანი..

ვაქო. მშ... არ მინდა, არ მოვიდეთარ.

ქალი. ნუ გეშინიათ..!

ვაქო. ემ, გობია, ისევე წყალზე წავიდეთ და ორივემ ერთად დაიხრებით თუ..

ქალი. ხა, ხა, ხა, ახლა რომ ჰყინავს, გაზაფხულამდე თუ მო-იცით..!

ვაქო. ისე ბაბუები და ბიძიები კიდევ ხომ არა გყავთ ბაბუა-ყ-მდეები... ვეშაბები?!

ქალი. არა, არა, იმათ მეტი სხვა არაყინ არ გამაჩნია.

ვაქო. მამ გავსწოთ.

ქალი. ახლა მომაგონდა... ერთი დაბრკოლებაა... მამაჩემს და ჩემს ძმებს სიძულურები და ცუკვები რომავე მტრად უყუ-ყობ. მათ სასიძულურ მხოლოდ ის აწვეთ განაზობ, რომ იგი მომღერალი და მოცუკვავია... თუ მოიტანა მღვდობა-რებამდე, თქვენ ჰა, ჰა?!

ვაქო. ჩაიშალა... ბავშვობიდანვე დათვა მყურზე ფეხს მაგ-არად დამაბიჯა, და ის, როგორ, იმიტომ რომ, შე სენა ბუნებრივ არა მაქვს. ამისათვის. თქვენ უნდა დაილოპოთ. აი, დღეაჩემი რომ მამაღვდა მექსევალი ნორბე... რა მოვიდეთქოთ?.. სიძულერა და ცუკვა... მაინც რომელი სიძ-ულერა უყავრ?

ქალი. კრამიშვილი..

ვაქო. აუ, სადმეტი აბულან... მე უკვე ახლა უპეულაზე ვთავი-რობდით: იქნება „გაფრინდელი შვეი მერცხალს“ ერთი-ო-ვნიოთ, ჰა?

ქალი. ახარია, კი, კი, მე ვიცი, ეს სიძულერა გავაყრივთ უყ-ყარს მამაჩემს... ახა ერთი ესინათ (შფრიალი) უჰ, ძა-ლიანდ კარგი, რატომ სთქვით, სენა არა მაქვს!ო!

ვაქო. გაკვირვება შაჩვირ და ვაძეკვა ჩაჩვენებო. ახლა ცე-კვა, ცეკვა, აუ, ვაძეკვა მაქვს სწორით ფეხებში ვაჩი-რო. ჩემს თავს რა უფობრა, დეიდაჩემი რომ მამაღვდა მისწავლა (კოკია. ახა ვარ, ვირი, ვირი არა... ვირი ახლა ამოწერ რაშუს მოთფორებდა... მაინც საიდან მომაგონდა ჩირო... მომთმინით, ცუკვა იქნება. მოკლენ ბუი, თუ იქ-ქორწილურ ცუკვლივთ ცუკვა-თამაში არ ვაგაზალო... ქორწილურით, ვაიში... იქ სთფულერ რომ ჩაივლი... რას ამბობ, ისე ვინ ვამოვიშვებს. არა, ეს რა ხატაბაბაში ვაგაყვი თავი (ქალი ტირის) მომთმინეთ, არავითარი უფიქრობა, წინ გამაჩქარებისაკენ ვირავითარი ცეკვა, სიძულერა და ქორწილი ვერ შეგეშინებს, როცა აქ აღა-შანიან ბოთი წყობება..

ქალი. თქვენ შისანიშვავი გულის აღამიანი ხართ.

ვაქო. მომთმინეთ, ახა, კოცნა არ იყოს. კოცნა არა, ახლა ეს მაკლია... ცუკვას, სიძულერას და ქორწილს ვანდაბას, ვაუ-ძლუნდა კაცი, მაგამ კოცნა, შორს... ყველაფერი კოც-

ნის ვარეშე... მამ ცუკვავ გავჩერდით.

ქალი. ცუკვავ გავჩერებ როგორ შეიძლება; აქ ფეხები გე-მუდებდით უნდა ამობრია.

ვაქო. ყველაფერი რომ მშვიდობიანად დამთავრდეს, მაშინ-ახლა აქ ფეხებიც და ენაც გავაჩეროთ და თავი გავან-ძროთ. ეს მიბრძანეთ... არა, ხაფანგში ვარ რუხი მგე-ლივით ვამბოლო... ცუკვა რომელი მოსწონით შენ ძმებს და მამაშენს?

ქალი. ეგ, სულ ერთია, ოღონდ რაიმე ჩამს იყოს.

ვაქო. ქართული ცუკვები, ლუკერი, ახა, ესეც ვინცოთ. (ცე-კვავები) კარგია... აუ, ერთი ესანური ცუკვა მომაგონდა... მახსოვს დეიდაჩემმა ბავშვობისას რომ ცუკვის მასწავ-ლებელს ძალით ასწავლებდა, სად ვამბობდა. ერთი ესეც ენახათ, ამაყივით, იქნებ თქვენ მოახებოთ... (ცე-კვავები ცუკვას ჩემი პატარა ჩიტო).

ქალი. შესანიშვავია, დიდებულა, ვაშა...

ვაქო. მოდი, იქნებ ჩარსტონიცი დაეყოლიოთ ზედ, ჰა, ჰა...

ქალი. აი, ეს შესის (ცუკვები) ვაშა...

ვაქო. ვაშა... მივიდეთრ მამისა და ძმების გულების ცხე-სიგაჩვენების ახალგაზ... აი, ეს შესის; სიბრძნოთა და გლოვით დაიწყეთ და ცუკვა-თამაშით, ტირილით, ში-რწილით და სიცილ-ხარხარით ვამთავრებოთ... მაგარი სი-ცილ-ხარხარი, ცუკვა, სიმღერა და ქორწილი მერე ნახე, თუ გავიგვს, ხა, ხა, ხა...

ფარდა

მეორე სურათი—ვიზი

ისმის სეგლიანი სიძულერა: „შვილო, დღის ნეტარება, საი-თა ხარ, რომელ მხარეს, რომელი ქუევის კუთხეში, ან ვის უკაკუნებ კარებს. მე დღედაღამ არა მაქვს ძილი, მთხარა, ღამაზო, ვის ხარ შეი...“ შვილიც დღის ნეტარებაც... (შე-მოიღის მამა ამირანი)

ამირანი. ბუიო, ტარიელიო, ჰეი, ტარიელიო (შვილის ტარიელი) როსტომიო... (შემოდო ქუევის) ყარაშანი სად არსო? ოჰ, ერთი თვლი შეშასწოო იმ კაცს, ვინც ჩემი ქალი ჯილდოს მომელოჯა და მომტრია.

ყარაშანი. (ჩემ) მამაჩემო, მამაშა... (შვილის) სასიხარულო ამბავი. ჩემი შვიგარა მოიღოს!

ამირანი. არ დამეჩახოს!

ყარაშანი. ნუ დღობ, მამა, ყოველგვარი წერისა დაადაისი დაიციო თავის კანონიერ შემოღობსთან ერთად.

ვაქო. (მა) ბუიო, მაინცავე (შვილის ქალთან) თუ მოვიე-ობები ჩემე ყარბ სტუმრებს.

ყარაშანი. ახა, ვაჩვენა... (ამირანი და ძმები ვერ ყარა-შანს შეუხდავენ, მერე სიძეს ახედ-დახედდვენ. ვარს შე-მიუვლანა და ათავილიერებენ)

ამირანი. (შეყარბის გახარებულო) სიძე კაცეს? (სიძე შე-კრებულა ყველაზე ძვირფას სტუმარს ოჯახისათვის, მი-ვივებო?)

ვაქო. (თავისთვის) სიძესო? (ქალს) აი, რა დღეში ჩამავდეთ თქვენი თავის დაბრძობებო... ჰე, მე სიძე...

ამირანი. (შეზავლებს სიხარულისაკენ) შენ ვენაცვალე (კოცნის) ახა, ცოლის სიძეო, ძვირეთ, ნელ-ნელა, წყნა-რად მიესალმეთ, ბატონ სიძეს არავითარი მოსწოთ.

ვაქო. (თავისთვის) აუ... შეშაბანი. მკოცნიან შე მკებენ? ამირანი. აქ ცოტა ხნის წინ უბედურებაზე ვთქობენო და უტყდაო, თავი ვეცა სასწარმო მუხი დამეცა. ჩემი ვეული ახლა უშობილ ხარობს, შეიბობს, დღის და გაე-მიძლედს.

ვაქო. (თავისთვის) სად ვაძეკვთ ახლა, სად ვაღვიკარგო? ვაააააააა თხივე ფეხებში ვარ გაბმული (ამირანი) ჰე... მახარებო ღიად, მამაც ბატონო, თქვენი ვეული გულობობი და მღვდელი სიტყვა (კიდევ აუბა-ჩაუბარეს)

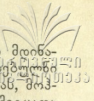
ამირანი. იციო, რას გეტყვით, ვერბაბ, ერთის შეხედვით მომწონს ჩემი სიძე ბატონ.

სამივე ძმა (ჩიხით) ბატონო სიძე, შე ძველო.

ვაქო. „ასტურ ბარ“ ცოლის ძმები, თქვე ძველოთა ძველებო.

ამირანი. ხა, ხა, ხა, როგორაა?! სძენას... სწორება მარ-ცხინი... აუ მამო!

ვაქო. სად ნავაგობი... ამ ექიმმა კაცმა როგორ ვიარცხიტო. ჩემს დღეში დღამაბულ წრებშიაც კი არ მიმობა მიწაწლებობა.

ამირანო. ნუ გავივირდებათ, მე ძველ დროს ოფიცერი ვარ, უკაცრავად ვიყავი, ახლა სიღვლის მეორე ვახლავარი. მაგას ბევრი ქათმები, ძროხები, თხები, ბატები, იხები და შვილები. სამი ძა: ტარილი, როსტომი, ყინაზმა და ერთი და მთავარი, რომელმაც იცის ყველაფერი ამ ცისა და ბარისა. მიყვარა წესი და რიგი, სამხედრო დისციპლინა. მე ვაღმებლახავ კარბატები, ვაღმებლახავ უყინარისა და რუსეთის გრცელი. გვლები, ავსულოვარ კავკასიონის ყველაზე მაღალ შერეკრებულზე. დამილხარავ ჩვენი მტერი და მოშურნე. ჩემ სამშობლოსთვის მრავალჯერ დამინთხვია სისხლი და ტრინი...

ვაქო. ბიონი. აჰა...
სამივე ძმას. ხომ არ მოიწყინეთ, სივე ბატონო.
ქალი. ი. თქვენ არ იცით, ისინი და კიდევ ორნი არიან.

ვაქო. მაგრამ ახლა რომ სინამდვილე გაიგონ, მაშინ კარგა შეუხივრად გაბოროტდებიან და დამოუტუნ... (ძმებს) თქვენი ერთი დედისა და მამის შვილები ბრძანდებიან?

ძმები. აჰა, სიძე ბატონო.
ვაქო. მეც ასე ვფიქრობდი (ტარილს, როსტომს) ჰო, ბაღრაი მთავარსაიტი არ არის ვაზადრლო ბიჭი.
როსტომი. და რა გქნათ, ასეთივე ვართ, ჰი, ჰი, ჰი...
ტარიელი. ვართ რა... ჰი, ჰი, ჰი...

ამირანო. აჰა ჰე, დაკავალთ მოხვედრი (ძმებს ხელები აიკაპოწეს) მთავალთ ზედ ცხვრები და გოჭები; ინსაორებს და ქათმებს ბუფი გაუტრები; ვაშალთ სუფთა აღმორებს და ღაბაზონზე, დაუძახეთ ყველა მებობელს, ნათესავებს, ანგულელს და ჩამეკლებს. ისეთი ქორწილი ვაღმებლახავთ, რომ ამ დღემანის ყველა მეუფ საფლავში გადაცხადდეს. (ძმები ხელებს კიდევ უფრო მეტად ავამოწმებენ. ჩუმად ტარილს) ბიჭო ტარიელი, ყველაფერი მართლა არ დაკალთ. ერთი გოჭი, ორი ინსაორი და სამი ქათამი თავსაყრელად გვეყავა ყველას (ძმებს ჩამოუშვეს სამკლავები).

ტარიელი. ჰმ.
ამირანო. უზარმაზარი ტვითი მომეხსნა გულადი. შენ გენაყვალ, სიძე!

ვაქო. (თავისთვის) კისარად ვარ ჩაფლული.
ამირანო. შენ იცი, ვინა ხარ?

ვაქო. (თავისთვის) ერთი გაუბუნებარბული ყყყიჩი ვირი.
ამირანო. ა... უკაცრავად, ვირი. არა... ჩემ ხარ; იმპერატორი. მოით აქ, ულაპარაკო გადაგვიეთი. მხოლოდ მიბრძინე ჩემი შვილი, ვისი ვაგარის ხარ.

ვაქო. ვაიშ... იწყება აღსასული.
ქალი. ძვირფასო მამა, თქვენმა სიძემ ისეთი თვალწარმტკიცევა იცის, რომ... (ქართული ჩასმა).

ძმები. ვითოეთ, ვითხოვ...
ქალი. აჰა მუსიკა, ტაში და სიმღერა (იმართება ცეკვა)
ამირანო. ეკ კეთილი და სამართანი. მაგრამ მაინც იქნებ ვითხრათ, სადაურო... ჰა...

ქალი. კიდევ უნდა ვაზარო, ახლა სიმღერას არ იცითხავთ... (ავი იმ წუთს სიმღერას იწყებს)

ამირანო. ისეც სასუტო, მაგრამ იქნებ ვაგებობთ...
ქალი. ახლა მამა, დასვენება ესაჭიროება ჩემს მეუფეს, მოგესხნება, ნამეზავი, შორი ვა...

ამირანო. ჰო, ჰო, მართალია, ამა სქორწილი თათხი საჩქაროდ ვააშადლე... ჩათორათევი ბარე. პატევი და დიდება სიძეს...

ძმები. დიდება სიძეს!
ვაქო. „პარო“ ცოლის ძმები, თქვე ძვილებო!

ძმები. „ასტუმ ბარე“ სიძე; შე ძველთა ძველი (თან მიაქეთ ჩემობანი, მოსასხამი და სხვა)

ამირანო. სქავა, სქორბრა მარცხნივ. ალუ მარშ (გაღიან ცოლისძმები და მამა)

ვაქო. მართ ვადვარჩით, მორჩა, ვათავდა, ახლა კი საჩქაროდ თავს უნდა ვოშელოთ (მამა შემობარუნდა, ჩუმად მოეფარა) მამაშინი ძალზე კეთილი გულის კი სხანს. მოვილოზებუ სასახურის სუქმებს და ვაგუტრე...

ქალი. რისი გემონიათ რად უნდა მოვკლან იმისათვის, რომ მას ერთადერთი ქალიშვილი წყაშიმ დახრბობას ვადვარჩინეთ. აღდევლებული გულის დასამშვიდებლად ზოგჯერ თურემ ასეთი კეთილი ტყუილიც საჭირო არის, თქვენ ძალზე ლამაზად მოიდებეთ ვითომცა და ჩემი ქმრბა, ამით მამის რისხვა მოხერხებულად ჩავაქრეთ.

თქვენ რომ არა, ახლა მამაჩემი და ჩემი ძმები მიღირებუ სათავიდან ზრამელ იქნებოდნენ გადაცოტელურად და ვაშაძებიან დამოწმებდნენ მის დსკრებ ძენებს, მამაკლის ის, ვინც მე მსჯავრობით ვაბატცა და შევიდა ჩემს შევიღვანას. რა არის აქ სათავიდა, ბუნების კანონი, ვასახივარი ქალი უნდა ვაბათვოდეს. რა ქალის ბრალია, თუ საჭირო ვამოდვა მატყუარა. მე ხომ პატრონასი და მართალი ვარ.

ვაქო. მთავარი მაინც ადამიანბაა. მამაშენმა უნდა ვაიგოს. ვაგებენ ისიც, რომ მე არაფერი დამიბავებია სიყთვის ვარადა, მამ, მშვიდობით.

ქალი. ნახვამდის (შემობრბანი ვეტივით სამივე ძმები) ყარამანი. მამაჩემო, ეს კაცი არ ვაუშვა.
ტარიელი. ის ვაიძვერა აბოჩინდა.
როსტომი. არ დაინდობ.

ამირანო. მოიკვათ.
ყარამანი. ჩვენ ექ ვიბოვეთ იმ საქმროს სურათი (ჩემოდანს ხსენს) აი, დახედეთ, ის სულ სხვაა და ეს მატყუარა კიდევ სულ სხვა.

ტარიელი. ავერ კიდევ იმის წყროლები, ვგარი და სახელი, ავერ კიდევ ამ ვაქატრინის საბუფები.
როსტომი. ზუთუ ამ ამაგს შეტრიალები, მამა?!
სამივე ძმა. ავკუწოთ!

ამირანო. მოითმინეთ... ჩუმად, ხმა, კინრტი!
სამივე ძმა. უუხ...

ამირანო. დაშვიდით-შეთილ... ძვირფასო სიძე ბატონო, წარბაქების ხომ არ აბარებთ.

ყარამანი. მჭუოდან შევეშლები, ჩემი ერთადერთი დის შემარცხენლს!

ტარიელი. ჩვენი ვგარის შეურაცხველფელს!
როსტომი. ჩვენი ყელის ვამოჭრებს სი მომეცე!

ამირანო. თუ კიდევ ამოვიღიან ხმა, ერთი ასევე თუ კვლევ დავცდებიან პირიდან, თუ ვნა ოდნავ შეერჩვიეთ, ჩემს ცაკობას ვთავი, დაგვლიბეთ ყველას, ვისმინთ, სიძე ბატონო!

ვაქო. მამაბებთ, მამე ბატონო, მაგრამ მოგესხნებათ, იქ საქმეებია, სასახური, მოვალეობა, ოთხბაშვილი ავად-ყყოლი.

ამირანო. კეთილი, როგორც სჯობდეს. ჩვენ ყოველთვის გულოთ მივლებთ. ნახვამდის (ტარილს ვაბატცა. გაღიან მამა და ძმები).

ვაქო. დასრულ მეცობდებიან (ქალი აბირდება) ისეც თავის მალხრობას ხომ არ აბარებთ.

ქალი. მე მაინც უფლებრი ვარ. ნეტევი თავიდან თქვენი შემეხვედრებით. არაჩვეულებრივი ადამიანი ხართ. ბედნიერი ვართ თქვენი ცოლი (ტარილს).

ვაქო. მოითმინეთ, ჰა, რა ცოლი, რომელი ცოლი... ოი, ოი, რა სულელი ვარ... მაინც საღან მივიგონე (ცოლი... ისე კი მართალია, ვამოგეტყვებთ, ოცნებაში ჩემი ნატვრა იყო ოირსეული, ვაბრებებამი ვამობრამდელი ცოლი და თან ოთხბებტი ბავშვი. უკვე 22, 23, 24... 27 წელს ვადავლწვი და ვერ ვიბოვე მსასიერი ცოლი; დღეაჩემი, ბიბინები, ბილოვარები, დღეაჩემი, ბებიაჩემი, ბაბუაჩემი ყველა ამას მიზინვარებ, შეშვროთი ცოლი. ამ წუთში მე ვაღაწყვიტე იმითი სურათი აღვასრული... ჰმ, რა უკუდღობი ვარ, ის კაცი ნამდვილი ცოლიანი იყო და იმხად ცოლი არა მყავსო. მე კი, ცოლი არა მყავს და ვიძიბი, ცოლი მყავს-შეთვი.

ქალი. მართლს ამბობთ?!

ვაქო. რა დავიშვითი, სხვების ტყუილი გწამთ და მე კი მართალსაც არ მიჯერებთ. თუკა, ჩემი ტყუილიც დავიჯერო... არა, უნდა წავიდე და ჰაშა თავი დაიხარო.

ქალი. მეტი ეს სამართალია, იმდენმა სულთ მახინჯმა ყმაწვილმა, ახლა რომ ქუჩაში დავბრევიან, უნდა იცოტხობსო!

ვაქო. ოჰ... დამიჯერებთ, ჩემს სიცოცხლეში მე ქალიშვილთან ასე მირისპირი, ასე თამამად პირველად ვსაუბრობ.

ქალი. მეც ვევიციბთ ჩემს ძმებს და მამას, რომ ყმაწვილკაცთან ასე ახლოს, ასე გულწრფელად პირველად ვლაპარაკებ.

ვაქო. მე ვიბოვე ღირსეული ქალი... მე ვიბოვე ვარ... მე, მე, იცით მე თქვენი ვიხეჯახართ. ამასაც პირველად თქვენ გუგუწებთ. ვითოეთ ვამოყვებ ცოლად.
ქალი. ჰე, ვაიშ, მოეხვეთ, გულ... გულ... გულ... გულ...

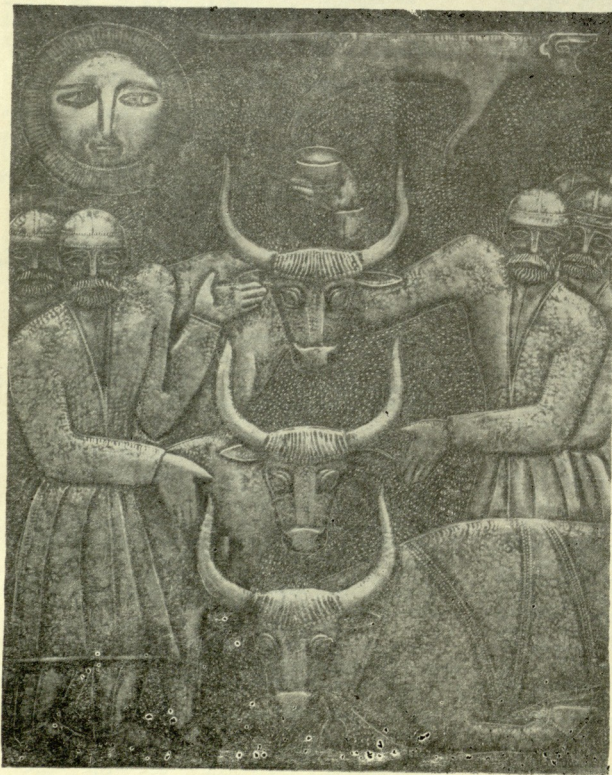
ვაჟი. ვაღერაინის წვეთები, ნიტროვაციონი, ვალიდოლი მისწრება არის ამ დროს. მე ექიმი ვარ... თუმცა, იი, იი, რა გამოშტერებული ვარ... ექიმი კი არა, მენაშე ვარ... ყველა კომედიაც ხომ ამას გვასწავლის, კოცნაზე უკეთესი წამალი ამ ქვეყანაზე რა არის ამ დროს? (კოცნის. ქალი რჩება).

ქალი. მეც მიყვარხარო.
 ვაჟი. პიდა, ამ ხუმრობა-ხუმრობაში მართლა ცოლიანი კაცი არ შეეძენი? აი, ხუმრობამ რა იცის (კოცნიან. შემოდიან მამა და ძმები).

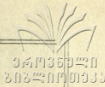
ამირანი. გავგეფდები, შევირყევი, შევიშლები, ვადვირევი... ტარიელი, ყარაიან, როსტომ, ეს კაცი შეკარით, მოყალით, დაკალით, შეწვით, დაჭვით, დაამარილეთ, ყველაფერი უყავით და ისე ჩამოაბეთ საფლაშში, ჩემი ქალიშვილიც დაყოლით ზედ!!!

სამივე ძმამ. უუუუ, სიკვდილი, არ გადარჩენა!!!
 ვაჟი. მოიბინეთ, მაცალეთ, მაშინ როცა ეტყუოდი, აღერსო! მექცილით და ახლა კი თქვე ოჯახობო, რაღაც მართალი ვარ, მკლავ?! აი, სიტყვა მართალი, სიტყვა ტყუილი და საჭმე კი პირუკუ... რას ნიშნავს? (გხევიან).
 ქალი. მამაჩემო! ტარიელი! ყარაიან! როსტომ! შეჩერდით, ცოტა სული მოამთქმევინეთ (კოცნა) მე ახლა ნამდვილად უსახლგრობდ ბედნიერი ვარ (კოცნიან) ყველაფერს შემდეგ ავიხსნი (კოცნის) აბა ეხლა კი ცეკვა, ქართულიც, ესპანურიც, ფრანგულიც და რუსულიც, რომელიც გხებავთ, ოღონდ ცეკვა ერთხანტელს მოშვებელი. (ცეკვა „ჩემო პატარა ჩიტო“. მამაც და სამივე ძმები მღუმეარდ მუშტებმოღერებული აყვებიან).

ფ ა რ ღ ა

გ. ვაბაშვილი
 „ლილე“

«САБЧОТА ХЕЛОВНЕБА» № 11. 1969.

ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ, ЛИТЕРАТУРНО-

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ, НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЖУРНАЛ

МИНИСТЕРСТВА КУЛЬТУРЫ ГРУЗИНСКОЙ ССР

Семен Нациашиви

ОБРАЗ ВОЖДЯ В ГРУЗИНСКОМ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ

Нет в литературе и искусстве такой отрасли, где бы не была изображена жизнь, деятельность, борьба великого вождя. Образ В. И. Ленина — неиссякаемый источник художников и представляет первейшую тему творчества. Созданы посвященные Ленину полотно, скульптура, эстампы, линогравюры, литографии, офорты и др.

В нашей республике с первых же дней установления Советской власти грузинские большевики решили воздвигнуть памятник вождю мирового пролетариата, создателю Советского государства В. И. Ленину.

В статье рассказывается о воздвигании памятников В. И. Ленину во многих уголках нашей страны.

Мамия Дудучава

ОТНОСИТЕЛЬНО ОБЪЕКТИВНОСТИ

ХУДОЖЕСТВЕННОСТИ

Данная статья является продолжением статьи, напечатанной в 9 номере нашего журнала, в которой автор рассматривает принципы эстетического отношения к действительности, вопросы творческой эстетики или художества.

Автор не разделяет того одностороннего взгляда, что основой прекрасного признана действительность (или же по своему существу прекрасная действительность).

Это подтверждает, что искусство имеет собственную самобытную эстетическую сущность и значение.

Отар Егадзе

НЕМЕЦКИЙ ДНЕВНИК

Журнал продолжает публикацию статьи о впечатлениях автора, полученных им по дороге в Германию (первая часть статьи в № 10, 1969 г.).

Зураб Капианидзе

МАТЬ ЖИЗНЕИ

С большой любовью и почтением относятся молодые киноактеры к лучшим представителям грузинского советского киноискусства старшего поколения, что и отражается в творческом портрете известной грузинской киноактрисы Дудуханы Церодзе. К статье прилагается высказывание знаменитых грузинских кинорежиссеров и писателей о роли Дудуханы Церодзе в развитии актерского искусства современного национального кинематографа.

Михал Кочораладе,
Этер Матараладе

ИЗ ИСТОРИИ БАКИНСКОГО ГРУЗИНСКОГО ТЕАТРА

В конце 19 века и в начале 20 в. развитии Бакинского грузинского театра характе-

ризовалось тяжелыми условиями. Деятели грузинского театра не жалели энергии для упрочения грузинского театра, роста театральных сил и усовершенствования художественного мастерства.

Несмотря на ряд трудных и сложных периодов, главы Бакинского грузинского театра, свой репертуар обогатили революционными пьесами. В деле развития и расширения революционных идей бакинского театрального искусства, большая заслуга принадлежит Герою социалистического труда, коммунисту с 1903 года, Бессариону Эбанидзе.

Бакинский грузинский театр оказывал большую помощь революции 1905—1907 гг. Театральная группа в основном работала на рабочий класс. Рост культуры требовал нового содержания и формы, как для театра, так и для всех отраслей искусства. В репертуаре почетное место заняла история революционного движения и советская тематика.

Таризл Хавтаси

ХОРЕОГРАФ И ПЕДАГОГ

Биография Александра (Роберт) Валериановича Дарзахвелидзе тесно связана с грузинской народной хореографией. 13-летним юношей в 1913 году был зачислен в хореографический кружок при Дворце пионеров и школьников, затем он танцевал в кружках в центральном Доме культуры, в самостоятельном коллективе трамвайно-троллейбусного управления, в государственном ансамбле песни и пляски, театре музыкальной комедии им. В. Абашидзе и др.

В эти годы А. Дарзахвелидзе работает и хореографом. В 1957—1967 годах А. Дарзахвелидзе — хореограф тбилисского Дворца пионеров и школьников. Эти годы особенно плодотворны в творческой биографии А. Дарзахвелидзе.

На будущее у А. Дарзахвелидзе большие планы: «Мы готовимся для встречи двух знаменательных дат: к 100-летию со дня рождения великого Ленина и достойной встрече полувекowego юбилея советской Грузии. Для этого готовим новую концертную программу — «Счастливые детство».

Алаа Гачечаладзе

ГРИМЕР ЗАХАРИИ ВАХТАНГИШВИЛИ

Захарий Вахтангишвили всю свою творческую жизнь посвятил служению грузинскому искусству. Он работал гримером, как в кино, так и в театре. З. Вахтангишвили выросли замечательную плеяду гримеров художников: Григола Мухидзе, Залда Уригашвили, Аполлона Гамкрелидзе, Лелана Литанишвили, Рафика Уиакаяна, Тасию Иващенко и др.

Заслуги З. Вахтангишвили были достойно оценены правительством. Он был на-

гражден орденом «Знак почета», двумя грамотами Верховного Совета ГССР и медалями.

Вано Шилакадзе

НА СТРАЖЕ НАЦИОНАЛЬНОГО СОКРОВИЩА

Общественно достоинство грузинской народной музыки. Многие выдающиеся деятели выразили свое восхищение грузинскими народными песнями. Среди них был Роман Роллан и Горький, Чайковский и Иполитов-Иванов, Зичи, Ратиль, Гримо и др. Грузинские народные песни привели в восторг немецкого музыковеда Зигфрида Наделя.

Необыкновенно многообразием грузинской песни, тоннее многодиалектностью. Такой же многообразностью характеризуются исполненные народные песни. Среди них особо нужно отметить С. Чавлейшвили и Дз. Лолау, В. Симоншвила и Р. Шелегия, В. Мчедlishvili, В. Махарадзе и многие др.

В данной статье читатель познакомится с творческой жизнью замечательного хормейстера Вано Махарадзе, с его огромной заслугой перед национальной культурой.

Соломон Лапури

ИЗВЕСТНЫЙ МУЗЫКАНТ И ХОРМЕЙСТЕР АКСЕНТИО МЕРГРЕЛИДZE

В грузинском народном музыкальном творчестве большая заслуга принадлежит известному и многогранному деятелю Аксентио Мегрелидзе.

А. Мегрелидзе всю свою жизнь с увлечением собирал образцы народной музыки, был руководителем хороших коллективов и росла исполнителей народных песен. А. Мегрелидзе замечательно владел песенным наследием всех уголков Грузии, хотя особенно близким был ему гурийско-мергельский музыкальный фольклор.

В статье читатель ознакомились с творческой деятельностью А. Мегрелидзе.

Шалва Маркозашвили

С. ЛЮБОВЬЮ К ТЕАТРУ

(Из прошлого театральной жизни)

В начале нашего столетия в г. Телави редко устраивались вечера-представления. Летом устраивались представления с участием молодежи, но ввиду недостатка профессиональных кадров общественность мало интересовалась ими.

Известный педагог и общественный деятель Иване Ростомашвили решил помочь этому делу. В связи с этим по его просьбе в Телави прибыли выдающиеся деятели грузинского театрального искусства: Падо Меешвили, Нато Габуния, Мако Сафарова, Элисабед Черкезишвили и многие др. Телави с восторгом встречали каждый их приезд.

Simon Natsiaschwili
 THE LEADER'S IMAGE IN THE GEORGIAN FINE ARTS 4
Mamia Duduchava
 THE ARTISTIC OBJECTIVITY 8
 MESKHEI STATE THEATRE ON THE TOUR IN TBILISI 13
Otar Egadze
 THE GERMAN DIARY 17
Zurab Kapianidze
 MOTHER OF LIVES 27
Tamar Partskhaladze
 GEORGIA INSPIRED HIM 31
Nadzedza Romelashvili
 TWO SKETCHES 32
Eter Mataradze, Mikheil Kochoradze
 FROM THE HISTORY OF GEORGIAN THEATRE IN BAKU 33
Tariel Khavtasi
 DANCER AND TEACHER 37
Aia Gachechiladze
 MAKE-UP ZAKARIA VAKHTANGSHVILI 39
Vano Shaladze
 THE GUARD OF NATIONAL TREASURE 41
Solomon Laphauri
 FAMOUS CONDUCTOR 44
Shalva Markozashvili
 WHEN YOU LOVE THE THEATRE 48
Givi Leseli
 BEAUTY AND REALITY 49
Mikheil Zurabishvili
 REPERTOIRE OF TELAYI THEATRE 55
Vakhtang Sidamonidze
 S. AKHMETELI'S UNKNOWN LETTER 58
Vladimer Japharidze
 G. GABASHVILI'S UNKNOWN DRAWING 61
Eter Zhorzholiani
 THE PAINTER'S ART 63
Larica Khabuluri
 OUR FRIEND 65
Merab Gegia
 APPLAUDED BY CHILDREN 68
Kona Mikadze
 NICOLAZ SHARABIDZE 69
Ketevan Katschischi
 GRIGOL SULIASHVILI 72
 INTERESTING AND CONTENTABLE 75
Pavle Neherishvili
 OSSETIAN PAINTER M. TUGANOV 78
Rima Legzishvili
 A HEART WITH A HEART (play) 81
David Kutateladze
 THE THING IS TO BE A MAN (play) 92

Simon Natsiaschwili
 ANTLITZ DES FÜHRERS IN GEORGISCHER DARSTEL-
 LENDEN KUNST 4
Mamia Duduchava
 ZUR OBJEKTIVITÄT DES KÜNSTLERISCHEN
 GASTSPIELE DES STAATSTHEATERS VON MESKHEI IN
 TBILISSI 8
Otar Egadze
 DEUTSCHES TAGEBUCH 17
Zurab Kapianidze
 LEBENS MUTTER 27
Tamar Partskhaladze
 GEORGIEN BEGEISTERTE IHN 31
Nadzedza Romelashvili
 ZWEI SKIZZEN 32
Eter Mataradze, Mikheil Kochoradze
 AUS DER GESCHICHTE DES GEORGISCHEN THEATERS
 IN BAKU 33
Tariel Khavtasi
 CHOREOGRAPH UND PÄDAGOG 37
Alla Gatschischiladze
 THEATERFRISSEUR SAKARIA WACHTANGSCHVILI 39
Wano Schaladze
 AUF DER WACHE DES NATIONALEN SCHATZES 41
Solomon Laphauri
 HERRVORGÄHNDER KAPPELLMEISTER 44
Shalva Markozashvili
 VOLLER LIEBE ZUM THEATER 48
Givi Leseli
 SCHÖNHIT UND WIRKLICHKEIT 49
Mikheil Surabischwili
 REPERTOIRE DES THEATERS IN THELAWI 55
Wakhtang Sidamonidze
 EIN UNBEKANNTER BRIEF VON SANDRO AKHMETELI 58
Vladimir Dshaparidze
 IBER EIN UNBEKANNTES GEMÄLDE VON GIGO GABA-
 SCHWILI 61
Eter Shorsholiani
 DIE KUNST DES MALERS 63
Larisa Khabuluri
 UNSER FREUND 65
Merab Gegia
 DIE KLEINEN ZÖLLEN BEIFALL 68
Kona Mikadze
 NIKOLAUS SCHARABIDSE 69
Ketewan Chuzischvili
 GRIGOL SULIASCHVILI 72
 INTERESSANT UND INHALTSREICH 75
Pavle Neherishvili
 OSETNISCHER MALER MACHARBEG TUGANOW 78
Rima Legzischvili
 HERZ ZU HERZEN (EIN BÜNNENSTÜCK) 81
David Kutateladze
 DIE MENSCHLICHKEIT IST DOCH WICHTIG 92

Pages: 2 — "In the Father's Cabinet" (from series "The Leader's Youth") by N. Zhukov; 3 — "Before the Discussion" by N. Zhukov; 5 — "Lenin in October" by I. Vepkhvadze; 7 — "Lenin on the II Congress" by R. Keckhadze; 13-16 scenes from Meskheti Theatre tour performances — 24-26-Lodzi Opera Theatre in Tbilisi; 33 — G. Mataradze; 34 — M. Makharobidze, B. Ebanoidze, Al. Kochoradze; 35 — A. Mataradze; 37 — Al. Darakhvelidze; 38 — Al. Darakhvelidze among his pupils; 39 — make-up Z. Vakhtangishvili; 41 — Conductor V. Makharadze; 44 — conductors A. Megrelidze and V. Simonishvili; 55-57 — G. Abramishvili, chief producer of Telavi Theatre; scenes from the performances of Telavi Theatre; 62 — G. Gabashvili's unknown picture "Portrait of Machabeli-Thurkeschvili"; 64 — "Collective Farm in Mestia" by V. Makharobidze; 65 — G. Tatishvili, G. Meladze, L. Gudiaschwili, M. Chelidze, L. Tardi, I. Dolidze, I. Noneschwili, O. Egadze, A. Shgenti; 69 — composer N. Sharabidze; 70-71 — his jubilee evening, O. Taktakishvili by the piano; 75-77 — "Iavnanam" — TV review; N. Khavtasi, chief editor, painter N. Khinveli, assistant producer T. Kartvelishvili, producer R. Abuladze, assistant producer M. Jakobia. 81 — R. Legzishvili; 92 — D. Kutateladze.

Auf den Seiten: 2 — N. Shukow — In der Stube des Vaters (Aus der Gremeldere der "Jugend des Führers"); 3 — N. Shukow — "Vor der Diskussion"; 5 — I. Wepchwadze — "Lenin im Oktober"; 7 — R. Keckschmadze — "Lenin auf dem 11. Parteitag RSDRP"; S. 13-16 — Szenen aus den Bühnenstücken des Mescheter Volkstheaters während der Gastspiele in Tbilissi. 24-26 — Das große Theater aus Lodz in Tbilissi (Photochtonik). 33 — G. Mataradze. 34 — Macharobidze, B. Ebanoidse, Al. Kotschoradze. 35 — A. Mataradze. 37 — Choreograph Al. Darachwidse. 38 — Al. Darachwidse unter den Zöglingen beim Studium. 39 — Theaterfriseur S. Wachtangischwili. 41 — Kapellmeister Wasili Macharadze. 44 — Bekannte Kapellmeister A. Megrelidse und W. Simonischwili. 47 — Ensemble von Harfenspielerinnen unter der Leitung von A. Megrelidse. 55-55 — Regisseur des Thelawer Theaters G. Abramischwili und Szenen aus den Bühnenaufführungen des Theaters, "Doktor der Philosophie", "Fräulein aus Thorisa" und "Theodor". 62 — Ein unbekanntes Bild von G. Gabaschwili; Portrait von Elena Matschabeli Thurkeschwili. 64 — W. Macharobidse — "Auf der Farm der Kollektivwirtschaft in Mestia"; "Baumschwämmen auf dem Zehniszkal"-strom. 65. G. Tatischwili, G. Meladze, L. Gudiaschwili, M. Tschelidse, L. Tardi, I. Dolidze, I. Noneschwili, O. Egadze, A. Shgenti. 69 — Komponist N. Scharabidse. 70-71 — Präsidium des Jubiläumabends zu Ehren des Komponisten. Ein Jubiläumskonzert. Am Klavier — Komponist O. Thaktakischwili. 75-77 — Der leitende Redakteur der Fernseh-Kinderendung "das Wiegenlied" N. Chawthasi.

SOCIAL-POLITICAL, LITERARY-ARTISTIC AND THEORETICAL MONTHLY ORGAN OF THE MINISTRY OF CULTURE OF GEORGIAN SSR

POLITISCH — GESELLSCHAFTLICHE BELLETRISTISCHE UND THEORETISCHE MONATSSCHRIFT DES KULTURMINISTERIUMS DER GEORGISCHEN SSR.

Editor-in-Chief Otar Egadze. Editorial staff: Shalva Amiranashvili, Gela Bonadadze, Karlo Gogodze, Aleks Machachariani, Nalela Urushadze, Grigol Popkhadze, Dimitri Janelidze, Vano Tsulukidze

Chefredakteur—Otar Egadze, Redaktionskollegium: Sch. Zmirzeschwili, G. Bonadadze, K. Gogodze, A. Matschawariani, N. Urushadze, G. Popchadze, D. Dshanelidze, W. Zuluidze

ИНДИКС
76177